

OIKEUSPOLIITTISEN TUTKIMUSLAITOKSEN TUTKIMUKSIA
246

Venla Salmi (toim.)

NUORTEN RIKOSKÄYTTÄYTYMINEN JA UHRIKOKEMUKSET
Nuorisoriikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008

ENGLISH SUMMARY:
SELF-REPORTED JUVENILE DELINQUENCY
IN FINLAND 1995–2008

Helsinki 2009

ESIPUHE

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kriminologinen yksikkö käynnisti nuorten rikollisuutta mittaavat kyselytutkimukset vuonna 1995. Kyselyitä on tähän mennessä toteutettu kuusi, joista viimeisin kevään 2008 aikana. Nuorisoriikollisuuskyselyiden sarja muodostaa 15–16-vuotiaiden nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia mittaavan kokonaisrikollisuuden osoittimen.

Nuorten rikollisuutta tutkitaan kyselytutkimuksin, koska vain osa rikoksista tulee poliisin tietoon ja näkyy tätä kautta viranomaistilastoissa. Nuorten tekemistä rikoksista varsin suuri osa jää niin kutsutuksi piilorikollisuudeksi. Kyselytutkimusten tarjoamien tietojen avulla on mahdollista täydentää ja myös oikaista ilmitullutta rikollisuutta kuvaavien viranomaistilastojen antamaa kuvaa nuorten rikollisuuden laadusta, määrästä ja kehityssuunnista.

Käsillä oleva julkaisu kostuu rikoskäyttäytymisen kehityssuuntia tarkastelevasta katsausosasta sekä neljästä itsenäisestä vertaisarvioidusta artikkelista, jotka käsittelevät nuorten normienvastaista ja rikollista toimintaa sekä heidän uhrikokemuksiaan eri näkökulmista. Julkaisussa hyödynnetään Nuorisoriikollisuuskyselyiden sarjan aineistoja monipuolisesti, painottaen uusimman, vuoden 2008 kyselyn tulosten esittelyä. Luvussa 1 luodaan katsaus nuorten rikoskäyttäytymiseen koko Nuorisoriikollisuuskyselyiden sarjan kattamalla ajanjaksolla 1995–2008. Seuraavat kaksi artikkelia käsittelevät nuorten normienvastaisen toiminnan muotoja, jotka yleisyytensä puolesta koskettavat enemmistöä suomalaisnuorista. Luvussa 2 Mikko Aaltonen tarkastelee nuorten rikoskäyttäytymisen kannalta melko uutta ilmiötä, internetissä tapahtuvaa luvaton-tiedostojen lataamista. Luvussa 3 Hanna Lavikainen esittelee nuorten juomatapoja ja alkoholin käyttöön liittyviä haittoja ja riskikäyttäytymistä. Kaksi viimeistä artikkelia tarkastelevat nuoria väkivallan uhreina. Luvussa 4 Anssi Keinänen analysoi nuorten uhriksi joutumisen ja oman rikoskäyttäytymisen välistä suhdetta. Luvussa 5 Venla Salmi kartoittaa nuorten kokemuksia seurustelusuhdeväkivallasta.

Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos kiittää tutkimukseen osallistuneiden koulujen oppilaita, opettajia ja rehtoreita hyvin sujuneesta yhteistyöstä. Kiitoksen ansaitsevat myös ne useat henkilöt, jotka ovat yhtäältä osallistuneet vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn toteuttamiseen ja toisaalta kirjoittajien lisäksi tämän julkaisun kokoamiseen. Kyselyn aineiston keräämistä koordinoi Jussi Leppälä. Aineiston koodaamisen ja käsittelyn suorittivat Elsa Saarikkomäki ja Johanna Peurala. Tilastollisiin analyyseihin apua ovat tarjonneet Reino Sirén ja Mikko Aaltonen. Käsikirjoitusta ovat kommentoineet eri vaiheissa Janne Kivivuori ja Tapio Lappi-

II

Seppälä. Asiantuntijakommentteja erityiskysymyksiin ovat antaneet muun muassa Ville Hinkkanen, Heini Kainulainen, Päivi Honkatukia ja Kati Rantala. Tutkimuksen kannalta tärkeää palautetta ovat myös tarjonneet ulkopuoliset asiantuntijalukijat anonyymin referee-menettelyn yhteydessä. Raportin ulkoasusta on huolehtinut Eira Mykkänen. Opetusministeriö on osallistunut tutkimuksen rahoittamiseen.

Helsingissä 22. päivänä kesäkuuta 2009

Venla Salmi
tutkija

SISÄLLYS

I NUORTEN RIKOSKÄYTTÄYTYMINEN 1995–2008, <i>Venla Salmi</i>	1
1 Johdanto	1
2 Kielletyn ja rikollisen käyttäytymisen yleisyys	2
2.1 Elämän aikainen osallistuminen tekoihin.....	3
<i>Tekokohtainen tarkastelu</i>	3
<i>Yleiskuva keskeisistä rikostyypeistä</i>	5
2.2 Kuluneen vuoden aikainen osallistuminen tekoihin	8
<i>Tekokohtainen tarkastelu</i>	8
<i>Yleiskuva keskeisistä rikostyypeistä</i>	10
3 Rikoskäyttäytymisen rakenne ja rikosten määrän kehitys.....	12
4 Rikoskäyttäytymisen laajuus, intensiivisyys ja kasautuminen	16
4.1 Rikoskäyttäytymisen laajuus	17
4.2 Rikoskäyttäytymisen intensiivisyys ja kasautuminen	19
5 Teonpiirteiden tarkastelua.....	21
5.1 Alkoholien osuus teoissa	21
5.2 Tekojen ryhmäluonne.....	25
5.3 Poliisiin tietoon tuleminen.....	27
5.4 Rikoskäyttäytyminen kuntatyypin mukaan.....	30
6 Nuoret rikosten uhreina	32
7 Nuorten suhtautuminen nuorten rikoksiin	37
8 Yhteenveto	39
Lähteet	42
Liitetaulukot.....	43
II NUORET VERTAISVERKOISSA, <i>Mikko Aaltonen</i>	45
1 Johdanto	45
1.1 Vertaisverkkojen toimintaperiaate	45
1.2 Vertaisverkot ja lainsäädäntö	47
2 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskysymykset.....	48
3 Tutkimusaineisto.....	48
4 Tulokset.....	49
4.1 Pilottitutkimuksen tulokset.....	49
<i>Tietokoneen käyttö</i>	49
<i>Mp3-soittimet</i>	50
<i>Tiedostojen jakaminen vertaisverkoissa ja toiminnan</i> <i>motiivit</i>	51

II

4.2 Nuorisoriikollisuuskyselyn tulokset	52
<i>Tiedostojen lataaminen</i>	52
<i>Miten ja mitä verkosta ladataan?</i>	53
<i>Tiedostojen jakamisen estäminen</i>	55
<i>Sukupuolittaiset erot</i>	56
<i>Asenteet ja käsitykset toiminnan laittomuudesta</i>	57
4.3 Vertaisverkkojen aktiiviset käyttäjät ja muu rikollisuus	58
5 Pohdintaa.....	62
<i>Rikos muiden joukossa?</i>	64
<i>Vertaisverkot ja muun omaisuusrikollisuuden lasku</i>	65
<i>Periaatteellista piratismia?</i>	67
<i>Lopuksi</i>	68
Lähteet	69
Liitetaulukko	71

III NUORTEN ALKOHOLIN JUOMISEEN LIITTYVÄ

RISKIKÄYTTÄYTYMINEN, <i>Hanna Lavikainen</i>	73
1 Alkoholi – suomalaisten nuorten yleisin päihde.....	73
2 Mitä alkoholin käyttöön liittyvistä haitoista tiedetään.....	74
2.1 Alkoholinkäytön riskit nuorilla	75
2.2 Itseraportoidut alkoholihaitat suomalaisilla nuorilla.....	77
3 Nuorten juomatapojen ja alkoholihaittojen mittarit sekä käytetyt taustamuuttajat	78
3.1 Juomatavat ja alkoholihaitat	78
3.2 Taustamuuttajat	79
4 Tulokset.....	80
4.1 Alkoholin juomistiheys ja humalajuominen	80
4.2 Juomatavat.....	81
4.3 Viimeisen juomakerran alkoholihaitat ja rikskikäyttäytyminen. .	82
4.4 Alkoholihaittojen kokemiseen yhteydessä olevat tekijät	83
4.5 Riskitekijöiden kumuloituminen alkoholikäyttötilanteisiin liittyvissä laittomuuksissa	88
5 Pohdinta	89
5.1 Keskeiset tulokset.....	89
5.2 Lopuksi	92
Lähteet	93
Liitetalukko	97

IV NUORTEN RIKOSKÄYTTÄYTYMISEN JA UHRIKSI	
JOUTUMISEN VÄLINEN SUHDE, <i>Anssi Keinänen</i>	99
1 Johdanto	99
2 Uhriutumisen ja rikollisen käyttäytymisen suhteesta	101
3 Tutkimusaineisto.....	104
4 Kuvailevia tietoja uhriksi joutumisen korrelaateista	106
5 Monimuuttuja-analyysi	113
<i>Perusmalli</i>	114
<i>Oman rikollisuuden huomioiminen</i>	115
6 Johtopäätökset.....	118
Lähteet	120
V NUORET SEURUSTELUSUHDEVÄKIVALLAN	
UHREINA, <i>Venla Salmi</i>	123
1 Johdanto	123
2 Pari- ja seurustelusuhdeväkivalta tutkimuskirjallisuudessa.....	124
2.1 Näkökulmaeroja	124
2.2 Pari- ja seurustelusuhdeväkivallan mittaamisesta.....	127
2.3 Pari- ja seurustelusuhdeväkivallan syistä.....	128
3 Seurustelusuhdeväkivallan mittarit ja taustamuuttujat	131
3.1 Seurustelusuhdeväkivallan mittarit	131
3.2 Taustamuuttujat	132
4 Nuorten seurustelusta.....	133
4.1 Nuorten seurustelun piirteitä	133
4.2 Seurusteleivien nuorten piirteitä.....	135
5 Seurustelusuhdeväkivallan yleisyys	137
5.1 Mustasukkaisuus ja loukkaaminen seurustelusuhteessa	137
5.2 Väkivalta ja sillä uhkaaminen seurustelusuhteessa.....	137
5.3 Toistuva väkivalta ja väkivallalla uhkaaminen seurustelusuhteessa	140
6 Seurustelusuhdeväkivaltaan yhteydessä olevat tekijät	141
6.1 Yksilökohtaisten- ja perhetekijöiden yhteys seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen	142
6.2 Toistuvan seurustelusuhdeväkivallan uhriksi joutumisen riskitekijät	145
6.3 Seurustelusuhdeväkivallan mahdollisista seurauksista	147
7 Päätulokset ja pohdintaa	149
7.1 Pojat kokevat tyttöjä enemmän fyysistä väkivaltaa seurustelusuhteissa.....	149

IV

7.2 Sekä seurustelu että seurustelusuhdeväkivalta ovat yhteydessä riskialttiiseen elämäntyyliin	151
7.3 Lopuksi	152
Lähteet	154
Liitetaulukot	160
LIITE 1 Tutkimuksen toteuttaminen	165
LIITE 2 Kyselylomake	167
SUMMARY	207

I NUORTEN RIKOSKÄYTTÄYTYMINEN 1995–2008

Venla Salmi

1 Johdanto

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen Nuorisoriikollisuuskyselyt ovat säännöllisin väliajoin kerättävä kokonaisrikollisuuden osoitin suomalaisten yhdeksäsluokkalaisten eli 15–16-vuotiaiden rikoskäyttäytymisestä.¹ Itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyitä on tehty tähän mennessä kuusi vuosina 1995, 1996, 1998, 2001, 2004 ja 2008. Perusjoukkona ovat koko maan suomenkielisten yläasteiden yhdeksännen luokka-asteen oppilaat².

Itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyjä tehdään, koska poliisin tietoon ja sitä kautta virallisiin tilastoihin tulee vain pieni osa rikoksista, ja erityisesti ns. massarikollisuudessa piilorikollisuuden osuus on suuri. Jos nuorten rikollisuuden määrästä, piirteistä ja kehityksestä halutaan muodostaa oikeasuuntainen kuva, tarvitaan viranomaistilastojen lisäksi kokonaisrikollisuutta mittaavia kyselyitä.

Tässä luvussa esitetään kuvailevia tietoja nuorten kielletyn ja rikollisen käyttäytymisen yleisyydestä ja piirteistä keväällä 2008 kerätyn Nuorisoriikollisuuskyselyn valossa sekä tarkastellaan nuorten rikoskäyttäytymisen muutoksia vuodesta 1995 lähtien. Teonpiirteiden osalta tarkastellaan nuorten rikoskäyttäytymisen alkoholisidonaisuutta ja ryhmäluonnetta sekä sitä, missä määrin nuoret ovat tulleet tekojensa johdosta poliisin tietoon. Nuorten rikoskäyttäytymistä eritellään myös kuntatyyppin mukaan. Tämän lisäksi luku sisältää tietoja nuorten joutumisesta rikosten uhreiksi sekä nuorten suhtautumisesta nuorten rikoksiin. Tutkimuksen kyselylomake on kokonaisuudessa esitetty liitteessä 2.

¹ Itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimusmenetelmästä ks. Kivivuori 2005a; Kivivuori 2007.

² Kyselyn toteuttamisesta ks. liite 1.

2 Kielletyn ja rikollisen käyttäytymisen yleisyys

Nuorisoriollisuuskyseily sisältää tällä hetkellä kysymyksiä 21 kielletystä tai rikollisesta teosta. Aiempien vuosien kyselyihin vertailukelpoisia tekoja on 18: luvaton poissaolo koulusta, kotoa karkaaminen, ajokorttita ajo, sei-niin piirtely, vahingonteko koulussa, vahingonteko muualla, kaupasta va-rastaminen, koulusta varastaminen, kotoa varastaminen, varastetun tavaran ostaminen, auton varastaminen, koulukiusaaminen, osallistuminen tappe-luun, pahoinpitely, marihuanan tai hasiksen käyttö, lääkkeen käyttö päih-teenä, muun huumeen käyttö ja humalassa moottoriajoneuvolla ajaminen. Uusina tekoina vuonna 2008 kysyttiin rakennukseen tai varastoon murtau-tumisesta, varastamistarkoituksessa uhkaamisesta sekä luvattomasta tiedos-tojen lataamisesta internetissä.

Kyselyn tekokirjo on suunniteltu niin, että se mittaa nuorten kielletyn ja rikollisen käyttäytymisen eri ulottuvuuksia. Vaikka tarkasteltavana olevista teoista käytetään kokonaisuutena yleiskäsitettä rikoskäyttäytyminen, eivät kaikki kysytyt teot ole rikoksia. Kiellettyjä, mutta ei-rikollisia tekoja ovat muun muassa luvaton poissaolo koulusta ja kotoa karkaaminen. Joidenkin tekojen kohdalla ei voida yksiselitteisesti määrittää teon rikosluonnetta, sillä vasta teonpiirteet määrittävät, täyttääkö teko rikoksen tunnusmerkis-tön. Tällaisia tekoja ovat esimerkiksi kotoa varastaminen ja koulukiusaa-minen. Itse ilmoitetun rikollisuuden menetelmä ei sovellu kaikkein vaka-vimpien rikosten tutkimiseen. Vakavimmista nuorten tekemistä rikoksista kuten henkirikoksista saatava tieto nojaa viranomaislähteisiin (esim. Lehti 2007).

Kaikkien tekojen kohdalla on kysytty, onko nuori tehnyt koskaan elä-mänsä aikana kyseistä tekoa, ja onko hän tehnyt teon kyselyhetkeä edeltä-vän vuoden aikana. Elämän aikaista tekoihin osallistumista kuvaavat luvut voivat sisältää hyvinkin nuorella iällä tehtyjä tekoja. Nämä luvut heijasta-vat ensisijaisesti eri nuorisokohorttien välisiä eroja. Kuluneen vuoden ai-kaisten tekojen tarkastelu taas antaa kuvan yhdeksännellä luokka-asteella olevien nuorten rikostasosta. Kuluneen vuoden aikaisen osallistumisen ver-tailu kuvaakin paremmin kyselyvuosien välisiä tasoeroja rikoskäyttäytymi-ssä.

2.1 Elämän aikainen osallistuminen tekoihin³

Tekokohtainen tarkastelu

Taulukossa 1 on esitetty tiedot siitä, kuinka suuri osa kyselyihin vastanneista nuorista on tehnyt teon vähintään kerran koko elämänsä aikana.

Luvattomasti koulusta poissaolleiden osuus on pysytellyt varsin samalla tasolla viime vuosien aikana; vuonna 2008 hieman yli puolet nuorista ilmoitti olleensa joskus luvatta pois koulusta. Kotoa vähintään yhdeksi yöksi karanneita nuoria oli 12 prosenttia. Osuus on sama kuin vuoden 2004 kyselyssä. Myös ilman ajokorttia ajaminen oli yhtä yleistä kuin edellisellä mitauskerralla. Joka kolmas nuori oli vähintään kerran elämänsä aikana ajanut moottoriajoneuvoa ajokorttitta.

Vahingontekojen tekeminen on pysynyt vuoden 2008 kyselyssä samalla tasolla kuin vuonna 2004. Yksi neljästä nuoresta oli vähintään kerran elämänsä aikana piirrellyt seiniiin. Saman verran nuorista oli tehnyt vahingontekoja koulun ulkopuolella. Joka viides oli tuhonnut joskus koulun omaisuutta.

Varastamistekojen kohdalla on tapahtunut sekä tekokohtaista lisääntymistä että vähenemistä viimeisen neljän vuoden jaksolla. Niiden nuorten osuus, jotka ovat joskus varastaneet kaupasta (37 %) tai koulusta (35 %), on jatkanut laskuaan. Kehitys on laskeva myös varastetun tavaran ostamisen kohdalla. Sen sijaan kotoa varastaneiden osuus on kasvanut vuosien 2004 ja 2008 välillä. Joka kolmas nuori ilmoitti joskus varastaneensa kotoaan tai paikasta, jossa asuu. Uutena tekoja vuoden 2008 kyselyssä kysyttiin murtautumisesta asuntoon, rakennukseen tai varastotilaan. Hieman alle viidennes nuorista ilmoitti joskus tehneensä näin.

Väkivaltaan liittyvistä teoista koulukiusaaminen on lisääntynyt. Puolet nuorista ilmoitti, että on kiusannut toista nuorta koulussa tai koulumatkalla. Muiden väkivallantekojen yleisyys on pysynyt varsin vakaana. Joka viides nuori ilmoitti joskus osallistuneensa tappeluun julkisella paikalla ja 12 prosenttia ilmoitti hakanneensa jonkun. Uutena tekona vuoden 2008 kyselyssä kysyttiin uhkaamisesta varastamistarkoituksessa. Teko osoittautui varsin harvinaiseksi; 3 prosenttia nuorista oli uhannut toista hakkaamisella tai aseella saadakseen rahaa tai jotain muuta arvokasta.

Koko elämän aikaisia päihdetekoja tarkasteltaessa marihuanan ja hasiksen kokeilussa näkyy vähenemistä viimeisen neljän vuoden aikana. Nuoris-

³ Luvun I merkitsevyydestä tarkastelut on tehty χ^2 -testillä tai vastaavalla, erikoistutkija Reino Sirénin laatimalla kahden otoksen suhteellisen osuuden testillä. Tämän lisäksi estimaattien luotettavuutta on tekokysymysten osalta (taulukot 1 ja 2) parannettu huomioimalla vastausten ryvästymisen koulutasolla.

ta 8 prosenttia oli kokeillut vähintään kerran elämänsä aikana hasista tai marihuanaa. Lääkkeiden päihdekäyttö (9 %) ja muiden huumeiden käyttö (4 %) on pysynyt lähes samana. Muilla huumeilla viitataan muihin huumaaviin aineisiin kuin marihuanaan, hasikseen tai lääkkeisiin. Pääosin vastaukset koostuvat niin kutsutuista kovista huumeista, mutta mukana on myös imppausta. Moottoriajoneuvolla humalassa ajaminen on lisääntynyt jonkin verran edellisestä mittauskerrasta. Lisääntymistä on tapahtunut nimenomaan tyttöjen kohdalla. Moottoriajoneuvoa humalassa ajaneita oli yksi viidestä.

Taulukko 1 Elämänsä aikana teon^a ainakin kerran tehneitä, %

	1995	1996	1998	2001	2004	2008 ^e
luvaton poissaolo koulusta	[63	56	55]	51	50	53
kotoa karkaaminen	13	10	11	13	12	12
ajokorttitta ajo	[51]	33	27	32	34	34
seiniin piirtely	33	34	31	27	26	25
vahingonteko koulussa	25	23	22	18	19	19
vahingonteko muualla	36	30	28	26	24	25
kaupasta ^b varastaminen	57	56	50	46	42	37*
koulusta varastaminen	52	49	44	44	41	35*
kotoa varastaminen	35	35	36	33	30	33*
varastetun tavaran osto	16	18	13	12	10	8
murtautuminen	18
auton varastaminen	..	2	2	2	2	2
koulukiusaaminen	57	53	45	43	45	49*
osallistuminen tappeluun	25	25	24	28	21	22
pahoinpitely	13	12	11	14	11	12
uhkaaminen varastamistar-	3
koituksessa						
marih. tai hasiksen käyttö	6	8	9	12	10	8*
lääkkeen käyttö päihteenä	13	12	10	14	8	9
muun huumeen käyttö ^c	2	3	4
humalassa ajo ^d	22	21	21	19	17	19
luvaton verkkolataaminen	74
N	1 195	4 204	4 503	4 347	5 142	5 826

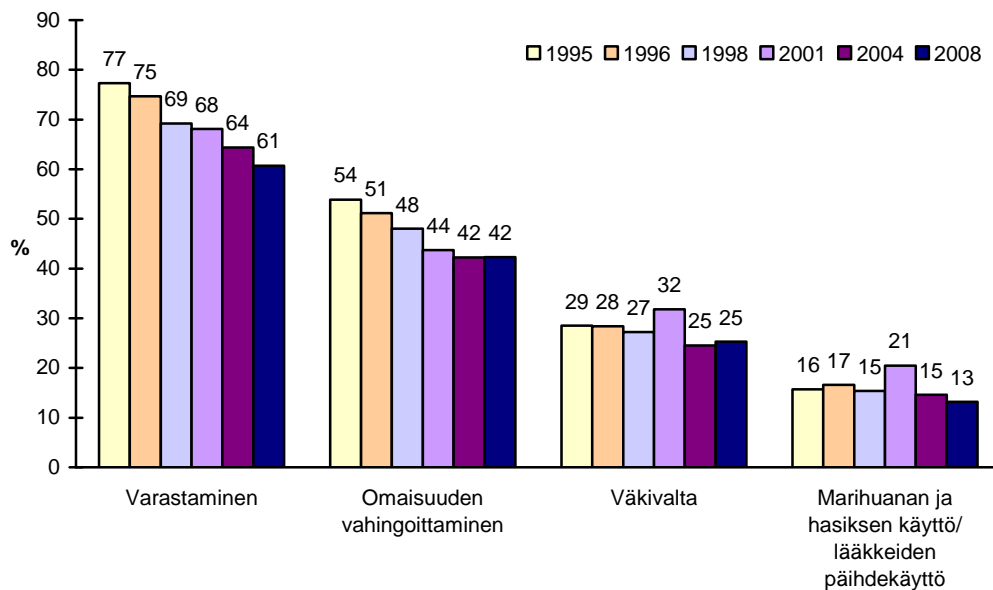
a) kysymysten muotoilut on pidetty pääsääntöisesti identtisinä, hakasulkeet viittaavat vertailukelpoisuuden muutokseen (ks. Kivivuori 2005b, 12) b) kaupasta ja kioskista varastaminen c) viittaa muihin huumaaviin aineisiin kuin marihuanaan/hasikseen tai lääkkeisiin eli pääasiassa mittaa ns. kovien huumeiden käyttöön d) moottoriajoneuvolla e) *=p<.05 (vuosien 2004 ja 2008 ero)

Uutena tekona vuoden 2008 kyselyssä kysyttiin tekijänoikeuden loukkamisesta internetissä. Kyselyssä kysyttiin, oliko nuori koskaan luvottomasti ladannut internetistä tai vertaisverkosta musiikkia, elokuvia, TV-ohjelmia, pelejä tai ohjelmia. Luvaton verkkolataaminen osoittautui erittäin yleiseksi, sillä nuorista 74 prosenttia ilmoitti ainakin kerran tehneensä näin. (Ks. myös Aaltonen tässä julkaisussa, luku II.)

Yleiskuva keskeisistä rikostyypeistä

Jotta rikoskäyttäytymisen muutoksista saataisiin selkeämpi kuva, keskeisiä rikoslajeja – varastamista, vahingontekoja, väkivaltaa ja huumaavien aineiden käyttöä – tarkastellaan seuraavassa kokonaisuuksina (kuvio 1). Varastamistekoihin on laskettu mukaan kaupasta, koulusta ja kotoa varastaminen sekä varastetun tavaran ostaminen. Omaisuuden vahingoittamiseen kuuluvat seiniin piirtely ja kirjoittelu, vahingonteko koulussa sekä vahingonteko koulun ulkopuolella. Väkivallanteoista tarkastelussa ovat mukana julkisella paikalla tappeluun osallistuminen ja hakkaaminen. Huumausaineiden kohdalla mukaan on otettu marihuanan tai hasiksen käyttö sekä lääkkeiden käyttö päihtymistarkoituksessa.

Koko elämän aikaista rikoskäyttäytymistä tarkasteltaessa varastamistekojen vuodesta 1995 lähtien havaittu harvinaistuminen jatkuu yhä. Kun ensimmäisessä mittauksessa vuonna 1995 joskus varastaneita oli 77 prosenttia, vuonna 2008 heitä oli 61 prosenttia. Omaisuuden vahingoittamisen kohdalla lasku näyttää tasaantuneen; näitä tekoja joskus tehneitä oli vuonna 2008 saman verran (42 %) kuin vuonna 2004. Väkivalta on pysynyt verrattain vakaalla tasolla vuodesta 1995 lähtien. Myöskään vuoden 2008 kohdalla ei ole tapahtunut muutosta; väkivaltaa käyttäneitä nuoria oli yksi neljästä. Marihuanan, hasiksen ja lääkkeiden päihdekäyttö on vähentynyt hieman lukuun ottamatta vuoden 2001 piikkiä. Vuonna 2008 näitä aineita vähintään kerran elämänsä aikana käyttäneitä tai kokeilleita nuoria oli 13 prosenttia.

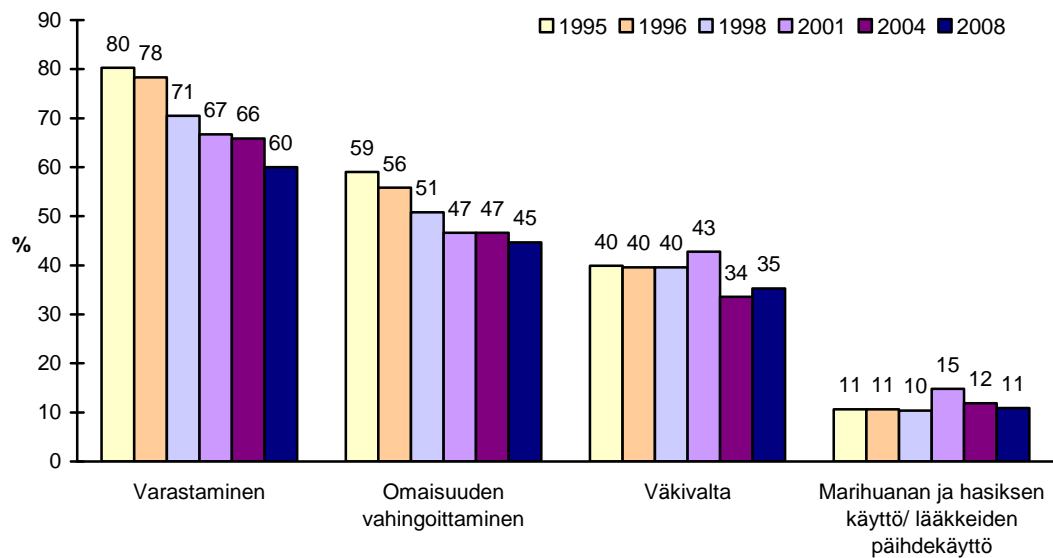
Kuvio 1 Elämänsä aikana tekotyyppeihin osallistuneita 1995–2008, %

Kun keskeisiä rikostyyppejä tarkastellaan sukupuolittain, tulokset täsmentyvät (kuviot 2 ja 3). Varastamistekojen väheneminen vuoden 2008 mittauksessa näyttää koskevan erityisesti poikia, joilla väheneminen on selvästi tyttöjä voimakkaampaa. Vuoteen 2004 saakka kaikissa mittauksissa varastaminen on ollut jonkin verran yleisempää pojille, mutta vuoden 2008 mittauksessa tytöt olivat varastaneet hiukan poikia yleisemmin, kun tarkastellaan vähintään kerran koko elämänsä aikana varastaneita.

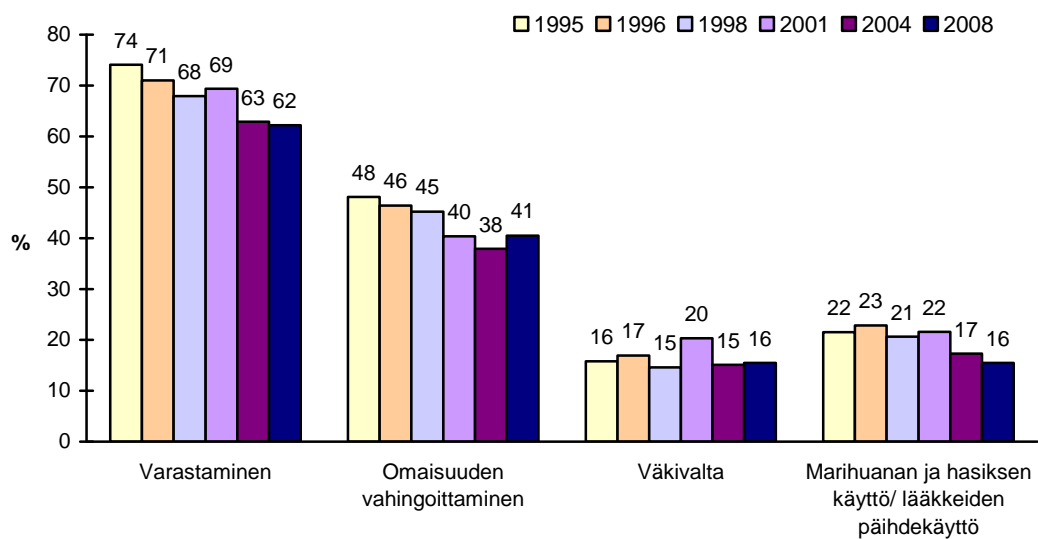
Omaisuuden tuhoaminen oli vähentynyt pojilla hieman (joskaan ei tilastollisesti merkitsevästi) vuoden 2004 kyselystä vuoteen 2008 kun taas tytöille tulos on päin vastainen; omaisuuden vahingoittaminen on lisääntynyt jonkin verran tyttöjen keskuudessa. Poikien ja tyttöjen ero omaisuuden vahingoittamisen aktiivisuudessa on kaventunut. Tytöt ovat vahingoittaneet omaisuutta lähes yhtä yleisesti kuin pojatkin.

Pojat ovat selvästi tyttöjä aktiivisempia väkivallan käyttäjiä. Kun vuoden 2008 tuloksia verrataan 1990-luvun tilanteeseen, havaitaan kuitenkin, että poikien kohdalla väkivallanteot ovat jonkin verran harvinaistuneet. Tyttöjen kohdalla taso on sama vuonna 2008 kuin mitä se oli 1990-luvun puolivälissä.

Huumaavien aineiden käyttö on ollut kaikilla mittauskerroilla tytöillä yleisempää kuin pojilla. Poikien kohdalla sarja näyttää hyvin tasaiselta lukuun ottamatta vuotta 2001. Tyttöjen kohdalla voidaan havaita laskua huumaavien aineiden käytössä. Vuonna 1995 huumaavia aineita käyttäneitä tyttöjä oli 22 prosenttia kun vuonna 2008 heitä oli 16 prosenttia.

Kuvio 2 Elämänsä aikana tekotyyppeihin osallistuneita **poikia** 1995–2008, %

Kuvio 3 Elämänsä aikana tekotyyppeihin osallistuneita **tyttöjä** 1995–2008, %

2.2 Kuluneen vuoden aikainen osallistuminen tekoihin

Tekokohtainen tarkastelu

Kyselyajankohtaa edeltävän vuoden rikoskäyttäytymisen osalta tulokset myötäilevät koko elämän aikaisessa käyttäytymisessä havaittuja muutoksia (taulukko 2⁴). Nuorista 41 prosenttia ilmoitti olleensa ainakin kerran kuluneen vuoden aikana kokonaisen päivän pois koulusta ilman koulun hyväksymää syytä. Teon kohdalla tasomuutokset ovat vähäisiä. Kotoa karkaamisen (7 %) ja ilman ajokorttia ajamisen (23 %) yleisyys on samalla tasolla kuin vuonna 2004.

Kyselyhetkeä edeltäneen vuoden aikana tehdyt vahingonteot ovat yhtä yleisiä kahdessa viimeisessä mittauksessa. Vuoden aikana seiniin piirrelleitä nuoria oli 12 prosenttia. Vahingontekoon oli kuluneen vuoden aikana syyllistynyt niin ikään noin joka kymmenes vastaaja.

Vaikka kaupasta ja kioskista varastaminen oli vähentynyt koko elämän aikaisia tekoja tarkasteltaessa (ks. taulukko 1), ei kyselyhetkeä edeltävän vuoden varastamisessa näy vastaavaa vähentymistä viimeisen neljän vuoden jaksolla. Ero viittaa siihen, että nuoremmalla iällä (alle 15-vuotiaana) tapahtuva varastaminen on vähentynyt, mutta 15–16-vuotiaana varastaminen on pysynyt yhtä yleisenä. Joka kymmenes nuori ilmoitti varastaneensa kaupasta tai kioskista kuluneen vuoden aikana. Samoin kuin koko elämän aikaisissa teoissa, myös kuluneen vuoden aikaisten tekojen kohdalla kotoa varastaminen oli lisääntynyt hiukan. Auton varastaminen on hyvin harvinaisen teko nuorten keskuudessa, harvempi kuin yksi sadasta ilmoitti varastaneensa auton vuoden aikana. Auton varastaminen harvinaistui vuonna 2008 edelliseen mittaukseen verrattuna.

Samoin kuin koko elämän aikaisten tekojen kohdalla, myös kuluneen vuoden aikainen koulukiusaaminen lisääntyi selvästi. Joka viides nuori ilmoitti kiusanneensa toista nuorta koulussa tai koulumatkalla kyselyä edeltäneen vuoden aikana. Kiusaamisen teonpiirteiden tarkastelu osoittaa, että koulukiusaaminen on pääasiassa henkistä, usean tekijän harjoittamaa kiusaamista. Edelliseen, vuoden 2004 kyselyyn nähden nämä piirteet kiusaamisessa ovat vahvistuneet. Vuonna 2008 henkisen kiusaamisen osuus on suurempi kuin kahdessa aiemmassa mittauksessa ja vastaavasti fyysisistä kiusaamista sisältävien tapausten osuus on suhteessa pienempi. Koulukiusaamisen lisääntyminen näyttääkin johtuvan nimenomaan henkisen, ei fyysisen kiusaamisen lisääntymisestä. Nuorisorikollisuuskyselyt viittaavat myös siihen, että kiusaamistekojen ryhmäluonne on entistä voimakkaampi.

⁴ Vastaavat kuluneen vuoden aikaista rikoskäyttäytymistä koskevat tiedot on esitetty sukupuolittain tämän luvun liitetaulukoissa 1 ja 2.

Sekä yksin kiusaamisen että kahden tekijän kiusaamistapaukset ovat harvinaistuneet suhteessa useamman kiusaajan sisältäviin tapauksiin. (Salmi 2008a.)

Muut väkivallanteot ovat pysytelleet samalla tasolla kuin edellisessä mitauksessa. Joka kymmenes nuori oli osallistunut tappeluun julkisella paikalla ja 6 prosenttia ilmoitti hakanneensa jonkun. Yksi sadasta oli uhannut varastamistarkoituksessa toista ihmistä väkivallalla.

Taulukko 2 Kuluneen vuoden aikana teon^a ainakin kerran tehneitä, %

	1995	1996	1998	2001	2004	2008 ^e
luvaton poissaolo koulusta	[46	42	43]	39	38	41
kotoa karkaaminen	8	7	7	6	7	7
ajokorttija ajo	[36]	25	20	22	24	23
seiniin piirtely	19	18	16	13	12	12
vahingonteko koulussa	14	13	11	9	9	9
vahingonteko muualla	20	16	14	10	11	11
kaupasta ^b varastaminen	15	19	15	12	10	10
koulusta varastaminen	30	27	21	19	17	15
kotoa varastaminen	20	21	21	17	17	20*
varastetun tavaran osto	9	11	8	6	5	5
murtautuminen	8
auton varastaminen	..	1	1	<1	1	<1*
koulukiusaaminen	25	22	20	15	16	21*
osallistuminen tappeluun	13	14	13	14	12	11
pahoinpitely	8	7	6	8	6	6
uhkaaminen varastamistarkoituksessa	1
marih. tai hasiksen käyttö	4	7	7	9	8	6*
lääkkeen käyttö päihteenä	9	8	6	8	5	7*
muun huumeen käyttö ^c	1	1	2
humalassa ajo ^d	16	16	16	13	14	15
luvaton verkkolataaminen	69
N	1 195	4 204	4 503	4 347	5 142	5 826

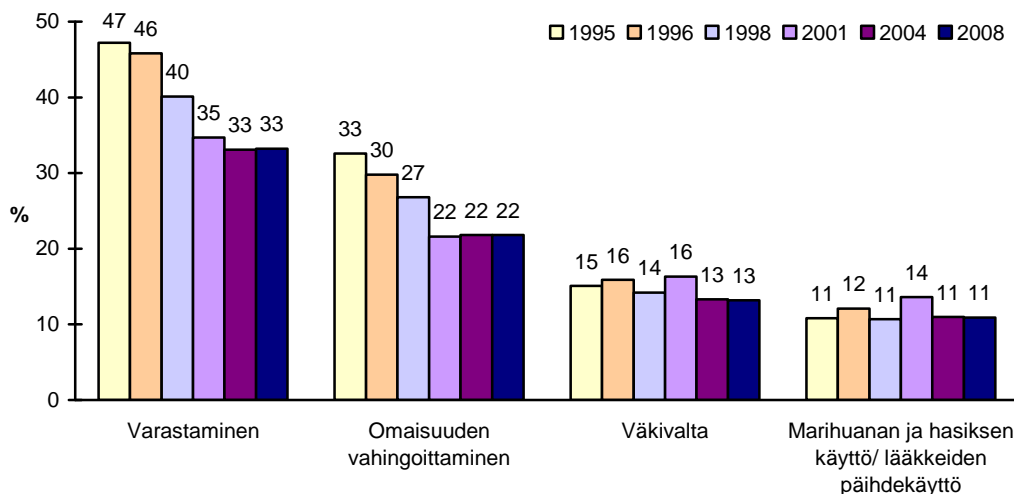
a) kysymysten muotoilut on pidetty pääsääntöisesti identtisinä, hakasulkeet viittaavat vertailukelpoisuuden muutokseen (ks. Kivivuori 2005b, 12) b) kaupasta ja kioskista varastaminen c) viittaa muihin huumaaviin aineisiin kuin marihuunaan/hasikseen tai lääkkeisiin eli pääasiassa mittaa ns. kovien huumeiden käyttöön d) moottoriajoneuvolla e) *=p<.05 (vuosien 2004 ja 2008 ero)

Marihuunan ja hasiksen käytön väheneminen jatkuu myös kuluneen vuoden aikaisia tekoja tarkasteltaessa, 2000-luvun taitteessa olleen huipun jälkeen mietojen huumeiden käyttö on laskenut 1990-luvun puolivälin tasolle. Lääk-

keiden päihdekäytön yleisyys on vaihdellut eri mittauksissa. Vuonna 2008 teko on ollut jonkin verran yleisempi kuin edellisessä mittauksessa, mutta harvinaisempi kuin vuonna 2001. Muiden huumeiden eli pääasiassa nk. kovien huumeiden käyttö on pysynyt varsin vakaalla ja alhaisella tasolla.

Yleiskuva keskeisistä rikostyypeistä

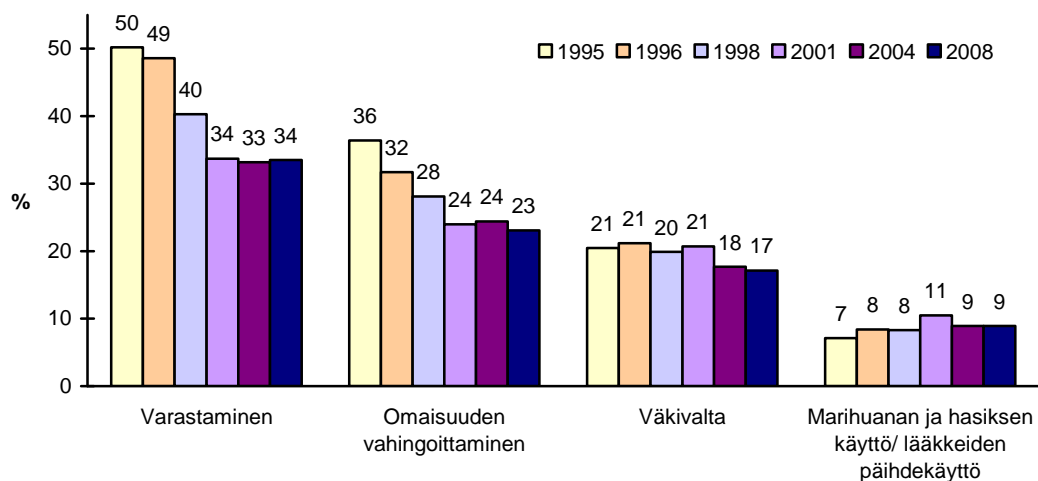
Kuluneen vuoden tarkastelu keskeisistä rikoslajeista on samansuuntainen kuin koko elämän aikainen tarkastelu, muutokset vuoden 2004 mittaukseen ovat vähäisiä (kuvio 4). Varastamiseen, vahingontekoihin ja väkivaltaan osallistuminen on samalla tasolla kuin neljä vuotta aiemmin. Vuodesta 1995 alkanut varastaminen ja vahingontekojen laskeva trendi näyttää tasaantuneen. Väkivallan yleisyys on pysynyt varsin tasaisena koko tarkastellun ajanjakson aikana, samoin mietojen huumeiden sekä lääkkeiden päihdekäyttö.

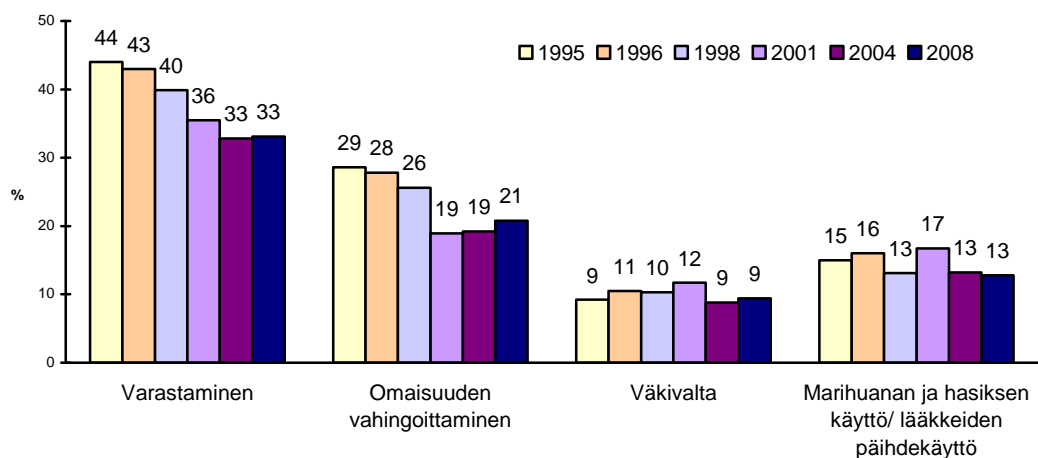
Kuvio 4 Kuluneen vuoden aikana tekotyypeihin osallistuneita 1995–2008, %

Kun kuluneen vuoden aikaista osallistumista keskeisiin rikostyypeihin tarkastellaan sukupuolittain, ei merkittäviä eroja edelliseen mittaukseen synny kummallakaan sukupuolella (kuviot 5 ja 6). Tulokset osoittavat, että varastaminen ja vahingonteot ovat olleet keskimäärin yhtä yleisiä tytöille ja pojille vuonna 2008. Samoin kuin koko elämän aikana tehtyjä tekoja tarkasteltaessa myös kuluneen vuoden aikaisessa tarkastelussa tyttöjen ja poikien ero vahingonteoissa on kaventunut. Väkivallanteoja tehneitä poikia on sen sijaan miltei kaksi kertaa enemmän kuin tyttöjä. Kuten koko elämän aikaisissa väkivallanteoissa, myös kuluneen vuoden kohdalla voidaan poikien kohdalla havaita laskua 1990-luvun tilanteeseen verrattuna. Tyttöjen

kohdalla väkivallan taso on sama kuin 1990-luvulla. Kuluneen vuoden aikana tapahtunut huumaavien aineiden (marihuana/hasis/lääkkeiden päihdekäyttö) kokeilu ja käyttö on sekä pojilla että tytöillä samalla tasolla kuin neljä vuotta aiemmin. Tytöt ovat kaikilla mittauskerroilla jonkin verran poikia aktiivisemmin käyttäneet näitä aineita.

Kuvio 5 Kuluneen vuoden aikana tekotyypeihin osallistuneita **poikia** 1995–2008, %

Kuvio 6 Kuluneen vuoden aikana tekotyypeihin osallistuneita **tyttöjä** 1995–2008, %

3 Rikoskäyttäytymisen rakenne ja rikosten määrän kehitys

Edellä tarkasteltiin rikoskäyttäytymisen yleisyyttä eli sitä, kuinka moni nuori oli osallistunut kysytyihin tekoihin. Seuraavassa rikoskäyttäytymisen rakennetta ja rikoskäyttäytymisessä tapahtuneita muutoksia tutkitaan tekijäpohjaisen tarkastelun sijaan tekomäärien pohjalta. Analyysit perustuvat vastaajien ilmoituksiin kuluneen vuoden aikana tehtyjen tekojen määrästä.⁵

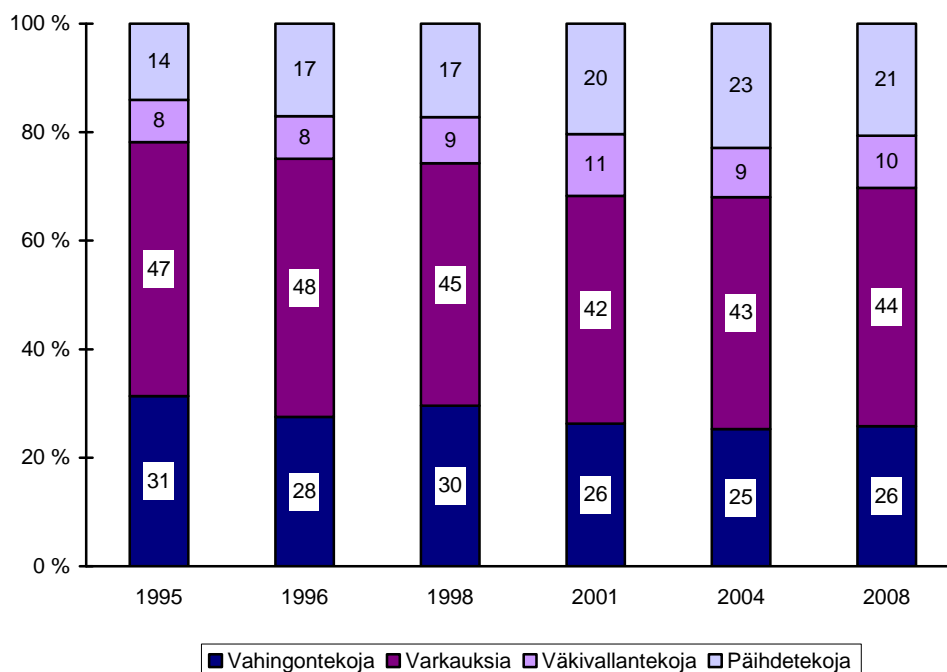
Tarkastelujen pohjana on käytetty neljää summamuuttujaa. (1) Vahingontekoihin kuuluvat seiniin kirjoittelu ja piirtely sekä vahingon- teko koulussa ja muualla. (2) Varastamistekoihin kuuluvat myymälävar- kauden lisäksi koulusta ja kotoa varastaminen sekä varastetun tavaranto- sto. (3) Väkivallantekoihin kuuluvat tappeleminen julkisella paikalla ja pahoin- pitely. (4) Päihdetekoihin kuuluvat marihuanan tai hasiksen käyttö, lää- keiden käyttö päihteenä ja moottoriajoneuvon ajaminen humalassa.

Kuviossa 7 on esitetty eri tekojen osuus vuoden aikana tehdyistä teoi- sta. Tarkastelu antaa kuvan siitä, minkä tyyppisiin tekoihin nuorten rikoskäyt- täytyminen on kanavoitunut ja mitä muutoksia rikoskäyttäytymisen raken- teessa on tapahtunut jaksolla 1995–2008⁶. Varsin suuri osa eli 44 prosenttia nuorten tekemistä teoista oli vuonna 2008 erityyppisiä varkauksia. Neljännes teoista oli vahingontekoja kuten seiniin piirtelyä ja omaisuuden tuhoamista. Viidennes teoista liittyi päihteisiin ja joka kymmenes teko oli väkivaltaa.

Kun rikoskäyttäytymisen rakennetta tarkastellaan jaksolla 1995–2008, havaitaan, että varastamisen ja omaisuuden vahingoittamisen osuuksien väheneminen suhteessa kaikkiin tekoihin näyttää taittuneen viime mittaus- kerroilla. Väkivallan osuus kaikista teoista on pysytellyt koko mittausjak- son aikana varsin vakaana, mutta on hiukan suurempi kuin 1990-luvun puolessa välissä. Päihdetekojen eli mietojen huumeiden käytön, lääkkeiden päihdekäytön ja moottoriajoneuvolla humalassa ajamisen osuuden kasvu näyttää pysähtyneen ja kääntyneen lievään laskuun viimeisessä mittaukses- sa.

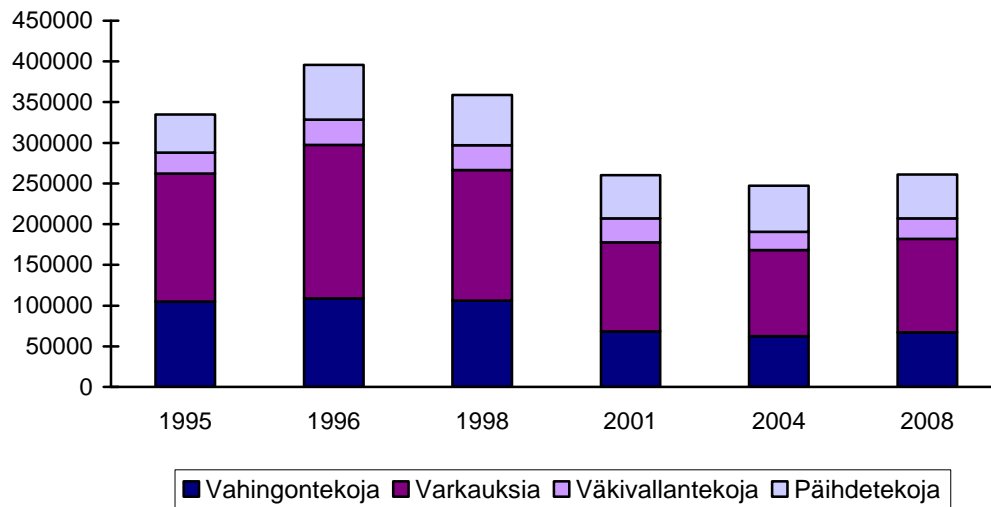
⁵ Kaikissa tekomääriin perustuvissa tarkasteluissa tekoakohtaiseksi maksimiarvoksi on luot- tavuuden lisäämiseksi asetettu 25. Mikäli nuori on ilmoittanut tehneensä teon useammin kuin 25 kertaa vuoden aikana, on arvoksi koodattu näissä tapauksissa 25.

⁶ Tarkastelu nojaa tekoihin, joista on kysytty samalla tavalla vuosina 1995–2008. Tästä syystä analyysi ei huomio esimerkiksi tekomäärältään hyvin yleistä luvaton- ta verkkola- taamista.

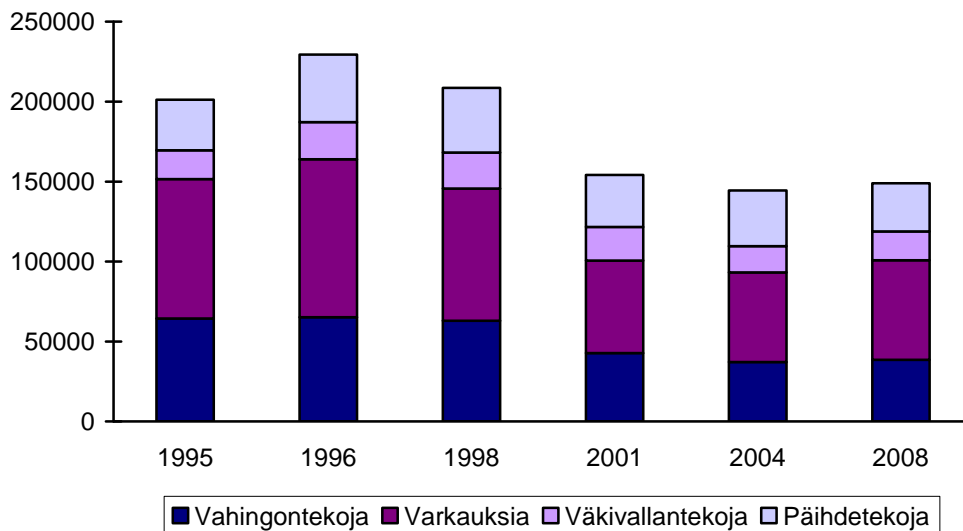
Kuvio 7 Tekolajien osuus vuoden aikana tehdyistä teoista 1995–2008, %

Kuviossa 8 on tarkasteltu nuorten tekemien vuotuisten tekomäärien kehitystä. Tekomäärät on tässä tarkastelussa korotettu perusjoukon tasolle eli kuviossa esitetyt luvut ovat viitteellisiä ja karkeita arvioita koko ikäluokan tekemien tekojen määrästä. Tekomäärien perusteella tehty tarkastelu on linjassa aiemmin kuviossa 4 esitetyn tekijäpohjaisen tarkastelun kanssa. Erityisesti omaisuusrikkösten teot vähenivät selvästi 2000-luvulle tultaessa. Tämä jälkeen 2000-luvun aikana muutokset ovat olleet melko pieniä. Viimeisessä, vuoden 2008 mittauksessa voidaan kuitenkin havaita lievää tekomäärien kasvua verrattuna edelliseen mittaukseen. Sekä omaisuusrikosten että väkivallan kohdalla tekomäärät ovat lisääntyneet hieman. Päihteisiin liittyvissä teoissa sen sijaan tekomäärät ovat laskeneet jonkin verran.

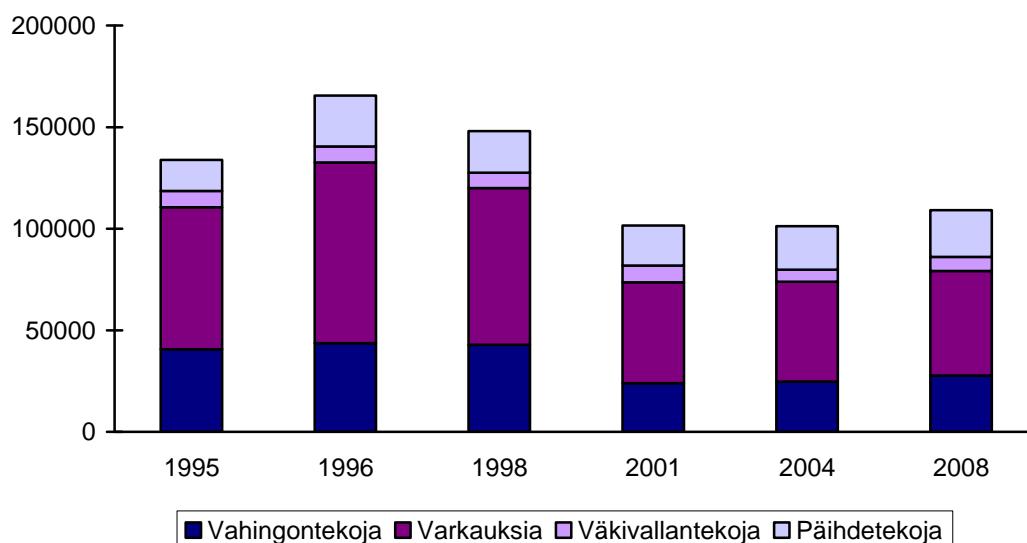

Kuvio 8 Vuotuisten tekomäärien kehitys 1995–2008. Perusjoukon tasolle korotetut absoluuttitulut.

Sukupuolittain tehty tarkastelu osoittaa, että tekomäärien kehitys vuosina 1995–2008 on ollut samansuuntaista pojilla ja tytöillä (kuviot 9 ja 10). Molempien sukupuolten kohdalla tekomäärät ovat laskeneet selvästi 1990-lopun tilanteeseen nähden. Pojilla kehitys on ollut suhteessa jonkin verran tyttöjä voimakkaampaa.

Kuvio 9 Poikien vuotuisten tekomäärien kehitys 1995–2008. Perusjoukon tasolle korotetut absoluuttitulut.

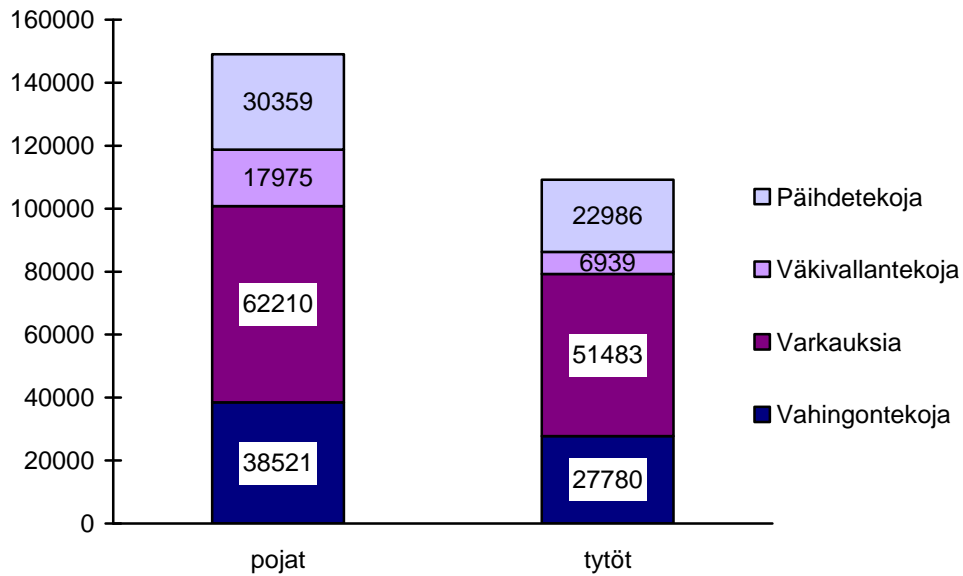

Kuvio 10 Tyttöjen vuotuisten tekomäärien kehitys 1995–2008. Perusjoukon tasolle estimoidut absoluuttiluvut.

Kun muutosta tarkastellaan suhteessa edelliseen, vuoden 2004 mittaukseen, havaitaan, että jakson aikana tapahtunut päihdetekojen vähentyminen koskee ainoastaan poikia. Muiden tekojen osalta tekomäärien lisääntymistä on tapahtunut sekä pojilla että tytöillä. Tyttöjen kohdalla tekomäärien suhteellinen lisääntyminen on hieman selvempää viimeisen neljän vuoden jaksolla. Tyttöjen kaikkien tekojen yhteenlaskettu tekomäärä oli 8 prosenttia suurempi vuonna 2008 kuin vuonna 2004. Poikien kohdalla vastaava osuus oli 3 prosenttia. Tästä huolimatta pojat tekevät tekomäärillä mitattuna yhä selvästi tyttöjä enemmän erityyppisiä tekoja.

Kuviossa 11 on esitetty tarkemmin tyttöjen ja poikien tekomäärät vuonna 2008. Pylväät ovat muuten samat kuin kuvioden 9 ja 10 viimeisimmät pylväät, mutta päihdetekoihin on laskettu mukaan vain päihteiden käyttöä kartoittavat osiot (marihuanan ja hasiksen käyttö, lääkkeiden käyttö päihdytymistarkoituksessa). Humalassa moottoriajoneuvolla ajaminen on siis jätetty tämä tarkastelun ulkopuolelle.

Suhteellisesti suurin ero tyttöjen ja poikien tekomäärissä paikantuu väkivallantekoihin, joita pojat ovat tehneet yli kaksi kertaa tyttöjä enemmän. Suhteessa vähiten eroa on päihteiden käytössä, jossa tyttöjen tekomäärä oli poikia jonkin verran suurempi. Väkivallanteista 72 prosenttia, vahingonteoista 58 prosenttia, varkauksista 55 prosenttia ja päihdeteoista 47 prosenttia oli poikien tekemiä.

Kuvio 11 Vuoden 2008 tekomäärät sukupuolen mukaan. Perusjoukon tasolle estimoidut absoluuttiluvut.

Kuvio 11 havainnollistaa tyttöjen ja poikien absoluuttisten tekomäärien lisäksi eroja rikoskäyttäytymisen rakenteessa. Väkivallanteot muodostavat myös suhteellisesti suuremman osan poikien koko tekomäärästä. 14 prosenttia poikien teoista oli väkivaltaa kun vastaava osuus tytöillä oli 7 prosenttia. Tyttöillä taas päihteiden käytön osuus oli suhteellisesti suurempi. Vahingonteat ja varkaudet muodostavat yhtä suuren osuuden tyttöjen ja poikien tekemistä teoista.

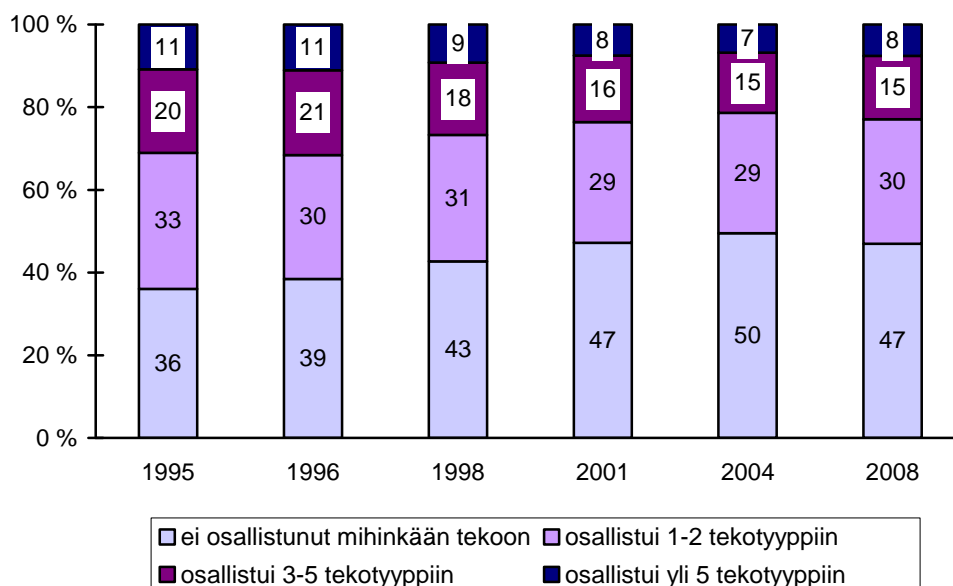
4 Rikoskäyttäytymisen laajuus, intensiivisyys ja kasautuminen

Rikosten tekeminen ei jakaudu tasaisesti nuorten kesken, vaan pieni osa nuorista tekee suurimman osan ikäryhmän rikoksista. Tässä jaksossa esitellään rikoskäyttäytymisen kasautumista erityyppisten analyysien avulla. Aluksi tarkastellaan rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta eli sitä, kuinka moneen erilaiseen tekolajiin nuori on osallistunut kuluneen vuoden aikana. Tämän jälkeen tarkastellaan rikoskäyttäytymisen intensiivisyyttä sekä rikostekojen kasautumista vuoden aikana tehtyjen tekomäärien perusteella.

4.1 Rikoskäyttäytymisen laajuus

Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta kuvaavassa tarkastelussa nuoret on jaettu neljään ryhmään sen mukaan, kuinka moneen erityyppiseen rikostekoon he ovat kuluneen vuoden aikana osallistuneet. Tässä analyysissä ovat mukana ne 14 tekoa, jotka on kysytty täysin identtisesti vuosien 1995–2008 mittauksissa. Teot ovat: kotoa karkaaminen (1), seiniin piirtely (2), vahingonteko koulussa (3) ja muualla (4), kaupasta (5), koulusta (6) ja kotoa (7) varastaminen, varastetun tavaran osto (8), koulukiusaaminen (9), osallistuminen tappeluun (10), pahoinpitely (11), marihuanan/hasiksen käyttö (12), lääkkeen käyttö päihteenä (13) sekä humalassa moottoriajoneuvolla ajaminen (14).

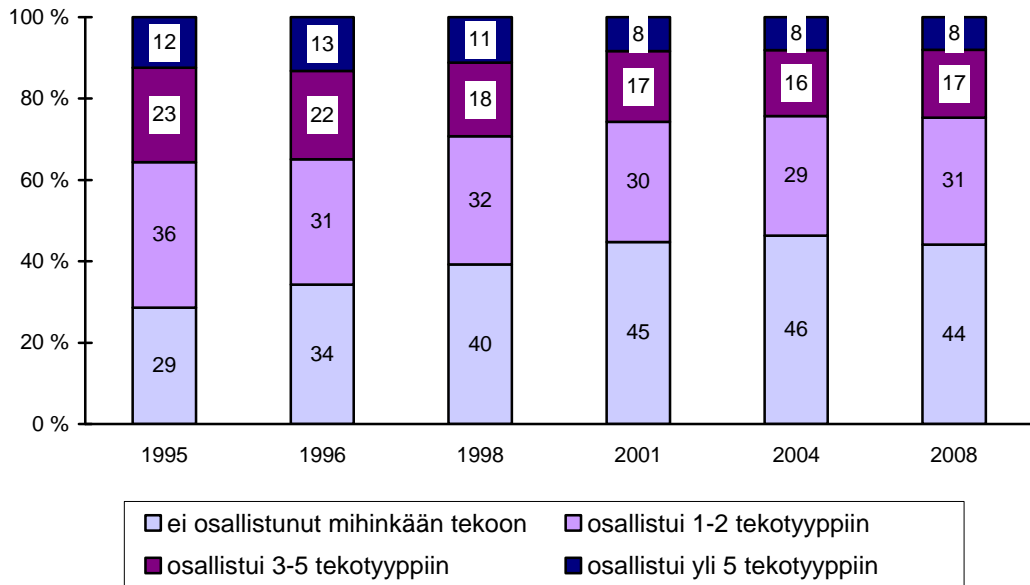
Vuoden 2008 kyselyn mukaan 47 prosenttia nuorista ei ollut osallistunut yhteenkään 14 teosta kuluneen vuoden aikana (kuvio 12). Teoista kokonaan pidättäytyneiden osuus on vähentynyt hieman edelliseen mittaukseen nähden. Nuorista hieman alle kolmannes oli tehnyt 1–2 eri tekoryhmään kuuluvaa tekoa vuoden aikana ja yksi kuudesta 3–5 eri tekoryhmän tekoa. Niitä nuoria, jotka olivat tehneet vähintään kuusi neljästätoista mukana olevasta teosta, oli 8 prosenttia. Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuus näyttää pysyneen varsin samankaltaisena koko 2000-luvun ajan.

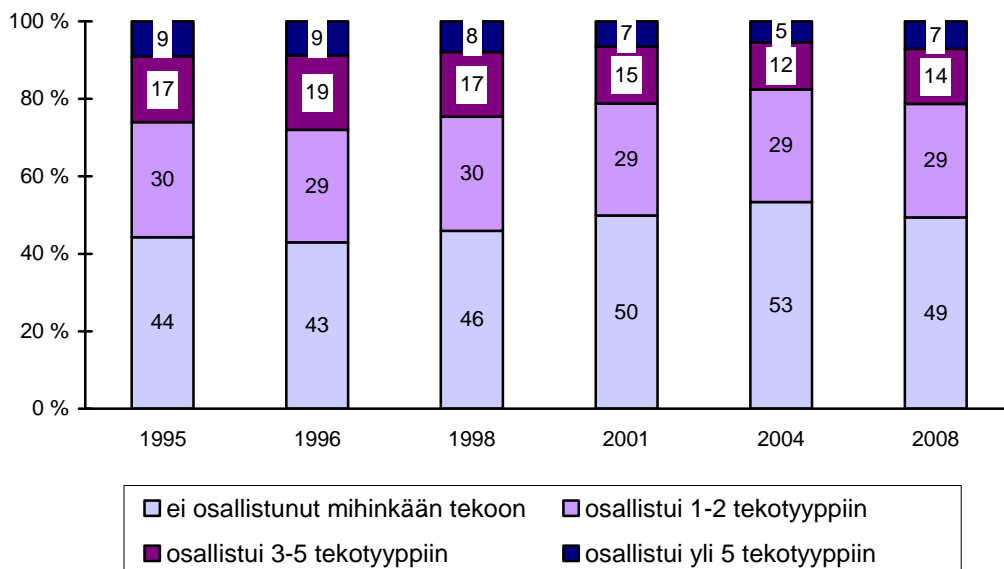
Kuvio 12 Rikoskäyttäytymisen laajuus 1995–2008, %

Sukupuolittainen tarkastelu osoittaa, että edelliseen mittaukseen nähden tytöillä teoista pidättäytyneiden osuus on laskenut hiukan enemmän kuin pojilla, joiden kohdalla väheneminen ei ole tilastollisesti merkitsevällä ta-

solla (kuviot 13 ja 14). Tytöissä on silti poikia enemmän niitä, jota eivät olleet osallistuneet kysytyihin tekoihin. Vuonna 2008 pojista 44 prosenttia ja tytöistä 49 prosenttia ei ollut osallistunut yhteenkään 14 teosta kuluneen vuoden aikana. Yhteen tai kahteen tekotyyppiin osallistuneita tyttöjä oli 29 prosenttia ja poikia 31 prosenttia. Kolmeen tai sitä useampaan tekotyyppiin osallistuneiden poikien osuus oli jonkin verran tyttöjä suurempi.

Kuvio 13 Rikoskäyttäytymisen laajuus **pojilla** 1995–2008, %

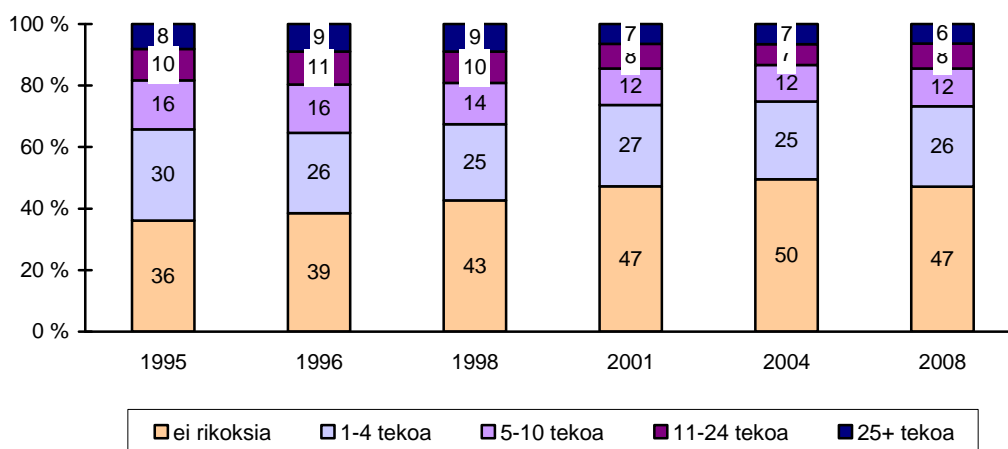
Kuvio 14 Rikoskäyttäytymisen laajuus **tytöillä** 1995–2008, %

Sekä tyttöjen ja poikien kohdalla voidaan havaita vuodesta 1995 jatkuneen ”kiltteytymisen” taittuneen. Käänteisesti tämä tarkoittaa rikoskäyttäytymiseen osallistuneiden osuuden hienoista lisääntymistä. Tyttöjen kohdalla käänne on poikia jonkin verran selvempi. Muutokset eivät kuitenkaan ole suuria. Poikien kohdalla lisääntyminen täsmentyy lähinnä ryhmään, joka on osallistunut satunnaisesti rikostekoihin. Tyttöjen kohdalla taas lisääntyminen keskittyy eniten erityyppisiä rikostekoja tekevien ryhmiin.

4.2 Rikoskäyttäytymisen intensiivisyys ja kasautuminen

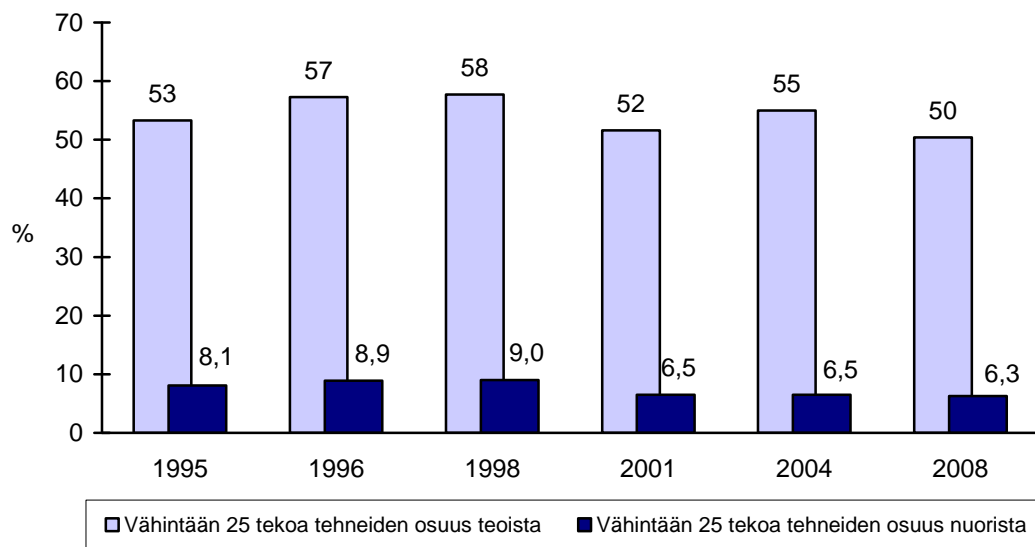
Edellä esitelty rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta kuvaava tarkastelu ei huomioi yksittäisten rikosten tekomääriä. Seuraavassa tarkastelujen pohjana ovat vastaajien ilmoitukset tehtyjen tekojen määrästä. Myös näissä analyyseissä ovat mukana ne 14 tekoa, jotka vuosien 1995–2008 mittauksissa on kysytty identtisellä tavalla (ks. jakso 4.1).

Kuviossa 15 on esitetty tekointensiteetin kehitys vuosina 1995–2008. Pylväiden alin osa kuvaa niiden nuorten osuutta, jotka eivät olleet tehneet yhtään tekoa. Tämä nuorten joukko on sama kuin edellä esiteltyjen rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta kuvaavien tarkasteluiden nuoret, jotka eivät olleet osallistuneet yhteenkään tekotyyppiin. Myös tekomäärien pohjalta tehty tarkastelu osoittaa, että nuorten rikoskäyttäytymisen aktiivisuus on pysynyt varsin samanlaisena koko 2000-luvun ajan. Verrattuna 1990-luvun loppupuolen tilanteeseen, suurimpia tekomääriä tehneiden nuorten osuus on vähentynyt. Kun 1990-luvun puolessa välissä yksi kolmesta (34 %) nuoresta oli tehnyt vähintään viisi tekoa kuluneen vuoden aikana, heitä oli 2000-luvulla yksi neljästä (26 %).

Kuvio 15 Rikoskäyttäytymisen intensiteetti tekomäärillä tarkasteltuna 1995–2008, %

Kuvio 16 havainnollistaa tekojen kasautumista pienelle tekijäjoukolle. Mustat pylväät kuvaavat niiden nuorten osuutta, jotka olivat tehneet vähintään 25 tekoa vuoden aikana. Samassa kuviossa on esitetty näiden nuorten tekemien tekojen osuus tekomääristä. Kuvion perusteella huomataan, että eniten tekoja tehneiden nuorten ryhmä on tehnyt noin puolet kaikista nuorten teoista. Edelliseen vuoden 2004 kyselyyn nähden vähintään 25 tekoa tehneiden nuorten osuus on lähes sama, mutta heidän tekemiensä tekojen osuus on laskenut jonkin verran.

Kuvio 16 Vähintään 25 tekoa tehneiden nuorten osuus nuorten vuoden aikana tekemistä rikollisista ja kielletyistä teoista ja kyselyyn vastanneista nuorista, %

Tekojen kasautumista analysoimalla voidaan tarkastella nuorten rikoskäyttäytymisen mahdollista polarisaatiokehitystä. Kriminologisessa kirjallisuudessa käytetään polarisaation käsitettä kuvaamaan ilmiötä, jossa rikoskäyttäytymisen ääripäät yleistyvät (ks. esim. Kivivuori 2002, 52–54; Salmi 2008b, 55–57). Niitä nuoria, jotka eivät tee rikoksia, on yhä enemmän, ja toisaalta vakava rikoskäyttäytyminen lisääntyy tekoina ja/tai henkilöinä. Kun tekojen kasautumista ja tekomääriä tarkastellaan Nuorisoriikollisuus-kyselyiden sarjan valossa, näyttäisi siltä, ettei suomalaisnuorten rikoskäyttäytymisessä näy ainakaan vakavan rikoskäyttäytymisen osalta polarisaatiokehitystä. Eniten rikoksia tekevien nuorten osuus näyttää hieman laske- neen, samoin näiden nuorten tekemien tekojen osuus. Viimeisessä mittauk- sessa tasaisesti kasvanut teoista pidättäytyneiden nuorten joukko näyttää hieman pienentyneen viimeisen kyselyn kohdalla. On kuitenkin mahdolli- sta, että nuorten rikoskäyttäytymiseen liittyy sellaista polarisaatiokehitystä, jota Nuorisoriikollisuus-kyselyt eivät tavoita. Nuorisoriikollisuus-kyselyt eivät esimerkiksi mittaa vakavimpia nuorten rikollisuuden muotoja ja toisaalta

kouluissa tehtävä kyselytutkimus ei välttämättä tavoita kaikkein syrjäytyneimpiä nuoria, joilla myös rikoskäyttäytyminen saattaa olla aktiivisinta.

5 Teonpiirteiden tarkastelua

Nuorisoriollisuuskyselyt sisältävät kunkin tekokysymyksen jälkeen tarkentavia kysymyksiä kuluneen vuoden tuoreimmasta teosta. Näiden jatkokysymysten avulla on mahdollista täsmentää, millaisia piirteitä nuorten teoihin sisältyy ja minkälaisista laadullisista muutoksista määrälliset muutokset johtuvat. Seuraavassa tarkastellaan nuorten rikoskäyttäytymisen alkoholisidonnaisuutta, ryhmäluonnetta ja sitä, missä määrin nuoret ovat tekojensa johdosta tulleet poliisiin tietoon. Tämän lisäksi tarkastellaan rikoskäyttäytymisen yleisyyttä kuntatyypeittäin.⁷

5.1 Alkoholin osuus teoissa

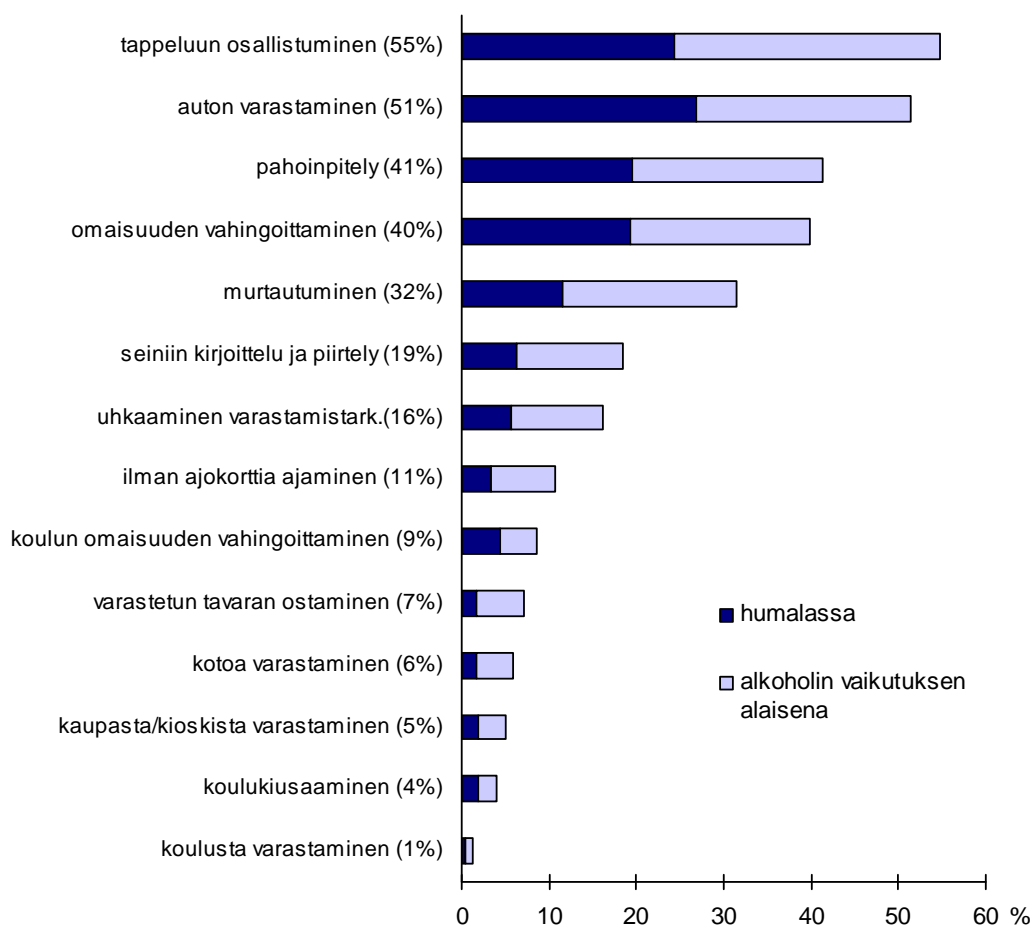
Suomessa väkivaltarikollisuus ja alkoholi liittyvät läheisesti toisiinsa. Huomattava osa poliisin tietoon tulleista pahoinpitely- ja henkirikoksista on tehty alkoholin vaikutuksen alaisena (Lehti & Kivivuori 2008). Vuonna 2004 Nuorisoriollisuuskyselyyn lisättiin ensimmäisen kerran kysymyksiä nuorten rikoskäyttäytymisen alkoholisidonnaisuudesta. Myös vuoden 2008 Nuorisoriollisuuskyselyssä nuoria pyydettiin kertomaan 14 teon kohdalla, olivatko he olleet viimeksi tapahtuneella tekokerralla alkoholin vaikutuksen alaisena. Vastausvaihtoehdot olivat 'en', 'olin hieman' ja 'olin humalassa'.

Kuviossa 17 on tarkasteltu viimeisimpien kuluneen vuoden aikana tehtyjen tekojen alkoholisidonnaisuutta. Kuvioista ilmenee, kuinka suuri osa teon kuluneen vuoden aikana tehneistä oli viimeisellä tekokerralla ollut humalassa tai vähintään hieman alkoholin vaikutuksen alaisena. Kaikkein voimakkaimmin alkoholikäyttöön sidoksissa olivat tappeleminen julkisilla paikoilla sekä auton varastaminen. Näiden tekojen kohdalla joka toinen teon tehnyt oli ollut viimeisimmällä tekokerralla ainakin jonkin verran alkoholin vaikutuksen alaisena ja noin joka neljäs humalassa. Tappeleminen julkisella paikalla on nuorten keskuudessa selvästi yleisempi teko (11 % nuorista tehnyt kuluneen vuoden aikana) kuin auton varastaminen, joka oli

⁷ Kiusaamisen ja väkivallantekojen kohdalla teonpiirteitä on eritelty tarkemmin vuoden 2008 Nuorisoriollisuuskyselyn tuloksista julkaistussa ensiraportissa (Salmi 2008a). Myös uusien, vuonna 2008 ensi kertaa kysytyjen tekojen (murtautuminen, uhkaaminen varastamistarkoituksessa ja luvaton verkkolataaminen) luonnetta on tarkasteltu samassa julkaisussa.

yleisyydeltään kyselyn harvinaisin teko (alle 1 % nuorista tehnyt kuluneen vuoden aikana).

Vahvasti alkoholinkäyttötilanteisiin sidoksissa olevia tekoja olivat myös pahoinpitelyt (41 % tekijöistä viimeisimmällä tekokerralla alkoholin vaikutuksen alaisena), omaisuuden vahingoittaminen (40 %) sekä murtautuminen (32 %). Alkoholisidonnaisimmat teot näyttävätkin liittyvän riskialttiiseen vapaa-ajanviettoon, jossa alkoholinkäyttö, väkivaltilanteet ja vakavammat omaisuusrikokset yhdistyvät.

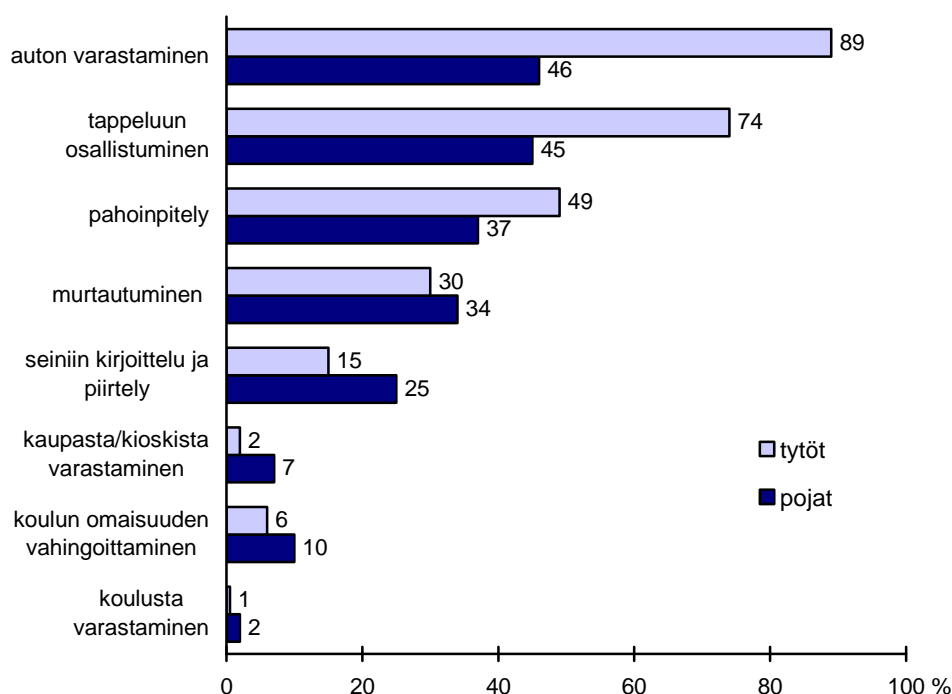
Kuvio 17 Alkoholin vaikutuksen alaisena teon tehneitä, % kuluneen vuoden tuoreimmista teoista

Heikosti alkoholin käyttöön sidoksissa olevia tekoja olivat oletetusti koulussa tai koulumatkalla tehdyt teot (koulun omaisuuden tuhoaminen, koulukiusaaminen sekä koulusta varastaminen). Kouluun liittyvien tekojen lisäksi myymälävarkaudet, kotoa varastaminen sekä varastetun tavaran ostaminen tehtiin useimmiten selvin päin.

Tekojen alkoholisidonnaisuudessa oli joitakin eroja tyttöjen ja poikien välillä. Kuviossa 18 näkyvät ne teot, joissa sukupuolten välillä ilmeni mer-

kitsevää eroa tässä suhteessa. Väkivallan kohdalla (tappeluun osallistuminen ja pahoinpitely) tekojen alkoholisidonnaisuus oli tytöillä poikia selvempää. Myös autovarkauden tehneet tytöt olivat olleet poikia useammin alkoholin vaikutuksen alaisena. Autovarkaudet olivat kuitenkin etenkin tytöillä hyvin harvinaisia, joten havainto perustuu varsin pieneen tekijäjoukkoon.

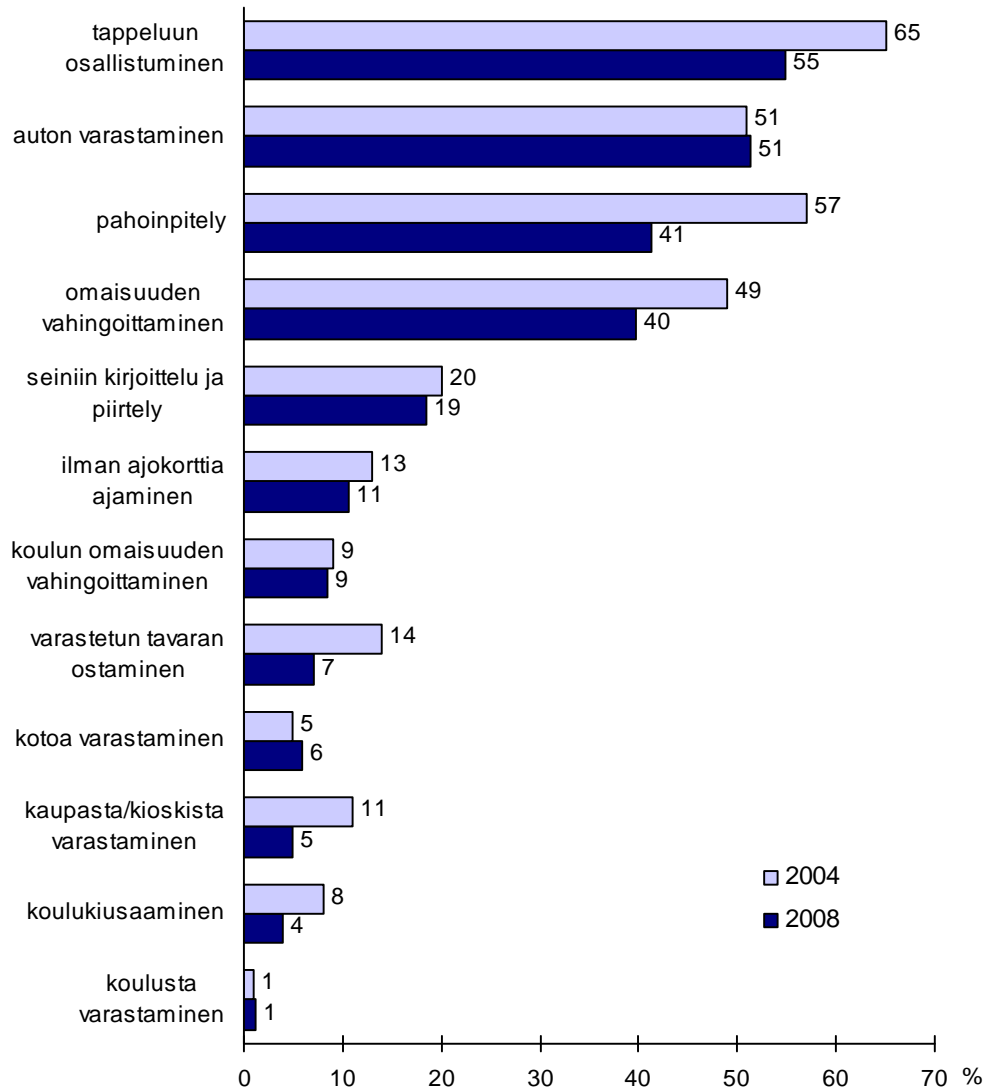
Pojilla koulun omaisuuden vahingoittaminen ja koulusta varastaminen olivat jonkin verran tyttöjä enemmän sidoksissa alkoholiin. Näiden tekojen alkoholisidonnaisuus oli kuitenkin ylipäätään hyvin alhainen. Myös myymälävarkaudet sekä seiniin piirtely ja kirjoittelu olivat tekoja, joissa viimeisimmällä tekokerralla alkoholin vaikutuksen alaisena olleiden osuus oli pojilla jonkin verran suurempi kuin tytöillä.

Kuvio 18 Alkoholin vaikutuksen alaisena teon tehneitä sukupuolittain, % kuluneen vuoden tuoreimmista teoista

Kun verrataan tekojen alkoholisidonnaisuutta vuosien 2004 ja 2008 kyselyissä, voidaan havaita, että päihtyneenä tehtyjen tekojen osuus on jonkin verran laskenut (kuvio 19). Alkoholisidonnaisuuden lasku näkyy selvästi väkivallan kohdalla. Tappeluun osallistuminen ja pahoinpitelyt, joiden alkoholisidonnaisuus oli ylipäätään varsin korkea, tehtiin vuonna 2008 selvästi harvemmin humalassa kuin neljä vuotta aiemmin. Myös koulussa tai koulumatkalla kiusaamiseen – joka taas oli yksi vähiten alkoholiin sidoksissa olevista teoista – liittyi vuonna 2008 selvästi harvemmin alkoholin käyttöä kuin vuonna 2004.

Väkivallan tekojen lisäksi alkoholisidonnaisuus oli vähentynyt omaisuuden vahingoittamisen, varastetun tavarank ostamisen sekä myymälävarauksien kohdalla. Muiden tekojen osalta muutokset ovat hyvin pieniä.

Kuvio 19 Alkoholin vaikutuksen alaisena teon tehneitä 2004 ja 2008, % kuluneen vuoden tuoreimmista teoista

Alkoholisidonnaisuuden vähentymisen sukupuolittainen tarkastelu osoittaa, että tappeluun osallistumisen ja pahoinpitelyiden kohdalla kehitys on selvempi pojilla. Näiden väkivallanteuvojen alkoholisidonnaisuuden väheneminen johtuukin pääosin siitä, että pojat ovat vuonna 2008 tehneet tekoja harvemmin alkoholin vaikutuksen alaisena kuin vuonna 2004. Koulukiusaamisen ja varastetun tavarank ostamisen kohdalla tilanne on päinvastainen, alkoholisidonnaisuus on tyttöjen kohdalla vähentynyt selvemmin.

5.2 Tekojen ryhmäluonne

Nuorten rikoskäyttäytyminen on luonteeltaan ryhmäkäyttäytymistä. Ilmiön sosiaalisuus ilmenee sekä itse käyttäytymisessä että sen motiiveissa. Nuoret tekevät suuren osan teoista muiden nuorten seurassa ja kaveripiirin rikoskäyttäytymisellä on vahva yhteys nuoren omaan rikoskäyttäytymiseen. Rikosten tekemiseen liittyy myös sosiaalisia motiiveja kuten pätemisen tarvetta ja ryhmän painetta. Rikosten tekeminen voi myös olla osa tietynlaisia ajanviettokulttuuria. (Salmi 2004.)

Taulukossa 3 on esitetty viimeisimpien tekokertojen osalta niiden nuorten osuudet, jotka ilmoittivat tehneensä teon vähintään yhden muun tekijän kanssa. Kyselyssä tekojen ryhmäluonnetta koskevat kysymykset on muotoiltu niin, että ne kartoittavat aktiivisia kanssatekijöitä eikä siis esimerkiksi tekoa sivusta seuranneita henkilöitä.

Sekä mietojen että muiden huumeiden käyttö ja kokeilu oli tehty lähes aina ryhmässä. Marihuanaa ja hasista käyttäneistä 97 prosenttia ilmoitti käyttäneensä ainetta jonkun muun kanssa yhdessä ja muita huumeita kokeilleista vastaava osuus oli 87 prosenttia. Päihdekokeiluista lääkkeiden käyttö päihtymistarkoituksessa ei ollut yhtä vahvasti ryhmätoimintaa kuin huumeiden käyttö, puolet viimeisimmistä käyttötapausten oli tehty yksin.

Omaisuusrikoksista murtautuminen rakennukseen ja autovarkaudet tehtiin tyypillisimmin jonkun muun kanssa. Murroista lähes kaikki ja autovarkauksista neljä viidestä oli tehty jonkun muun tekijän kanssa yhdessä. Viimeisimmistä myymälävarkauksista noin puolet oli tehty ryhmässä. Eri-tyyppiset vahingonteot ovat niin ikään vahvasti ryhmäkäyttäytymistä.

Koulukiusaaminen oli tässä tarkastelluista väkivallanteoista selvästi voimakkaimmin ryhmätoimintaa. Koulukiusaamisen tiedetään olevan luonteeltaan ryhmäilmiö, usein silloinkin kuin varsinainen tekijä toimii yksin (Salmivalli 1998). Koulukiusaamisen kohdalla neljä viidestä teosta oli tehty vähintään yhden muun tekijän kanssa. Muut väkivallanteot, pahoinpitely ja uhkaaminen varastamistarkoituksessa, sen sijaan oli tehty useimmiten yksin.

Taulukko 3 Teon vähintään yhden muun tekijän kanssa tehneitä sukupuolittain, % kulu-
neen vuoden tuoreimmista teoista

	pojat	tytöt	kaikki
marihuanan tai hasiksen käyttö	96	99	97
murtautuminen	95	96	95
muun kuin miedon huumeen käyttö	82	91	87
auton varastaminen	77	100	80
koulukiusaaminen	71	79	75
vahingonteko koulun ulkopuolella	69	68	69
seiniin piirtely tai kirjoittelu	65	69	68
vahingonteko koulussa	61	58	60
kaupasta/kioskista varastaminen	52	57	55
ajokortitta ajo	44	70	53
lääkkeen käyttö päihteenä	58	42	47
humalassa ajo moottoriajoneuvolla	48	54	44
varastetun tavaran osto	41	42	41
koulusta varastaminen	34	37	36
kotoa karkaaminen	31	25	28
uhkaaminen varastamistarkoituksessa	28	26	27
luvaton poissaolo koulusta	23	23	23
pahoinpitely	16	9	14
kotoa varastaminen	5	6	6

Sukupuolittainen tarkastelu osoittaa, että niin tyttöjen kuin poikienkin rikoskäyttäytyminen on ryhmäkäyttäytymistä (taulukko 3).⁸ Huomattavia eroja syntyy vain muutamien tekojen kohdalla. Karkeasti ottaen tyttöjen kohdalla rikoskäyttäytymisen ryhmäluonne näyttää kuitenkin poikia hiukan voimakkaammalta. Auton varastaminen ja ajokortitta ajo olivat tekoja, joita tytöt olivat tehneet poikia selvästi useammin jonkun muun tekijän kanssa. Lääkkeiden päihdekäytön ja pahoinpitelyiden kohdalla tilanne oli päinvas-
tainen.

Edellä todettiin, että vahvimmin alkoholiin sidoksissa olevat teot näyttävät liittyvän riskialttiiseen vapaa-ajanviettoon, jossa alkoholinkäyttö yhdistyy väkivaltilanteisiin ja vakavimpiin omaisuusrikoksiin. Havaintoa voidaan täydentää huomiolla siitä, että vahvasti alkoholinkäyttöön liittyvis-
tä teoista murtautuminen, auton varastaminen, vahingonteot koulun ulko-
puolella, seiniin piirtely ja kirjoittelu sekä rakennuksiin murtautuminen ovat useimmin myös ryhmässä tehtäviä tekoja. Sen sijaan pahoinpitelyt, joiden kohdalla tekojen alkoholisidonnaisuus oli niin ikään melko voima-
kasta, ovat tekoja, jotka tyypillisimmin tehdään yksin. Tulokseen saattaa heijastua se, että kyselyssä on kysytty erikseen tappeluun osallistumista, joka on väkivaltaan liittyvä ryhmäkäyttäytymisen muoto.

⁸ Tarkastelu ei kerro kumpaa sukupuolta kanssatekijät ovat olleet, eli tekoa tekemässä oleva ryhmä on voinut koostua sekä tytöistä että pojista.

5.3 Poliisin tietoon tuleminen

Vuosien 1996–2008 kyselyissä nuorilta on kysytty 13 teon osalta, onko poliisi koskaan saanut tietää heidän tehneen kyseistä tekoa⁹. Taulukossa 4 on esitetty tekokohtaisesti niiden nuorten osuudet kaikista kyselyyn vastanneista nuorista, jotka olivat joskus tulleet teon johdosta poliisin tietoon. Kun verrataan poliisin tietoon tulleiden nuorten osuuksia vuoden 2004 kyselyn tuloksiin, voidaan useimpien tekojen kohdalla havaita lievää, mutta ei tilastollisesti merkitsevää laskua poliisin tietoon tulleiden osuudessa. Ainoastaan vahingonteko koulussa johti useammin poliisin tietoon tulemiseen vuonna 2008 kuin vuonna 2004. Vuonna 2008 noin 13 prosenttia nuorista oli tullut jonkin tekemänsä teon vuoksi poliisin tietoon ja väkivallanteon johdosta poliisin tietoon tulleita oli 3 prosenttia.

Kun tarkastellaan kehitystä vuosien 1996–2008 välillä, havaitaan että poliisin tietoon tulleiden osuus oli korkeimmillaan 2000-luvun taitteessa, jonka jälkeen se on laskenut jonkin verran, mutta ei kuitenkaan 1990-luvun loppupuolen tasolle.

Taulukko 4 Teon johdosta poliisin tietoon tulleita, %

	1996	1998	2001	2004	2008
ajokortitta ajo	2,4	2,0	3,6	2,7	2,3
seiniin piirtely	0,6	0,6	0,5	0,7	0,5
vahingonteko koulussa	0,4	0,4	0,8	0,4	0,7
vahingonteko muualla	2,5	3,1	3,1	2,8	2,7
kaupasta ^a varastaminen	5,7	5,0	6,6	7,4	7,1
koulusta varastaminen	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2
varastetun tavaran osto	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2
auton varastaminen	0,3	0,2	0,3	0,3	0,3
osallistuminen tappeluun	1,7	1,9	3,9	3,1	2,8
pahoinpitely	0,4	0,9	2,3	1,7	1,5
marihuanan tai hasiksen käyttö	0,2	0,2	0,3	0,5	0,3
lääkkeen käyttö päihteenä	0,1	0,1	0,3	0,2	0,2
humalassa ajo ^b	1,0	1,1	1,1	0,9	0,7
<i>ainakin jonkin em. teon johdosta</i>	<i>11,6</i>	<i>11,5</i>	<i>15,0</i>	<i>14,4</i>	<i>13,3</i>
<i>väkivallan johdosta^c</i>	<i>1,8</i>	<i>2,3</i>	<i>4,4</i>	<i>3,4</i>	<i>3,3</i>
N	4 204	4 503	4 347	5 142	5 826

a) Kaupasta tai kioskista varastaminen. b) Moottoriajoneuvolla. c) Tappelun ja/tai pahoinpitelyn johdosta.

⁹ Siitä, että nuori on tullut poliisin tietoon tekonsa johdosta, ei voida suoraan päätellä onko teko kirjattu poliisin rikosilmoitusjärjestelmään.

Taulukon 4 lukuihin vaikuttaa kontrollin tehokkuuden lisäksi myös se, kuinka moni nuori on tehnyt tekoja, koska poliisin tietoon tulemista tarkasteltiin suhteessa kaikkiin kyselyyn osallistuneisiin nuoriin nähden. Kun tarkastelu rajataan vain tekoja tehneiden nuorten joukkoon, voidaan tarkastella poliisin tietoon tulemisen todennäköisyyttä tekokohtaisesti, sekä tämän todennäköisyyden mahdollisia muutoksia. Taulukossa 5 on tarkasteltu sitä, kuinka suuri osa teon tehneistä nuorista on joskus tullut tekonsa johdosta poliisin tietoon.

Teot, joiden johdosta nuoret olivat todennäköisimmin tulleet poliisin tietoon, olivat auton varastaminen ja kaupasta tai kioskista varastaminen. Yksi viidestä auto- tai myymälävarkauden tehneestä oli tullut ainakin kerran poliisin tietoon kyseisen teon johdosta. Näiden tekojen kohdalla poliisin tietoon tuleminen oli myös lisääntynyt niin viimeisen neljän vuoden aikana kuin koko tarkastelujaksolla 1996–2008.

Seuraavaksi yleisimmin poliisin tietoon tultiin väkivallan johdosta. Tappeluun osallistuneista tai jonkun henkilön hakanneista 13 prosenttia oli vähintään kerran tullut tämän teon johdosta poliisin tietoon. Väkivallan johdosta poliisin tietoon tulleiden osuus laski hieman viimeisen neljän vuoden aikana, mutta todennäköisyys oli kuitenkin selvästi korkeampi kuin 1990-luvun lopussa.

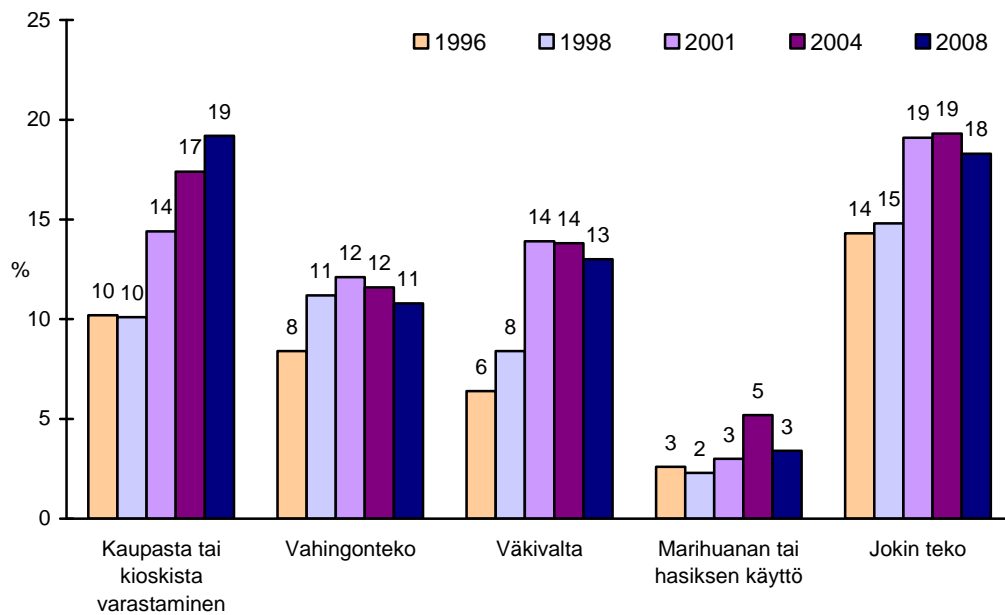
Poliisin tietoon tuleminen oli pääsääntöisesti epätodennäköisintä lievempien ja/tai todennäköisesti yksityisellä paikalla tapahtuneiden tekojen kohdalla, kuten koulusta varastaminen, seiniin piirtely sekä varastetun tavaran osto ja päihteiden käyttö. Tämän lisäksi humalassa moottoriajoneuvolla ajamisesta tultiin varsin harvoin poliisin tietoon.

Taulukko 5 Teon johdosta poliisin tietoon tulleita, % kiellettyihin ja rikollisiin tekoihin elämänsä aikana osallistuneista

	1996	1998	2001	2004	2008
ajokortitta ajo	7,4	7,3	11,2	7,9	6,9
seiniin piirtely	1,8	1,8	2,0	2,6	2,2
vahingonteko koulussa	1,9	1,8	4,6	2,2	3,8
vahingonteko muualla	8,4	11,2	12,1	11,6	10,8
kaupasta ^a varastaminen	10,2	10,1	14,4	17,4	19,2
koulusta varastaminen	0,3	0,4	0,4	0,5	0,4
varastetun tavaran osto	1,7	2,5	2,2	2,8	2,0
auton varastaminen	12,8	14,4	21,5	17,4	21,2
osallistuminen tappeluun	7,0	7,9	13,8	14,6	12,9
pahoinpitely	3,7	8,6	16,6	14,8	13,1
marihuanan tai hasiksen käyttö	2,6	2,3	3,0	5,2	3,4
lääkkeen käyttö päihteenä	0,5	0,7	2,0	3,0	2,5
humalassa ajo ^b	4,7	5,4	6,0	5,5	3,8
<i>ainakin jonkin em. teon johdosta</i>	<i>14,3</i>	<i>14,8</i>	<i>19,1</i>	<i>19,3</i>	<i>18,3</i>
<i>väkivallan johdosta^c</i>	<i>6,4</i>	<i>8,4</i>	<i>13,9</i>	<i>13,8</i>	<i>13,0</i>

a) Kaupasta tai kioskista varastaminen. b) Moottoriajoneuvolla. c) Tappelun ja/tai pahoinpitelyn johdosta.

Kuviossa 20 on tarkasteltu tiivistetysti poliisin tietoon tulon todennäköisyyttä jaksolla 1996–2008. Nuorten todennäköisyys tulla tekojensa johdosta poliisin tietoon kasvoi selvästi 1990-luvun puolesta välistä 2000-luvulle. Viimeisimmässä kyselyssä ilmitulon todennäköisyys näyttäisi kääntyneen lievään laskuun, joskin esimerkiksi kaupasta ja kioskista varastamisen kohdalla todennäköisyys on kasvanut selvästi koko 2000-luvun. Tämä lienee seurausta myymälöiden tehostuneesta valvonnasta. Kokonaisuudessaan 2000-luvun aikana tapahtuneet muutokset ovat varsin pieniä, joten tulkin-toja esimerkiksi kontrollissa tapahtuneista muutoksista on syytä tehdä varoen.

Kuvio 20 Poliisin tietoon tulleiden osuus kiellettyihin ja rikollisiin tekoihin elämänsä aikana osallistuneista 1996–2008, %

5.4 Rikoskäyttäytyminen kuntatyyppin mukaan

Tässä jaksossa tarkastellaan nuorten rikoskäyttäytymistä suhteessa asuin-kunnan tyyppiin¹⁰. Vertailussa on mahdollista selvittää, poikkeako maa-seudulla asuvien nuorten rikoskäyttäytyminen kaupunkilaisnuorten vastaa-vasta. Kuntaluokitus on muodostettu seuraavasti: ensimmäisen luokan muodostavat 10 suurinta mukana olevaa kaupunkia, toisessa ryhmässä ovat muut kaupungit ja kolmannen ryhmän muodostavat taajama- ja maaseutu-maiset kunnat.¹¹

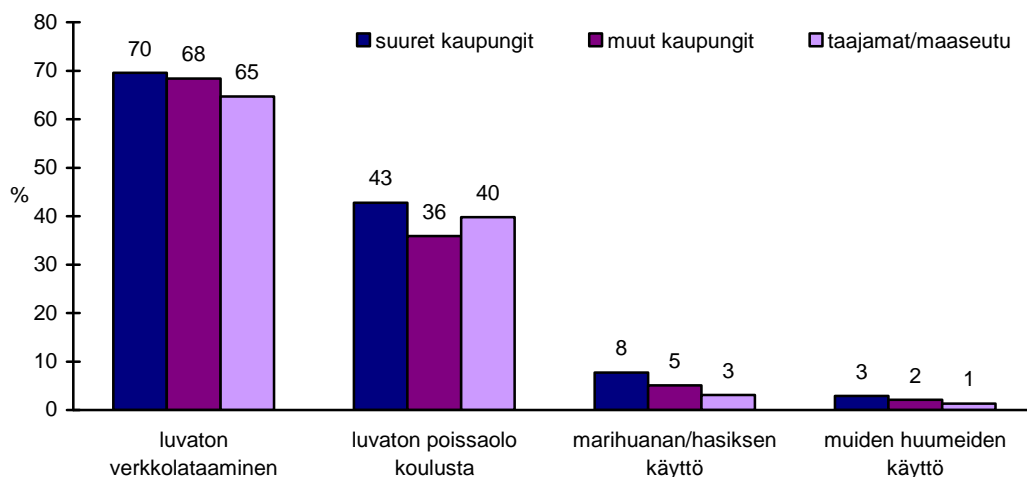
Kyselyn 21 kielletystä tai rikollisesta teosta yhdeksän oli sellaisia, joiden yleisyydessä erot muodostuivat merkitseviksi nuoren asuinpaikasta riippuen. Kuvioissa 21 on esitetty ne teot, joita suurissa kaupungeissa asuvat nuoret olivat tehneet kuluneen vuoden aikana muita nuoria enemmän. Sekä mieto- jen huumeiden (marihuana/hasis) että muiden huumeiden kokeilu ja käyttö oli jonkin verran yleisempää suurissa kaupungeissa kuin muualla maassa. Tähän saattaa vaikuttaa se, että huumeita voi olla helpompi hankkia suu-

¹⁰ Nuoren kotikuntatyyppi määrittyy sen mukaan missä kunnassa hänen käymänsä koulu sijaitsee. On mahdollista, että joidenkin nuorten kohdalla varsinainen asuin-kunta ei ole sama kuin koulunkäyntikunta.

¹¹ Ryhmittely perustuu otoksen muodostamisen pohjana olleeseen kuntatyyppin mukai-seen ositukseen.

rimmissä kaupungeissa. Myös nuorten päihteidenkäyttökulttuureissa voi olla eroja maaseudun ja kaupunkien välillä.

Luvaton poissaolo koulusta oli jonkin verran yleisempää suurissa kaupungeissa. Samoin tiedostojen luvatun verkkolataaminen, vaikkakin erot ovat melko pieniä.

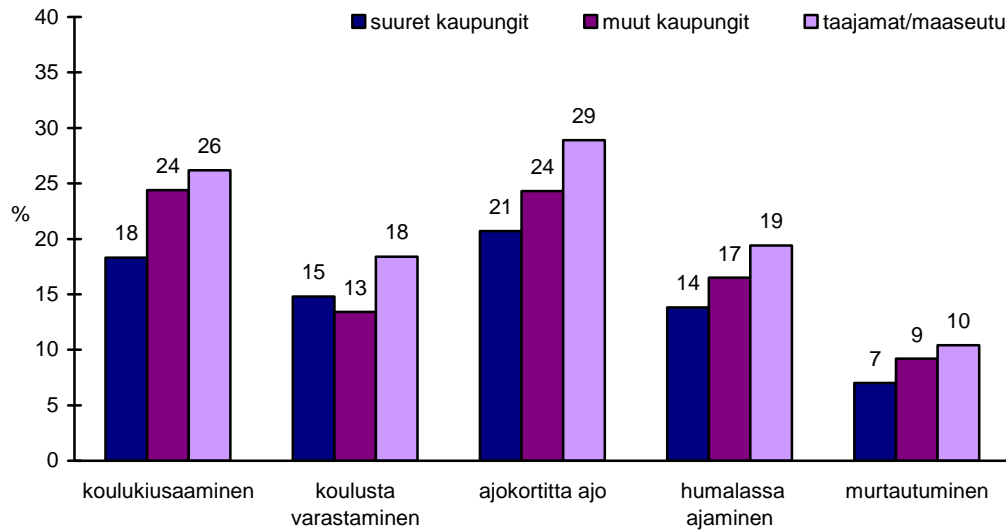

Kuvio 21 Kuluneen vuoden aikana tekoja tehneitä asuinkunnan koon mukaan, %

Kuviossa 22 on tarkasteltu niitä tekoja, jotka olivat taajamamaisissa ja maaseutumaisissa kunnissa yleisempiä kuin kaupungeissa. Kuluneen vuoden aikana tehtyjen tekojen osalta sekä koulukiusaaminen että koulusta varastaminen olivat yleisempiä pienemmissä kunnissa. Koulukiusaamisen kohdalla ero on selvin suurten kaupunkien ja muun maan välillä. On mahdollista, että suurten kaupunkien kouluissa koulukiusaaminen on saanut enemmän huomiota kuin muualla ja näin siihen puuttuminen on voinut olla tehokkaampaa.

Sekä moottoriajoneuvon ajaminen yleisellä tiellä ilman ajokorttia ja moottoriajoneuvon ajaminen humalassa olivat maaseudulla yleisempiä tekoja kuin kaupungeissa. Tähän vaikuttanee maaseudun suuremmat etäisyydet sekä julkisen liikenteen käytön rajallisemmat mahdollisuudet. Saattaa myös olla, että näiden tekojen kohdalla kiinnijäämisriskiä pidetään maaseudulla vähäisempänä kuin kaupungeissa.

Rakennukseen tai varastoon murtautuminen oli jonkin verran yleisempää pienemmissä kunnissa kuin kaupungeissa.

Kuvio 22 Kuluneen vuoden aikana tekoja tehneitä asuinkunnan koon mukaan, %

6 Nuoret rikosten uhreina

Nuorisoriikollisuuskyselyissä on mitattu vuodesta 1998 lähtien nuorten joutumista eräiden rikosten uhreiksi. Suuressa osassa nuorten kokemasta väkivallasta ja muista rikoksista tekijänä on toinen nuori, mutta nuoriin kohdistuu myös aikuisten tekemiä tekoja. Vuonna 2008 toteutetun lapsiuhritutkimuksen mukaan kuluneen vuoden aikana suomalaisista yhdeksäsluokkalaisista 26 prosenttia oli joutunut ikätoverin tai sisaruksen fyysisen väkivallan kohteeksi, 9 prosenttia isän tai äidin tekemän fyysisen väkivallan kohteeksi ja 1 prosentti opettajan fyysisen väkivallan kohteeksi (Salmi 2008c). Luvut itsessään eivät ole vertailukelpoisia seuraavassa esiteltävien tulosten kanssa kysymysten erilaisen muotoilun vuoksi, mutta havainnollistavat nuorten keskinäisen väkivallan suhteellisen suurta osuutta.

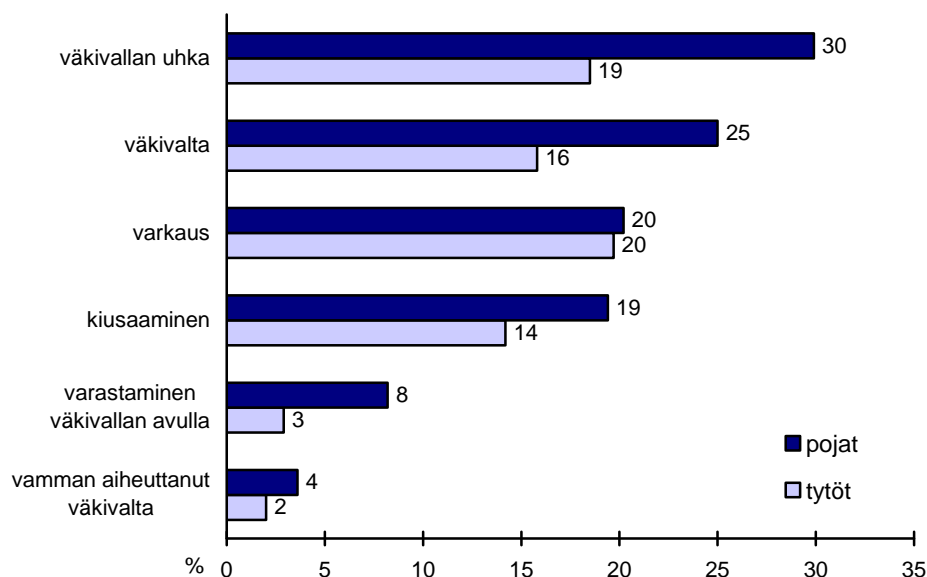
Yleisin vuonna 2008 kysytyistä kokemuksista oli väkivallan uhan kohteeksi joutuminen, noin neljännes (24 %) nuorista oli kokenut tämän kuluneen vuoden aikana. Joka viides nuori ilmoitti kuluneen vuoden aikana joutuneensa fyysisen väkivallan kohteeksi. Nuorilta kysyttiin vuoden 2008 kyselyssä uutena kysymyksenä, oliko heihin kohdistunut sellaista väkivaltaa, että he olivat siitä saamiensa vammojen vuoksi joutuneet käymään terveydenhoitajan, lääkärin tai hammaslääkärin luona. Nuorista 3 prosenttia ilmoitti joutuneensa tällaisen väkivallan kohteeksi kuluneen vuoden aikana.

Nuorista 17 prosenttia oli kokenut koulukiusaamista, kun saman teon tehneitä oli kyselyn mukaan 21 prosenttia (ks. taulukko 2, jakso 2.2). Hie-

man useampi nuori siis ilmoitti kiusanneensa toisia kuin joutuneensa kiusaamiseen kohteeksi. Erot yleisyydessä voivat johtua siitä, että kiusaajat ja kiusatut ovat eri-ikäisiä nuoria. On myös mahdollista, että kiusaamista tulkitaan eritavoin riippuen siitä, onko nuori itse kiusaajana vai kiusattuna. Tämä voi vaikuttaa siihen, mitä tekoja nuori kyselyssä ilmoittaa. Tulos voi kuitenkin viitata myös siihen, että kiusaamiskokemukset kasautuvat tietyille nuorille eli että useat kiusaajat kohdistavat tekonsa samaan nuoreen.

Joka viides nuori ilmoitti omaisuuteensa kohdistuneesta varkaudesta. Harvinaisempi kokemus oli sellainen varkaus tai sen yritys, jossa tekijä oli käyttänyt tai uhannut käyttää väkivaltaa. Tämän teon kohteeksi oli kulu- neen vuoden aikana joutunut 6 prosenttia nuorista. Vastaavan kaltaisen teon tehneitä eli varastamistarkoituksessa toista uhanneita nuoria oli kyse- lyn mukaan 1 prosentti. Teon tekemisestä ilmoittaneita on siis selvästi vä- hemmän kun teon kohteeksi joutuneita. Samoin varauksin kuin kiusaami- sen kohdalla esitettiin (ikä rakenne, tekojen tulkinta), voidaan uhkaamalla tai väkivallalla varastamisen kohdalla nähdä viitteitä kasautumisesta teon tekemisen kohdalla. Tulkinta on linjassa teon vakavuuden suhteen. Uh- kaamalla tai väkivallalla varastaminen on Nuorisoriikollisuuskyselyn eräs vakavimmista ja samalla harvinaisimmista teoista.

Kuviossa 23 on esitetty uhrikokemusten yleisyys sukupuolittain vuoden 2008 kyselyn mukaan. Lukuun ottamatta omaisuuteen kohdistunutta var- kautta, kaikki uhrikokemukset olivat pojille yleisempiä kuin tytöille.

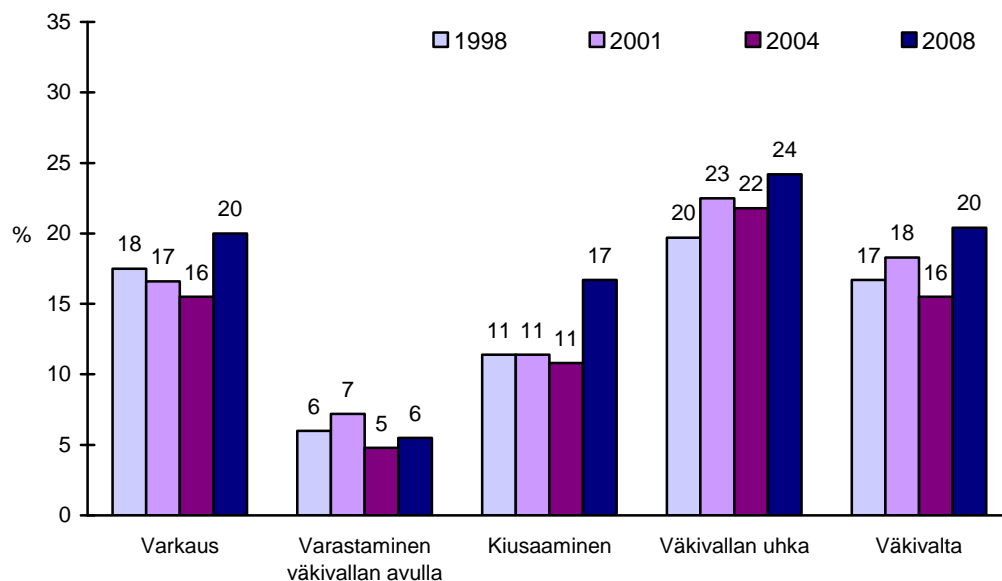

Kuvio 23 Kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen kokeneita nuoria sukupuolen mukaan, %

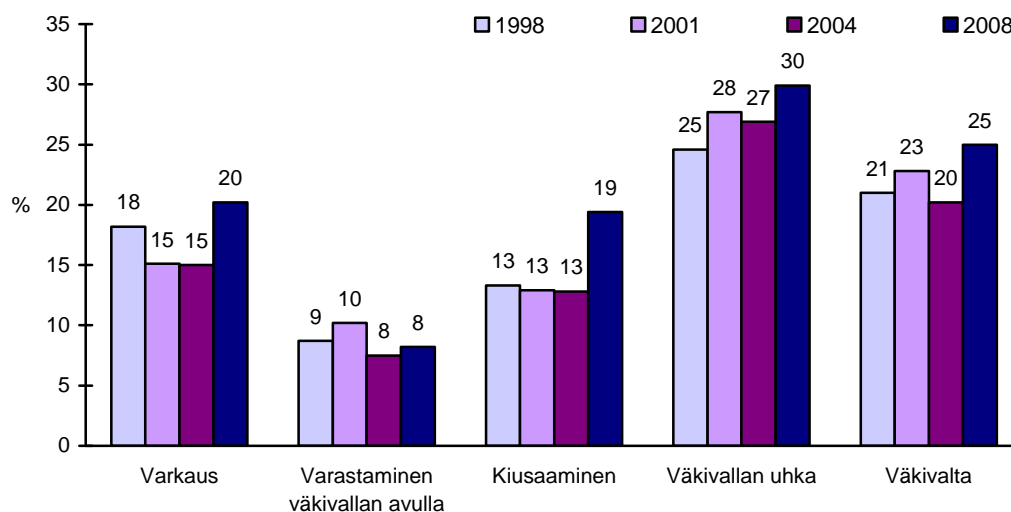
Kun nuorten joutumista tekojen kohteeksi tarkastellaan kymmenen vuoden aikajänteellä, havaitaan, että nuorten joutuminen varkauden, kiusaamisen ja väkivallan uhriksi oli yleisempää vuonna 2008 kuin aiemmillä mittauskerroilla (kuvio 24). Selvimmin lisääntymistä on tapahtunut kiusaamisen uhriksi joutumisessa. Lisääntyminen paikantuu kahden viimeisen mittauskeran välille. Tulosta tukee havainto, jonka mukaan myös kiusaamisen tekeminen yleistyi edelliseen mittaukseen verrattuna (ks. taulukko 2, jakso 2.2).

Myös väkivaltakokemusten ja varkauksien kohdalla lisääntyminen näyttää tapahtuneen nimenomaan viimeisten mittauskertojen välillä. Väkivallan uhkaa kokeneiden määrä on noussut tasaisemmin kymmenen vuoden aikana. Väkivallan tai sen uhan avulla varastamisen kohteeksi joutuneiden nuorten osuudessa ei sen sijaan ole tapahtunut suuria muutoksia kymmenen vuoden aikana.

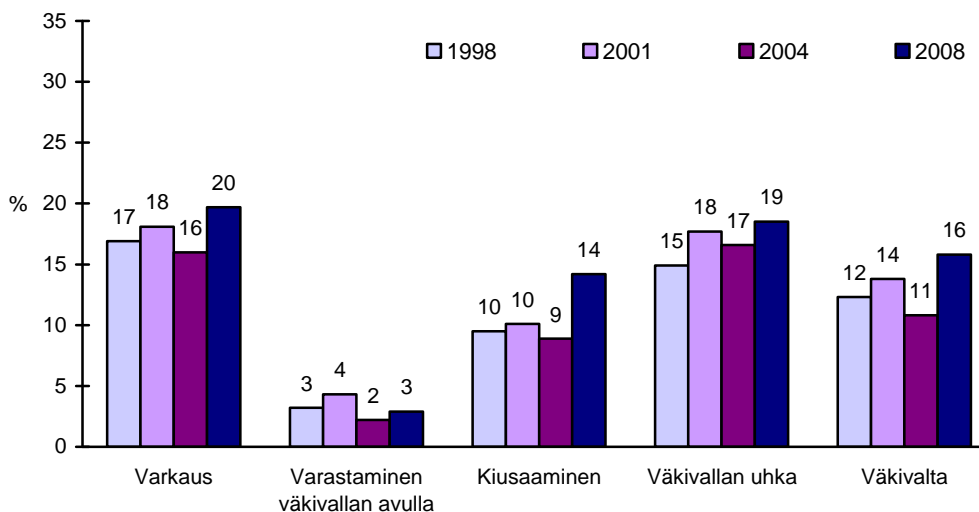
Kun verrataan tyttöjen ja poikien uhrikokemusten kehitystä kymmenen vuoden aikana, havaitaan että kehitystrendit ovat yhteneväiset. Uhrikokemukset ovat lisääntyneet molemmilla sukupuolilla viimeisen neljän vuoden aikana (kuviot 25 ja 26).

Kuvio 24 Kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen kokeneita nuoria 1998–2008, %

Kuvio 25 Kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen kokeneita **poikia** 1998–2008, %

Kuvio 26 Kuluneen vuoden aikana uhrikokemuksen kokeneita **tyttöjä** 1998–2008, %

Tässä esitetyt tulokset nuorten uhrikokemusten lisääntymisestä ovat linjassa valtakunnallisten Kouluterveyskyselyiden uhrikokemuksia koskevien tulosten kanssa. Saman ikäryhmän (9. luokkalaiset) tarkastelu osoittaa, että kiusaamisen, fyysisen väkivallan ja sen uhan kokeminen on lisääntynyt viimeisen kahden vuoden aikana erityisesti poikien kohdalla. Saman tutkimuksen mukaan myös varkauksen uhriksi joutuminen oli jonkin verran yleisempää vuonna 2008, mitä se oli vuonna 2006. Kouluterveyskyselyn tulosten mukaan myös väkivallan tekeminen lisääntyi jonkin verran. (Kouluterveyskysely 2004, 2006 ja 2008.)

Mistä johtuu, että nuorten uhrikokemukset ovat lisääntyneet selvästi? Yksiselitteistä vastausta on vaikea esittää. Tässä julkaisussa Keinänen (lu-

ku IV) ja Salmi (luku V) tarkastelevat eritellymmin nuorten uhrikokemuksia. Kummassakin artikkelissa todetaan, että nuorten uhrikokemuksiin yhdistyy riskitekijöinä erityyppistä ongelmakäyttäytymistä. Esimerkiksi nuoret, joiden rikoskäyttäytyminen on aktiivista, joutuvat muita helpommin myös rikosten uhreiksi. Kun uhrikokemusten neljän vuoden aikana tapahtunutta lisääntymistä tarkastellaan suhteessa taustamuuttujiin, havaitaan, että uhrikokemukset ovat lisääntyneet sukupuolesta, perhetaustasta, oman rikoskäyttäytymisen aktiivisuudesta tai alkoholin juomisen useudesta riippumatta. Uhrikokemusten lisääntyminen näyttääkin koskevan kaikenlaisia nuoria.

Näyttää ilmeiseltä, että nuorten ilmoittamien uhrikokemusten yleistymisessä on kysymys ainakin osittain ilmiöiden todellisesta lisääntymisestä, eikä esimerkiksi nuorten kasvaneesta alttiudesta ilmoittaa itseensä kohdistuvia tekoja aiempaa herkemmin. Erityisesti kiusaamisen kohdalla ilmiön yleistymistä tukee havainto, jonka mukaan myös niiden nuorten osuus on selvästi kasvanut, jotka kyselyssä ilmoittivat kiusanneensa toisia. Sen sijaan niiden nuorten osuus, jotka ilmoittivat tapelleensa julkisella paikalla tai hakanneensa jonkun ei lisääntynyt viimeisen neljän vuoden aikana. Toisaalta viitteelliset tekomäärien tarkastelut osoittavat lievää kasvua väkivallan tekomäärissä vuosien 2004 ja 2008 välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka yhtä harva nuoria oli osallistunut tappeluun ja hakannut jonkun vuonna 2008 kuin neljä vuotta aikaisemmin, olivat väkivallan ylipäättään osallistuneet nuoret tehneet tekoja aiempaa jonkin verran enemmän (ks. jakso 3).

Eräs seikka, joka saattaa osittain vaikuttaa itse ilmoitettujen uhrikokemusten lisääntymiseen, on nuorten asenteiden mahdollinen herkistyminen erityisesti väkivaltaa kohtaan. Vuoden 2007 kouluampumistapauksesta Jokelassa oli kulunut noin puoli vuotta kun Nuorisoriikollisuuskysely toteutettiin. Se, että väkivallanteot ja kiusaaminen saavat paljon huomiota ja niistä keskustellaan esimerkiksi kouluissa, on saattanut herkistää nuoria itseensä kohdistuneiden väkivallanteokojen suhteen ja näkyä myös nuorten vastauksissa.

Kiinnostavaa kuitenkin on, että samalla kun nuorten kokema kiusaaminen, väkivalta ja varkaudet näyttävät lisääntyneen, ei heidän turvattomuuden tunteessaan ole tapahtunut suuria muutoksia viimeisen neljän vuoden aikana. Niiden nuoren osuus, jotka kokivat olonsa turvattomaksi esimerkiksi asuinalueellaan, asuinalueensa keskustassa tai koulumatkalla oli pysynyt lähes samana. Koulun pihalla olonsa turvattomaksi tuntevien osuus oli hiukan suurempi kuin edellisessä kyselyssä, mutta oli silti varsin pieni (3 % kyselyyn vastanneista nuorista). Näyttäisi siis siltä, että ainaakaan toistaiseksi nuorten uhrikokemusten lisääntyminen tai muisteluksen

aikana tapahtunut kouluampumistapaus ei ole merkittävästi vaikuttanut nuorten lähiympäristöissään kokemaan turvallisuuden tunteeseensa.

7 Nuorten suhtautuminen nuorten rikoksiin

Nuorisoriollisuuskyselyissä nuorten suhtautumista rikoksiin on mitattu väittämin, jotka on alun perin muotoiltu niin kutsutun neutralisaatioteorian pohjalta. Neutralisaatioilla tarkoitetaan tapoja, joilla sekä omaa että muiden rikoskäyttäytymistä selitetään ja ”ymmärretään”. Tällaisia neutralisaatioita käyttämällä voidaan ”kiertää” yleisesti hyväksytyjä moraalisääntöjä ja kokea rikosten tekeminen hyväksyttäväksi. (Sykes & Matza 1957; Kivivuori 2005b, 57; ks. myös Salmi 2004, 18–23.)

Niiden nuorten osuus, jotka hyväksyvät nuorten rikoksia ”ymmärtäviä” väittämiä, on pääsääntöisesti vähentynyt jaksolla 1995–2008 (taulukko 6). Viimeisen mittauksen kohdalla muutoksia on tapahtunut sekä asenteiden kiristymisen että lieventymisen suuntaan. Murrosiän aikaista lainvastaista toimintaa normaalina pitävien osuus ja niiden nuorten osuus, jotka katsoivat rikoksia tekevän nuoren viestivän pahaa oloaan, väheni viimeisen neljän vuoden kuluessa. Näiden väittämien osalta asenteet näyttävät siis hieman kiristyneen. Sen sijaan niiden nuorten osuus, jotka pitivät luonnonsuojelua hyväksyttävänä perusteena lainrikkomiselle ja jotka pitivät nuorten rikoksia mitättöminä verrattuna talousrikoksiin, oli hieman lisääntynyt.

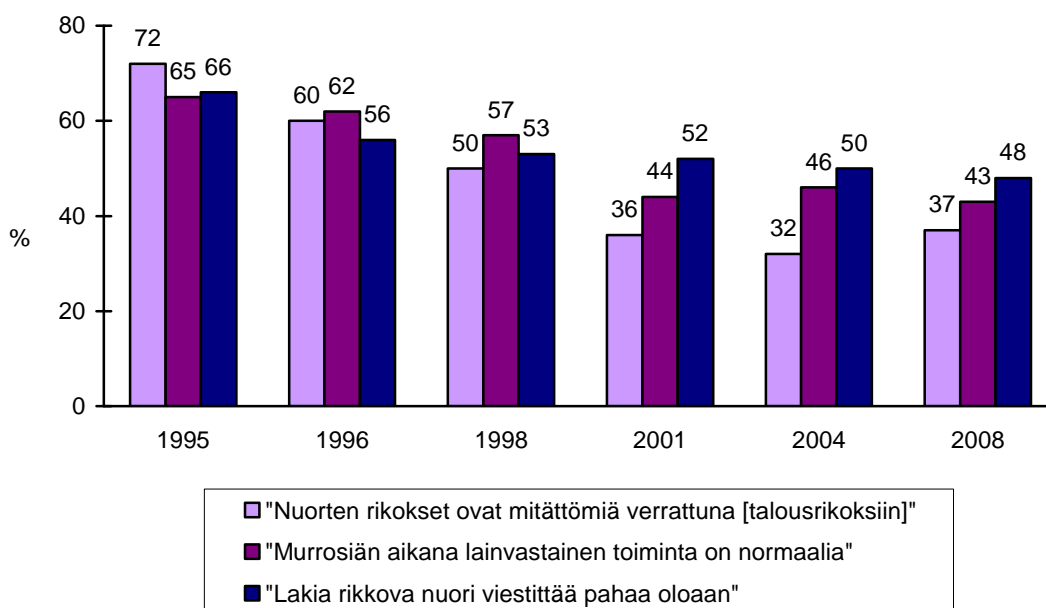
Taulukossa 6 on viimeisenä esitetty kolme tekoa, jotka olivat edellisen kerran mukana vuoden 1998 kyselyssä. Talonvaltaamista asunnottomien käyttöön koskevan väittämän hyväksymisessä on tapahtunut selvä muutos. Teon tuomitsevien nuorten osuus on kasvanut vuoteen 1998 nähden. Sen sijaan niiden nuorten osuus, jotka pitivät oikeutettuna turkisliikkeen ikkunan rikkomista tarhakettujen puolustamisen vuoksi, on pysynyt melko samana kaikissa niissä mittauksissa, joissa osio on ollut mukana. Varsin vakaana on myös pysynyt niiden nuorten osuus, jotka katsoivat, että rikoksen tehnyttä pakolaista tulisi rangaista lievemmin, mikäli teko on sallittu hänen kotimaassaan.

Taulukko 6 Täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän^a kanssa olleita, %

	1995	1996	1998	2001	2004	2008
1. Lakia voi rikkoa, jos tavoitteena on luonnon suojelu ^b	[45	41	37]	24	21	24
2. Murrosiän aikana lainvastainen toiminta on normaalia	65	62	57	44	46	43
3. Itsensä toteuttaminen on tärkeämpää kuin lain noudattaminen	19	22	17	16	13	13
4. Lakia rikkova nuori viestittää pahaa oloaan	66	56	53	52	50	48
5. [Kotitausta on hyväksyttävä lieventävänä seikkana]	24	22	18	17	16	15
6. [Humalatila on hyväksyttävä lieventävänä seikkana]	23	23	23	21	17	16
7. Nuorten rikokset johtuvat usein mielenterveyden häiriöistä	16	11	11	16	15	15
8. Nuorten rikokset...mitättömiä verrattuna [talousrikoksiin] ^c	72	60	50	36	32	37
9. Turkisliikkeen ikkunan rikkominen oli oikein, koska puolustettiin tarhakettujen oikeuksia	..	19	16	18
10. Tyhjän kerrostalon valtaaminen asunnottomien käyttöön oli <i>väärin</i>	47	56	52	63
11. Pakolaista rangaistava lievemmin, jos teko oli sallittu entisessä kotimaassa	26	25	22	24
N	1 195	4 204	4 503	4 347	5 142	5 826

a) Väittämien tarkat muotoilut ks. liite 2, kysymykset 216–235. b) Osion sanamuotoa selvennettiin 2001. c) Pieni ero muotoilussa 1995.

Joidenkin nuorten oikeustajuntaa mittavien osioiden kohdalla asenteiden kiristyminen on varsin huomattavaa, kun tarkastellaan koko Nuorisoriikollisuuskyselyiden sarjaa. Kuviossa 27 on havainnollistettu väittämien kanssa samaa mieltä olleiden osuuden kehitystä niiden kolmen osion kohdalla, joissa muutokset ovat olleet suurimpia. Kun 1990-luvun puolivälissä 65 prosenttia kyselyyn vastanneista nuorista oli samaa tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, jonka mukaan nuorten lainvastainen toiminta on murrosiässä normaalia, 43 prosenttia oli tätä mieltä vuoden 2008 mittauksessa. Vastaavasti vuoden 1995 kyselyssä 72 prosenttia nuorista oli sitä mieltä, että nuorten rikokset ovat mitättömiä verrattuna talousrikoksiin, kun vuonna 2008 samaa mieltä olevia oli 37 prosenttia.

Kuvio 27 Täysin tai joksinkin samaa mieltä väittämän kanssa olleita 1995–2008, %. Asenneväittämät, joiden hyväksynnässä tapahtunut suurin muutos

Nuorisorikollisuuskyselyiden valossa nuorten rikoskäyttäytymisen yleisyydellä ja nuorten suhtautumisella rikosten tekemiseen näyttäisi olevan yhteys. Samalla kun nuorten rikoskäyttäytyminen on erityisesti omaisuusrikosten osalta vähentynyt, ovat nuorten mielipiteet rikosten tekemistä kohtaan kiristyneet. Kuvioista 27 voidaan huomata, että asenteiden kiristyminen on ollut voimakkainta vuosien 1995–2001 välillä, kun taas 2000-luvulla tilanne on ollut tasaisempi. Havainto myötäilee omaisuusrikosten tekemisen trendiä, jossa voimakkain vähentyminen on tapahtunut 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun, jonka jälkeen omaisuusrikosten yleisyys on pysynyt varsin vakaalla tasolla (ks. kuvio 4, jakso 2.2).

8 Yhteenveto

Keskeisinä kehityssuuntina nuorten rikoskäyttäytymisessä vuodesta 1995 vuoteen 2008 voidaan havaita, että omaisuusrikokset ovat vähentyneet ja väkivalta sekä huumaavien aineiden käyttö on pysynyt suhteellisen vakaalla tasolla.

Varastaminen ja vahingonteot vähenivät voimakkaasti vuoteen 2001 asti, jonka jälkeen taso on pysynyt melko vakaana. Kehitys on ollut samansuuntainen sekä tytöillä että pojilla, mutta poikien kohdalla tekojen harvinaistuminen on ollut jonkin verran voimakkaampaa. 1990-luvun puolivälissä varastaminen ja vahingonteot olivat selvästi yleisempiä pojilla, mutta vuoteen

2008 mennessä tilanne on tasaantunut niin, että omaisuusrikoksia tehneitä tyttöjä ja poikia on käytännössä yhtä paljon. Tekomäärien tarkastelu kuitenkin osoittaa, että pojat tekevät yhä tyttöjä enemmän omaisuusrikoksia. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka suurin piirtein yhtä moni sukupuolesta riippumatta on varastanut tai tehnyt vahingontekoja, pojat ovat tehneet samoja tekoja useamman kerran kuin tytöt.

Väkivallan taso on pysynyt melko vakaana vuodesta 1995 lähtien. Väkivallan teot (tappeluun osallistuminen ja hakkaaminen) ovat selvästi yleisempiä pojille kuin tytöille niin tekojen yleisyyden kuin tekomäärien suhteenkin tarkasteltuna. Poikien kohdalla voidaan kuitenkin havaita tappelemisen ja hakkaamisen harvinaistuneen jonkin verran. Kahdessa tuoreimmassa mittauksessa poikien väkivaltataso oli näiden tekojen osalta alempi kuin jaksolla 1995–2001.

Väkivaltaan liittyvistä teoista kuitenkin koulukiusaaminen oli lisääntynyt viimeisen neljän vuoden jaksolla. Samalla jaksolla niiden nuorten osuus, jotka ilmoittivat itseensä kohdistuneesta kiusaamisesta, väkivallasta tai sen uhasta oli myös lisääntynyt. Tämä voi viitata nuorten väkivallassa tapahtuneisiin rakenteellisiin muutoksiin. Myös nuorten tavassa tulkita väkivaltaa on voinut tapahtua muutoksia viimeaikaisten paljon julkisuutta saaneiden väkivallan tekojen myötä.

Huumaavien aineiden ja lääkkeiden päihdekäyttö on pysynyt yleisyytensä puolesta hyvin samalla tasolla jaksolla 1995–2008. Erityyppisten aineiden käytön yleisyys on kuitenkin vaihdellut jakson aikana. Marihuanan tai hasiksen käytössä voidaan havaita nousu 1990-luvulla ja käänne laskuun viime vuosina. Mietojen huumeiden sekä lääkkeiden päihdekäyttö on ollut koko Nuorisoriikollisuuskyselyiden kattaman jakson aikana jonkin verran yleisempää tytöille kuin pojille.

Kun tarkastellaan kaikissa kuudessa Nuorisoriikollisuuskyselyssä vertailukelpoisina pysyneitä tekomuotoja, havaitaan, että vuonna 1995 alkanut ja vuoteen 2004 jatkunut rikoksista pidättäytyneiden nuorten määrän kasvu näyttää taittuneen viimeisen neljän vuoden aikana ja kääntyneen laskuun. Tämä tarkoittaa samalla sitä, että niiden nuorten osuus, jotka ovat tehneet tekoja, on hieman lisääntynyt. Myös tekomäärillä tarkasteltuna nuorten rikoskäyttäytyminen on lisääntynyt jonkin verran viimeisen neljän vuoden aikana. Muutos on kuitenkin varsin pieni siihen verrattuna, kuinka paljon kyselyssä mitattujen omaisuusrikosten yleisyys ja määrä on vähentynyt 1990-luvun puolivälin jälkeen.

Kivivuori (2005b) listaa vuoden 2004 Nuorisoriikollisuuskyselyn tulosten yhteydessä useita nuorten omaisuusrikosten vähenemiseen mahdollisesti vaikuttaneita tekijöitä. Näitä ovat muun muassa yleisen taloustilanteen koheneminen, julkisten tilojen ja myymälöiden valvonnan tehostuminen, nuo-

riin kohdistuneen kontrollin kiristyminen, nuorten vapaa-ajanvieton painottuminen julkisten tilojen sijasta sähköisten viestimien pariin sekä nuorten rikosten tekemistä koskevien asenteiden kiristyminen. Kun tarkastellaan näitä tekijöitä neljä vuotta myöhemmin tehdyn kyselyn kontekstissa, kehitys ei kaikilta osin näytä jatkuneen samanlaisena.

Nuoriin kohdistuneen poliisikontrollin kiristyminen näyttää pysähtyneen. Kun tekoja tarkastellaan kokonaisuutena, voidaan havaita, että vuonna 2008 hieman harvempi nuori tuli poliisin tietoon tekojensa johdosta kuin neljä vuotta aiemmin. Toisaalta esimerkiksi nuorten myymälä- ja autovarkaudet tulivat aiempaa useammin poliisin tietoon. Kehitykseen saattavatkin vaikuttaa esimerkiksi muutokset ilmoitusalttiudessa ja poliisitoiminnan resurssien suuntaamisessa. On myös mahdollista, että taloudellisen tilanteen orastava kiristyminen on vähentänyt resursseja niin julkisen kuin yksityisenkin sektorin valvonnasta. Sinänsä syksyllä 2008 alkanut taloustilanteen heikentyminen ei ole varsinaisesti vaikuttanut vielä kyselyn keräämisen aikana vuoden 2008 keväällä eikä tätä edeltävän tekojen muisteluvalin aikana.

Nuorten rikosten tekemistä koskevissa mielipiteissä, jotka kiristyivät erityisesti jaksolla 1995–2001, on havaittavissa joiltain osin tasaantumista. Esimerkiksi hieman useampi nuori vuonna 2008 kuin neljä vuotta aiemmin piti luonnonsuojelua hyväksyttävänä perusteena lainrikkomiselle. Samoin edelliseen kyselyyn verrattuna suurempi määrä nuoria piti nuorten rikoksia mitättöminä verrattuna talousrikollisten tekoihin. Toisaalta niiden nuorten osuus väheni yhä, jotka pitivät nuorten lainvastaista toimintaa normaalina murrosikänsä aikana.

Tuoreimman Nuorisoriikollisuuskyselyn valossa näyttää siltä, että johdonmukainen nuorten massariikollisuuteen liittyvä vähenemiskehitys on tasaantunut viimevuosien aikana. Erityisesti omaisuusrikollisuuden väheneminen, nuorten rikoksia koskevien asenteiden kiristyminen sekä nuoriin kohdistuvan poliisikontrollin tiukkeneminen näyttävät pysähtyneen 2000-luvun puolivälin jälkeen. Varsinaisesta kehityksessä tapahtuneesta käänteestä ei kuitenkaan edellä esitettyjen tulosten perusteella voida vielä puhua, ja on vaikeaa ennustaa mihin suuntaa nuorten rikoskäyttäytyminen tulee kehittymään seuraavien vuosien aikana. Lähitulevaisuudessa on kiinnostavaa seurata, tuleeko yleisen taloustilanteen epävarmuus näkymään nuorten massariikollisuudessa tai nuorten rikollisuutta koskevissa asenteissa.¹²

¹² Osa tekstin esitystaparatkaisista perustuu aiempiin raportteihin (Kivivuori 2005b; Salmi 2008a).

LÄHTEET

- Kivivuori, Janne (2002). Nuoret rikosten tekeijöinä, uhreina ja kontrollin kohteina 1995–2001. Teoksessa Janne Kivivuori (toim.), Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 188, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2005a). Piilorikollisuuden tutkimus. Teoksessa: Janne Kivivuori & Venla Salmi, Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2005b). Nuoret rikosten tekijöinä, uhreina ja kontrollin kohteina 1995–2004. Teoksessa: Janne Kivivuori & Venla Salmi, Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2007). Delinquent behaviour in Nordic capital cities. Scandinavian Research Council for Criminology/Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja, 227. Helsinki.
- Kouluterveyskysely 2004. Stakes. Kouluterveys 2004-kyselyn valtakunnalliset taulukot. Koulukiusaaminen/Rikkeet ja rikokset.
<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2004/index.htm>
- Kouluterveyskysely 2006. Stakes. Kouluterveys 2006-kyselyn valtakunnalliset taulukot. Koulukiusaaminen/Rikkeet ja rikokset.
<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2006/index.htm>
- Kouluterveyskysely 2008. Stakes. Kouluterveys 2008-kyselyn valtakunnalliset taulukot. Koulukiusaaminen/Rikkeet ja rikokset.
<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2008/index.htm>
- Lehti, Martti (2007). Nuoret ja henkirikollisuus 1980–2004. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 78, Helsinki.
- Lehti, Martti & Kivivuori, Janne (2008). Väki- ja rikoskäsittely ja alkoholi. Teoksessa Rikollisuustilanne 2007. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 238, Helsinki.
- Salmi, Venla (2004). Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? Helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 40. Helsinki.
- Salmi, Venla (2008a). Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 9/2008, Helsinki.
- Salmi, Venla (2008b). Nuorten miesten rikoskäyttäytyminen 1962 ja 2006. Rikollisuuden kehitys itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyjen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 235, Helsinki.
- Salmi, Venla (2008c). Väkivallan kasautuminen. Teoksessa: Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola, Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere.
- Salmivalli, Christina (1998). Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Gaudeamus, Helsinki.
- Sykes, Gresham & Matza, David (1957). Techniques of Neutralization: A Theory of Juvenile Delinquency. *American Sociological Review* 22:6, 664–673.

Liitetaulukot Kuluneen vuoden aikana teon ainakin kerran tehneitä sukupuolittain prosentteina.

Liitetaulukko 1 Kuluneen vuoden aikana teon^a ainakin kerran tehneitä **poikia**, %

	1995	1996	1998	2001	2004	2008
luvaton poissaolo koulusta	[44	41	44]	36	36	39
kotoa karkaaminen	8	6	5	4	5	6
ajokorttija ajo	[51]	36	28	32	34	30
seiniin piirtely	15	14	13	11	9	9
vahingonteko koulussa	19	18	15	12	12	11
vahingonteko muualla	27	22	18	13	15	14
kaupasta ^b varastaminen	15	18	13	10	10	10
koulusta varastaminen	33	30	21	20	18	16
kotoa varastaminen	20	20	20	14	15	18
varastetun tavaran osto	12	14	9	9	8	7
murtautuminen	10
auton varastaminen	..	2	2	1	2	1
koulukiusaaminen	33	27	25	18	19	24
osallistuminen tappeluun	18	19	17	19	16	15
pahoinpitely	10	9	8	10	8	8
uhkaaminen varastamis-	4
tarkoituksessa
marih. tai hasiksen käyttö	4	6	7	9	8	7
lääkkeen käyttö päihteenä	5	4	3	3	3	4
muun huumeen käyttö ^c	1	1	1
humalassa ajo ^d	26	24	24	20	21	19
luvaton verkkolataaminen	73
N	627	2 093	2 272	2 179	2 591	2 858

a) kysymysten muotoilut on pidetty pääsääntöisesti identtisinä, hakasulkeet viittaavat vertailukelpoisuuden muutokseen (ks. Kivivuori 2005b, 12) b) kaupasta ja kioskista varastaminen c) viittaa muihin huumaaviin aineisiin kuin marihuunaan/hasikseen tai lääkkeisiin eli pääasiassa mittaa ns. kovien huumeiden käyttöä d) moottoriajoneuvolla

Liitetaulukko 2 Kuluneen vuoden aikana teon^a ainakin kerran tehneitä **tyttöjä**, %

	1995	1996	1998	2001	2004	2008
luvaton poissaolo koulusta	[49	44	43]	42	40	43
kotoa karkaaminen	10	9	9	8	8	8
ajokorttitta ajo	[19]	14	11	11	15	16
seiniin piirtely	23	23	20	15	15	15
vahingonteko koulussa	8	8	8	5	6	7
vahingonteko muualla	12	10	9	7	6	8
kaupasta ^b varastaminen	16	20	18	13	11	11
koulusta varastaminen	27	25	20	18	17	15
kotoa varastaminen	21	23	22	19	18	22
varastetun tavaran osto	6	7	6	3	2	3
murtautuminen	6
auton varastaminen	..	1	<1	<1	1	<1
koulukiusaaminen	16	16	16	11	13	18
osallistuminen tappeluun	8	8	8	10	7	8
pahoinpitely	5	5	4	6	5	4
uhkaaminen varastamis-	1
tarkoituksessa	1
marih. tai hasiksen käyttö	5	8	7	8	8	6
lääkkeen käyttö päihteenä	13	12	9	12	8	9
muun huumeen käyttö ^c	2	1	2
humalassa ajo ^d	5	8	8	6	6	12
luvaton verkkolataaminen	65
N	566	2 091	2 222	2 136	2 532	2 898

a) kysymysten muotoilut on pidetty pääsääntöisesti identtisinä, hakasulkeet viittaavat vertailukelpoisuuden muutokseen (ks. Kivivuori 2005b, 12) b) kaupasta ja kioskista varastaminen c) viittaa muihin huumaaviin aineisiin kuin marihuanaan/hasikseen tai lääkkeisiin eli pääasiassa mittaa ns. kovien huumeiden käyttöä d) moottoriajoneuvolla

II NUORET VERTAISVERKOISSA

Mikko Aaltonen

1 Johdanto

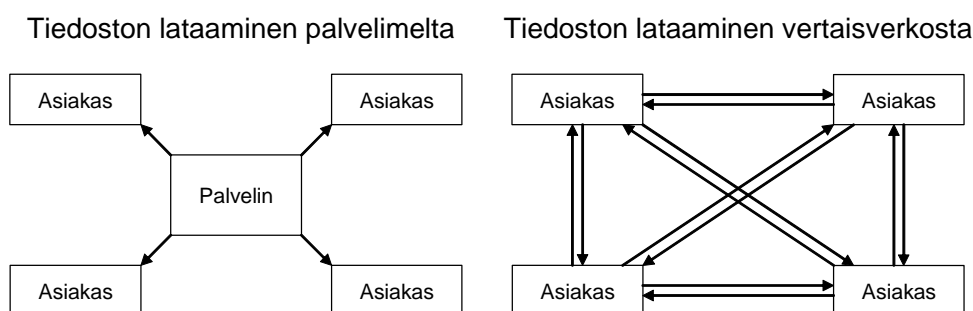
Internetliikenteen sisältöä kartoittaneen tutkimuksen mukaan vertaisverkoissa tapahtuva tiedostojenjakko kattaa maailman kaikesta internetliikenteestä maanosasta riippuen 49–83 prosenttia (Ipoque 2007). Äänitealan kansainvälisen etujärjestön (IFPI 2009) arvion mukaan 95 prosenttia internetistä ladattavista musiikkitiedostoista on luvattomia – vain joka kahdeskymmenes ladattu musiikkitiedosto olisi näin ollen ostettu. Kotimaiset kyselytutkimukset tukevat käsitystä luvattoman verkkolataamisen yleisyydestä etenkin nuorten parissa (Hietanen ym. 2008; Salmi 2008a; Salmi 2008b).

Tässä artikkelissa pyritään muodostamaan luotettava, kansallisesti edustava kuva ilmiön yleisyydestä Suomessa yhdeksäsluokkalaisten nuorten keskuudessa. Kiinnostuksen kohteena ovat suosituimmat vertaisverkkosovellukset, yleisimmin ladatut tiedostot, käsitykset toiminnan laittomuudesta, sekä sukupuolittaiset erot vertaisverkkojen käytössä. Tämän lisäksi tarkastellaan erikseen vertaisverkkojen aktiivikäyttäjiä suhteessa muihin nuoriin. Lopuksi tutkitaan vertaisverkkojen käytön yhteyttä muuhun rikollisuuteen: tekevätkö ahkerat nettilataajat myös muita rikoksia ja kiellettyjä tekoja keskivertoa enemmän? Onko internetpiratismi ”rikos muiden joukossa”, vai oma ilmiönsä, joka ei selity samoilla tekijöillä kuin nuorten muut rötökset?

1.1 Vertaisverkkojen toimintaperiaate

Tässä artikkelissa vertaisverkoilla (engl. *peer-to-peer [P2P] networks*) tarkoitetaan täsmällisesti ottaen tiedostonjakoverkkoja (engl. *peer-to-peer file sharing networks*), jotka mahdollistavat tiedostojen lataamisen ja jakamisen internetin välityksellä suoraan käyttäjältä toiselle. Seuraavassa esitellään lyhyesti ja yksinkertaistaen vertaisverkkojen toimintaperiaatetta. Käytetyt lähteet on kerätty tutkimuksen liitteeksi niiden paljouden vuoksi (tämän luvun liitetaulukko 1).

Puhtaimmillaan vertaisverkko tarkoittaa rakennetta, jossa kaikki verkon tietokoneet toimivat sekä palvelimena että asiakkaana (kuvio 1), eikä verkolla ole yhtä palvelinta keskuskoneena. Keskeisenä ajatuksena on vertaisverkkoon osallistuvien asiakkaiden tasavertaisuus. Vaikka modernit vertaisverkot käytännössä yhdistävätkin edellä kuvattuun rakenteeseen erilaisia palvelinratkaisuja esimerkiksi tiedostojen haun helpottamiseksi, vertaisverkkoja yhdistävä tekijä on se, että tiedostot ladataan suoraan toisilta käyttäjiltä palvelimen sijaan.

Kuvio 1 Vertaisverkkojen toimintaperiaate

Vertaisverkkojen käyttö vaatii yleensä erillisen asiakasohjelmiston (client) asentamisen. Tällä hetkellä suosittuja vertaisverkko-ohjelmistoja ovat muun muassa LimeWire, Direct Connect (DC++) sekä BitTorrent-protokollaan perustuvat sovellukset kuten μ Torrent, Azureus ja BitComet. Ladattavien tiedostojen haku poikkeaa ohjelmistosta toiseen. Direct Connect toimii hajautettujen tiedostonsiirtopalvelimien (hub) välityksellä, jolle pääsy saattaa vaatia tiettyä jaettujen tiedostojen määrää omalla tietokoneella. Direct Connect -verkossa tiedostoja haetaan samalle tiedostonsiirtopalvelimelle kirjautuneilta käyttäjiltä. LimeWire käyttää puolestaan ilman keskitettyä palvelinta toimivaa Gnutella-verkkoa, joka vastaa tällä hetkellä suosituista vertaisverkoista ehkä parhaiten perinteisen tasavertaisen vertaisverkon ideaa.

Liikenteen määrässä mitattuna suosituimman vertaisverkkosovelluksen BitTorrentin haku perustuu internetissä oleviin ladattavia ja jaettavia tiedostoja linkittäviin sivustoihin (index), tunnetuimpana esimerkkinä ruotsalainen The Pirate Bay. Nämä sivustot sisältävät linkkejä aputiedostoihin, jotka sisältävät kuvailutiedot (metadata) jaetuista tiedostoista, sekä ainakin yhden BitTorrent-liikennettä koordinoivan palvelimen (tracker) osoitteen. Näiden palvelimien avulla samaa tiedostoa lataavat ja jakavat käyttäjät löytävät toisensa. Suomalainen Finreactor oli käyttäjiltänsä rekisteröitymistä vaativa yksityinen BitTorrent-palvelin, ruotsalainen The Pirate Bay on puolestaan julkinen palvelin, joka ei vaadi rekisteröitymistä. BitTorrentin

suuret tiedostonsiirtonopeudet perustuvat siihen, että ladattavaa tiedostoa jaetaan latauksen aikana automaattisesti eteenpäin muille tiedostoa haluaville.

Vertaisverkoista ja internetpiratismista puhuttaessa on hyvä muistaa, ettei vertaisverkkoteknologiassa sinänsä ole mitään lainvastaista. Hyvä esimerkki vertaisverkkoperiaatteella toimivasta laillisesta palvelusta on viime aikoina suureen suosioon noussut musiikkipalvelu Spotify, joka mahdollistaa laajan musiikkivalikoiman kuuntelun kotikoneella, mutta ei tiedostojen lataamista. Myös Norjan yleisradio (Norsk rikskringkasting) on vastikään ryhtynyt levittämään osaa tuottamistaan tv-ohjelmista oman vertaisverkkopalvelunsa avulla (Hbl 13.3.2009). Vertaisverkkojen käytöstä tulee lainvastaista vasta siinä vaiheessa, kun sieltä ladataan tekijänoikeudella suojattua materiaalia. Vertaisverkkojen toiminnasta kiinnostuneille tämän luvun liitetaulukossa 1 oleva lähdeluettelo antaa hyvän lähtökohdan.

1.2 Vertaisverkot ja lainsäädäntö¹

Vertaisverkkojen käyttöön liittyvää lainsäädäntöä on sekä tekijänoikeuslais-
sa että rikoslaissa. Tekijänoikeudella suojattujen tiedostojen *jakaminen* ver-
taisverkossa on rikosoikeudellisesti rangaistavaa. 1.1.2006 voimaan tulleen
lainmuutoksen myötä myös muutoin kuin ansiotarkoituksessa tapahtuva te-
kijänoikeuksien loukkaaminen on sisällytetty rikoslakiin. Tiedostojen *lataa-*
misen osalta lainsäädäntö on monimutkaisempi. Tekijänoikeuslain (12.1 §)
mukaan teoksesta, esimerkiksi musiikkikappaleesta tai elokuvasta, saa val-
mistaa kappaleen yksityiseen käyttöön. Ehtona on kuitenkin se, että lähde on
laillinen. Näin ollen ilman oikeudenomistajan lupaa vertaisverkossa jaettua
tiedostoa ei ole sallittua ladata. On kuitenkin huomioitava, ettei muutaman
teoskappaleen kopiointi laittomastakaan lähteestä ole rikosoikeudellisesti
rangaistavaa. Tästä huolimatta kopioinnista saattaa seurata hyvitysvollisi-
suus oikeudenomistajille, joka on oikeuskäytännön perusteella tosiasiallisesti
sakkorangaistusta ankarampi rangaistus. Hyvitysvollisuuden syntymistä
edellyttää se, että tiedostojen kopioija on tiennyt (tai hänen olisi pitänyt tie-
tää) tekonsa olevan tekijänoikeuden vastainen. (Salmi 2007.)

¹ Tämä kappale on tiivistelmä Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aiemmin ilmestyneen julkaisun (Salmi 2007) vertaisverkkoja käsittelevästä osasta. Avusta kappaleen laatimissa kiitos Ville Hinkkaselle ja Venla Salmelle. Tekijänoikeuslainsäädännöstä kiinnostuneille teos Harenko ym. 2006 tarjoaa hyvän lähteen.

2 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskysymykset

Internetpiratismia ja vertaisverkkoja on tutkittu usein taloustieteellisestä näkökulmasta, jolloin keskiössä ovat olleet vertaisverkkolataamisen taloudelliset vaikutukset musiikki- ja elokuvateollisuuteen. Tekijänoikeuslain-säädännöstä on puolestaan olemassa tuoreita suomalaisia perusteoksia, jotka tarkastelevat vertaisverkkojen käyttöä immateriaalioikeuden näkökulmasta (ks. esim. Harenko ym. 2006; Sorvari 2007; Oesch ym. 2009). Kriminologisesta näkökulmasta vertaisverkkojen käyttöä ja käyttäjiä on sitä vastoin tutkittu vähän, vaikka rikollisuus internetissä (cybercrime) on myös kriminologien tutkimuskohde (ks. esim. *European Journal on Criminal Policy and Research* 2004).

Tässä artikkelissa otetaan annettuna se, että tekijänoikeudella suojattujen tiedostojen lataaminen ja jakaminen vertaisverkoissa on nykyainsäädännön mukaan sanktioitua toimintaa. Tämä tutkimus ei pyri ottamaan kantaa siihen, miten vertaisverkkojen käyttöä tulisi säännellä tai kuinka tekijänoikeusrikkomuksista tai -rikoksista tulisi rangaista, eikä pyri arvioimaan vertaisverkkojen käytöstä aiheutuvia kustannuksia. Tavoitteena on kuvailla ilmiön yleisyyttä sekä piirteitä, tutkia vertaisverkkojen käyttöä käyttäjien ominaisuuksien suhteen, ja samalla tutkia vertaisverkkojen aktiivista käyttöä selittäviä tekijöitä: selittyykö vertaisverkkojen käyttö samoilla tekijöillä kuin muut nuorten normirikkeet ja rikollinen toiminta, vai onko kyseessä täysin erillinen ilmiö, jolla ei ole mitään tekemistä muiden kiellettyjen tekojen kanssa?

Tutkimuksia, jotka arvioivat vertaisverkkojen käytön laajuutta, on tehty sekä internetin kokonaisliikenteen näkökulmasta (esim. Ipoque 2007), että käyttäjien määrän näkökulmasta (esim. World Internet Institute 2007; Lyhty 2007; Hietanen ym. 2008). Tämän tutkimuksen aineiston perustulokset julkaistiin syksyllä 2008 (Salmi 2008b). Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos julkaisi lisäksi vuonna 2008 18-vuotiaille helsinkiläismiehille tehdyn tutkimuksen, jonka tulokset vertaisverkkojen käytön yleisyydestä olivat linjassa vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn tulosten kanssa (Salmi 2008a).

3 Tutkimusaineisto

Tässä tutkimuksessa käytetään kahta aineistoa. Ilmiön yleisyyttä kuvaillaan kansallisesti edustavalla (N=5 826) vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyaineistolla (NRK 2008). Aineistoa ja sen keruuta on kuvailtu tarkemmin

tämän julkaisun ensimmäisen luvun johdannossa sekä liitteessä 1. Kysymysten tarkat muotoilut löytyvät liitteessä 2 olevasta kyselylomakkeesta (kysymykset 204–211, 232). NRK 2008 -aineiston keruuta edelsi pilottitutkimus neljässä yläasteen koulussa Espoossa (N=482), jossa oli mahdollista testata erilaisten kysymysten toimivuutta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aikaisemmissa itse ilmoitettua rikollisuutta mittaavissa kyselyissä oli todettu, että vertaisverkon käsite on monelle tuntematon, tai vähintään vaikeaselkoinen. Kaikki vertaisverkkoja käyttävät nuoret eivät välttämättä edes ymmärrä käyttävänsä niitä. Toisaalta on myös tärkeää, ettei täysin laillista verkkokäyttöä määritellä osaksi lainvastaista toimintaa. Näiden syiden vuoksi kysymyksen harkittu muotoilu on ensiarvoisen tärkeää.

Pilottitutkimuksessa kysyttiin vertaisverkkojen käytön lisäksi tietokoneen käytöstä ylipäätään. Musiikkitiedostojen lataamista pyrittiin kartoittamaan myös kiertotietä, kysymällä mp3-soittimen omistuksesta ja sen sisällön laillisuudesta. Pilottitutkimuksessa tiedostojen lataamisesta ja jakamisesta vertaisverkoissa kysyttiin erikseen. Näiltä osin myös osa pilottiaineiston tuloksista raportoidaan.

4 Tulokset

Tulososion aluksi esitellään muutamia varsinaisen kyselyn muodostamista ohjanneita keskeisiä tuloksia pilottitutkimuksen aineistosta, jonka jälkeen siirrytään Nuorisoriikollisuuskyselyn tulosten esittelyyn. Ensin käydään läpi vastausten jakaumat keskeisten muuttujien suhteen, jonka jälkeen osa tarkasteluista toistetaan sukupuolittain. Tämän jälkeen siirrytään tarkastelemaan vertaisverkkojen aktiivikäyttäjii ja heidän muuta rikollisuuttaan.

4.1 Pilottitutkimuksen tulokset

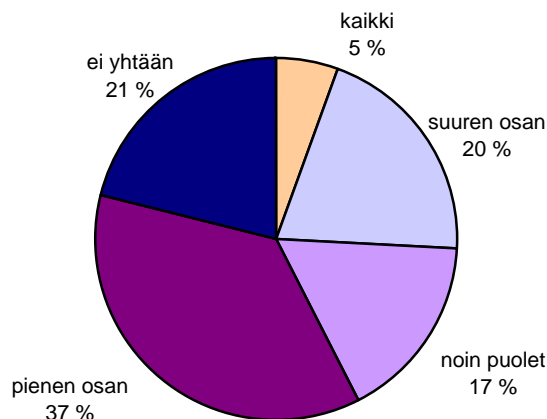
Tietokoneen käyttö

Internet-yhteydellä varustettu tietokone on nykyään kodin perusvaruste, ja 69 prosentilla aineiston espoolaisnuorista on käytössään oma verkossa oleva tietokone. Tietokonetta käytetään eniten yhteydenpitoon kavereiden kanssa, lähes kaikki (90 %) aineiston nuorista ilmoittavat käyttävänsä tietokonetta tähän. Muita tavallisia tietokoneen käyttötapoja ovat tiedonhaku internetistä (78 %) ja musiikin kuuntelu sekä elokuvien katselu (72 %). Vaikka pojat pelaavat edelleen usein tietokonepelejä, vain hieman yli puolet (56 %) mainitsee tietokonepelien pelaamista tietokoneen pääasiallisena käyttötarkoituk-

senä. Tietokone on yhdeksäsluokkalaisille nuorille ensisijaisesti kommunikaatioväline ja ”viihdekeskus”, jossa perinteisen pelaamisen rinnalle ovat tulleet viihteen muut muodot. Tässä yhteydessä 40 prosenttia nuorista mainitsee vertaisverkoista lataamisen asiana, jota yleensä tekee tietokoneella. Avovastauksissa mainitaan useammin kuin kerran muun muassa koulutehtävien teko, erilaiset keskustelupalstat ja internet-yhteisöt (esim. IRC-galleria), sekä ”yleinen internetsivustoilla hengailu”.

Mp3-soittimet

Vertaisverkkojen käytön yleisyyttä pyrittiin tutkimuksessa tarkastelemaan myös kiertotien kautta, kysymällä mp3-soittimien käytöstä. Lähes kaikki (95 %) tutkimuksen kohteena olleet espoolaisnuoret omistavat mp3-soittimen. Kysyttäessä, mistä nuori pääasiassa hankkii musiikkitiedostonsa, vain neljä prosenttia vastasi lataavansa ne maksullisista palveluista. Internetin musiikkilataamoiden käyttö on siis tässä ikäryhmässä vielä varsin harvinaista. Cd-levyillä musiikkinsa yleensä hankkii noin joka viides nuori. Pääasiassa laittomista lähteistä musiikkitiedostonsa on ladannut 36 prosenttia nuorista, ja noin 13 prosenttia ilmoittaa saavansa tiedostot pääasiassa kavereiltaan. Kun nuorilta puolestaan kysyttiin, kuinka suuren osan mp3-soittimella olevista musiikkitiedostoista on ostanut, vain joka neljäs sanoo ostaneensa suuren osan tai kaikki (kuvio 2). Vain pienen osan tai ei yhtään tiedostoa ostaneiden osuus on puolestaan yli puolet (58 %).

Kuvio 2 Ostettujen musiikkitiedostojen osuus mp3-soittimilla, % (N=476)

Tiedostojen jakaminen vertaisverkoissa ja toiminnan motiivit

Pilottitutkimuksessa kysyttiin erikseen tiedostojen lataamisesta ja jakamisesta, tarkoituksena selvittää, kuinka hyvin nuoret tuntevat vertaisverkkoihin liittyvän käsitteistön. Aikaisemmassa yläasteikäisille tehdyssä tutkimuksessa havaittiin (Salmi 2007), ettei termistö ole läheskään kaikille nuorille selvää.

Elämänsä aikana aineiston nuorista on tiedostoja jakanut 30 prosenttia, kuluneen vuoden aikana 25 prosenttia. Lähes kaikki tiedostoja jakaneet nuoret ovat myös ladanneet tiedostoja kuluneen vuoden aikana (94 % tiedostoja jakaneista). Tämän lisäksi niistä nuorista, jotka sanovat ladanneensa, mutta eivät jakaneensa tiedostoja, 36 prosenttia on käyttänyt lataamiseen Bittorrent- tai Direct Connect -ohjelmistoja, jotka yleensä edellyttävät tiedostojen jakamista. Tämän määritelmän mukaan todellinen vuoden aikana tiedostoja jakaneiden määrä on 41 prosenttia nuorista.

Jakamisen yhteydessä kysyttiin myös toiminnan motiiveista (taulukko 1). Lähes puolet tiedostoja jakavista ilmoitti syyksi yksinkertaisesti sen, että jakaminen on helppoa ja vaivatonta. Noin kolmasosa vastaajista ilmoitti jakamisen syyksi tiedostojen jakamisen lataamisen edellytyksenä, sekä cd-levyjen ja elokuvien korkean hinnan. Osa vastaajista ei osaa estää tiedostojen jakamista, ja kuten todettua, osa ei edes ymmärrä jakavansa tiedostoja ladatessaan niitä. Joka kymmenes ilmoitti toiminnalleen periaatteelliseksi luonnehdittavan motiivin, ”viihdeteollisuuden ylivallan vastustamisen”. Noin joka viides vastaaja ilmoitti toiminnalleen jonkun muun syyn. Yleensä syyksi sanottiin, että kaveri pyysi jakamaan tiedostoja. Muutamat mainitsivat vertaisverkkojen käytön harrastukseksi, ja muutamat mainitsivat ”ration” ylläpidon, mikä viittaa rekisteröitymistä vaativien vertaisverkkopalvelujen käyttöön.

Taulukko 1 Tiedostojen jakamisen syy, % vuoden aikana tiedostoja jakaneista (N=118)

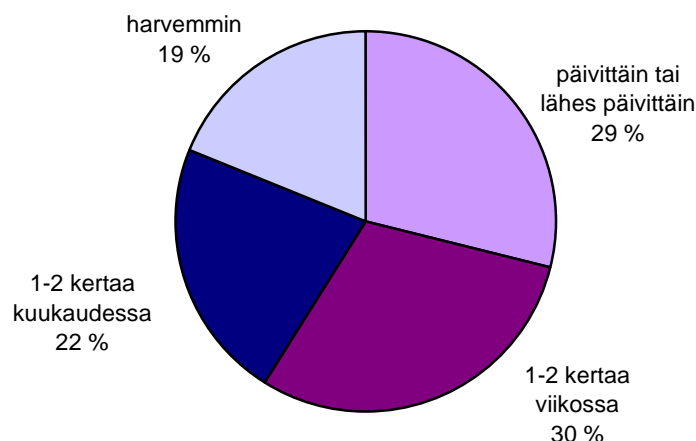
helppoa ja vaivatonta	47
lataaminen edellytti jakamista	33
cd-levyt ja elokuvat ovat liian kalliita ostaa	32
ei osaa estää tiedostojen jakamista	12
viihdeteollisuuden ylivallan vastustaminen	10
muu syy	19

4.2 Nuorisoriikollisuuskyselyn tulokset

Tiedostojen lataaminen

Koko Suomen käsittävän varsinaisen NRK2008-aineiston nuorista 74 prosenttia ilmoittaa ladanneensa luvattomasti elämänsä aikana tiedostoja vertaisverkko-ohjelmien avulla. Näistä nuorista lähes kaikki, 69 prosenttia kaikista nuorista, ovat ladanneet tiedostoja myös viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Seuraavissa tarkasteluissa keskitytään kuluneen vuoden aikana tiedostoja ladanneisiin nuoriin (N=3 988). Kaikki seuraavat tarkastelut on laskettu painotetusta aineistosta, jossa on huomioitu otanta-asetelma ja vastauskato.

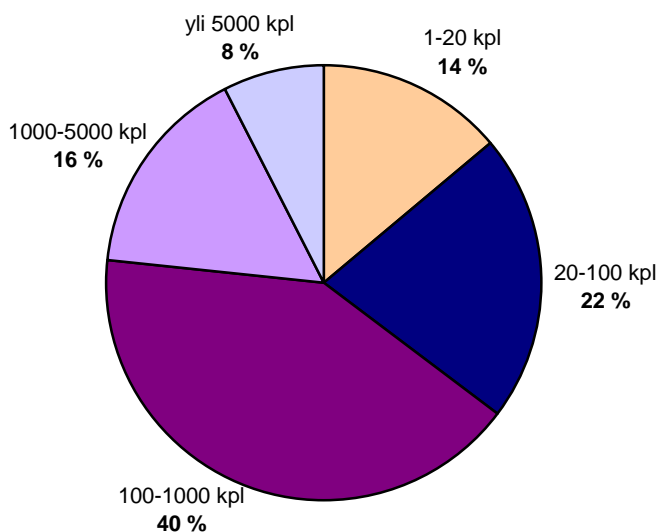
Tiedostojen lataaminen vertaisverkko-ohjelmistojen avulla aloitetaan nuorena: noin joka kuudes ilmoittaa käyttäneensä kyseisiä ohjelmistoja jo 10-vuotiaana, kun keskimääräinen aloitusikä on 12–13 vuotta. Nuoret harrastavat tätä varsin usein (kuvio 3): noin joka kolmas kuluneen vuoden aikana tiedostoja ladanneista yhdeksäsluokkalaisista nuorista ilmoittaa lataavansa tiedostoja päivittäin tai lähes päivittäin, ja noin kaksi kolmesta tiedostoja luvattomasti ladanneista nuorista tekee tätä vähintään kerran viikossa. Vertaisverkkojen käytön yleisyydessä ei ole merkittäviä alueellisia eroja: kaupungeissa, taajamissa ja maaseudulla käyttö on suunnilleen yhtä yleistä.

Kuvio 3 ”Kuinka usein lataat internetistä tai vertaisverkosta musiikkia, elokuvia, tv-ohjelmia, pelejä tai ohjelmistoja?”, % vuoden aikana teon tehneistä (N=3 847)

Ladattujen tiedostojen määrästä kysyminen yksiselitteisesti on ongelmallista, sillä tiedostojen määrä on hyvä mittari lähinnä musiikki- ja videotiedostojen kohdalla. Yksi ohjelmisto tai peli saattaa puolestaan koostua tuhansista tiedostoista. Tästä syystä kysymys muotoiltiin seuraavasti: ”Kuinka pal-

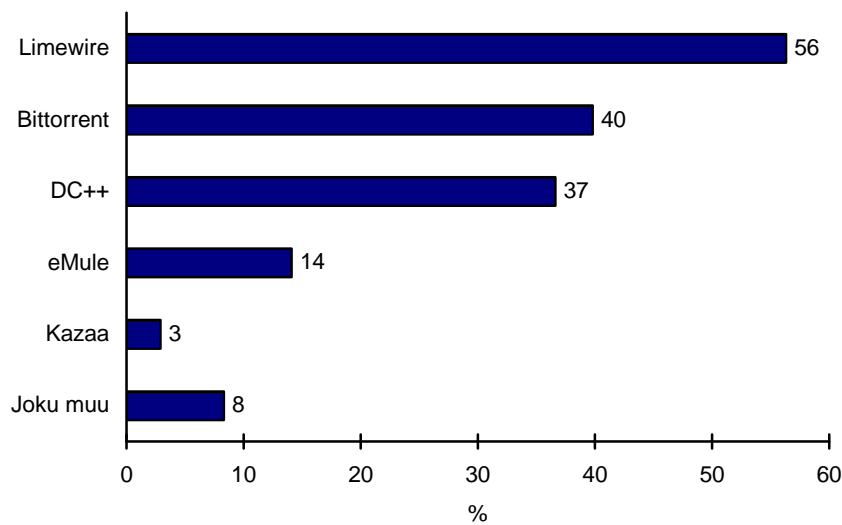
jon luvattomasti vertaisverkko-ohjelmilla ladattuja elokuva- tai musiikki-tiedostoja/tietokonepelejä tai ohjelmia sinulla on tällä hetkellä hallussasi?”. 40 prosenttia nuorista ilmoittaa hallussaan olevan 100–1 000 tiedostoa (kuvio 4). Noin neljännes tiedostoja ladanneista ilmoittaa hallussaan olevan yli 1 000 tiedostoa, ja noin 35 prosenttia alle 100 tiedostoa. On syytä huomioi-da, että nämä karkeat lukumäärät kuvaavat tällä hetkellä tietokoneella ole-vien tiedostojen lukumäärää, ei ladattujen tiedostojen lukumäärää kokonai-suudessaan. On mahdollista, että tämän lisäksi luvattomasti ladattujen, mutta myöhemmin kovalevyiltä poistettujen tiedostojen määrä on merkittä-vä.

Kuvio 4 ”Kuinka paljon luvattomasti ladattuja tiedostoja sinulla on tällä hetkellä hal-lussasi?”, % vuoden aikana teon tehneistä (N=3 952)

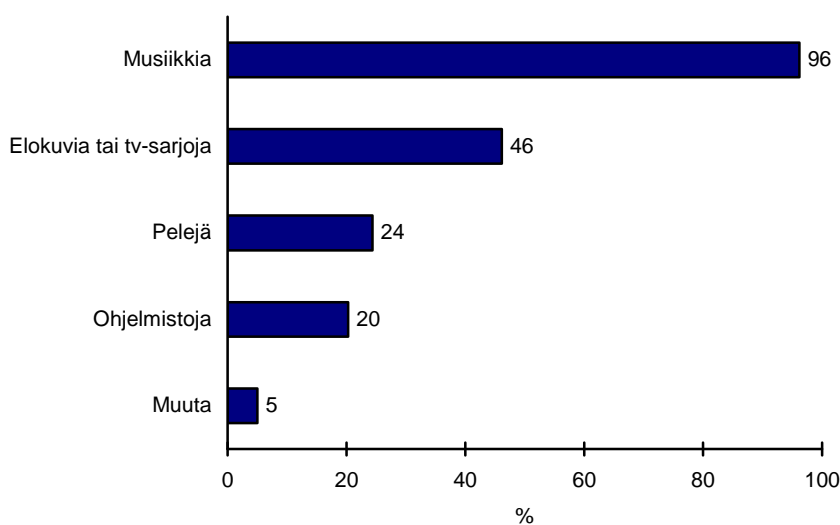
Miten ja mitä verkosta ladataan?

Ladattujen tiedostojen karkean määrän lisäksi nuorilta kysyttiin yleensä käytetystä vertaisverkkosovelluksesta sekä yleensä ladatuista tiedostoista. Lähes kaikki (98 %) tiedostoja kuluneen vuoden aikana ladanneet nuoret mainitsi-vat nimeltä ainakin yhden käyttämänsä vertaisverkkosovelluksen. Suoma-laisten nuorten parissa suosituin vertaisverkkosovellus on LimeWire (kuvio 5). Suosittuja ovat myös BitTorrent-protokollaan perustuvat sovellukset, kuten µTorrent ja Azureus sekä Direct Connect. Avovastauksissa mainittiin lisäksi yli 60 erilaista sovellusta tai internet-sivustoa, joita nuoret käyttävät tiedostojen lataamiseen. Allaolevan kuvion ohjelmistojen ulkopuolelta eni-ten yksittäisiä mainintoja saa Souseek-vertaisverkkosovellus.

Kuvio 5 ”Mitä vertaisverkko-ohjelmistoja yleensä käytät tiedostojen luvattomaan lataamiseen?”, % vuoden aikana ladanneista

Vaikka vertaisverkkojen avulla voidaan jakaa mitä tahansa materiaalia, antavat kyselyn tulokset viitteitä siitä, että käytännössä suurin osa ladattavasta materiaalista on tekijänoikeussuojan alaista (kuvio 6). Selvästi suosituimpia ovat musiikkitiedostot, joita noin 96 prosenttia vuoden aikana tiedostoja ladanneista nuorista ilmoittaa yleensä hakevansa. Myös elokuvia tai tv-sarjoja ilmoittaa ladanneensa lähes joka toinen tiedostoja ladannut. Myös pelejä ja ohjelmistoja ladataan jonkun verran. BitTorrent-linkkejä sisältävän ruotsalaisen The Pirate Bay -internetsivuston eniten ladattujen tiedostojen listaa (<http://thepiratebay.org/top/all>, 11.3.2009) selaamalla voidaan todeta, että elokuvat ja tv-sarjat ovat selvästi suosituimpia tiedostotyyppinä ainakin BitTorrent-käyttäjien parissa. Kuriositeettina mainittakoon, että kyseisenä ajankohtana The Pirate Bay -sivuston sadasta ladatuimmasta tiedostosta kaikki olivat tekijänoikeussuojan alaisia, pääasiassa uusia elokuvia, tv-sarjoja sekä muutamia pelejä ja ohjelmistoja. Kansainvälisen tutkimuksen mukaan erilaiset videotiedostot muodostavat leijonanosan vertaisverkkoliikenteen kokonaisuudesta, osittain suurien tiedostokokojen takia (Ipoque 2007).

Kuvio 6 ”Mitä tiedostoja yleensä lataat luvattomasti?”, % vuoden aikana ladanneista

Jos ladattuja tiedostoja tarkastellaan yleensä käytetyn vertaisverkkosovelluksen mukaan, havaitaan, että vertaisverkkosovelluksen ja vertaisverkoista ladattavan sisällön välillä on yhteys (taulukko 2). Musiikkitiedostoja lataavat kaikkien sovellusten käyttäjät. Suurin ryhmä, LimeWire-käyttäjät, lataavat pääasiassa musiikkia. BitTorrent-protokollaa suosivat vaikuttaisivat yleisimmin lataavan myös muuta sisältöä.

Taulukko 2 Vertaisverkosta yleensä ladattavat tiedostot käytetyn vertaisverkkosovelluksen mukaan, % kyseisen ohjelmiston käyttäjistä

	Bittorrent	DC++	eMule	LimeWire
musiikkia	94	98	98	99
elokuvia tai tv-sarjoja	76	59	52	39
pelejä	47	31	29	19
ohjelmistoja	38	26	26	18
käyttäjien määrä (N)	1 592	1 466	564	2 251

Tiedostojen jakamisen estäminen

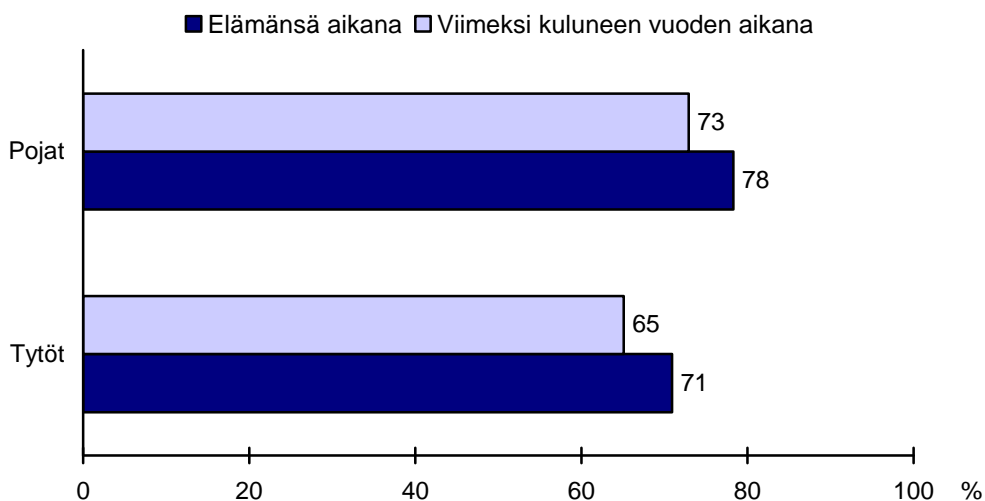
Toisin kuin pilottitutkimuksessa, varsinaisessa Nuorisoriikollisuuskyselyssä ei tilasyistä johtuen kysytty erikseen tiedostojen jakamisesta ja lataamisesta. Koska käytännössä kaikki tiedostoja jakaneet nuoret myös lataavat tiedostoja, jakamisesta päätettiin kysyä vain niiltä nuorilta, jotka ovat ladanneet tiedostoja. Kysymys muotoiltiin seuraavalla tavalla: ”Käyttäessäsi näitä ohjelmia (vertaisverkkosovelluksia) oletko estänyt muita lataamasta sinulta tiedostoja?”. 29 prosenttia nuorista vastasi estävänsä muita lataamasta tiedostoja. 16 prosenttia vastasi rajoittavansa jakamisen vain niihin

tiedostoihin, joita itse lataa. Tämä viittaa lähinnä BitTorrent-tyyppiseen tiedostojenkakoon, jossa itse ladattavaa tiedostoa ”automaattisesti” jaetaan eteenpäin. 27 prosenttia nuorista ei rajoita tiedostojen jakamista käyttäessään vertaisverkkoja. Tämä tarkoittaa sitä, että noin 43 prosenttia kaikista nuorista on jakanut kuluneen vuoden aikana tiedostoja vertaisverkoissa. Tämä on hyvin lähellä pilottitutkimuksen arviota (41 %).

Merkillepantavaa on se, että loput 27 prosenttia eivät tiedä jakavatko he tiedostojaan eteenpäin. Koska tiedostojen jakaminen on vertaisverkkojen elinehto, on monet ohjelmistot suunniteltu niin, että perusasetuksilla omia tiedostoja jaetaan. On siis syytä olettaa, että tekniikkaa taitamattomat usein päätyvät jakamaan tiedostojaan. Tämä on huomionarvoista useammastakin syystä. Aluksikin, nuoret saattavat tietämättään välittää vertaisverkkojen kautta yksityistä materiaalia kaikkien saataville. Toisaalta tämä tulos kertoo siitä, että suuri osa nuorista ei hallitse vertaisverkkojen tekniikkaa ja toimintaa riittävästi tietääkseen mitä oikeastaan tiedostoja jakaessaan tekevät. Mikäli 43 prosenttiin lisätään vielä ne jakamisestaan epätietoiset, jotka käyttävät pääasiassa Bittorrent -protokollaan perustuvia sovelluksia, nousee tiedostoja kuluneen vuoden aikana jakaneiden osuus 49 prosenttiin.

Sukupuolittaiset erot

73 prosenttia pojista on ladannut tiedostoja kuluneen vuoden aikana, kun vastaava osuus tytöistä on 65 prosenttia (kuvio 7). Pojat lataavat tiedostoja tyttöjä useammin, mutta myös puolet (51 %) tytöistä lataa tiedostoja vähintään kerran viikossa. Tiedostoja kuluneen vuoden aikana ladanneista pojista noin joka kolmas (35 %) lataa tiedostoja päivittäin tai lähes päivittäin, kaksi kolmesta (66 %) vähintään kerran viikossa.

Kuvio 7 Tiedostojen luvaton lataaminen internetistä sukupuolittain, %

Vaikka tyttöjen ja poikien lataamisen prevalenssi on suunnilleen samalla tasolla, on sekä ladattujen tiedostojen tyypeissä ja määrissä, että myös käytetyissä ohjelmistoissa eroja. Pojilla on keskimäärin hallussaan enemmän luvottomasti ladattuja tiedostoja, 30 prosenttia pojista ilmoittaa hallussaan olevan yli 1 000 tiedostoa, kun vastaava osuus tytöistä on 17 prosenttia. Käytännössä kaikki (98 %) vertaisverkkoja käyttävät tytöt lataavat musiikkia, osa elokuvia (28 %), mutta ohjelmistojen (8 %) ja pelien (5 %) lataaminen on vähäistä poikiin verrattuna. Pojista yleensä musiikkia lataa 95 prosenttia, elokuvia 62 prosenttia, pelejä 42 prosenttia ja ohjelmistoja 31 prosenttia.

Käytetty vertaisverkkosovellus vaihtelee sukupuolen mukaan. LimeWire on tyttöjen yleisimmin käyttämä vertaisverkko-ohjelmisto, 65 prosenttia tytöistä käyttää kyseistä sovellusta tiedostojen lataamiseen. Pojat puolestaan suosivat BitTorrent-protokollaan perustuvia ohjelmistoja, seuraavaksi suosituimpia ovat LimeWire ja Direct Connect. Direct Connect -ohjelmistoa käyttää myös noin joka kolmas tyttö.

Asenteet ja käsitykset toiminnan laittomuudesta

Lataamisen yleisyyden lisäksi kyselyssä pyrittiin selvittämään tekijänoikeuslainsäädännön tuntemusta, sekä asenteita tiedostojenjakamista kohtaan. Kuluneen vuoden aikana tiedostoja ladanneilta nuorilta kysyttiin, onko heidän tietonsa mukaan vertaisverkkolataaminen Suomen lain vastaista. Enemmistön, 74 prosentin, mukaan lataaminen on lainvastaista, viiden prosentin mielestä ei, ja noin joka viides on asiasta epätietoinen. Tytöt ovat hieman poikia harvemmin tietoisia vertaisverkkolataamisen laittomuudesta.

Vaikka lainsäädäntöä ei tässä yhteydessä eritelty tarkemmin, on tulos tärkeä siitä huolimatta, ymmärtävätkö nuoret lainsäädännön sisällön oikein. Toisin sanoen, kolme neljästä tiedostoja ladanneista nuoresta toimii tietoisesti lainvastaisesti. Tämä tulos vastaa pitkälti tuoreen kotimaisen kyselytutkimuksen tuloksia vertaisverkkojen käytöstä (Hietanen ym. 2008). Kyseisessä tutkimuksessa todettiin, että lähes 90 prosenttia vertaisverkkojen käyttäjistä tietää rikkovansa lakia. Hieman korkeampaan osuuteen saattaa osaltaan vaikuttaa se, että kyseisen tutkimuksen vastaajat olivat vanhempia (75 % 17–35-vuotiaita), ja näin ollen paremmin tietoisia tekijänoikeuslain sisällöstä.

Nuorilta kysyttiin lisäksi mielipidettä väittämään ”Nuori latasi internetistä elokuvan ja jakoi sitä eteenpäin vertaisverkossa, jotta muutkin saisivat sen ilmaiseksi. Mielestäni nuori teki oikein”. Vastausvaihtoehdot olivat viisiportaisella likert-asteikolla välillä ”täysin samaa mieltä” ja ”täysin eri

mieltä”. Tämä kysymys esitettiin kaikille kyselyyn vastanneille. Vain joka neljäs nuori (26 %) oli samaa mieltä väitteen kanssa. Noin neljännes ei osannut sanoa (27 %), ja lähes puolet (47 %) olivat eri mieltä väitteen kanssa. Tyttöjen asenne vertaisverkkoja kohtaan on hieman poikia useammin kielteinen: 54 prosenttia tytöistä pitää tiedostojen jakamista vääränä, kun vastaava osuus pojista on 40 prosenttia.

4.3 Vertaisverkkojen aktiiviset käyttäjät ja muu rikollisuus

Yleensä rikollisuuden taustatekijöitä tutkittaessa kysytään, miten pieni rikoksia tekevä vähemmistö eroaa muusta väestöstä erilaisten riskitekijöiden suhteen. Koska lähes kaikki nuoret ovat ainakin joskus käyttäneet vertaisverkkoja, ei tämän kysymyksen esittäminen ole tässä yhteydessä järkevää – vertaisverkkoja käyttävät nuoret ovat enemmistö, ja näin ollen ”normaalinuoria”. Vertaisverkkojen käytön aktiivisuudessa on sitä vastoin suuria eroja. Seuraavassa tarkastellaan vertaisverkkojen käyttäjiä toiminnan laajuuden ja useuden mukaan, ja verrataan aktiivisia vertaisverkkojen käyttäjiä suhteessa muihin nuoriin. Seuraavissa tarkasteluissa aktiiviseksi vertaisverkkojen käyttäjäksi on määritelty sellainen nuori, joka ilmoittaa lataavansa tiedostoja päivittäin tai lähes päivittäin, ja jolla on koneellaan yli 1 000 ladattua tiedostoa.

Vertailtaessa käytettyä vertaisverkkosovellusta sekä ladattavaa materiaalia vertaisverkkojen käytön aktiivisuuden mukaan voidaan havaita selkeitä eroja silloin tällöin lataavien ja usein lataavien välillä (taulukko 3). LimeWire-ohjelmiston suosio näyttäisi johtuvan sen suosikkiasemasta nimenomaan harvemmin lataavien nuorten ja tyttöjen keskuudessa. Usein vertaisverkkoja käyttävät suosivat joko Bittorrent-protokollaan perustuvia ohjelmistoja tai vaihtoehtoisesti Direct Connect -ohjelmistoa. Ladattavien sisältöjen osalta voidaan sanoa, että musiikin, ja osin myös elokuvien ja tv-sarjojen lataaminen vaikuttaa olevan enemmistön toimintaa, kun pelien ja ohjelmistojen lataaminen on pääasiassa aktiivikäyttäjien harrastus.

Tiedostojen jakamisen esto vaihtelee vertaisverkkojen käytön useuden mukaan. Aktiivikäyttäjistä hieman suurempi osa ilmoittaa estäneensä tiedostojen jaon, mutta samalla huomattavasti useampi ilmoittaa sallineensa jakamisen tai jakavansa tiedostoja, joita lataa. Tämä heijastaa todennäköisesti eroja käytetyissä sovelluksissa, mutta myös teknisessä osaamisessa. Lähes joka kolmas satunnainen käyttäjä ei tiedä onko estänyt tiedostojen jakoa, kun vastaavasti aktiivikäyttäjistä vain joka kymmenes on epä tietoinen asiasta.

Taulukko 3 Yleensä käytettävä vertaisverkkosovellus, tyypillinen ladattu sisältö sekä tiedostojen jakamisen esto vertaisverkkojen käytön yleisyyden mukaan, % käyttäjäryhmistä

	Vertaisverkkojen käyttö	
	Joskus	Usein
<i>Yleensä käytettävä vertaisverkkosovellus:</i>		
Bittorrent	33	69
Kazaa	2	7
DC++	31	59
eMule	12	18
LimeWire	52	51
<i>Mitä yleensä lataa:</i>		
Elokuvia	37	84
Musiikkia	88	99
Pelejä	19	53
Ohjelmistoja	14	53
<i>Estääkö vertaisverkkolataamisen?</i>		
Kyllä	28	32
Jakaa vain tiedostoja, joita itse lataa	15	27
Ei	26	31
Ei tiedä	30	9
N	3 820	489

Taulukossa 4 on tarkasteltu bivariaattitasolla vertaisverkon aktiivikäyttäjiiä taustamuuttujien suhteen. Populaarikulttuurissa tietokoneen aktiivikäyttäjät on karrikoiden mielletty nörttipojiksi, jotka viihtyvät omissa oloissaan eivätkä ole suosittuja koulussa. Olisi näin ollen helppoa tehdä tämä yleistys koskemaan myös vertaisverkkojen aktiivikäyttäjiiä. Onko tällä stereotyyppialla totuus pohjaa?

Usein vertaisverkkoja käyttävistä yhdeksäsluokkalaisista enemmistö (72 %) on poikia. Tästä huolimatta seuraavassa esitetyt erot usein vertaisverkkoja käyttävien ja muiden välillä eivät johdu poikien suuremmasta määrästä. Havaitut eroavaisuudet ovat olemassa myös tarkasteltaessa tyttöjä ja poikia erikseen, yhteyden voimakkuudet tosin vaihtelevat.

Usein vertaisverkkoja käyttävät nuoret näyttäisivät keskiarvolla mitattuna menestyvän keskimääräistä heikommin koulussa, sekä suunnittelevansa yleensä menevänsä todennäköisemmin ammattikouluun kuin lukioon. Sukupuolittaisissa tarkasteluissa havaittiin lisäksi, että tämä yhteys on erityisen voimakas tytoilla. Poikien osalta peruskoulun jälkeiset suunnitelmat eivät ole yhtä voimakkaassa yhteydessä verkkolataamisen yleisyyteen (taulukko 4).

Taulukko 4 Taustatekijöitä vertaisverkkolataamisen yleisyyden mukaan käyttäjärhmittäin

	Vertaisverkkojen käyttö		
	Ei koskaan	Joskus	Usein
Poikia	41 %	49 %	72 %
Keskiarvo (matematiikka+äidinkieli+englanti)	7,7	7,7	7,3
Menossa lukioon peruskoulun jälkeen	55 %	53 %	36 %
Menossa ammattikouluun peruskoulun jälkeen	38 %	43 %	58 %
Perheessä talousvaikeuksia	12 %	16 %	17 %
Kiusannut jotain koulussa	14 %	22 %	33 %
Ollut itse koulukiusattu	16 %	16 %	17 %
Seurustelee	16 %	24 %	38 %
Juo itsensä tosihumalaan vähintään kerran kuukaudessa	11 %	17 %	34 %
N	1 517	3 820	489

Perheen heikon taloustilanteen merkitys verkkolataamiseen ei vaikuttaisi olevan kovin suuri. Toisaalta nuoret, jotka eivät koskaan käytä vertaisverkkoja raportoivat hieman vähemmän talousvaikeuksia. Vertaisverkkojen käytön aktiivisuuteen perheen taloustilanne ei näyttäisi vaikuttavan. Ajatus siitä, että aktiiviset vertaisverkon käyttäjät olisivat stereotyyppisiä ”koulukiusattuja tietokonenörttejä”, ei saa tukea. Päinvastoin, he vaikuttaisivat pikemminkin olevan keskivertoa useammin koulukiusaajia. Aktiiviset vertaisverkkolataajat seurustelevat huomattavasti muita todennäköisemmin, ja humalahakuinen alkoholinkäyttö vaikuttaisi kuuluvan useammin heidän vapaa-ajanviettoonsa.

Aktiivisella vertaisverkkojen käytöllä on vahva yhteys muihin rikoksiin ja kiellettyihin tekoihin (taulukko 5). Usein vertaisverkkoja käyttävät nuoret ovat selkeästi muita nuoria useammin tehneet sekä omaisuus- että väkivaltarikoksia viimeksi kuluneen vuoden aikana. Nämä erot eivät selity poikien suuremmalla osuudella kyseisessä käyttäjärhmittäin. Varsinkin usein vertaisverkkoja käyttävät tytöt ovat syyllistyneet edellä mainittuihin tekoihin huomattavasti muita tyttöjä useammin.

Taulukko 5 Muu rikollinen käyttäytyminen viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana vertaisverkkolataamisen yleisyyden mukaan, % käyttäjäryhmistä

	Vertaisverkkojen käyttö		
	Ei koskaan	Joskus	Usein
Varastanut kaupasta tai kioskista	6	11	19
Varastanut koulusta	8	16	30
Varastanut kotoa/asuinpaikasta	11	21	34
Ostanut varastettua tavaraa	2	5	13
Osallistunut tappeluun	8	11	27
Pahoinpidellyt jonkun	5	5	16
N	1 517	3 820	489

Jos lakitietoutta ja asenteita tarkastellaan lataamisen yleisyyden suhteen, saadaan mielenkiintoisia tuloksia. Tieto lataamisen laittomuudesta ei näytä juurikaan estävän lataamista (taulukko 6). Päinvastoin: usein lataavat nuoret näyttävät olevan jopa hieman useammin tietoisia oman toimintansa lainvastaisuudesta. Tätä kysymystä tarkasteltiin myös hienojakoisemmalla jaolla vertaisverkkolataamisen yleisyyden suhteen, mutta tulos pysyi samana. Voi tietysti olla, että tietoisuus lainvastaisuudesta vaikuttaa ainoastaan niiden nuorten toimintaan, jotka eivät lataa ollenkaan. Tämä kysymys esitettiin kuitenkin vain tiedostoja kuluneen vuoden aikana ladanneille nuorille, joten asian todentaminen ei ole mahdollista tämän aineiston avulla. Usein vertaisverkkoja käyttävien nuorten parempaan tietoisuuteen lain sisällöstä puolestaan vaikuttanee se, että he aihepiiriä harrastavina ovat todennäköisemmin törmänneet muun muassa vertaisverkkoihin liittyviin debateihin keskustelupalstoilla.

Toisin kuin tieto lataamisen laittomuudesta, asenteet vaikuttavat olevan voimakkaassa yhteydessä lataamisen yleisyyteen. Kun poikkileikkausaineistossa asenteita ja rikollisuutta mitataan yhtä aikaa, niiden välistä kausaaliyhteyttä tai sen suuntaa ei voida todentaa. Voidaan kuitenkin todeta, että vertaisverkkojen aktiivikäyttäjillä on huomattavasti useammin rikollisuudelle myönteiset asenteet, mitataan sitä sitten millä tahansa taulukossa 6 esitetyistä kysymyksistä. Yli puolet usein lataavista nuorista on sitä mieltä, että tiedostoja vertaisverkossa jakava ihminen toimii oikein.

Taulukko 6 Asenteet ja tietoisuus vertaisverkkolataamisen lainvastaisuudesta vertaisverkkolataamisen yleisyyden mukaan, % käyttäjäryhmistä

	Vertaisverkkojen käyttö		
	Ei koskaan	Joskus	Usein
<i>Täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa:</i>			
Tiedostojen jakaminen vertaisverkoissa oikein	13	26	55
Lakia on aina noudatettava	72	60	42
Murrosiän aikana nuorten lainvastainen toiminta normaalia	33	46	54
Suurilta firmoilta voi varastaa	6	9	20
Itsensä toteuttaminen tärkeämpää kuin lain noudattaminen	8	13	24
<i>Onko vertaisverkkolataaminen vastoin Suomen lakia?</i>			
Kyllä	-	73	77
Ei	-	5	9
Ei tiedä	-	21	13
N	1 517	3 820	489

5 Pohdintaa

Internetpiratismi, sekä tiedostojen jakamisen että lataamisen muodossa, on tässä tutkimuksessa käytettyjen aineistojen perusteella erittäin yleistä suomalaisten yhdeksäsluokkalaisten nuorten keskuudessa. Tulokset ovat linjassa Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen aikaisemman 18-vuotiaille helsinkiläismiehille tehdyn tutkimuksen kanssa (Salmi 2008a), sekä internetissä käyttäjäkyselyä toteutetun suomalaistutkimuksen kanssa (Hietanen ym. 2008). Luovan työn tekijöiden ja yrittäjien teettämän Tekijänoikeusbarometrin (2007) tuottamat alhaisemmat arviot lataamisen yleisyydestä saattavat johtua ikäryhmittelyistä ja kysymysten muotoilusta. Vaikka tämän tutkimuksen tulokset koskevatkin vain yhdeksäsluokkalaisia nuoria, on käytetyn aineiston vahvuutena aikaisempiin kotimaisiin tutkimuksiin verrattuna korkea vastausprosentti ja selkeä tutkimuksen perusjoukko, johon otoksen tulokset ovat yleistettävissä.

On mahdollista, että havaittuja korkeita prevalensseja selittää se, että juuri tämän ikäiset nuoret ovat aktiivisimpia vertaisverkkolataajia. Aikaisempien tutkimuksien perusteella tiedetään, että vertaisverkkolataamisen prevalenssi laskee väestössä iän myötä (esim. World Internet Institute 2007; Lyhty 2007). On kuitenkin mahdotonta sanoa, toteutuuko tämä lasku myös tämän hetken nuorten kohdalla. Tietotekninen kehitys on ollut todella nopeaa, ja tästä johtuen eri aikoina syntyneillä ihmisillä (kohorteilla) on varsin erilaiset tietotekniset valmiudet. Tällä hetkellä väestössä havaittavat ikäryhmäerot saattavat siis ainakin osittain heijastaa eroja tietoteknisessä osaamisessa eri kohorttien välillä, ei pelkästään asenteissa vertaisverkkolataamista kohtaan. Vertaisverkkojen käyttö vaatii suhteellisesta helpoudesta

ta huolimatta kuitenkin tietoteknistä perusosaamista, mitä vanhemmilla kohorteilla ei samassa määrin ole.

Yllättävänä tuloksena voi pitää sitä, että sukupuolittaiset erot tässä ikäryhmässä ovat suhteellisen pieniä. Vuosituhannen vaihteessa tehdyssä perheiden ajankäyttötutkimuksessa pojat ja nuoret miehet käyttivät tietokoneita vielä huomattavasti tyttöjä ja nuoria naisia enemmän (Tilastokeskus 2005). Vaikka pojista suurempi osa lataa tiedostoja vertaisverkoista (lisäksi sekä enemmän että useammin), ovat myös tytöt varsin ahkeria lataajia. Tämä kertoo selkeästi siitä, että tietokoneen käyttötavat ovat muuttuneet, ja vertaisverkkolataamisesta on tullut yhtäläillä tyttöjen ajanviettoa. Tyttöjen lataaminen painottuu toistaiseksi lähinnä mediasisältöihin, mutta ajan kuluessa nämäkin painotukset saattavat muuttua. Ylipäätänsäkin tämän tutkimuksen tulokset kertovat siitä tosiasiaista, että internetistä on viimeistään nyt tullut erottamaton osa koko nuorison elämää.

Tietotekniikan tullessa osaksi koko nuorison arkea musiikki, elokuvat ja tv-sarjat ovat tulleet tietokonepelien rinnalle virtuaalimaailmassa kulutettavaksi viihteeksi. Tähän vertaisverkot ovat sekä syy että seuraus. Vertaisverkkojen valtava mediatarjonta on mahdollistanut digitaalisen viihteen kuluttamisen varallisuudesta ja asuinpaikasta riippumatta. Toisaalta digitaalisen viihteen kasvanut kysyntä pitää vertaisverkot elinvoimaisina – jos tietokoneen pääasiallinen käyttötarkoitus olisi edelleen tietokonepelien pelaaminen tai hyötyohjelmistojen käyttö, ei piratismikaan olisi laajuudeltaan saman mittakaavan ongelma.

Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että vertaisverkkojen käytön yleisyydestä huolimatta vertaisverkkojen toimintalogiikka ei ole kaikille selvää. Tämä johtaa osaltaan siihen, että arvio ilmiön yleisyydestä riippuu paljon siitä, kuinka asiasta kysytään. Huomattavasti suurempi osa nuorista ilmoittaa ladanneensa kuin jakaneensa tiedostoja. Kun näitä vastauksia eritellään käytetyn vertaisverkkosovelluksen mukaan, havaitaan, että osa vain lataamisen ilmoittaneista nuorista on hyvin suurella todennäköisyydellä myös jakanut tiedostoja. Yksi syy teknologian, tai vähintään terminologian epäselvyyteen saattaa olla se, että suomenkieliset termit vertaisverkko, lataaminen ja jakaminen ovat monille tutumpia englanninkielisillä vastineillaan. Nuorten vertaisverkkojen käyttöä tutkittaessa onkin hyödyllistä mainita kysyttäessä ainakin muutamia vertaisverkkosovelluksia nimiltä, ja lisäksi harkita suomenkielisten termien esittämistä myös englanniksi.

Rikos muiden joukossa?

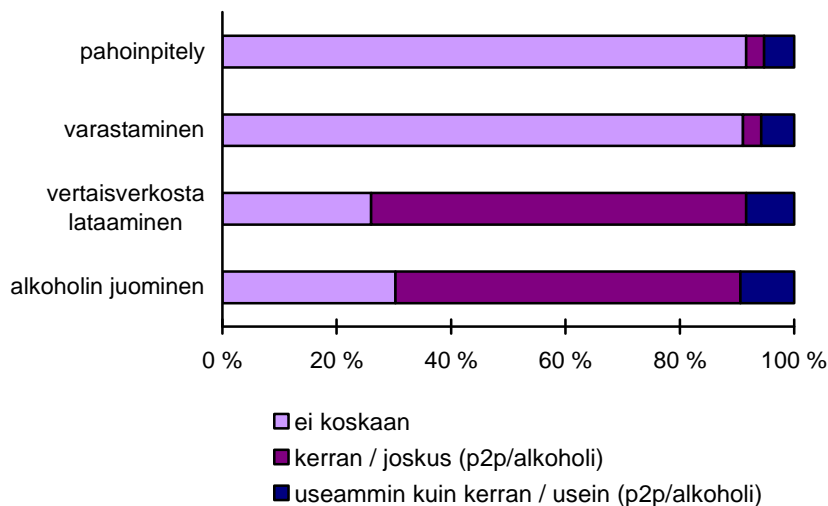
Koska silloin tällöin vertaisverkkoja käyttävät nuoret ovat aineistossa enemmistönä, ei ole kovin yllättävää, että heidän rikostasonsa vastaa pitkälti koko aineiston keskiarvoa. Aktiivisten vertaisverkkokäyttäjien joukko, noin kymmenen prosenttia koko aineiston nuorista, vaikuttaisi sitä vastoin olevan huomattavasti keskimääräistä aktiivisempaa myös muun rikoskäyttäytymisen osalta.

Se, että aktiivisen vertaisverkkolataamisen taustalla ovat osin samat tekijät kuin muiden normirikkeiden ja rikollisuuden taustalla, on uusi tutkimustulos. Vertaisverkkojen aktiivikäyttäjillä on huomattavasti muita nuoria useammin rikollisuudelle myönteiset asenteet, ja he ovat selvästi muita useammin syyllistyneet sekä omaisuus- että väkivaltarikoksiin. He pärjäävät keskimääräistä huonommin koulussa, suunnittelevat harvemmin menevänsä lukioon, ja käyttävät lisäksi alkoholia muita nuoria useammin. Tämä tulos on linjassa yleistä rikosalttiutta rikollisuuden syynä korostavien teorioiden, kuten itsekontrolliteorian kanssa (ks. esim. Gottfredson & Hirschi 1990; Kivivuori 2008). Vertaisverkkojen aktiivikäyttäjät eivät siis ole pelkästään tähän tekotyyppiin erikoistuneita nuoria, vaan usein samoja nuoria, jotka tekevät paljon muitakin rikoksia. Osoituksena rikosalttiuden yleisyydestä on pidetty rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta (”versatility”) ja heterotyypistä jatkuvuutta, eli sitä, että sama alttius saa eri ikävaiheissa erilaisia ilmentymiä ja erilaiset riskikäyttäytymisen muodot, kuten rikollisuus ja päihteiden käyttö, korreloivat keskenään (Kivivuori 2008).

Jos pohditaan sitä, kokevatko nuoret vertaisverkkolataamisen rikoksena muiden joukossa, ei päätelmää voida perustaa pelkästään siihen havaintoon, että muihin rikoksiin ja kiellettyyn toimintaan syyllistyvät nuoret käyttävät vertaisverkkoja enemmän. Toisaalta, kun unohdetaan tietokoneen käyttäjiin liittyvät stereotypiat, ei lopulta ole kovin yllättävää, että vertaisverkkolataaminen houkuttaa niitä nuoria, joille norminvastainen käytös on muutenkin yleistä. Tätä tulkintaa vahvistaa pilottiaineistolla tehty havainto siitä, että rikosaktiiviset nuoret käyttävät muutenkin eniten aikaa tietokoneen ääressä. Näiden tulosten perusteella stereotyyppinen kuva hakke-roivasta nörttipojasta vertaisverkkojen aktiivikäyttäjänä voidaan unohtaa.

Koska suurin osa nuorista lataa tiedostoja vertaisverkoista, ratkaiseva ero enemmän ja vähemmän rikosaktiivisten nuorten välillä ei siis ole lataamisen prevalenssissa (tekijöiden määrä), vaan lataamisen insidenssissä (tekojen määrä). Muissa rikostyypeissä, esimerkiksi pahoinpitelyissä ja myymälävarkauksissa, jo kerran vuoden aikana teon tehneet erottautuvat selkeästi muista nuorista pienenä vähemmistönä. Vertaisverkkolataamisen kohdalla tilanne on varsin erilainen (kuvio 8). Vertaisverkkolataamisen

jakauma vastaa pitkälti tutkimusaineiston nuorten alkoholinkäytön jakaumaa, jossa viikoittain alkoholia käyttävien osuus on noin 10 prosenttia nuorista, mutta joskus alkoholia käyttävien osuus on lähes 70 prosenttia.

Kuvio 8 Tekoihin viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana osallistuneet nuoret tekemäärän mukaan, %

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella keskivertonuori ”lataa kohtuudella”, kun muutenkin rikosalttiimmat ja rikollisuuteen myönteisemmin suhtautuvat nuoret vaikuttavat lataavan lähes estoitta. Vaikka vertaisverkkoja käyttävän nuoren kiinnijäämisriski on nykyisellään lähes olematon, voi olla, että tällä epätodennäköisellä, mutta mahdollisella seuraamuksella on vaikutus normikuuliaisempien nuorten toimintaan. Tämä saattaa osittain selittää, miksi enemmistö nuorista vaikuttaa pyrkivän edes jonkinlaiseen kohtuukäyttöön. Kaiken kaikkiaan vaikuttaa kuitenkin siltä, että vertaisverkkojen käyttö muistuttaa normirikkeenä perinteisen rikollisuuden sijaan profiililtaan pikemminkin nuorten alkoholinkäyttöä.

Vertaisverkot ja muun omaisuusrikollisuuden lasku

Muiden normirikkeiden ja rikosten joukosta omaisuusrikokset ovat se teko-tyyppi, joihin luvaton vertaisverkkolataaminen vertautuu. Mielenkiintoisen taustan tälle rinnastukselle tarjoaa se tosiasia, että samaan aikaan kun vertaisverkkolataaminen on yleistynyt, on tämän ikäryhmän muu omaisuusrikollisuus vähentynyt. Tämä lasku on havaittu sekä kyselytutkimuksissa (Salmi 2008b) että poliisin tietoon tullessa tilastoidussa rikollisuudessa (Rikollisuustilanne 2007).

Omaisuusrikollisuuden laskua viimeisen 15 vuoden aikana on selitetty muun muassa kontrollin tehostumisella, tilaisuusrakenteen muutoksilla, yleisen taloustilanteen kohentumisella ja muutoksilla sekä nuorten asenteissa että nuorisokulttuureissa (Kivivuori & Salmi 2005). Tämän tutkimuksen tulosten perusteella asennemuutoksien vaikutuksista ei voida sanoa, mutta on selvää, että nuorten ajankäyttö on muuttunut kyseisen tarkastelujakson aikana tietokoneiden tullessa erottamattomaksi osaksi nuorisokulttuuria. Jo aikaisemmin on pohdittu sitä, että kontrollin tehostuminen julkisissa tiloissa ja kaupoissa on saattanut johtaa nuorten omaisuusrikollisuuden kohdistumiseen sinne, missä kiinnijäämisen riski on pienempi ("crime displacement").

Rutiinitoimintojen teorian (Cohen & Felson 1979; ks. esim. Kivivuori 2008) mukaan rikos tapahtuu, kun kolme tekijää kohtaa ajassa ja paikassa: motivoitunut tekijä, potentiaalinen uhri ja valvoton tila. Tämän tutkimuksen perusteella motivoituneita tekijöitä riittää, potentiaalisten uhrien teoksia ovat vertaisverkot täynnä, ja valvonta on olematonta. Kun tähän vielä yhdistetään nuorten ajankäytössä tapahtuneet muutokset, ei ole vaikea ymmärtää, miksi perinteinen varastelu vähenee, mutta vertaisverkkolataaminen kukoistaa. Tästä huolimatta olisi kuitenkin liioiteltua väittää, että perinteisessä omaisuusrikollisuudessa tapahtunut lasku olisi kompensoitunut täysin vastaavasti lisääntyneellä vertaisverkkolataamisella. Aikaisempien tutkimusten perusteella tiedetään, ettei vertaisverkkolataamista pidetä kovin vakavana tekona. Mahdolliset muutokset asenteissa rikollisuutta kohtaan eivät siis välttämättä vaikuta vertaisverkkolataamiseen, jota pidetään suunnilleen yhtä vakavana tekona kuin ilman matkalippua matkustamista tai punaisia päin kävelemistä (Hietanen ym. 2008).

Aikaisemmassa tutkimuksessa havaittiin, että nuorten varastelu keskityy yleensä tuotteisiin, jotka on helppo varastaa (Salmi 2004). Tällöin vanhemmilta saadut rahat voidaan kuluttaa hyödykkeisiin, joiden varastaminen on vaikeaa tai mahdotonta. Jos oletetaan, että nuorten varasteluun liittyy kuvatonlaista rationaalista valintaa, rutiinitoimintojen teorian valossa ei ole yllättävää, että dvd- tai cd-levyjen kaupasta varastamisen sijaan samat sisällöt ladataan vertaisverkoista. Tilaisuusrakenne kanavoi rikoskäyttäytymistä siihen suuntaan, jossa rikoksen tekeminen on riskittömintä. Tässä mielessä nuorten vertaisverkkojen käyttö on ainakin jossain määrin rationaalista toimintaa, jossa matala kiinnijäämisriski on keskiössä.

Periaatteellista piratismia?

Siitä huolimatta, että kiivas yhteiskunnallinen keskustelu piratismiin ja tiedostojen jakamisen ympärillä on johtanut jopa Piraattipuolueen perustamiseen (HS 1.6.2009), olisi tämän tutkimuksen tulosten perusteella virheellistä päätellä, että nuorison vertaisverkkolataaminen olisi ensisijaisesti ideologista toimintaa. Pilottitutkimuksen tulosten perusteella periaatteellinen motiivi vertaisverkkojen käytölle on suhteellisen harvinainen, sillä nuorten vertaisverkkolataamista motivoi huomattavasti useammin sen helppous ja ilmaisuus. Ilmaisuuden lisäksi eräs keskeinen lataamista motivoiva tekijä on vertaisverkkojen valtava tarjonta (Hietanen ym. 2008), jonka kanssa mikään laillinen palvelu ei tällä hetkellä² kykene kilpailemaan. Tämän lisäksi käsitys siitä, että ”kaikki muutkin sitä tekevät”, on todennäköisesti varsin tärkeä tekijä sekä moraalisen problematiikan että kiinnijäämisriskin kannalta. Vertaisverkkoja ja tekijänoikeuksia koskevalla yhteiskunnallisella keskustelulla ja avoimella piratismiin puolustamisella on varmasti oma vaikutuksensa nuorten vertaisverkkojen käyttöön. Näiden tulosten perusteella vaikuttaa kuitenkin siltä, että ”periaatteellinen piratismi” on harvoin nuorten lataamisen taustalla.

Yhteiskunnallisen keskustelun lisäksi laitteiston, kuten mp3-soittimien ja eri videoformaatteja toistavien dvd-soittimien, teknologinen kehitys on kulkenut käsi kädessä vertaisverkkojen käytön kanssa. Näin ollen laittomasta tiedostojenjaosta eivät ole hyötyneet pelkästään vertaisverkkojen käyttäjät, vaan myös monet laitevalmistajat. Kuten Petteri Järvinen (2008) vertaisverkkolataamista käsittelevässä artikkelissaan toteaa:

”(Mediaserverien ja dvd-soittimien) ominaisuudet on käytännössä tarkoitettu netistä ladattujen elokuvien katseluun. Kukaan ei halua sanoa sitä ääneen, mutta viesti on selvä: meidän laitteemme tukee nettilatausten käyttöä.”

Yksinkertaisella laskutoimituksella saadaan seuraavanlainen yhtälö: jos neljän gigatavun mp3-soittimen haluaisi täyttää musiikkitiedostoilla, joiden keskimääräinen koko olisi neljä megatavua, mahtuisi kyseiselle soittimelle 1 000 musiikkikappaletta. Jos oletetaan, että näiden ostaminen esimerkiksi verkkopalvelusta tai cd-levyllä maksaisi keskimäärin euron per musiikkikappale, tulisi mp3-soittimen täyttämisen hinnaksi 1 000 euroa. Vastaavasti täyden 40 gigatavun mp3-soittimen hinnaksi tulisi vastaavalla karkealla laskutoimituksella 10 000 euroa. Monelle vanhemmalle saattaa tulla yllä-

² Spotify:n kaltaisten laillisten vertaisverkkopalvelujen yleistymisen saattaa muuttaa tilannetta tulevaisuudessa.

tyksenä, että 50–300 euroa maksavan mp3-soittimen ostamisen jälkeen pitäisi lisäksi maksaa tuhansia euroja kyseisen soittimen täyttämistä. Kuten pilottitutkimuksen tulokset nuorten mp3-soittimien sisällöstä osoittavat, näin ei myöskään käytännössä tapahdu, vaan suurin osa musiikista hankitaan muuten kuin ostamalla.

Yhteenvedona voi todeta, että suurin osa nuorista näkee tekijänoikeudella suojatun materiaalin lataamisen jokseenkin moraalisesti tuomittavana, ja nuoret ovat yleensä tietoisia toimintansa lainvastaisuudesta. Vaikuttaa siltä, että merkittävällä osalla nuorista asenteet ja toiminta eivät kuitenkaan kohtaa. Tiedostoja lataavien nuorten osuus on huomattavasti suurempi kuin piratismiin myönteisesti suhtautuvien osuus. Tutkimustulosten perusteella ei siis voida väittää, että nuoret pitäisivät piratismia moraalisesti ristiriidattomana ilmiönä. Toisaalta näiden tulosten perusteella ei voida myöskään sanoa, että piratismi olisi nuorille ideologinen valinta. Todennäköisempiä syitä vertaisverkkojen käytölle ovatkin sen helppous ja ilmaisuus. Suurelle osalle nuorista vertaisverkkojen käyttö on vain yksi osa elämää internetissä, jossa raja rikollisen ja luvallisen toiminnan välillä on ajoittain hämärä. Toisin kuin esimerkiksi kaupasta varastettaessa, vertaisverkkolataamisessa ei ole ulkoista kontrollia tai mitään erityistä signaalia, joka viittaisi toiminnan laittomuuteen. Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa siihen, että moraalinen ristiriita oman toiminnan ja asenteiden välillä ei käy niin suureksi, että se estäisi vertaisverkkojen käyttöä. Näkyvän uhrin poissaolo on myös omiaan helpottamaan tunnontuskia.

Lopuksi

Vaikka aikaisemmista Nuorisoriikollisuuskyselyistä ei saadakaan vertailukohtaa lataamisen yleisyydestä ajalle ennen tekijänoikeuslainsäädännön muutosta, voidaan silti sanoa, että lainsäädännön yleisestävä vaikutus on ainakin tässä ikäryhmässä nykyisellään varsin heikko. Ankarista maksimirangaistuksista huolimatta nuoret eivät ilmeisesti koe kiinnijäämistä todellisena uhkana: lataamisella saavutettava hyöty on yksinkertaisesti liian paljon suurempi kuin toiminnasta todennäköisesti seuraava kustannus. Yleisestävän vaikutuksen heikkoutta korostaa se, että selvä enemmistö nuorista on tietoisia toimintansa lainvastaisuudesta, mutta käyttää vertaisverkkoja tästä huolimatta.

Toistaiseksi vaikuttaa siltä, etteivät piratismiin vastaiset toimet, sen paremmin lainsäädännön muutokset kuin yksittäiset oikeusjututkaan, ole tuoneet ainakaan pitkän tähtäimen vaikutuksia vertaisverkkojen käytön yleisyyteen (Oksanen & Välimäki 2007). Lyhyen tähtäimen vaikutuksia ha-

vaittiin muuan muassa paljon julkisuutta saaneen Finreactor-tapauksen jälkeen, jolloin vertaisverkkoliikenne väheni Suomessa muutaman kuukauden ajaksi (Oksanen & Välimäki 2007). Pirate Bay -oikeudenkäynnin vaikutuksista ei tätä artikkelia kirjoitettaessa ollut vielä tietoa. Muun muassa Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskuksen (TTVK) piratismivastaiset kampanjat saattavat olla osasy s tämän tutkimuksen nuorten suhteellisen hyvään lakitietouteen. On kuitenkin vaikea sanoa, missä määrin lisääntynyt tietoisuus tekijänoikeuslainsäädännön sisällöstä vähentää vertaisverkkojen käyttöä. Tämän tutkimuksen perusteella näyttäisi siltä, että vaikutus ei ainakaan toistaiseksi ole merkittävä.

Tällä hetkellä suomalaisten yhdeksäsluokkalaisten nuorten keskuudessa vertaisverkkoja käyttämätön nuori on poikkeus sääntöön. Lainsäädännön kannalta tilanne on pulmallinen, mutta nykyistä toimivamman ratkaisun kehittäminen on haasteellista. Ehdottamatta parempaa ratkaisua tilalle voi kuitenkin sanoa, että oikeusjärjestelmän uskottavuuden näkökulmasta on ongelmallista, että rikos, jonka lailla säädetty maksimirangaistus on kaksi vuotta ehdotonta vankeutta, on nuorten parissa yleisempi kuin luvaton poissaolo koulusta. Tässä vaiheessa on kuitenkin mahdotonta sanoa, onko tällä laajamittaisella lainrikkomisella muuta normikuuliaisuutta vähentävää vaikutusta. Varmaa on vain se, että muutenkin rikosalttiit nuoret ovat löytäneet repertuaariinsa yhden rikostyyppin lisää.

LÄHTEET

- Cohen, Lawrence E. & Felson, Marcus (1979). Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review* 44(4), 588–608.
- European Journal on Criminal Policy and Research (2004). 10(1).
- Gottfredson, Michael R. & Hirschi, Travis (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford University Press, Stanford.
- Harenko, Kristiina & Niiranen, Valtteri & Tarkela, Pekka (2006). *Tekijänoikeus – kommentaari ja käsikirja*. Wsoy: Helsinki.
- Piraattipuolue jätti hakemuksen puolurekisteriin. *Helsingin sanomat* 1.6.2009.
- Hietanen, Herkko & Huttunen, Anniina & Kokkinen, Heikki (2008). *Criminal Friends of Entertainment: Analysing Results from Recent Peer-to-Peer Surveys*. *Scripted* (5)1, 31–49.
- NRK har börjat fildela. *Hufvudstadsbladet* 13.3.2009.
- IFPI, International Federation of the Phonographic Industry (2009). *Digital Music Report 2009. New Business Models for a Changing Environment*. <http://www.ifpi.org/content/library/DMR2009.pdf>
- Ipoque (2007). *Internet Study 2007. The Impact of P2P File Sharing, Voice over IP, Skype, Joost, Instant Messaging, One-Click Hosting and Media Streaming such as YouTube on the Internet*.

- <http://www.ipoque.com/resources/internet-studies/internet-study-2007>
 Justitiedepartementet (2007). Musik och film på internet – hot eller möjlighet? Ds 2007:29.
- Järvinen, Petteri. Nettilataaminen on epärikos. Tietokone 14/2008.
- Kivivuori, Janne (2008). Rikollisuuden syyt. Nemo: Helsinki.
- Lait: Tekijänoikeuslaki; Rikoslaki.
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät (2007). Tekijänoikeusbarometri 2007.
http://www.kulttuuriuutiset.net/fakta/mielipidetutkimuksia/piratismikaytos_2007_barometri
- Oesch, Rainer & Heiskanen, Hanna & Hyyrynen, Outi (2009, toim.). Tekijänoikeus ja digitaalitalous. Wsoy: Helsinki.
- Oksanen, Ville & Välimäki, Mikko (2007). Theory of Deterrence and Individual Behavior. Can Lawsuits Control File Sharing on the Internet? Review of Law and Economics 3(3).
- Rikollisuustilanne 2007. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 238, Helsinki.
- Tilastokeskus (2005). Perheiden ajankäyttö.
http://pxweb2.stat.fi/Database/StatFin/klt/akay/akay_fi.asp
- Salmi, Venla (2004). Varhaisnuorten normirikkomukset – ongelma vai osa nuoruutta? Helsinkiläisten 12–13-vuotiaiden kielletyn ja rikollisen toiminnan laajuus, piirteitä ja merkityksiä. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- Salmi, Venla (2007). Helsingin nuoret rikoksen tekijöinä 2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 73.
- Salmi, Venla (2008a). Nuorten miesten rikoskäyttäytyminen ja väkivallan uhriksi joutuminen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 5/2008. (<http://www.optula.om.fi/uploads/wze094c.pdf>)
- Salmi, Venla (2008b). Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 9/2008.
<http://www.optula.om.fi/uploads/u3yzb4bi.pdf>
- Sorvari, Katariina (2007). Tekijänoikeuden loukkaus. Helsinki: Wsoy.
- World Internet Institute (2007). Svenskarna och internet 2007.

Liitetaulukko 1 Kappaleessa *Vertaisverkkojen toimintaperiaate* käytetyt internet-lähteet.

<http://computer.howstuffworks.com/bittorrent1.htm>
http://en.wikipedia.org/wiki/File_sharing
http://en.wikipedia.org/wiki/BitTorrent_tracker
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Vertaisverkko>
<http://fi.wikipedia.org/wiki/BitTorrent>
<http://fi.wikipedia.org/wiki/Limewire>
<http://fi.wikipedia.org/wiki/EDonkey2000>
<http://fin.afterdawn.com/sanasto/termit/p2p.cfm>
<http://fin.afterdawn.com/sanasto/termit/bittorrent.cfm>
http://www.ficom.fi/tietoa/tietoa_4_1.html?Id=1057649741.html
<http://www.spotify.com/en/about/what/>
<http://www.vertaisverkko.com/p2p.php>

III NUORTEN ALKOHOLIN JUOMISEEN LIITTYVÄ RISKIKÄYTTÄYTYMINEN

Hanna Lavikainen

Nuorten alkoholin käyttö on maailmanlaajuisesti merkittävä kansanterveydellinen ongelma, ja etenkin humalahakuista juomista pidetään yhtenä suurimmista riskikäyttäytymisen muodoista nuorilla. Runsas kertajuomien on niin ikään yhteydessä lukuisiin lyhyt- ja pitkäaikaisiin haittoihin. Alkoholin käytöllä on myös tunnettu yhteys muihin riskikäyttäytymisen muotoihin kuten väkivaltaan. Varhain aloitetun alkoholinkäytön riskit seuraavatkin varhaisnuoruudesta aina aikuisuuteen saakka. (Grant & Dawson 1997; Miller ym. 2007.)

Käsillä oleva artikkeli pohjautuu vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn aineistoon (N=5 826). Tutkimuksessa tarkastellaan 15–16-vuotiaiden suomalaisten nuorten juomatapoja sekä alkoholin juomiseen liittyviä haittoja ja riskikäyttäytymistä. Lisäksi selvitetään, missä määrin humalan voimakkuus, juomisen useus, itsekontrollin taso, vanhempien sosiaalinen tuki ja kontrolli sekä perherakenne ja perheen taloudellinen tilanne ovat yhteydessä alkoholihaittojen kokemiseen¹.

1 Alkoholi – suomalaisten nuorten yleisin päihde

Alkoholi on suomalaisten nuorten eniten käyttämä päihde. Viimeisimmän Nuorten terveystapatutkimuksen (NTTT) mukaan 14-vuotiaista tytöistä 19 prosenttia ja pojista 13 prosenttia ilmoitti juovansa alkoholijuomia vähintään kerran kuukaudessa. Vastaavat prosenttiosuudet olivat 16-vuotiailla tytöillä 45 prosenttia ja pojilla 42 prosenttia sekä 18-vuotiailla tytöillä 73 prosenttia ja pojilla 74 prosenttia. Kuukausittainen juominen on 12-vuotiaille varsin harvinaista. Viikoittain juovien 14–18-vuotiaiden tyttöjen osuus oli 16 prosenttia, poikien osuus hieman tätä suurempi. (Rimpelä ym. 2007.) Alaikäiset nuoret hankkivat juomansa pääasiassa vanhempien ssa-

¹ Alkoholihaitan käsitettä käytetään tässä artikkelissa yleiskäsitteenä kuvaamaan alkoholin juomiseen liittyviä negatiivisia kokemuksia ja riskikäyttäytymistä.

rusten tai kavereiden kautta. Vanhemmat puolestaan tarjoavat useimmin juomat muutaman alkoholiannoksen juomakertoihin ns. ”pienkerrat”. (Ahlström ym. 2008.)

Alkoholin juominen on teini-ikäiselle nuorisolle tavallista myös kansainvälisesti. Tuoreimman 35 Euroopan maata käsittävän ESPAD-tutkimuksen mukaan eurooppalaisista 15–16-vuotiaista nuorista keskimäärin 90 % on juonut alkoholia vähintään kerran elämässään. Viimeisen vuoden aikana alkoholia juoneiden osuus oli 82 prosenttia, viimeisen 30 päivän aikana alkoholia oli puolestaan juonut yli 60 prosenttia ikäryhmästä. (Hibell ym. 2009.) Yhdysvalloissa nuorista reilut 70 prosenttia on juonut alkoholia 18 ikävuoteen (high school) mennessä (Johnston ym. 2006).

Humalajuominen on ESPAD-tutkimuksen mukaan erityisen tyypillistä tanskalaisille nuorille, joista puolet ilmoitti humaltuneensa viimeksi kuluksen kuukauden aikana. Lähes yhtä usein humallutaan Isossa-Britanniassa ja Itävallassa. Suomalaisista 15–16-vuotiaista nuorista 21 prosenttia ilmoitti humaltuneensa vastaavalla aikavälillä. Norjassa ja Ruotsissa nuorten humalajuominen on kutakuinkin vastaavalla tasolla (20 % ja 17 %). Humalajuominen on vähäisintä Etelä-Euroopan maissa, kuten Kreikassa, Italiassa, Portugalissa ja Kyproksella. (Hibell ym. 2009.)

Viime vuosina alkoholin juominen on kuitenkin vähentynyt ja raittius vastaavasti yleistynyt suomalaisten teini-ikäisten keskuudessa. Päihteiden käytön alueelliset erot ovat niin ikään tasoittuneet viime vuosikymmenen takaiseen tilanteeseen verrattuna. Nuorten terveystapatutkimuksen ja ESPAD-tutkimuksen mukaan nuorten alkoholin käyttö ja humalajuominen ovat molemmat laskusuunnassa. (Rimpelä ym. 2007; Ahlström ym. 2008.) Samansuuntaisia tuloksia kerrotaan muun muassa ruotsalaisten, irlantilaisen ja yhdysvaltalaisen nuorten osalta (Johnston ym. 2006; Gabhainn ym. 2007; Hvitfeldt & Rask 2007).

2 Mitä alkoholin käyttöön liittyvistä haitoista tiedetään

Nuorten alkoholin juomista pidetään maailmanlaajuisesti kansanterveydellisenä ongelmana. Viime vuosina useat kansainväliset ja kansalliset ohjelmat ovatkin korostaneet nuorten alkoholinkäyttöön liittyvien haitallisten seurausten tutkimista sekä huomioimista. Esimerkiksi WHO:n ”Declaration on Young People and Alcohol” ja Sosiaali- ja terveysministeriön Terveys 2015 -kansanterveysohjelma ovat ottaneet tavoitteekseen alkoholin käyttöön liittyvien haittojen merkittävän vähentämisen. (World Health Or-

ganization 2001; Suomen sosiaali- ja terveysministeriö 2001.) Tuoreimpia kannanottoja on vuonna 2006 Euroopan komission esille nostama tavoite liittyen alkoholihaittoihin ja niiden vähentämiseen eurooppalaisella yhteistyöllä. Laaja-alaisen toimintaohjelman mukaisesti pyritään erityisesti tukemaan sellaisia hankkeita, jotka tähtäävät lasten ja nuorten kokemien alkoholihaittojen vähentämiseen. (Commission of the European Communities 2006.)

Alkoholin käyttö liitetään tavallisesti nuoruuden riski- ja ongelmakäyttäytymiseen. On selvää, että juomiskäyttäytymisellä saattaa olla varsin vakavia seurauksia, toisaalta alkoholijuomiin tutustumista pidetään kuitenkin normatiivisena, ikäryhmälle ominaisena käyttäytymisenä. (Windle 2003; Bartlett ym. 2007.) Aiempi tutkimus on tunnistanut useita tekijöitä, jotka ovat yhteydessä nuorten riskijuomiseen². Yksilöön itseensä assosioituvista tekijöistä ainakin alkoholiin liitetyt positiiviset odotukset, ”elämynshakuisuus” sekä ahdistus ovat yhteydessä riskijuomiseen. Lähipiirin, kuten vanhempien ja ikätovereiden juomatavat sekä kulttuuriset normit ja alkoholi-juomien saatavuus ovat niin ikään yhteydessä riskijuomiseen. (Ham & Hope 2003; Kuntsche ym. 2004; Hawkins ym. 1992.)

2.1 Alkoholinkäytön riskit nuorilla

Tiedetään, että etenkin runsaaseen kertajuomiseen ja humalahakuiseen juomiseen liittyy lukuisia lyhyt- ja pitkäaikaisia haittoja (Miller ym. 2007). Vakavimpia alkoholihaittoja ovat alkoholista johtuvat kuolemantapaukset ja myrkytykset. Suomessa noin 30 prosenttia 15–19-vuotiaiden poikien tapaturma- ja väkivaltakuolemista liittyy juuri alkoholiin. Samanikäisillä tytöillä alkoholin osuus on hieman vähäisempi. (Mäkelä 2003.) Alkoholilla on erityinen osuus nuorten liikenneonnettomuuksissa ja kuolemantapauksissa (Bonomo ym. 2001; Hingson & Winter 2003; Windle 2003). Viime vuosina myös akuutit alkoholimyrkytykset ovat lisääntyneet merkittävästi niin Suomessa kuin eräissä muissa maissa (Livingston 2008; Kivistö 2009). Suomessa 35 vuoden seurantajakson aikana alkoholin aiheuttamien sairaalahoidtojen ilmaantuvuus kasvoi pojilla lähes kaksinkertaiseksi ja tytöillä noin 2,5-kertaiseksi (Kivistö 2009). Nuorten runsaaseen alkoholin käyttöön liittyy myös varsin vakavia neurofysiologisia seurauksia, kuten aivovauriot ja neurokognitiiviset vajavuudet. Nämä haitat näkyvät muun muassa vaja-

² Käsite riskijuominen on varsin ongelmallinen, eikä sille ole yhtä yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Tavallisesti nuorten riskijuomisella tarkoitetaan kuitenkin sekä juomista, johon liittyy alkoholihaittoja että humalahakuista kertajuomista (miehillä vähintään viisi ja naisilla vähintään neljä alkoholiannosta yhdellä istumalla).

vaisena älykkyyden kehityksenä sekä opiskelutapojen kehittymättömyytenä. (Zeigler ym. 2005.)

Nuorten tulevaisuuden kannalta huomioitava seikka on useissa tutkimuksissa todettu yhteys varhain aloitetun alkoholin käytön sekä aikuisiän ongelmajuomisen ja alkoholiriippuvuuden välillä (Grant & Dawson 1997; Bonomo ym. 2004; Pitkänen ym. 2005). Varhaisen aloitusiän jäljet saattavat kuitenkin näkyä jo myöhäisnuoruudessa muun muassa alkoholin ongelmakäyttönä sekä käyttöön liittyvinä haittoina, kuten väkivaltaisuutena, poissaoloina koulusta/työstä, rattijuopumuksena ja lisääntyneenä riskinä muiden päihteiden käytölle (Gruber ym. 1996).

Nuorten kokemat fysiologiset haitat liittyvät tavallisesti runsaampaan kertajuomiseen, johon yhdistyvät välitön pahoinvointi sekä seuraavan päivän krapula. Nuorten tyypillisimmin kokemat krapulaoireet päänsärky, väsymys sekä tavallista runsaampi janontunne eivät juuri eroa aikuisten vastaavista tuntemuksista. (Slutske ym. 2003; Lavikainen 2007.)

Runsas kertajuominen on niin ikään vahvasti yhteydessä nuorten väkivaltaisuuteen sekä siihen liittyviin tapaturmiin. Alkoholi liitetäänkin aggressiiviseen ja väkivaltaiseen käyttäytymismalliin (von der Pahlen & Eriksson 2003; Swahn ym. 2004; Mattila ym. 2005). Varsinainen väkivaltarikollisuus näyttää puolestaan liittyvän erityisesti tiheään humalajuomiseen. (French & Maclean 2006; Eklund & Klinteberg 2009.) Kotimaisen tutkimuksen mukaan 15–16-vuotiaiden nuorten rikollinen käyttäytyminen on niin ikään yhteydessä alkoholin juomisen useuteen. Paljon alkoholia juovien nuorten rikoskäyttäytyminen on muita nuoria aktiivisempaa ylipäättään, mutta väkivallan kohdalla humalan merkitys tekoilanteessa korostuu. Näpistyksen esimerkiksi kotoa ja kaupoista tehdään sen sijaan vain harvoin alkoholin vaikutuksen alaisena. (Felson ym. 2008.)

Viimeisin tieto nuorten rikoskäyttäytymisen alkoholisidonnaisuudesta perustuu vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn havaintoihin. Teoista tappeluun osallistuminen ja auton varastaminen olivat vahvimmin sidoksissa alkoholinkäyttötilanteisiin. Muita tyypillisesti päihtyneenä tehtyjä tekoja olivat pahoinpitelyt, omaisuuden vahingoittaminen sekä murtautuminen. Alkoholisidonnaisimmat teot näyttävät liittyvät riskialttiiseen vapaa-ajanviettoon, jossa alkoholinkäyttö, väkivaltatilanteet ja vakavammat omaisuusrikokset yhdistyvät. (Ks. tässä julkaisussa Salmi luku I.5.1.)

Kuten alkoholin käyttöä, myös varhaista seksuaalista aktiivisuutta pidetään nuoruudessa riskikäyttäytymisenä (Udry & Bearman 1998). Molemmat riskikäyttäytymisen muodot kietoutuvat lisäksi toisiinsa. Tiedetäänkin, että alkoholin käyttö ja humalahakuinen juominen ovat yhteydessä nuorten seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen, kuten varhaiseen yhdyntäaktiivisuuteen, suojaamattomiin yhdyntöihin sekä useisiin seksikumppaneihin (Mor-

rison ym. 2003; Coleman & Carter 2005; Parkes ym. 2007; Lavikainen ym. 2009).

2.2 Itseraportoidut alkoholihaitat suomalaisilla nuorilla

Suomalaisten nuorten juomatapoja on seurattu tarkoin vuosikymmenien ajan. Alkoholin juomisesta seuranneiden haittojen tutkiminen on puolestaan jäänyt varsin niukaksi, lukuun ottamatta Salme Ahlströmin (1982) ja Mikael Nyströmin (1992) tutkimuksia. 2000-luvulla nuorten alkoholihaitat on kuitenkin nostettu laajemman tutkimuksen kohteeksi.

Lavikainen ja Lintonen (2009) selvittivät kattavassa tutkimuksessa, mitä haittoja 14–16-vuotiaat nuoret kokevat juomisensa seurauksena. Koettuja haittoja lähestyttiin kahden erilaisen kyselymenetelmän keinoin: juomiseen liittyviä haittoja oli mahdollista ilmoittaa avovastauksella (NTTT) ja strukturoiduilla vastausvaihtoehdoilla (ESPAD). Nuorten yleisimmin ilmoittamat haitat muodostuivat hyvin erilaisiksi vastaustavasta riippuen. Omin sanoin vastatessaan nuoret ilmoittavat kokeneensa yleisimmin krapulaa, pahoinvointia/oksentamista, tekojen/sanomisten katumista sekä rahojen kulumista juomien hankintaan. ESPAD lomakkeen valmiit vastausvaihtoehdot eivät sisältäneet lainkaan edellä mainittuja haittoja. Sen sijaan nuoret rastittivat neljäntoista kohdan listasta useimmin vaatteiden tms. rikkoutumisen, riitatilanteisiin joutumisen, ongelmat vanhempien ja ystävien kanssa sekä henkilökohtaisen omaisuuden kadottamisen. (Lavikainen 2007; Lavikainen & Lintonen 2009.)

Mielenkiintoisen vertailun tarjoaa koko suomalaista 15–69-vuotiasta väestöä koskeva tutkimus, jossa selvitettiin juomatapoihin liittyviä positiivisia ja negatiivisia kokemuksia. Miehillä alkoholinkäytön haittoina korostuivat humalassa ajaminen ja juomiseen kohdistettu kritiikki oman perheen toimesta. Naisilla esiintyi puolestaan toisen tyyppistä holtitonta käyttäytymistä, kuten kovaan ääneen puhuminen, tekemisten/sanomisten katuminen, henkilökohtaisen omaisuuden kadottaminen sekä riitatilanteeseen ajautuminen. (Mäkelä & Mustonen 2000.) Suomalaisessa aikuisväestössä alkoholihaitat koskettavat tyypillisemmin miehiä kuin naisia (Pitkänen ym. 2005). Teini-ikäisten osalta haittojen ilmoittaminen on tyypillisempää tytöille (Lavikainen 2007; Lavikainen & Lintonen 2009).

Edellä esitetyt havainnot juomiseen liittyvistä negatiivisista seurauksista otettiin tarkoin huomioon laadittaessa alkoholihaittaosioita vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn lomakkeeseen. Avovastausten perusteella mukaan on otettu sellaisia nuorten itsensä keskeisinä pitämiä alkoholinkäytön seurauksia, joita ei esimerkiksi esitetä ESPAD kyselylomakkeessa. Tämän

lisäksi osio sisältää yleisesti nuoriso- ja päihdekyselyissä käytettyjä alkoholihaittoja.

3 Nuorten juomatapojen ja alkoholihaittojen mittarit sekä käytetyt taustamuuttujat

Tämän tutkimuksen aineistona käytetään vuoden 2008 Nuorisoriikollisuus-kyselyä, joka aiempien vuosien kyselyistä poiketen sisältää kattavan kysymysosion nuorten alkoholin käytöstä. Kysymyksillä kartoitetaan nuorten juomatapoja sekä alkoholin juomiseen liittyvien haittojen kokemista (liite 2, kysymykset 248–253).

3.1 Juomatavat ja alkoholihaitat

Nuorten alkoholin käytön tiheyttä tarkasteltiin aluksi muistelukaksia rajaanatta. Alkoholin juomisen useutta mitattiin aineistossa kysymyksellä: ”Kuinka usein juot alkoholia?”. Samaan tyyliin mitattiin humalajuomisen useutta: ”Kuinka usein juot itsesi tosi humalaan?”. Juomatapojen kartoittamista jatkettiin kysymyksellä: ”Oletko juonut alkoholia viimeisen 12 kuukauden aikana?”. Kielteisen vastauksen antaneet ohjattiin siirtymään kyselylomakkeessa seuraavalle sivulle. Myönteisesti vastanneita pyydettiin puolestaan jatkamaan vastaamista jäljellä oleviin alkoholikysymyksiin subjektiivisesta humalan voimakkuudesta sekä juoduista alkoholijuomista.

Ensin nuoria pyydettiin arvioimaan omaa humalatilaansa seuraavan ohjeistuksen mukaisesti: ”Arvioi oheisella asteikolla (1–10), kuinka humalassa olit viimeisellä juomakerralla”. Vastaajat, jotka eivät olleet humalassa viimeisellä juomakerralla, rastittivat seuraavan väittämän: ”En ollut silloin humalassa”. Monimuuttuja-analyysiä varten muodostettiin ”subjektiivinen humala” -muuttuja, jossa kategoriat olivat 1) lievä humala, 2) kohtalainen humala ja 3) kova humala.

Aiempi tutkimus on osoittanut, että nuoret ymmärtävät varsin hyvin humalakäsitteen. Niin ikään nuorten subjektiivinen kokemus omasta humalatilastaan on varsin yhtenevä suhteessa veren todelliseen alkoholipitoisuuteen. Lintosen ja Rimpelän tutkimuksessa (2001) selvisi, että 14–18-vuotiaiden suomalaisten nuorten kokemus tosi humalasta vastasi keskimäärin kuutta pulloa keskiolutta tai 100 grammaa puhdasta etanolia. (Lintonen & Rimpelä 2001.)

Seuraavaksi kysyttiin nuorten suosimia alkoholijuomalajeja. Kysymykseen ”Kun viimeksi joit jotakin alkoholijuomaa, mitä silloin joit?” oli mahdollista antaa useampia vastausvaihtoehtoja seuraavista lajeista: olut, muut miedot alkoholijuomat, viini ja väkevät.

Juomatapojen lisäksi selvitettiin, millaisia haitallisia kokemuksia nuorten alkoholin käyttöön liittyy. Haittoja mitattiin aineistossa kysymyksellä: ”Kun viimeksi joit jotakin alkoholijuomaa, tapahtuiko sinulle jotakin seuraavista?”. Yhteensä 13 eri alkoholihaittaa sisältävästä mittarista oli mahdollista valita useita vaihtoehtoja (liite 2, kysymys 253, ks. myös taulukko 3).

3.2 Taustamuuttajat³

Alkoholihaittoja selittävässä monimuuttuja-analyysissä tarkasteltiin juomattavan lisäksi nuoren itsekontrollin tason sekä perheeseen liittyvien tekijöiden yhteyttä erityyppisiin alkoholihaittoihin.

Aineistosta on poimittu nuorten itsekontrollia mittaava osio, jossa itsekontrollin erilaisia puolia lähestytään muun muassa pitkäjännitteisyyden, riskienottohalukkuuden ja jännityksestä nauttimisen näkökulmasta (Salmi 2005, 82). Itsekontrolli kuuluu kriminologisessa kirjallisuudessa keskeisiin yksilötason rikoskäyttäytymistä selittäviin tekijöihin. Heikon itsekontrollin katsotaan selittävän rikoskäyttäytymisen lisäksi muun muassa onnettomuusalttiutta ja holtitonta päihteiden käyttöä. (Gottfredson & Hirschi 1990.) Viisiluokkainen itsekontrollin summamuuttuja (Cronbachin alfa .73) on rakennettu Tittlen, Wardin ja Grasmickin (2003) esittämän itsekontrollin tasoa määrittävän asteikon avulla (liite 2, kysymykset 259–263). Summamuuttuja on riippumaton rikoskäyttäytymisen suhteen.

Lisäksi muodostettiin vanhempien sosiaalisen tuen ja kontrollin summamuuttuja (Cronbachin alfa .68). Mukaan valittiin neljä osiota, jotka mitaavat missä määrin nuoren vanhemmat ovat kiinnostuneita lapsensa koulumenestyksestä ja kaveripiiristä sekä ylipäättään toimeen tulemista vanhempien kanssa (liite 2, kysymykset 264–267). Nuorten perherakenteen tarkastelua varten muodostettiin aineistosta kaksiluokkainen muuttuja, joka jakautuu ydinperheeseen ja muuhun asumismuotoon. Perheen taloudellista tilannetta kartoitettiin kysymyksellä ”Mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta?”. Monimuuttuja-analyysiä varten muodostettiin kolme luokkainen perheen taloudellista tilannetta kuvaava muuttuja.

³ Taustamuuttujien jakaumat on esitetty tämän luvun liitetaulukossa 1.

4 Tulokset

Tulososiossa tarkastellaan aluksi nuorten alkoholin juomisen sekä humalahakuisen juomisen useutta. Tämän jälkeen siirrytään juomatapojen sekä juomisen yhteydessä koettujen alkoholihaittojen ja riskikäyttäytymisen yksityiskohtaisempaan tarkasteluun, jossa aikaperspektiivinä on viime juomakerta. Tulokset esitetään erikseen tytöille ja pojille. Tulososion lopuksi tarkastellaan monimuuttujamenetelmällä nuorten alkoholihaittojen kokemiseen yhteydessä olevia tekijöitä sekä riskitekijöiden kumuloitumista alkoholikäyttötilanteisiin liittyneiden laittomuuksien osalta.

4.1 Alkoholin juomistiheys ja humalajuominen

Yhdeksäsluokkalaisista nuorista valtaosa ilmoitti joskus juoneensa alkoholi-juomia. Tästä joukosta kolmanneksella alkoholin juominen tapahtui harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Kuukausittain juovista nuorista (27 %), tyttöjen osuus (30 %) oli suurempi poikiin (25 %) verrattuna. Kaikkiaan yhdeksän prosenttia nuorista ilmoitti puolestaan juovansa vähintään kerran viikossa, pojat (10 %) hieman useammin kuin tytöt (8 %). Raittiiden nuorten osuudeksi jäi näin ollen 30 prosenttia. Raittius oli hieman yleisempää pojille kuin tytöille. (Taulukko 1.)

Noin puolet tytöistä ja pojista ilmoitti, että ei ollut koskaan juonut itseään tosi humalaan saakka. Nuorista kolmannes ilmoitti juovansa tosi humalaan harvemmin kuin kerran kuukaudessa. Kuukausittain tosi humalaan saakka juovien osuus oli 15 prosenttia. Viikoittain humalahakuisesti juovien nuorten osuus oli puolestaan kolme prosenttia.

Taulukko 1 Alkoholin juomisen ja humalajuomisen useus, %

	Yhteensä	Tytöt	Pojat
<i>Alkoholin juomisen useus</i>			
Ainakin kerran viikossa	9	8	10
1–2 kertaa kuukaudessa	27	30	25
Harvemmin kuin kerran kk	34	35	33
En koskaan	30	29	32
<i>Tosihumalan useus</i>			
Ainakin kerran viikossa	3	3	4
1–2 kertaa kuukaudessa	15	15	14
Harvemmin kuin kerran kk	32	33	32
En koskaan	50	49	51
N	5 826	2 898	2 858

4.2 Juomatavat

Kyselyyn osallistuneista nuorista 70 prosenttia ilmoitti juoneensa alkoholia viimeksi kuluneen vuoden aikana. Tytöistä alkoholia oli juonut 73 prosenttia ja pojista 66 prosenttia. Seuraavissa analyysissä ovat mukana ne nuoret, jotka ilmoittivat juoneensa alkoholia vuoden aikana.

Kun viime juomakertaa tarkastellaan alkoholilajien mukaan, tyttöjen juomasta alkoholista yli puolet koostui miedoista alkoholijuomista, kuten siideristä, long drink -juomista tai muista miedoista juomasekoituksista. Väkevien juominen oli niin ikään yleistä (46 %), samoin kuin oluen juominen (41 %). Viinin osuus jäi tytöillä vähäisimmäksi (15 %). Poikien suosikki alkoholijuomana oli puolestaan olut (68 %). Väkevien ja mietojen alkoholijuomien osuudet olivat pojilla lähes yhtä suuret (45 % ja 44 %). Viime juomakerralla viiniä juoneita oli hieman yli 10 prosenttia. (Taulukko 2.)

Suomalaisten nuorten alkoholijuomavalintoja on tutkittu aiemmin muun muassa Nuorten terveystapatutkimuksen yhteydessä: viimeisimmällä juomakerralla olut oli 16-vuotiaiden poikien yleisin juomalaji (49 %), siiderit olivat puolestaan tyttöjen suosikkijuomia (30 %). Valinta osui väkeviin alkoholijuomiin yhtä usein pojilla ja tytöillä (27 %). (Lintonen & Konu 2001.) 15–16-vuotiaiden nuorten juomavalintoja on tutkittu myös ESPAD tutkimuksessa. Tuoreimpien tietojen mukaan olut (49 %) oli eurooppalaisen nuorison yleisimmin käyttämä juoma viimeisen 30 päivän aikana mitattuna. Seuraavana tulivat väkevät (40 %), viinit (35 %), ”limuviinat” (35 %) sekä siiderit (28 %). (Hibell ym. 2009.)

Oman arvionsa mukaan, 21 % nuorista oli viime juomakerrallaan lievästi humalassa. Kohtalaisessa humalassa ilmoitti olleensa 37 prosenttia sekä tytöistä että pojista. Myös kova humalan aste oli lähes yhtä yleistä sukupuolesta riippumatta (pojista 27 % ja tytöistä 25 %). Kaikkiaan 16 prosenttia ilmoitti, että ei ollut humalassa viime juomakerralla. (Taulukko 2.)

Taulukko 2 Nuorten juomatavat viime juomakerralla, % kuluneen vuoden aikana alkoholia juoneista nuorista (N=3 990)

	Yhteensä	Tytöt	Pojat
<i>Alkoholilaji viime juomakerralla¹</i>			
Olut	54	41	68
Miedot alkoholijuomat ²	56	68	44
Viini	14	15	12
Väkevät	46	46	45
<i>Subjekttiivinen humalan voimakkuus</i>			
Ei ollut humalassa	16	18	15
Lievä humala	21	20	21
Kohtalainen humala	37	37	37
Kova humala	26	25	27

¹Alkoholilajia koskevat vastaukset saivat koostua useammista lajeista.

² Sisältää siiderit, long drink -juomat sekä muut miedot alkoholijuomasekoitukset.

4.3 Viimeisen juomakerran alkoholihaitat ja riskikäyttäytyminen

Kuluneen vuoden aikana alkoholia juoneet nuoret kokivat runsaasti haittoja viime juomakertaansa liittyen. Seuraavan aamun krapula oli sekä tyttöjen että poikien yleisimmin kokema alkoholihaitta (36 %). Fysiologisista haittoista pahoinvointi ja oksentaminen (17 %) olivat niin ikään yleisiä. Viimeisin juomakerta päättyi sammumiseen kahdeksalla prosentilla nuorista. Tekojen tai sanomisten katuminen oli yleisempää tytöille kuin pojille (28 % ja 16 %). Riidat ystävien tai ikätoverien kanssa olivat vastaavasti yleisempiä tytöille (9 % ja 5 %). Omien tavaroiden, kuten puhelimen, vaatteiden jne. kadottaminen tai rikkominen tapahtui kahdeksalle prosentille vastaajista. Neljä prosenttia ilmoitti viime juomakerran johtaneen hankaluuksiin vanhempien kanssa. (Taulukko 3.)

Seksuaalinen riskikäyttäytyminen liittyi viime juomakertaan seuraavasti: neljä prosenttia nuorista ajautui sukupuoliyhdyntään ilman kondomia ja kaksi prosenttia suostui seksiin, jota katui seuraavana päivänä.

Taulukko 3 Koetut alkoholihaitat ja riskikäyttäytyminen viime juomakerralla, % kulu-
neen vuoden aikana alkoholia juoneista nuorista (N=3 990)

<i>Alkoholihaitat ja riskikäyttäytyminen</i>	Yhteensä	Tytöt	Pojat
Krapula seuraavana aamuna	36	36	36
Tekojen ja sanomisten katuminen	22	28	16
Voin pahoin, oksensin	17	18	15
Sammuin	8	7	9
Kadotin tai rikoin omaisuutta	8	7	8
Jouduin riitaan ystävien/ikätoverien kanssa	7	9	5
Olin sukupuoliyhdyntässä ilman kondomia	4	4	5
Jouduin vaikeuksiin vanhempien kanssa	4	5	3
Jouduin tappeluun	3	2	5
Tein jotain lainvastaista	3	1	4
Jouduin hankaluuksiin vartioiden/poliisin kanssa	2	2	3
Suostuin seksiin, jota kaduin seuraavana päivänä	2	2	2
Jouduin väkivallan/kiusanteon uhriksi	1	1	1

Kun viime juomakerralla koettuja haittoja tarkastellaan rikoskäyttäytymisen (tappelut, hankaluudet vartioiden/poliisien kanssa, laittomuudet) näkökulmasta, koettujen haittojen yleisyydet vaihtelivat yhden ja viiden prosentin välillä (taulukko 3). Kaikkiaan alkoholiin liittyvä rikoskäyttäytyminen oli tyypillisempää pojille. Uhrikokemukset olivat harvinaisia, sillä vain 31 nuorta ilmoitti joutuneensa väkivallan tai kiusanteon uhriksi.

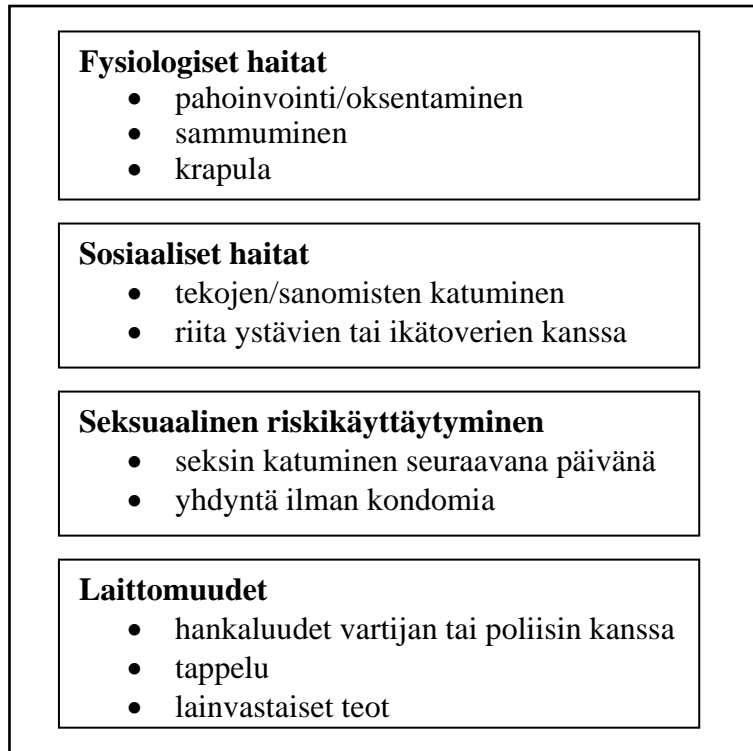
4.4 Alkoholihaittojen kokemiseen yhteydessä olevat tekijät

Seuraavassa nuorten viimeisimmän juomakerran tapahtumien käsittelyä laajennetaan monimuutuja-analyysillä, jossa menetelmänä on logistinen regressio. Tarkoituksena on selvittää missä määrin juomatapa (humalan voimakkuus ja juomisen useus) ja nuoren taustaominaisuudet liittyvät viimeisellä juomakerralla koettuihin alkoholihaittoihin ja riskikäyttäytymiseen. Analyysissä ovat mukana ne nuoret, jotka ilmoittivat olleensa vähintään lievässä humalassa viimeisellä juomakerralla (N=3 207).

Lähempään tarkasteluun valittiin neljä alkoholihaittaryhmää: 1. fysiologiset haitat, 2. sosiaaliset haitat, 3. seksuaalinen riskikäyttäytyminen ja 4. laittomuudet (kuvio 1). Näissä haittaryhmissä ovat mukana nuoret, joilla oli kokemus vähintään yhdestä ryhmän haitasta viimeisellä juomakerralla.⁴ Koska fysiologiset haitat olivat varsin yleisiä verrattuna muihin haittoihin, ryhmään otettiin mukaan nuoret, jotka olivat kokeneet vähintään kaksi tä-

⁴ Ryhmät eivät ole toisensa poissulkevia eli sama henkilö voi olla mukana useammassa haittaryhmässä.

män ryhmän haittaa. Suurimman alkoholihaittaryhmän muodostivat sosiaaliset haitat (25 % nuorista kokenut viimeisellä juomakerralla). Tiukennetusta valintakriteeristä huolimatta, fysiologisten haittoja kokeneiden osuus oli 14 prosenttia. Seksuaalisen riskikäyttäytymisen ja laittomuuksien kohdalla osuudet olivat puolestaan kuuden prosentin luokkaa.

Kuvio 1 Monimuuttuja-analyyseissä tarkasteltavat alkoholihaittaryhmät

Monimuuttuja-analyysin tarkastelu etenee neljän täydentyvän mallin kautta. Ensimmäisessä mallissa huomioidaan vastaajan subjektiivisen humalan voimakkuuden sekä sukupuolen merkitys. Toisessa mallissa tarkasteluun otetaan edellisten lisäksi nuoren itsekontrollin taso. Kolmannessa mallissa tarkastelua jatketaan vanhempien sosiaalisen tuen ja kontrollin sekä muiden perheeseen liittyvien tekijöiden kautta. Viimeisessä mallissa selvitetään, säilyykö selitettävien muuttujien eli kunkin alkoholihaittaryhmän ja subjektiivisen humalan voimakkuuden mahdollinen yhteys kun alkoholin juomisen tiheyttä kuvaava muuttuja lisätään malliin.

Ensimmäisessä mallissa tarkastellaan subjektiivisen humalan voimakkuuden ja sukupuolen yhteyttä erikseen kuhunkin edellä mainittuun alkoholihaittaryhmään. Humalan voimakkuuden kasvu nosti kaikkien alkoholihaittojen kokemisen riskiä. Subjektiivisen humalan yhteys oli oletetusti selvästi voimakkain fysiologisiin haittoihin nähden (krapula, pahoinvointi/oksentaminen ja sammuminen). Nuoren humalan voimakkuus oli niin ikään yhteydessä sosiaalisiin haittoihin, seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen

ja laittomuuksiin. Kova humala nosti huomattavasti riskiä kokea näitäkin alkoholihaittoja mallissa, jossa humalan lisäksi vai sukupuoli on vakioitu. Tytöt kokivat sekä fysiologisia että sosiaalisia haittoja poikia todennäköisemmin. Alkoholinkäyttötilanteiden yhteydessä tapahtuneiden laittomuuksien todennäköisyys taas oli pojilla tyttöjä suurempi. (Taulukko 4.)

Taulukko 4 Viime juomakertaan liittyviä alkoholihaittoja selittävä logistinen regressio, malli 1 (OR)

	MALLI 1			
	Fysiologiset haitat	Sosiaaliset haitat	Seksuaalinen riskikäyttäytyminen	Laittomuudet
<i>Humalan voimakkuus</i>				
Lievä	1	1	1	1
Kohtalainen	7,64 *	3,35 *	4,39 *	2,58 *
Kova	64,50 *	8,84 *	9,65 *	8,66 *
<i>Sukupuoli</i>				
Tyttö	1	1	1	1
Poika	0,71 *	0,41 *	1,13	2,51 *

*= $p < .05$

Toisessa mallissa tarkasteluun on otettu mukaan nuoren itsekontrollin taso. Mallin avulla voidaan tarkastella sitä, missä määrin subjektiivinen humalaste ja itsekontrolli yhdistyvät itsenäisesti alkoholihaittoihin. Lisäksi on mahdollista tarkastella selittykö subjektiivisen humalan voimakas yhteys alkoholihaittoihin itsekontrollin kautta. Mikäli nuoren itsekontrollin taso olisi voimakkaasti määrävänä tekijänä nuoren humalaan juomisen suhteen, tulisi tästä seurata huomattava lasku humala-astetta kuvaavan muuttujan riskikertoimissa (OR). Näin ei kuitenkaan tapahdu. Muuttujan sisällyttäminen malliin laskee vain hieman humalan voimakkuuden selitysvoimaa alkoholihaittoihin nähden. Myös sukupuolen osalta tulos pysyy samana. (Taulukko 5.)

Päävaikutuksensa tasolla heikko itsekontrolli näyttää olevan selvimmin yhteydessä seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen ja laittomuuksiin, joskin yhteys on merkitsevä myös fysiologisten ja sosiaalisten haittojen kohdalla. (Taulukko 5.)

Taulukko 5 Viime juomakertaan liittyviä alkoholihaittoja selittävä logistinen regressio, malli 2 (OR)

	MALLI 2			
	Fysiologiset haitat	Sosiaaliset haitat	Seksuaalinen riskikäyttäytyminen	Laittomuudet
<i>Humalan voimakkuus</i>				
Lievä	1	1	1	1
Kohtalainen	7,31 *	3,18 *	3,88 *	2,31 *
Kova	60,18 *	7,94 *	7,44 *	6,98 *
<i>Sukupuoli</i>				
Tyttö	1	1	1	1
Poika	0,69 *	0,39 *	1,08	2,44 *
<i>Itsekontrolli</i>				
Korkea	1	1	1	1
Keskimääräinen	1,52 *	1,21	1,36	1,62 *
Heikko	1,53 *	1,89 *	3,66 *	3,34 *

*= $p < .05$

Kolmanteen malliin on otettu mukaan perheeseen liittyvät muuttajat: vanhempien sosiaalinen tuki ja kontrolli, perherakenne ja perheen taloudellinen tilanne. Subjektiviisen humalan yhteys fysiologisiin ja sosiaalisiin haittoihin pysyy mallissa yhtä voimakkaana. Seksuaalisen riskikäyttäytymisen ja laittomuuksien suhteen yhteys säilyy tilastollisesti merkitsevänä, tosin hieman heikentyen. Sukupuolen osalta tulos pysyy samana. (Taulukko 6.)

Päävaikutustensa tasolla heikko vanhempien sosiaalinen tuki ja kontrolli ovat selvimmän yhteydessä sosiaalisiin haittoihin sekä laittomuuksiin. Ydinperhe näyttää suojaavan nuoria alkoholikäyttötilanteisiin liittyviltä laittomuuksilta, kun taas sosiaalisten haittojen kokemisen suhteen asia on päinvastoin. Perheen taloudellisella tilanteella ei näyttäisi olevan yhteyttä alkoholihaittojen kokemiseen. (Taulukko 6.)

Taulukko 6 Viime juomakertaan liittyviä alkoholihaittoja selittävä logistinen regressio, malli 3 (OR)

	MALLI 3			
	Fysiologiset haitat	Sosiaaliset haitat	Seksuaalinen riskikäyttäytyminen	Laittomuudet
<i>Humalan voimakkuus</i>				
Lievä	1	1	1	1
Kohtalainen	7,35 *	3,18 *	3,89 *	2,31 *
Kova	61,23 *	7,97 *	7,12 *	6,75 *
<i>Sukupuoli</i>				
Tyttö	1	1	1	1
Poika	0,68 *	0,38 *	1,13	2,47 *
<i>Itsekontrolli</i>				
Korkea	1	1	1	1
Keskimääräinen	1,52 *	1,14	1,31	1,48
Heikko	1,51 *	1,74 *	3,34 *	2,83 *
<i>Sosiaalinen kontrolli</i>				
Korkea	1	1	1	1
Keskimääräinen	1,05	1,42 *	0,79	1,21
Heikko	1,19	1,65 *	1,11	1,71 *
<i>Perherakenne</i>				
Ydinperhe	1	1	1	1
Muu	0,91	0,79 *	1,28	1,51 *
<i>Taloudellinen tilanne</i>				
Erittäin hyvä	1	1	1	1
Melko hyvä	0,90	0,96	0,91	0,82
Talousvaikeuksia	0,80	1,16	1,21	0,85

*= $p < .05$

Lopuksi neljänteen malliin on lisätty alkoholin juomisen tiheyttä kuvaava muuttuja. Subjektivisen humalan yhteys fysiologisiin säilyy muuttumattomana. Yhteys subjektivisen humalan ja muiden alkoholihaittojen välillä säilyy niin ikään tilastollisesti merkitsevästä lisäyksestä huolimatta. Sukupuolen ja perheeseen liittyvien tekijöiden osalta tulos pysyy edelleen samana. (Taulukko 7.)

Päävaikutuksensa tasolla usein toistuva alkoholin juominen oli voimakkaasti yhteydessä erityisesti seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen sekä laittomuuksiin, mutta myös sosiaalisiin haittoihin. Fysiologisiin haittoihin juomisen tiheys ei ollut yhteydessä. Muihin alkoholihaittoihin liittyisi puolestaan sekä humalahakuista kertajuomista että usein toistuvaa alkoholin käyttöä. (Taulukko 7.)

Taulukko 7 Viime juomakertaan liittyviä alkoholihaittoja selittävä logistinen regressio, malli 4 (OR)

	MALLI 4			
	Fysiologiset haitat	Sosiaaliset haitat	Seksuaalinen riski-käyttäytyminen	Laittomuudet
<i>Humalan voimakkuus</i>				
Lievä	1	1	1	1
Kohtalainen	7,39 *	3,07 *	3,16 *	1,87 *
Kova	61,58 *	7,53 *	4,87 *	4,88 *
<i>Sukupuoli</i>				
Tyttö	1	1	1	1
Poika	0,68 *	0,38 *	1,09	2,48 *
<i>Itsekontrolli</i>				
Korkea	1	1	1	1
Keskimääräinen	1,53 *	1,11	1,08	1,27
Heikko	1,51 *	1,63 *	2,17 *	2,08 *
<i>Sosiaalinen kontrolli</i>				
Korkea	1	1	1	1
Keskimääräinen	1,05	1,41 *	0,74	1,15
Heikko	1,19	1,62 *	1,00	1,60 *
<i>Perherakenne</i>				
Ydinperhe	1	1	1	1
Muu	0,91	0,78 *	1,21	1,43 *
<i>Taloudellinen tilanne</i>				
Erittäin hyvä	1	1	1	1
Melko hyvä	0,90	0,96	0,97	0,88
Talousvaikeuksia	0,80	1,17	1,30	0,91
<i>Juomisen useus</i>				
< kerran kk	1	1	1	1
1–2 kertaa kk	0,97	1,12	1,98 *	2,59 *
Ainakin kerran vko	1,00	1,37 *	6,51 *	4,49 *

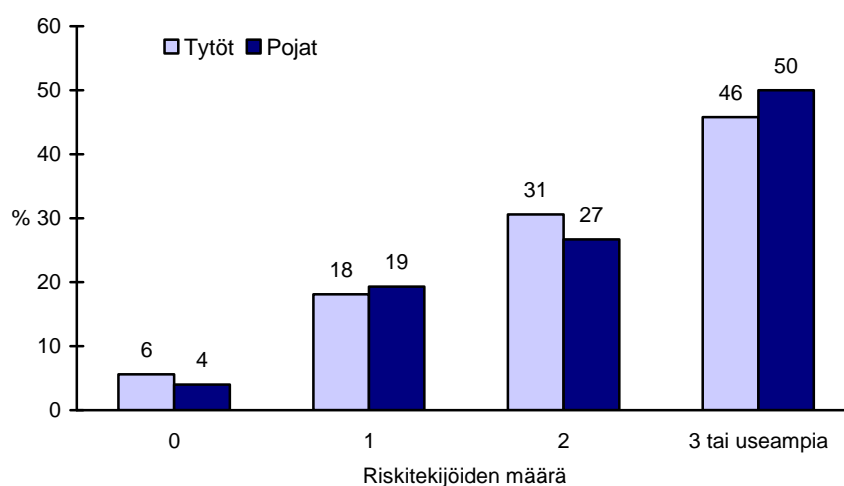
*= $p < .05$

4.5 Riskitekijöiden kumuloituminen alkoholikäyttötilanteisiin liittyvissä laittomuuksissa

Monimuuttuja-analyysin mukaan voimakas humalanaste, heikko itsekontrolli, heikko sosiaalinen kontrolli sekä eläminen muussa kuin ydinperheessä nostivat riskiä osallistua laittomuuksiin alkoholinjuomistilanteissa muiden tekijöiden ollessa vakioituina (ks. taulukko 7). Seuraavassa tarkastellaan lähemmin mitä näiden riskitekijöiden kumuloituminen merkitsee alkoholikäyttötilanteisiin liittyvien laittomuuksien osallistumisen kannalta. Tarkastelu tehdään niiden nuorten joukossa, jotka ilmoittivat olleensa vähintään lievässä humalassa viimeisellä juomakerralla.

Kuvio 2 osoittaa havainnollisesti kuinka viime juomakertaan liittyviin laittomuuksiin osallistumisen todennäköisyys kasvaa riskitekijöiden kasautuessa. Osallisuus alkoholinkäyttötilanteisiin liittyviin laittomuuksiin oli

selvästi suurempi nuorilla, joille oli kertynyt useampia riskitekijöitä. Nuorista, joilla ei ollut yhtään näistä riskitekijöistä, alle kuusi prosenttia oli osallistunut laittomuuksiin viime juomakerralla. Yhden riskitekijän omaavilla vastaava osuus oli jo lähes 20 prosenttia. Kun taas kahden riskitekijän omaavilla tytöillä tämä osuus oli 32 prosenttia ja pojilla 27 prosenttia. Kolme tai useampia riskitekijöitä omaavista tytöistä noin 46 prosenttia ja pojista jopa puolet oli osallistunut laittomuuksiin viime juomakerrallaan.

Kuvio 2 Niiden nuorten osuus, jotka olivat osallistuneet laittomuuksiin alkoholinkäyttötilanteissa riskitekijöiden määrän mukaan, %

5 Pohdinta

5.1 Keskeiset tulokset

Tässä artikkelissa on kuvattu yhdeksäsluokkalaisten eli 15–16-vuotiaiden suomalaisten juomatapoja ja alkoholin käyttöön liittyviä haittoja ja riskikäyttäytymistä. Lisäksi tarkasteltiin nuorten juomatavan ja erityyppisten taustatekijöiden yhteyttä alkoholihaittojen kokemiseen. Alkoholikäyttötilanteisiin liittyvien laittomuuksien osalta tarkasteltiin riskitekijöiden kumuloitumista.

Nuorisoriikollisuuskyselyn alkoholiosio on laadittu kotimaisia koululaiskyselyjä sekä aiempia tutkimuksia hyödyntäen. Alkoholihaittoja kartoittava osuus on rakennettu mahdollisimman kattavaksi tuoreen tutkimuksen pohjalta, jossa selvitettiin kahden eri kyselymenetelmän keinoin saman ikäryhmän eli noin 15-vuotiaiden kokemia alkoholin käyttöön liittyviä haittoja (Lavikainen & Lintonen 2009).

Nuorten alkoholin käyttöä kartoittavat kyselyt pohjautuvat tavallisesti itseraportointiin. Menetelmän on todettu tuottavan varsin luotettavaa tietoa nuorten juomatavoista. Lisäksi tiedetään, että nuoret ymmärtävät humalan käsitteen hyvin. He osaavat myös osuvasti arvioida oman humalatilansa voimakkuuden. (Lintonen & Rimpelä 2001; Del Boca & Darkes 2003; Lintonen ym. 2004.)

Tämän tutkimuksen mukaan alkoholin juominen oli varsin tavallista 15–16-vuotiaille suomalaisille, ja kyselyyn vastanneista nuorista 70 prosenttia ilmoittikin juoneensa alkoholia viimeksi kuluneen vuoden aikana. Humalatilain voimakkuus koettiin useimmin kohtalaiseksi, kuitenkin yksi neljästä alkoholista juoneesta nuoresta ilmoitti olleensa kovassa humalassa viime juomakerralla. Subjektiiiviset arviot humalatilasta olivat samankaltaiset molemmilla sukupuolilla.

Nuorten juomalajivalinnat olivat hyvin samansuuntaisia aiempiin kotimaisiin tutkimuksiin verrattuna (Ahlström ym. 2008). Olut oli selvästi suosituin juoma poikien keskuudessa. Muut miedot alkoholijuomat, kuten siiderit ja long drink -juomat maistuvat puolestaan tytöille. Lintosen ja Konun tutkimus (2003) osoittaa, että juomavalinnat heijastuvat nuorten juomatapoihin ja alkoholiasenteisiin: oluen juominen näyttää yhdistyvän runsaampaan alkoholin käyttöön sekä yleiseen päihdemyönteisyyteen, viinit ja siiderit puolestaan kontrolloidumpaan juomiseen (Lintonen & Konu 2003). Tyttöjen ja poikien alkoholivalintojen erilaisuudesta huolimatta, humalajuominen oli käsillä olevassa aineistossa lähes yhtä yleistä tytöille kuin pojillekin.

Nuoret kokevat monen tyyppisiä alkoholihaittoja. Yleisimmin koetut haitat muodostuivat perinteisistä alkoholiin liittyvistä seurauksista. Esimerkiksi pahoinvointi ja seuraavan aamun krapula ovat tunnetuimpia alkoholihaittoja myös aikuisväestössä. Onkin huomioitava, että tiettyjen haittojen tutuus saattaa johdatella nuoret rastittamaan herkemmin nämä vaihtoehdot. Lisäksi nuoret ilmoittivat sammuneensa varsin usein. Sattuminen lienee yksi vakavimmista nuorten alkoholihaitoista, ja teemaa onkin viimeaikoina käsitelty julkisuudessa yhdessä nuorten alkoholimyrkytysten kanssa. Tekojen/sanomisten katuminen kohdistuu erityisesti tyttöihin. Tämä havainto tukee 14–16-vuotiaiden ikäryhmästä aiemmin tehtyjä havainnoja (Lavikainen 2007).

Nuorista kuusi prosenttia ilmoitti tehneensä jotain lainvastaista viime juomakerrallaan. Alkoholihaittaosioon pohjaavat havainnot nuorten lainvastaisista teoista ovat kuitenkin yleisluontoisia. Yksityiskohtaisempia tietoja lainvastaisten tekojen ja alkoholin välisestä yhteydestä esitetäänkin toisaalla tässä julkaisussa. Tiedetään muun muassa, että erityisesti julkisel-

la paikalla tappeleminen ja auton varastaminen ovat vahvasti sidoksissa nuorten alkoholinkäyttötilanteisiin (Salmi, tässä julkaisussa luku I.5.1).

Harvinaisimpia kokemuksia viime juomakerralla olivat väkivallan tai kiusanteon uhriksi joutuminen. Nuorille yleiset kiusaamistilanteet saattavatkin painottaa enemmän kouluympäristöön sekä koulumatkoihin, eivätkä niinkään alkoholinjuomistilanteisiin. Myöskään nuorten vakavampi väkivalta (tappeleminen, pahoinpitelyt) ei näytä heijastuvan alkoholin juomiseen liittyviin vastauksiin, vaikka nuorten väkivalta on varsin alkoholisidonnaista (Salmi, tässä julkaisussa luku I.5.1). Onkin mahdollista, että alkoholihaittaosion väkivallan ja kiusaamisen uhriksi joutumista kartoittanut kysymys ei ole tavoittanut tyypillisimpiä nuorten keskinäiseen väkivaltaan liittyviä tilanteita. Toisaalta nuoret ovat saattaneet mieltää tämän kaltaiset tapaukset pikemminkin sosiaalisiin haittoihin, joita mitattiin esimerkiksi kysymyksellä riitaan joutumisesta ystävien ja ikätoverien kanssa.

Monimuuttuja-analyysin mukaan omasta alkoholin juomisesta seuranneet haitat jakautuivat sukupuolittain siten, että fysiologiset ja sosiaaliset haitat olivat tyypillisempiä tytöille, laittomuudet puolestaan pojille. Sukupuolet eivät eronneet seksuaalisen riskikäyttäytymisen suhteen, toisin kuin Lavikaisen ja kumppaneiden (2008) ESPAD 2003 aineistoon pohjaavassa alkoholihaittatutkimuksessa, jossa tytöt ilmoittivat poikia useammin katuvaansa yhdyntää seuraavana päivänä sekä olleensa yhdynnässä ilman kondomia.

Nuorten subjektiivisen humalatilän voimakkuus nousi merkittäväksi tekijäksi erityyppisten alkoholihaittojen tarkastelussa. Voimakas humala liittyi oletetusti erityisen voimakkaasti fysiologisiin haittoihin. 15–16-vuotiaan vähäinen alkoholin sietokyky yhdistettynä runsaaseen kertajuomiseen näkyikin oksenteluna, sammumisena sekä seuraavan aamun krapulaoireina. Humalan voimakkuus oli niin ikään yhteydessä sosiaalisiin haittoihin, seksuaaliseen riskikäyttäytymiseen sekä alkoholin juomistilanteessa tapahtuneisiin laittomuuksiin. Toisin kuin fysiologisten haittojen kohdalla, myös juomisen useus kasvatti näiden haittojen todennäköisyyttä. Näin tapahtui erityisesti seksuaalisen riskikäyttäytymisen ja laittomuuksiin osallistumisen yhteydessä. Näyttää siltä, että nämä nuorille vakavat riskikäyttäytymisen muodot ilmenevät yhdessä viikoittaisen ja humalahakuisen juomisen kanssa. Tutkimuksen päätulokset tukevat aiemmin saatuja havaintoja nuorten kokemien alkoholihaittojen ja humalajuomisen välisestä yhteydestä.

Heikko itsekontrolli oli yhteydessä kaikkiin alkoholihaittaryhmiin. Fysiologisten haittojen osalta jopa keskimääräinen itsekontrolli oli yhteydessä oksentelusta, sammumisesta ja krapulaoireista ilmoittamiseen. Tulokset vahvistavat myös aiempia havaintoja heikon itsekontrollin ja laittomuuksien välisestä yhteydestä (Salmi & Kivivuori 2006). Gottfredsonin ja Hirschin

(1990) tunnetun teorian mukaan juuri itsekontrolli estää rikoskäyttäytymisen. Vastaavasti tiedetään, että hyvällä itsekontrollilla varustetut nuoret osaavat paremmin säädellä omaa juomistaan ja käyttävät siten vähemmän alkoholia nuoruusaikanaan (Brody & Ge 2001).

Perheeseen liittyvistä tekijöistä vanhempien heikko tuki ja kontrolli yhdistyivät viime juomakerralla tapahtuneisiin sosiaalisiin haittoihin sekä laittomiin tekoihin. Tämä on huomion arvoista, sillä vanhempien ylläpitämisen valvonnan ja kurin tiedetään vähentävän alkoholin käytön ja humalajuomisen riskiä. Toisaalta tiedetään, että vanhemmat saattavat tarjota tai hankkia alkoholijuomia omille lapsilleen. Tämän ajatellaan ehkä toimivan kontrollina, jolla voidaan pitää lukua alkoholiannosten määrästä ja juomalaaduista. Alkoholijuomien toimittaminen alaikäisille on kuitenkin ristiriidassa nuorten alkoholin käytön vähentämiseen ja alkoholihaittojen ennaltaehkäisyyn tähtäävien pyrkimysten kanssa.

Ydinperhe näyttää suojelevan nuoria laittomuuksiin osallistumiselta, kun taas muussa kuin ydinperheessä asuvilla nuorilla oli pienempi todennäköisyys kohdata sosiaalisia haittoja. Perheen taloudellisella tilanteella ei ollut yhteyttä erityyppisten alkoholihaittojen ilmoittamiseen. Aiempi tutkimus perheen sosioekonomisen aseman ja nuorten alkoholin käytön välisestä yhteydestä on tuottanut vastaavanlaisia havaintoja (Tuinstra ym. 1998).

5.2 Lopuksi

15–16-vuotiaiden suomalaisten humalahakuinen kertajuominen liittyy voimakkaasti alkoholihaittojen kokemiseen. Nuorten humalahakuisen kertajuomisen lisäksi viikoittainen alkoholinkäyttö lisää sosiaalisten haittojen kokemista, seksuaalista riskikäyttäytymistä sekä osallisuutta laittomiin tekoihin. Matalan, jopa keskimääräisen, itsekontrollin omaavat nuoret ovat niin ikään alttiimpia alkoholihaittojen kokemiselle. Vanhempien vahva tuki ja kontrolli nousivat tutkimuksessa alkoholihaitoilta suojaavaksi tekijäksi.

Tämän tutkimuksen havainnot nostavat esille ajatuksen ongelmakäyttäytymisen kasaantumisesta tietyille yksilöille. Alkoholihaitoista vakavimpien – seksuaalisen riskikäyttäytymisen ja laittomuuksien – riskiä nosti muita haittoja selvemmin nuoren heikko itsekontrollin taso, silloinkin kun alkoholin käyttöön liittyvät tekijät oli vakioitu. Toisaalta viikoittainen alkoholinkäyttö oli merkittävä riskitekijä juuri vakavimpien alkoholihaittojen suhteen. Riskitekijät näyttävät niin ikään kasautuvan ainakin alkoholinkäyttötilanteisiin liittyvien laittomuuksien yhteydessä. Mitä useampia riskitekijöitä nuorelle oli kertynyt, sitä todennäköisemmin juomiskerroille liittyi laittomuuksia.

Vertailukohtana voidaan pitää fysiologisia haittoja, joiden kokemisen riskiä nosti lähinnä humalan taso. Voidaankin siis yleistäen ajatella, että juomistilanteisiin liittyvät puhtaasti fysiologiset haitat ja joissain määrin myös lievemmat sosiaaliset haitat ovat tyypillisiä seurauksia nuorten runsaasta kerta-juomisesta kun taas vakavin alkoholiin liittyvä riskikäyttäytyminen näyttää koskettavan erityisesti valikoitunutta nuorten riskiryhmää, jonka alkoholin-käyttö on humalahakuisuuden lisäksi myös usein toistuvaa.

Alkoholihaittojen ohella on selvitetty, mitä hyötyjä suomalaiset 12–16-vuotiaat nuoret kokevat juomisestaan olevan. Pääasiassa juominen liittyy hauskanpitoon. Huolestuttavana tietona voidaan kuitenkin pitää nuorten ilmoituksia juomisesta stressin lievityskeinona ja pakona arkitodellisuudesta. (Lavikainen ym. 2007.) Yhteiskunnan näkökulmasta tätä seikkaa voisi ennemminkin pitää merkittävänä nuorten alkoholihaittana. Havaintojen pohjalta voidaan esittää, että nuoruuden alkoholihaittojen ennaltaehkäisyn kannalta varhainen puuttuminen nuorten alkoholin käyttöön sekä vanhempien tuki ja kontrolli ovat keskeisessä asemassa. Nämä tekijät voivat luoda kasvatuskäytäntöjen kautta pohjaa myös nuoren itsekontrollin kehittymiselle.

LÄHTEET

- Ahlström, Salme (1982). Finnish teenagers – How they drink and clash with authority. Reports from the Social Research Institute of Alcohol Studies No. 159. Helsinki.
- Ahlström, Salme & Metso, Leena & Huhtanen, Petri & Ollikainen, Minna (2008). Missä nuorisoryhmissä päihteiden käyttö on vähentynyt? Suomen ESPAD-aineiston tuloksia 2007. *Yhteiskuntapolitiikka* 73, 73–83.
- Bartlett, Robin & Holditch-Davis, Diane & Belyea, Michael (2007). Problem behaviors in adolescents. *Pediatric Nursing* 33, 13–18.
- Bonomo, Yvonne & Coffey, Carolyn & Wolfe, Rory & Lynskey, Michael & Bowes, Glenn & Patton, George (2001). Adverse outcomes of alcohol use in adolescents. *Addiction* 96, 1485–1496.
- Bonomo, Yvonne & Bowes, Glenn & Coffey, Carolyn & Carlin, John & Patton George (2004). Teenage drinking and the onset of alcohol dependence: a cohort study over seven years. *Addiction* 99, 1520–1528.
- Brody, Gene & Ge, Xiaojia (2001). Linking parenting processes and self-regulation to psychological functioning and alcohol use during early adolescence. *Journal of Family Psychology* 15, 82–94.
- Coleman, Lester & Carter, Suzanne (2005). A qualitative study of the relationship between alcohol consumption and risky sex in adolescents. *Archives of Sexual Behavior* 34, 649–661.
- Commission of the European Communities: Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and

- Social Committee, and the Committee of the Regions: an EU strategy to support Member States in reducing alcohol-related harm Brussels, 2006.
- Eklund, Jenny & af Klinteberg, Britt (2009). Alcohol use and patterns of delinquent behaviour in male and female adolescent. *Alcohol and Alcoholism*, doi: 10.1093/alcalc/agn107.
- Felson, Richard & Savolainen, Jukka & Aaltonen, Mikko & Moustgaard, Heta (2008). Is the Association Between Alcohol Use and Delinquency Causal or Spurious? *Criminology* 46(3), 785–808.
- French, Michael & Maclean, Johanna (2006). Underage alcohol use, delinquency, and criminal activity. *Health Economics* 15, 1261–1281.
- Gabhainn, N. & Kelly, C. & Molcho, M (2007). The Irish Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC) study 2006. Dublin: Department of Health and Children.
- Gottfredson, M. & Hirschi, T. (1990). A general theory of crime. Stanford University Press, Stanford, CA.
- Grant, B. & Dawson, D. (1997). Age of onset of alcohol use and its association with DSM-IV alcohol abuse and dependence: results from the National Longitudinal Alcohol Epidemiologic Survey. *Journal of Substance Abuse* 9, 103–110.
- Gruber, Enid & DiClemente, Ralph & Anderson, Martin & Lodico, Mark (1996). Early drinking onset and its association with alcohol use and problem behavior in late adolescence. *Preventive Medicine* 25, 293–300.
- Ham, L.S. & Hope, D.A. (2003). College students and problematic drinking: a literature review. *Clinical Psychology Review* 23, 719–759.
- Hawkins, J.D. & Catalano, R.F. & Miller, J.Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drug problems in adolescence and early adulthood: implications for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin* 112, 64–105.
- Hibell, Björn & Guttormsson, Ulf & Ahlström, Salme & Balakireva, Olga & Bjarnason, Thoroddur & Kokkevi, Anna & Kraus, Ludwig (2009). The 2007 ESPAD Report – Substance Use Among Students in 35 European Countries. The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN). Stockholm: Sweden.
- Hingson, R. & Winter, M. (2003). Epidemiology and consequences of drinking and driving. *Alcohol Research and Health* 27, 63–78.
- Hvitfeldt, Thomas & Rask, Linnea (2007). Skolelevernas drogvanor. Stockholm: CAN.
- Johnston, L. & O'Malley, P. & Bachman, J. & Schulenberg J. (2007). Monitoring the Future national results on adolescent drug use: Overview of key findings, 2006. Bethesda, MD: National Institute on Drug Abuse.
- Kivistö, Juho (2009). Poisonings in Finnish children. Tampereen Yliopistopaino – Juvenes Print, Tampere.
- Kuntsche, E. & Rhem, J. & Gmel G. (2004). Characteristics of binge drinkers in Europe. *Social Science & Medicine* 59, 113–127.
- Lavikainen, Hanna (2007). 14–16-vuotiaiden nuorten ilmoittamat alkoholihaitat: Avovastausten ja strukturoitujen vastausten tulosten vertailua. Teoksessa Christoffer Tigerstedt (toim.), Nuoret ja alkoholi. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 75. Helsinki: Hakapaino Oy.

- Lavikainen, Hanna & Rimpelä, Arja & Pere, Lasse & Lintonen, Tomi (2007). Self-experienced harms and benefits of alcohol use among 12 to 16-year-old adolescents in Finland. *European Journal of Public Health* 17 (Supplement 2), 101.
- Lavikainen, Hanna & Ahlström, Salme & Metso, Leena & Nevalainen, Jaakko & Lintonen, Tomi (2008). Relationship between negative experiences and drinking experience among 15- to 16-year-old adolescents in Finland. *European Addiction Research* 14, 169–178.
- Lavikainen, Hanna & Lintonen, Tomi (2009). Alcohol use in adolescence: Identifying harms related to teenager's alcohol drinking. *Journal of Substance Use* 14, 39–48.
- Lavikainen, Hanna & Lintonen, Tomi & Kosunen, Elise (2009). Sexual behavior and drinking style among teenagers: a population-based study in Finland. *Health Promotion International* 24, 108–119.
- Lintonen, Tomi & Rimpelä, Matti & Ahlström, Salme & Rimpelä, Arja & Vikat, Andres (2000). Trends in drinking habits among Finnish adolescents from 1977 to 1999. *Addiction* 95, 1255–1263.
- Lintonen, Tomi & Konu, Anne (2001). Drunkenness-related alcoholic beverage choices among adolescents. *Journal of Substance Use* 6, 16–21.
- Lintonen, Tomi & Konu, Anne (2003). Adolescent alcohol beverage type choices reflect their substance use patterns and attitudes. *Journal of Youth and Adolescence* 32, 279–289.
- Lintonen, Tomi & Rimpelä, Matti (2001). The validity of the concept of "self-perceived drunkenness" in adolescent health surveys. *Journal of Substance Use* 6, 145–150.
- Livingston, Michael (2008). Recent trends in risky alcohol consumption and related harm among young people in Victoria, Australia. *Australian and New Zealand Journal of Public Health* 32, 266–271.
- Mattila, Ville & Parkkari, Jari & Lintonen, Tomi & Kannus, Pekka & Rimpelä, Arja (2005). Occurrence of violence and violence-related injuries among 12–18-year-old Finns. *Scandinavian Journal of Public Health* 33, 307–313.
- Miller, Jacqueline & Naimi, Timothy & Brewer, Robert & Jones, Sherry (2007). Binge drinking and associated health risk behaviors among high school students. *Pediatrics* 119, 76–85.
- Morrison, Diane & Rogers Gillmore, Mary & Hoppe, Marilyn & Gaylord, Jan & Leigh, Barbara & Rainey, Damien (2003). Adolescent drinking and sex: Findings from a Daily Diary Study. *Perspectives on Sexual and Reproductive Health* 35, 162–168.
- Mäkelä, Klaus & Mustonen, Heli (2000). Relationships of drinking behaviour, gender and age with reported negative and positive experiences related to drinking. *Addiction* 95, 727–736.
- Mäkelä, P. (2003). Alkoholien käyttö ja haitat lisääntyvät. *Duodecim* 119, 2481–2487.
- Nyström, Mikael (1992). Positive and negative consequences of alcohol drinking among young university students in Finland. *British Journal of Addiction* 87, 715–722.

- Parkes, Alison & Wight, Daniel & Henderson, Marion & Hart Graham (2007). Explaining associations between adolescent substance use and condom use. *Journal of Adolescent Health* 40, 180.e1-180.e18.
- Pitkänen, T. & Lyyra, A.L. & Pulkkinen, L. (2005). Age of onset of drinking and the use of alcohol in adulthood: a follow-up study from age 8–42 for females and males. *Addiction* 100, 652–661.
- Rimpelä, Arja & Rainio, Susanna & Huhtala, Heini & Lavikainen, Hanna & Pere, Lasse & Rimpelä, Matti (2007). Nuorten terveystapatutkimus 2007. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö 1977–2007. Yliopistopaino, Helsinki.
- Salmi, Venla (2005). Sosiaalinen pääoma ja nuorten rikollisuus. Teoksessa Janne Kivivuori & Venla Salmi (toim.), Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214.
- Salmi, Venla & Kivivuori, Janne (2006). The association between social capital and juvenile crime. The role of individual and structural factors. *European Journal of Criminology* 3, 123–148.
- Slutske, Wendy & Piasecki, Thomas & Hunt-Carter, Erin (2003). Development and initial validation of the hangover symptoms scale: Prevalence and correlates of hangover symptoms in college students. *Alcoholism, Clinical and Experimental Research* 27, 1442–1450.
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2001). Valtioneuvoston periaatepäätös Terveys 2015 -kansanterveysohjelmasta. Julkaisuja 2001:4. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Swahn, Monica & Simon, Thomas & Hamming, Bart & Guerro, Janet (2004). Alcohol-consumption behaviors and risk for physical fighting and injuries among adolescent drinkers. *Addictive Behaviors* 29, 959–963.
- Tittle, Charles & Ward, David & Grasmick, Harold (2003). Self-control and crime/deviance: Cognitive vs. behavioural measures. *Journal of Quantitative Criminology* 19, 333–365.
- Tuinstra, Jolanda & Groothoff, Johan & van den Heuvel, Wim & Post, Doeke (1998). Socio-economic differences in health risk behavior in adolescence: do they exist? *Social Science and Medicine* 47, 67–74.
- Udry, J. & Bearman, P. (1998). New methods for new research on adolescent sexual behavior. In R. Jessor, ed. *New perspectives on adolescent risk behavior*. Cambridge University Press, Cambridge, 241–269.
- von der Pahlen, B. & Eriksson, P. (2003). Alkoholi ja aggressiivinen käyttäytyminen. *Duodecim* 119, 2488–2493.
- Windle, M. (2003). Alcohol use among adolescents and young adults. *Alcohol Research and Health* 27, 79–85.
- World Health Organization (WHO), Regional Office for Europe (2001). Declaration on Young People and Alcohol. (http://www.euro.who.int/AboutWHO/Policy/20030204_1).
- Zeigler, Donald & Wang, Claire & Yoast, Richard & Dickinson, Barry & McCaffree, Mary Anne & Robinowitz, Carolyn & Sterling, Melvyn (2005). The neurocognitive effects of alcohol on adolescent and college students. *Preventive Medicine* 40, 23–32.

Liitetaulukko 1 Taustamuuttujien jakaumat, viimeisen 12 kk aikana alkoholia juoneista nuorista (N=3 990)

	Yhteensä		Tytöt		Pojat	
	%	N	%	N	%	N
<i>Itsekontrolli</i>						
Korkea	35	1 368	38	788	32	576
Keskimääräinen	45	1 749	43	898	46	844
Heikko	21	808	19	390	22	407
<i>Sosiaalinen kontrolli</i>						
Korkea	33	1 278	37	757	29	517
Keskimääräinen	33	1 301	31	641	36	654
Heikko	34	1 317	32	664	35	641
<i>Ydinperhe</i>						
Kyllä	63	2 530	63	1 322	64	1 201
Ei	37	1 461	37	776	36	670
<i>Sosioekonominen asema</i>						
Erittäin hyvä	23	921	21	431	26	484
Melko hyvä	61	2 400	60	1 244	62	1 144
Talousvaikeuksia	16	635	20	408	12	224
N		3 990		2 098		1 871

IV NUORTEN RIKOSKÄYTTÄYTYMISEN JA UHRIKSI JOUTUMISEN VÄLINEN SUHDE

Anssi Keinänen

1 Johdanto

Viime vuosina rikoksen uhriksi joutuminen on noussut yhdeksi keskeisimmistä kriminologisen tutkimuksen kohteista (Zedner 2002). Rikosuhritutkimusten avulla voidaan muun muassa hankkia tietoa piiloon jäävästä rikollisuudesta, rikollisuutta ja rikollisuuskontrollia koskevasta kansalaismielipiteestä sekä väestön rikollisuutta koskevista peloista ja huolenaiheista. Tämän lisäksi voidaan saada tietoa siitä, millaisiin toimenpiteisiin ihmiset ovat ryhtyneet uhriksi joutumisen takia tai sen välttämiseksi sekä arvioida rikosten torjunta- tai ehkäisyhankkeiden onnistuneisuutta (Aromaa 2005, 155–156).

Kriminologisessa empiirisessä tutkimuksessa on selvitetty paljon sitä, mitkä tekijät ovat yhteydessä uhriksi joutumisen todennäköisyyteen. Erityisen tarkastelun kohteena kirjallisuudessa on ollut uhrikokemusten kasautuminen (ks. aiheesta esim. Pease 1998). Uhrikokemusten kasautumista on mitattu tutkimuksissa sillä, lisäävätkö yksilön muun tai saman rikostyyppin uhrikokemukset todennäköisyyttä joutua tarkasteltavan rikoksen uhriksi. Tseloni ja Pease (2003) kirjoittavat, että rikoksen uhriksi joutuminen on hyvä – ellei jopa paras – ennustaja tuleville uhrikokemuksille. Tällaisista kasautumisista käytetään termejä *multiple victimization* (usean tyyppisiä uhrikokemuksia) ja *single repeat victimization* (yhden rikoksen uhrikokemusten kasautuminen) (Deadman ja MacDonald 2005).

Myös rikollisuuden pelkoa koskeva tutkimus muodostaa nykyään kriminologiassa yhden keskeisen osa-alueen. Kriminaalipolitiikan tavoitteeksi on määritelty rikollisuudesta ja sen kontrolloimisesta aiheutuneiden kustannusten ja haittojen minimoiminen. Kansalaisten kokema rikollisuuden pelko on yksi rikollisuudesta aiheutuva kustannus yhteiskunnassa (ks. tarkemmin Cohen 2005). Tutkimuksissa on havaittu, että rikoksen uhreilla on kohonnut rikollisuuden pelko riippumatta siitä, minkä tyyppisen rikoksen uhriksi he ovat joutuneet (ks. kotimaisesta tutkimuksesta esim. Heiskanen 2002 väkivaltarikosten pelosta ja Keinänen 2007 omaisuusrikosten pelosta). Tuloksilla on selvä kriminaalipoliittinen merkitys. Rikollisuudesta aiheutuneiden hait-

tojen ja kustannusten vähentämisessä täytyy ottaa huomioon myös rikoksen uhrien kokema pelko.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää kriminologisessa tutkimuksessa vähemmän tarkasteltua aihetta nimittäin rikollisen käyttäytymisen ja rikoksen uhriksi joutumisen välistä yhteyttä. Lauritsen, Sampson ja Laub kirjoittivat vuonna 1991, että rikoskäyttäytymisen ja uhriksi joutumisen välinen yhteys on kriminologian alikehittyneimpiä tutkimusalueita. Aiheen tarkastelun vähyyttä kuvastaa hyvin se, että esimerkiksi kirjassa ”The Oxford Handbook of Criminology” Lucia Zedner (2002) uhreja käsittelevässä katsausartikkelissaan ei käsitellyt teemaa lainkaan. Rikoksen uhriksi joutumista on aikaisemmissa empiirisissä tutkimuksissa selitetty yksilön omilla ominaisuuksilla ja asuinympäristöön liittyvillä sosioekonomisilla tiedoilla. Vastaavasti yksilön omalla rikollisella käyttäytymisellä on harvemmin selitetty uhriksi joutumista. Näiden muutamien tutkimusten, joissa yhteyttä on tarkasteltu, tulokset ovat kiteytettävissä Kivivuoren (1999, 43) toteamukseen: ”Kriminologisen uhritutkimuksen (viktimologian) perustavia löytöjä on ollut sen toteaminen, että rikoksen tekijät ja uhrit ovat usein samoja henkilöitä. Ihmiset, jotka tekevät paljon rikoksia, elävät elämäntilanteissa, jonka jäsenet kohdistavat saalistavan tai väkivaltaisen käyttäytymisen ensi sijassa toisiinsa” (ks. myös aikaisemmista empiirisistä tutkimuksista Fattah 1993, 13–16).

On tärkeää tuntea, mitkä tekijät vaikuttavat rikoksen uhriksi joutumiseen, jotta esimerkiksi rikostentorjunnassa voimavaroja osattaisiin kohdentaa oikeisiin asioihin. On siis tarpeen tunnistaa ja arvioida henkilön oman rikollisen käyttäytymisen vaikutus riskiin rikoksen uhriksi joutumiselle. Ongelmaksi muodostuu se, kuinka voidaan erottaa rikollisen käyttäytymisen vaikutus muista tekijöistä, kuten päihteiden käytöstä ja toimeentulo-ongelmasta, selitettäessä rikoksen uhriksi joutumista. Empiirisessä tutkimuksessa on siis otettava huomioon samanaikaisesti muut uhriksi joutumiseen vaikuttavat tekijät – yksilön omat ja alueelliset tekijät –, jotta voidaan luotettavasti arvioida juuri oman rikollisen käyttäytymisen vaikutusta rikoksen uhriksi joutumiselle.

Artikkelin aluksi tarkastellaan uhriutumisen ja rikollisen käyttäytymisen välistä suhdetta teoriassa ja eräissä aikaisemmissa tutkimuksissa (jakso 2). Jaksossa kolme esitellään tutkimusaineisto ja jaksossa neljä kuvataan uhriksi joutumisen todennäköisyyksiä suhteessa vastaajan taustaominaisuuksiin. Monimuuttuja-analyysin tulokset on esitetty jaksossa viisi ja yhteenvedo suoritetaan jaksossa kuusi.

2 Uhriutumisen ja rikollisen käyttäytymisen suhteesta

Suomessa rikosten uhriksi joutumisen ja niiden tekemisen välistä suhdetta on tarkasteltu esimerkiksi Kivivuoren (1999) tutkimuksessa. Tutkimus perustuu vuoden 1998 Nuorisorikollisuuskyselyyn yhdeksäsluokkalaisten nuorten rikollisesta ja kielletystä käyttäytymisestä ja heidän uhrikokemuksistaan. Tutkimuksessa havaittiin, että rikollisiin ja kiellettyihin tekoihin osallistuneilla oli suurempi todennäköisyys joutua rikosten tai kiellettyjen tekojen uhriksi kuin niillä, jotka eivät tehneet kiellettyjä tekoja. Esimerkiksi niistä oppilaista, jotka eivät olleet syyllistyneet yhteenkään tutkimuksessa tarkastelluista 18:sta rikollisesta tai kielletystä teosta, oli noin 23 prosenttia joutunut rikoksen uhriksi viimeisten 12 kuukauden aikana, kun vastaava lukema niillä, jotka olivat syyllistyneet vähintään kahdeksaan rikolliseen tai kiellettyyn tekoon oli noin 75 prosenttia.

Tutkimuksessa havaittiin, että rikollisen teon ja uhriksi joutumisen välinen suhde oli suurempi väkivallan teoissa kuin omaisuusrikoksissa. Esimerkiksi pojista, jotka olivat syyllistyneet väkivaltaan, oli joutunut väkivallan uhriksi 51 prosenttia. Vastaavasti pojista, jotka eivät syyllistyneet väkivaltaan, oli kokenut väkivaltaa 18 prosenttia. Ero on melkein kolminkertainen. Tytöillä ero uhriksi joutumisessa oli vieläkin suurempi, noin nelinkertainen. Pojista, jotka olivat syyllistyneet varkauteen viimeisen 12 kuukauden aikana, oli joutunut varkauden uhriksi 30 prosenttia ja niistä pojista, jotka eivät olleet syyllistyneet varkauteen kuluvan vuoden aikana, varkauden uhriksi oli joutunut 17 prosenttia. Riskisuhde uhriksi joutumiselle oli lähes kaksikertainen.

Lauritsenin, Sampsonin ja Laubin (1991) tutkimuksessa tarkastellaan pahoinpitelyn, ryöstön, varkauden ja ilkeiden tekojen kohteeksi joutumista ja vastaajan omia tekokokemuksia kyseisistä rikoksista. Tutkimusaineisto muodostui viidestä kansallisesta nuorisokyselystä. Esimerkiksi ensimmäisessä kyselyssä havaittiin, että vastaajista, jotka eivät olleet itse syyllistyneet rikollisiin tekoihin, 12 prosenttia oli joutunut pahoinpitelyn uhriksi. Vastaavasti rikokseen syyllistyneistä väkivallan uhriksi oli joutunut 45 prosenttia. Tutkimuksen tulokset tukevat ajatusta, että vastaajan oma rikollinen käyttäytyminen lisää riskiä, että vastaaja itse joutuu rikoksen uhriksi. 16 regressiomallista 15:sta rikollista käyttäytymistä mittaava muuttuja sai positiivisen arvon ja oli samalla tilastollisesti merkitsevä selitettäessä rikoksen uhriksi joutumista, kun samanaikaisesti huomioitiin vastaajan yksilötason ominaisuuksia ja asuinalueen ominaisuuksia. Tutkijat tekevät johtopäätök-

sen, jonka mukaan nuorten uhriksi joutumista ei voida ymmärtää ottamatta huomioon heidän rikoskäyttäytymistään.

Deadmanin ja MacDonaldin (2004) tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten 12–30-vuotiaiden rikoskäyttäytymisen ja uhriksi joutumisen välistä suhdetta Isossa-Britanniassa vuonna 1998 tehdyn nuorisokyselyn perusteella. Tulokset osoittavat, että rikollisen käyttäytymisen ja rikosten uhriksi joutumisen välillä on tilastollisesti merkitsevä yhteys. Vastaajista, jotka eivät olleet syyllistyneet tarkasteltuihin rikoksiin, noin yhdeksän prosenttia oli joutunut väkivallan uhriksi viimeisen 12 kuukauden aikana. Pelkästään muihin kuin väkivaltarikoksiin joskus syyllistyneistä väkivaltarikoksen uhriksi oli joutunut 13 ja väkivaltarikoksiin syyllistyneistä 22 prosenttia. Ero oli selvästi pienempi pelkästään omaisuusrikoksen kohteeksi joutumista tarkasteltaessa. Niistä vastaajista, jotka eivät syyllistyneet mihinkään tarkasteltuun rikokseen, 10 prosenttia joutui viimeisen vuoden aikana omaisuusrikoksen uhriksi. Vastaavasti muita kuin väkivaltarikoksia tehneistä vastaajista noin 13 prosenttia ja väkivaltarikoksiin syyllistyneistä 14 prosenttia ilmoitti joutuneensa omaisuusrikoksen uhriksi. Myös monimuuttuja-analyyseissä havaittiin, että yksilön rikollinen käyttäytyminen lisää uhriksi joutumisen todennäköisyyttä.

Savolainen (2007) tutki perhetyypin vaikutusta nuorten rikoksen uhriksi joutumiselle. Tutkimuksessa tarkasteltiin kolmenlaisia perhetyyppejä lasten näkökulmasta katsottuna: perheitä, joissa vanhempina oli lasten biologinen isä ja äiti, yksinhuoltajaperheitä sekä perheitä, joissa vanhempina oli isä tai äitipuoli sekä biologinen vanhempi. Empiiriset tulokset osoittivat, että niiden perheiden lapsilla, joista toinen vanhempi oli isä- tai äitipuoli, oli noin kaksi kertaa suurempi riski joutua väkivaltarikoksen uhriksi kuin niiden perheiden lapsilla, jotka asuivat pelkästään biologisten vanhempien kanssa, vaikka samanaikaisesti malleissa kontrolloitiin useita uhriksi joutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksessa havaittiin myös, että nuoren oma rikollinen käyttäytyminen lisäsi tilastollisesti merkitsevästi uhriksi joutumisen todennäköisyyttä. Esimerkiksi kaikkein eniten rikoksia tehneillä oli yli kaksinkertainen riski joutua väkivaltarikoksen uhriksi verrattuna nuoriin, jotka eivät olleet syyllistyneet yhteenkään rikokseen tarkastelujakson aikana.

Salmi (2008b) selvitti vuonna 2008 toteutetun lapsiuhritutkimuksen pohjalta muun muassa erityyppisten uhrikokemusten yleisyyttä sekä väkivallan kasautumista peruskoulun 6. ja 9. luokkalaisten keskuudessa. Tutkimuksessa havaittiin, että nuorten päihteiden käyttö oli yhteydessä uhrikokemusten kasautumiseen. Mitä useammin nuori käytti alkoholia, sitä suurempi oli todennäköisyys väkivallan kasautumiselle. Tutkimuksessa havaittiin myös, että mitä aktiivisempaa oli nuoren oma rikoskäyttäytyminen,

nen, sitä todennäköisemmin hänelle oli kasautunut uhrikokemuksia. Esimerkiksi niistä vastaajista, jotka eivät olleet syyllistyneet lainkaan rikokseen edellisen 12 kuukauden aikana, viidellä prosentilla oli vähintään viisi uhrikokemusta 12 kuukauden ajalta. Vastaavasti niistä vastaajista, jotka olivat syyllistyneet vähintään kolmeen erityyppiseen rikolliseen tekoon viimeisen 12 kuukauden aikana, 27 prosentilla oli vähintään viisi uhrikokemusta 12 kuukauden ajalta. Kaiken kaikkiaan tutkimustulosten perusteella voidaan sanoa, että nuorten kasautuneisiin uhrikokemuksiin on yhteydessä vapaa-ajanvietto vanhempien valvonnan ulottumattomissa, johon liittyy kavereiden kanssa julkisissa tiloissa oleskelua, päihteiden käyttöä ja rikosten tekemistä (Salmi 2008b, 144).

Miksi sitten rikollisella käyttäytymisellä ja rikoksen uhriksi joutumisella näyttää olevan selkeä positiivinen riippuvuus? *Ensinnäkin* kyseessä voi olla näennäinen (*spurious*) riippuvuus ja todellisuudessa rikollisen käyttäytymisen ja uhriutumisen välillä ei olisikaan mitään yhteyttä. Esimerkiksi rikosentekijöiden ja uhrien samankaltaiset sosiodemografiset tekijät saattavat olla syynä siihen, että tutkimuksissa havaitaan positiivinen riippuvuus uhriutumisen ja rikoskäyttäytymisen välillä, jos näitä yhteisiä tekijöitä ei kontrolloida tilastollisissa mallissa. Lisäksi korkean rikollisuuden alueelle rikollisetkin voivat joutua muita useammin rikoksen uhriksi, vaikka rikollisen käyttäytymisen ja uhriutumisen välillä ei olisikaan minkäänlaista riippuvuutta (Deadman ja MacDonald 2004). Tutkimuksissa tulisikin kontrolloida alueelliset erot uhriutumiseen vaikuttavissa tekijöissä, jotta voitaisiin saada selville rikoskäyttäytymisen ja uhriutumisen välinen suhde.

Toiseksi rikollisen käyttäytymisen ja uhriutumisen välillä voi olla aito riippuvuus, mikä johtuu tutkittavien elämäntavoista ja rutiiniaktiiviteeteista. Esimerkiksi rikoksen tekijät viettävät vapaa-aikaansa samanlaisten ihmisten (eli rikollisten) kanssa ja silloin myös he itse voivat joutua helpommin rikoksen uhriksi (ns. homogamy-periaate). Kivivuoren (1999) tutkimuksessa havaittiin, että ne, jotka varastivat kuluneen vuoden aikana kaupasta tai kioskista, joutuivat merkitsevästi muita useammin varkauden uhriksi. Kivivuoren mukaan kysymyksessä on yleinen riskikäyttäytyminen ja osallistuminen sellaisiin ryhmiin, joiden muut jäsenet ovat tilaisuuksia hyväksi käyttäviä henkilöitä. Rikosaktiiviset nuoret viettävät aikaa keskenään, itsensä kaltaisten nuorten parissa. He kuuluvat ryhmiin, joissa muut toimijat ovat keskimääräistä impulsiivisempia, aggressiivisempia ja rikostilaisuuksia hyväksi käyttäviä. Siksi rikosaktiiviset nuoret joutuvat muita useammin sekä väkivallan että omaisuusrikosten uhriksi (ks. tarkemmin Kivivuori 2008, 166–167).

Ravintoloissa käynti ja päihtyneenä oleminen voi johtaa siihen, että yksilö menettää malttinsa helpommin ja syyllistyy rikokseen tai vastaavasti

tällainen henkilö on otollinen kohde tulla pahoinpidellyksi tai varkauden uhriksi. Myös rikollisjengeihin kuulumisen voi johtaa väkivaltatilanteisiin kilpailevan jengin kanssa. Kostaminen on yksi selitys sille, miksi sama henkilö voi olla sekä rikoksen uhri että rikollinen (ks. Fattah 1993 kostamisen eri syistä väkivaltarikosten kohdalla). Kivivuoren (2008) mukaan väkivallan osalta kyse on osin juuri siitä, että väkivaltaa harjoittavat henkilöt joutuvat itse väkivallan uhriksi muun muassa koston kautta. Yhteys rikosten tekemisen ja niiden uhriksi joutumisen välillä ilmenee kuitenkin myös varkauksissa.

Rikolliset voivat olla myös muita haluttomampia ilmoittamaan itseensä kohdistuneista rikoksista poliisille (henkilö saattaa pakoilla poliisia tai ei halua muuten olla tekemisissä poliisin kanssa) ja siksi he ovat helpompia uhreja kuin muut (Deadman ja MacDonald 2004). Esimerkiksi rikollisella ei ole välttämättä kannustinta ilmoittaa varkaudesta poliisille, mikäli varkauden kohteena oli aikaisemmin varastettu tavara tai ilmoittaa joutuneensa pahoinpitelyn uhriksi, jos syynä ovat maksamattomat huumevelat.

Jotta tutkimuksissa saataisiin selville, mikä on todellinen riippuvuus-suhde rikollisen käyttäytymisen ja uhriutumisen välillä, tulisi empiirisissä malleissa kyetä erottamaan ja kontrolloimaan samanaikaisesti uhriutumiseen vaikuttavat *alueelliset* ja *yksilölliset tekijät*, koska muuten empiiriset tulokset saattavat olla harhaisia (ks. esim. Lauritsen ym. 1991; Savolainen 2008). Tutkimuksissa on havaittu muun muassa, että rikollisilla ja rikoksen uhreilla on hyvin samantyyppiset sosiodemografiset ominaisuudet (Lauritsen ym. 1991, 267). Esimerkiksi Lauritsen ym. (1991, 269) toteavat, että rikollista käyttäytymistä kuvaavien tekijöiden ottaminen mukaan tilastollisiin malleihin on pienentänyt sukupuolen ja siviilisäädyn vaikutusta uhriksi joutumiselle.

3 Tutkimusaineisto

Tutkimuksessa rikoksen uhriksi joutumisen ja rikollisen käyttäytymisen välistä yhteyttä selvitetään vuosien 2004 ja 2008 Nuorisoriikollisuus-kyselyiden avulla. Kummatkin kyselyt on toteutettu huhti-toukokuussa. Kyselyt sisältävät vastaajan taustatietojen lisäksi tietoja vastaajan tekemistä kielletyistä teoista sekä vastaajaan kohdistuneista haitallisista teoista (ks. lisää aineistoista Kivivuori & Salmi 2005; Salmi 2008a; Salmi tässä julkaisussa, luku I).

Nuorisoriikollisuus-kyselyyn vastasi 6 279 oppilasta vuonna 2004 ja 5 826 oppilasta neljä vuotta myöhemmin. Tähän tutkimukseen heistä vali-

koitui 5 848 vastaajaa (93 % kokonaisaineistosta) vuoden 2004 kyselystä ja 5 371 vastaajaa (92 % kokonaisaineistosta) vuoden 2008 kyselystä. Koska osasta vastaajista ei ollut saatavilla kaikkia tarvittavia tietoja, he eivät valikoituneet mukaan lopulliseen tutkimusaineistoon. Yhteensä tutkimuksessa käytetään hyväksi 11 219 vastaajan tietoja. Yhdistetyn aineiston havainnoista 52 prosenttia on vuoden 2004 kyselystä ja 48 prosenttia vuoden 2008 kyselystä. Havaintojen määrää voidaan pitää kaiken kaikkiaan hyvänä¹.

On vaikea arvioida, kuinka paljon aineisto ja sitä kautta empiiriset tulokset muuttuvat, kun koko tutkimusaineisto ei ole käytössä. Puuttuvien tietojen poistamisesta johtuen tutkimuksessa esitetyt prevalenssit eivät välttämättä vastaa koko aineistoon perustuvia lukuja. Erot ovat kuitenkin pääsääntöisesti pieniä. Esimerkiksi vuoden 2004 kokonaisaineistossa tyttöjen osuus vastaajista oli 49,7 prosenttia ja tutkimuksessa käytettävässä aineistossa tyttöjen osuus oli 50,0 prosenttia eli ero oli 0,3 prosenttiyksikköä. Vastaavat lukemat vuoden 2008 aineistossa oli 50,5 ja 51,3 prosenttia eli eroa oli 0,8 prosenttiyksikköä.

Vuoden 2008 kyselyssä 9,5 prosenttia vastaajista ilmoitti käyttävänsä alkoholia ainakin kerran viikossa. Vastaavasti tutkimukseen valikoituneista vastaajista ainakin kerran alkoholia viikossa käyttäneiden osuus oli 9,1 prosenttia eli jonkin verran pienempää kuin kokonaisaineistossa. Saman vuoden kyselyssä tasan 25 prosenttia vastaajista ilmoitti, että heidän perheensä taloudellinen tilanne oli erittäin hyvä. Tutkimukseen valikoituneiden vastaajien keskuudessa vastaava lukema oli sama kuin kokonaisaineistossa. Tässä tutkimuksessa ei pystytä arvioimaan sen tarkemmin, kuinka empiirisiin tuloksiin vaikuttaa vastaajien valikoituminen lopulliseen tutkimusaineistoon, mutta vaikutus tuskin on kovinkaan suurta.

Tutkimuksessa selitettävänä muuttujana on vastaajan kokema *väkivaltarikollisuus* viimeisen 12 kuukauden aikana. Vastaaja luokiteltiin väkivaltarikoksen uhriksi, mikäli 1) joku oli yrittänyt varastaa vastaajalta jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkailemalla sillä viimeisen 12 kuukauden aikana; 2) joku oli uhannut vahingoittaa vastaajaa fyysisesti viimeisen 12 kuukauden aikana; tai 3) joku oli käynyt vastaajan kimppuun fyysisesti (lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta) viimeisen 12 kuukauden aikana. Vuoden 2004 kyselyyn vastaajista, jotka valikoituivat tutkimukseen, 1 596 eli 27 prosenttia oli joutunut väkivaltarikoksen uhriksi viimeisen 12 kuukauden aikana (ks. taulukko 1). Vastaavasti vuoden 2008 kyselyssä uhrien

¹ Esimerkiksi Lauritsen ym. (1991) pitivät tutkimuksessaan nuoriin kohdistuneista rikoksista hyvänä heidän 1 725 havaintoa, koska heidän tutkimuksensa keskittyi korkean rikosuhririskin joukkoon. Tässä tutkimuksessa havaintojen määrä on yli kuusinkertainen verrattuna heidän tutkimukseensa.

määrä oli 1 797, mikä vastaa 31 prosenttia kyseisen vuoden vastaajista. Tilastollisen testin mukaan uhriksi joutumisen todennäköisyydessä on tapahtunut tilastollisesti merkitsevä muutos neljän vuoden aikana². Taulukosta 1 voidaan havaita, että koko aineiston ja tässä käytetyn tutkimusaineiston tuottamat tiedot vastaajien uhrikokemuksista ovat lähes samat. Esimerkiksi vuoden 2004 kyselyssä väkivaltarikoksen uhriksi 12 viimeisen kuukauden aikana oli joutunut 27,1 prosenttia kaikista vastaajista. Tutkimukseen valittujen vastaajien joukossa uhriksi joutuneiden osuus oli 27,3 eli eroa oli 0,2 prosenttiyksikköä.

Kaikkein yleisimmin vastaajat ovat joutuneet fyysisen vahingoittamisen *uhkailun* kohteeksi kun taas kaikkein vähiten vastaajat ilmoittivat joutuneensa varkauden kohteeksi, jossa tekijä olisi käyttänyt tai uhannut käyttää väkivaltaa. Tutkimuksessa on huomattava, että uhrikokemusta mittaava muuttuja ei kerro, kuinka monen eri teon kohteeksi vastaaja on joutunut. Eikä uhrikokemusta kuvaava muuttuja myöskään sisällä tietoa, kuinka monta kertaa vastaaja on joutunut samaisen teon kohteeksi viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Uhrikokemusta mittaava muuttuja kuvaa ainoastaan, onko vastaaja joutunut yhdenkään tarkasteltavan teon kohteeksi viimeisen 12 kuukauden aikana vai ei.

Taulukko 1 Väkivallan kohteeksi joutuneiden nuorten osuus vuosina 2004 ja 2008, %^a

Uhrikokemus	Koko aineisto		Tutkimusaineisto	
	2004	2008	2004	2008
Joku oli yrittänyt varastaa vastaajalta jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkailemalla sillä	5	6	5	5
Joku oli uhannut vahingoittaa vastaajaa fyysisesti	21	24	21	24
Joku oli käynyt vastaajan kimppuun fyysisesti (lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta)	16	21	16	20
Jokin yllä mainituista teoista	27	32	27	31

^a Laskettu painottamattomista aineistoista.

4 Kuvailevia tietoja uhriksi joutumisen korrelaateista

Taulukossa 2 on esitetty vastaajien uhriksi joutumisen todennäköisyyksiä taustatekijöittäin sekä taustamuuttujien jakaumat lopullisessa tutkimusaineistossa. Taustatekijöiden valinta perustuu aiemmin läpikäytyyn empiiriseen tutkimuskirjallisuuteen ja niissä käytyihin keskusteluihin muuttujien

² χ^2 -testin p-arvo on 0,000.

valinnasta. Tummennetut muuttajat kuvaavat verrokkiryhmää myöhemmin tehtävässä regressioanalyysissä. Tarkasteltaessa vastaajien taustatekijöiden ja uhriksi joutumisen välistä suhdetta vuonna 2004 havaitaan, että pojat (34 %) ovat joutuneet tyttöjä (21 %) useammin väkivaltarikosten uhriksi. Erotus sukupuolten välillä oli 13 prosenttiyksikköä. Vuonna 2008 sekä ty- töillä että pojilla uhrikokemusten määrä oli noussut saman verran (4 pro- senttiyksikköä) neljän vuoden takaiseen kyselyyn verrattuna.

Sillä, onko vastaaja jäänyt koskaan luokalle, ei näytä olevan juurikaan yhteyttä rikoksen uhriksi joutumiselle vuoden 2004 kyselyn perusteella. Vastaavasti vuoden 2008 kyselyssä luokalla jääneiden uhriksi joutumisen osuus oli yli 14 prosenttiyksikköä suurempi kuin niiden, jotka eivät olleet jääneet koskaan luokalle. Tuloksen tekee epävarmaksi havaintojen vähyys: ainoastaan hieman alle kolme prosenttia vastaajista oli jäänyt luokalle ai- neiston mukaan.

Vastaajan koulumenestyksellä oli yhteys uhriksi joutumisen todennä- köisyyteen. Koulumenestystä mitattiin viimeisen todistuksen matematiikan, äidinkielen ja englannin arvosanojen keskiarvolla. Esimerkiksi vuoden 2008 kyselystä havaitaan, että vastaajista, joiden keskiarvo oli kahdeksan tai enemmän, väkivaltarikoksen uhriksi oli joutunut 24 prosenttia. Niillä vastaajilla, joiden keskiarvo oli kuusi tai pienempi, uhriksi joutuneiden osuus oli 46 prosenttia. Ero on noin kaksinkertainen.

Alkoholin käytöllä on selvä yhteys uhriksi joutumiselle. Vuoden 2004 kyselyyn vastaajista, jotka eivät käytä koskaan alkoholia, rikoksen uhriksi oli joutunut 15 prosenttia vastaajista. Niistä vastaajista, jotka käyttivät al- koholia viikoittain, uhrikokemusten osuus oli 50 prosenttia. Vuoden 2008 kyselyssä alkoholin kulutuksen ja uhriksi joutumisen välinen riippuvuus oli suurentunut hieman verrattuna neljän vuoden takaiseen kyselyyn. Esimer- kiksi alkoholia ainakin kerran viikossa käyttävien uhriosuus oli noussut vuoden 2004 50 prosentista 62 prosenttiin vuonna 2008. Toisaalta neljän vuoden aikana vastaajien alkoholin kulutusaktiivisuus oli laskenut selvästi.

Vastaajan perheen taloudellisella asemalla näyttää olevan selvä yhteys uhriksi joutumiselle. Esimerkiksi vuoden 2004 kyselyssä kaikkein useim- miten uhriksi ovat joutuneet vastaajat, joiden perheissä on paljon taloudel- lisiä vaikeuksia (43 %). Vastaajista, joiden perheen taloudellinen tilanne oli erittäin hyvässä kunnossa, oli 23 prosenttia joutunut rikoksen uhriksi. Nel- jän vuoden aikana vastaajien perheiden taloudellinen asema oli kohentunut hieman. On huomattava, että perheen taloudellisen tilanteen mittari perus- tuu nuoren subjektiiviseen arvioon eikä siksi välttämättä kuvaa perheen talouden todellista tilannetta.

Taulukko 2 Taustatekijöiden yhteys uhrikokemuksiin 2004 ja 2008, % uhreista ja kaikista kyselyyn vastanneista

Muuttuja	Osuus uhreista		Muuttujien jakaumat koko aineistoissa	
	2004	2008	2004	2008
Tyttö	21	25	50	51
Poika	34	38	50	49
Jäänyt luokalle: ei	27	31	97	97
Jäänyt luokalle: kyllä	31	45	3	3
Keskiarvo: 8 tai enemmän	21	24	47	48
Keskiarvo: yli 6 alle 8	32	37	42	42
Keskiarvo: 6 tai vähemmän	37	46	11	10
Alkoholi: ei koskaan	15	19	27	30
Alkoholi: Harvemmin kuin kerran kuussa	23	27	32	34
Alkoholi: 1–2 kertaa kuukaudessa	36	40	31	26
Alkoholi: ainakin kerran viikossa	50	62	10	9
Perheen talous: erittäin hyvä	23	28	22	25
Perheen talous: melko hyvä	27	30	60	60
Perheen talous: jonkin verran vaikeuksia	35	39	16	14
Perheen talous: paljon talousvaikeuksia	43	55	2	1
Maaseutumaiset kunnat	26	30	13	15
Taajamaan asutut kunnat	27	31	22	17
Kaupunkimaiset kunnat (alle 100 000 asukasta)	26	31	32	43
Kaupunkimaiset kunnat (yli 100 000 asukasta)	29	33	33	25
Asuinvuodet: 5 tai enemmän	27	31	89	93
Asuinvuodet: yli 2, alle 5 vuotta	28	37	5	4
Asuinvuodet: 2 tai vähemmän	33	40	6	4

Uhririkemuksia on hivenen enemmän vastaajilla, jotka ovat asuneet alle kaksi vuotta asuinpaikkakunnalla. Voidaan olettaa, että mitä lyhyemmän aikaa nuori on asunut paikkakunnalla, sitä vähemmän hänellä on kavereita. Yksinäinen nuori on vastaavasti muita helpompi kohde kiusaamiselle ja väkivallalle. Esimerkiksi vuoden 2008 kyselystä havaitaan, että niillä vastaajilla, jotka olivat asuneet paikkakunnalla yli viisi vuotta, uhrikokemuksia oli 31 prosentilla vastaajista. Vastaavasti niiden vastaajien keskuudessa, jotka olivat asuneet paikkakunnalla alle kaksi vuotta, uhrikokemusten osuus oli 40 prosenttia.

Lisäksi suurissa kaupungeissa vastaajien uhrikokemukset ovat muita vastaajia yleisempiä. Tulos vastaa hyvin aiempaa tutkimuskirjallisuutta (ks. esim. Glaeser ja Sacerdote 1999). Esimerkiksi vuoden 2008 kyselyssä yli 100 000 asukkaan kunnissa uhrien osuus oli 33 prosenttia, kun vastaava lukema maaseutumaisissa kunnissa asuvien keskuudessa oli 30 prosenttia.

Seuraavaksi tarkastellaan vastaajan perheen, kaveripiirin ja riskinottamisen yhteyttä uhriksi joutumiseen (taulukko 3). Nuoren kaveripiirillä voi olla suuri merkitys rikoksen uhriksi joutumisen kannalta. Esimerkiksi Kivivuori (2008, 250) kirjoittaa, että rikollisten nuorten ystävyys-suhteisiin liittyy myös se, että rikosaktiiviset nuoret joutuvat muita enemmän ja useammin rikosten uhreiksi. Kun rikosaktiivinen nuori viettää aikaa itsensä kaltaisten nuorten parissa, hänellä on kohonnut alttius joutua ystäviensä rikollisuuden kohteeksi. Rikollisuuden oppiminen ei tapahdu vain niin, että kavereilta opitaan rikollisuudelle suotuisia määritelmiä, tai siksi että rikollisuus itsessään on usein palkitsevaa. Rikollisuutta voi oppia myös joutumalla ystävien tekemien rikosten uhriksi. Myös sijaisrikoskokemukset, joissa joku toinen pyytää, vaatii tai pakottaa jonkun toisen tekemään rikoksen puolestaan, voivat johtaa rikollisuuden oppimiseen.

Vastaajan riskinottamista mitattiin summamuuttujalla kahden väittämän avulla: ”Otan mielelläni riskejä” ja ”Nautin enemmän jännityksestä kuin turvallisuudesta”. Vastausvaihtoehdot saivat arvoja nollan (täysin eri mieltä) ja neljän (täysin samaa mieltä) väliltä. Vastaaja luokiteltiin alhaiseksi riskinottajaksi, mikäli summamuuttujan arvo oli alle neljä, kohtalaiseksi riskinottajaksi, mikäli summamuuttujan arvo oli neljän ja kuuden välillä ja korkeaksi riskinottajaksi, mikäli summamuuttujan arvo oli seitsemän tai enemmän.

Voidaan olettaa, että mitä enemmän vastaaja on valmis ottamaan riskejä, sitä vähemmän hän yrittää välttää tai ehkäistä tilanteita, joissa uhriksi joutumisen todennäköisyys on suuri. Esimerkiksi vuonna 2008 korkean riskinottajien joukossa uhrikokemusten osuus oli 55 prosenttia. Vastaavasti alhaisen riskinottajien joukossa uhrikokemusten osuus oli 20 prosenttia. Toisin sanoen näyttää siltä, että vastaajan suhtautumisella riskiin on yhteyttä rikoksen uhriksi joutumiselle³.

Kaveririski-muuttuja perustuu kysymykseen: ”kuinka usein vietät vapaa-aikaasi muiden itseäsi vanhempien nuorten kanssa”. Vastausvaihtoehdot olivat ”en koskaan” ja ”aina” välillä. Kaveririski-muuttuja on luokiteltu muuttuja, joka saa arvon nolla, mikäli vastaaja ilmoitti viettävänsä vapaa-aikaa muiden itseänsä vanhempien nuorten kanssa joskus, harvoin tai ei koskaan. Muuttuja saa arvon yksi, mikäli vastaaja ilmoitti viettävänsä vapaa-aikaa itseänsä vanhempien nuorten kanssa usein tai aina.

Esimerkiksi vuonna 2004 vastaajista, jotka viettivät vapaa-aikaansa joskus tai harvemmin itseänsä vanhempien kavereiden kanssa, oli rikoksen uhriksi joutunut 23 prosenttia viimeisen 12 kuukauden aikana. Vastaavasti niiden vastaajien joukossa, jotka viettivät vapaa-aikaansa vähintäänkin

³ χ^2 -testin p-arvo on 0,000.

usein itseänsä vanhempien kavereiden kanssa, uhrikokemusten osuus oli 40 prosenttia. Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä⁴. Näyttää siis siltä, että kaveripiirillä on vaikutusta uhriksi joutumiselle.

Vastaajilta tiedusteltiin myös, kuinka usein he viettävät vapaa-aikaansa yksin. Vastausvaihtoehdot olivat ”en koskaan” ja ”aina” välillä. *Viettää vapaa-aikaa yksin* -muuttuja saa arvon nolla, mikäli vastaaja ilmoitti viettävänsä vapaa-aikaa yksin joskus, harvoin tai ei koskaan. Muuttuja saa arvon yksi, mikäli vastaaja ilmoitti viettävänsä vapaa-aikaa yksin usein tai aina. Näyttää siltä, että mitä useammin vastaaja viettää vapaa-aikaansa yksin, sitä vähemmän hänellä on kokemuksia rikoksen uhriksi joutumisesta. Esimerkiksi vuonna 2008 vastaajista, jotka viettivät usein vapaa-aikaansa yksin, oli 29 prosenttia joutunut tarkasteltujen rikosten uhriksi. Vastaavasti niistä, jotka viettivät harvoin vapaa-aikaansa yksin, rikoksen uhriksi oli joutunut 32 prosenttia vastaajista. Ero ei ollut kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä⁵.

Tutkimuksessa tarkastellaan myös vastaajien vanhempien sisarustensa kanssa vapaa-ajan viettämisen ja rikoksen uhriksi joutumisen yhteyttä. Muuttuja luokiteltiin dikotomiseksi usein/harvoin -muuttujaksi. Ei ole itsestään selvää, lisääntykö vai vähentykö uhrikokemusten määrä sen mukaan viettääkö nuori paljon aikaa sisarustensa kanssa. Viettäessään paljon vapaa-aikaa sisarustensa kanssa nuori viettää vähemmän aikaa esimerkiksi vanhempien kavereiden kanssa ja samoin sisarukset pystyvät kontrolloimaan toistensa käyttäytymistä (perheen sisäinen kontrolli). Toisaalta, kuten Kivivuori ja Savolainen (2003, 31) kirjoittavat, kodin seinät vaimentavat ulkopuolisen yhteiskunnan sosiaalista kontrollia, jolloin kynnyksensä turvautua laittomiin keinoihin ristiriitojen ratkaisemiseksi voi olla toisaalta matalampi kuin muuten.

Kyselyiden perusteella havaitaan, että vastaajat, jotka viettivät harvoin vapaa-aikaansa vanhempien sisarusten kanssa, olivat joutuneet väkivaltarikoksen uhriksi useammin kuin vastaajat, jotka viettivät usein vapaa-aikaa vanhempien sisarusten kanssa. On huomioitava, että koska tutkimuksessa ei huomioitu, onko vastaajalla ylipäänsä sisaruksia, muuttuja voi mitata osittain myös perhekokoa. Mikäli tässä käytetty muuttuja kuvaa myös lapsiluvun vaikutusta siten, että usein sisarusten kanssa vietetty aika myös indikoi perheen suurta lapsilukua, saatu tulos poikkeaa kiinnostavasti Kivivuoren ja Savolaisen (2003) tutkimuksesta. Kyseisessä tutkimuksessa havaittiin väkivaltakokemusten olevan keskimääräistä yleisempiä sellaisten nuorten parissa, jotka asuvat monilapsisessa yksinhuoltaja- tai uusperheessä.

⁴ χ^2 -testin p-arvo on 0,000.

⁵ χ^2 -testin p-arvo on 0,121.

Taulukko 3 Vastaajan perheen ja vapaa-ajan vieton yhteys uhrikokemuksiin 2004 ja 2008, % uhreista ja kaikista kyselyyn vastanneista

Muuttuja	Osuus uhreista		Muuttujien jakaumat koko aineistossa	
	2004	2008	2004	2008
Riskinottaminen: alhainen	17	20	30	33
Riskinottaminen: kohtalainen	28	32	52	53
Riskinottaminen: korkea	44	55	18	14
Kaveririski: harvoin	23	26	75	69
Kaveririski: usein	40	42	25	32
Viettää vapaa-aikaa yksin: harvoin	28	32	72	83
Viettää vapaa-aikaa yksin: usein	24	29	28	17
Viettää vapaa-aikaa vanhempien sisarus- ten kanssa: usein	26	27	48	66
Viettää vapaa-aikaa vanhempien sisarusten kanssa: harvoin	28	39	52	34

Tutkimuksen kannalta mielenkiintoisin kysymys on vastaajan oman rikosaktiivisuuden ja uhrikokemusten yleisyys. Tutkimuksessa rikosaktiivisuutta mitataan erilaisten *rikostekotyyppien* ja *rikostekojen* määrällä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana. Tarkasteltavina tekoina ovat 1) ilman ajokorttia ajaminen, 2) kaupasta tai kioskista varastaminen, 3) varastetun tavaran ostaminen, 4) auton varastaminen, 5) osallistuminen tappeluun, 6) pahoinpitely, 7) marihuanan tai hasiksen käyttö, 8) lääkkeiden käyttö päihteenä, 9) muiden huumeiden käyttö ja 10) humalassa moottoriajoneuvolla ajaminen. On huomattava, että esimerkiksi lääkkeitten käyttö päihteenä ei ole varsinaisesti rikos. Kyselyissä selvitettiin vastaajilta myös muita lievempien kiellettyjen tekojen tekemisiä. Näitä tekoja, kuten luvattomia poissaoloja koulusta, seiniin piirtelyjä ja koulusta varastamisia, ei huomioitu vastaajan omaa rikosaktiivisuutta mitattaessa.

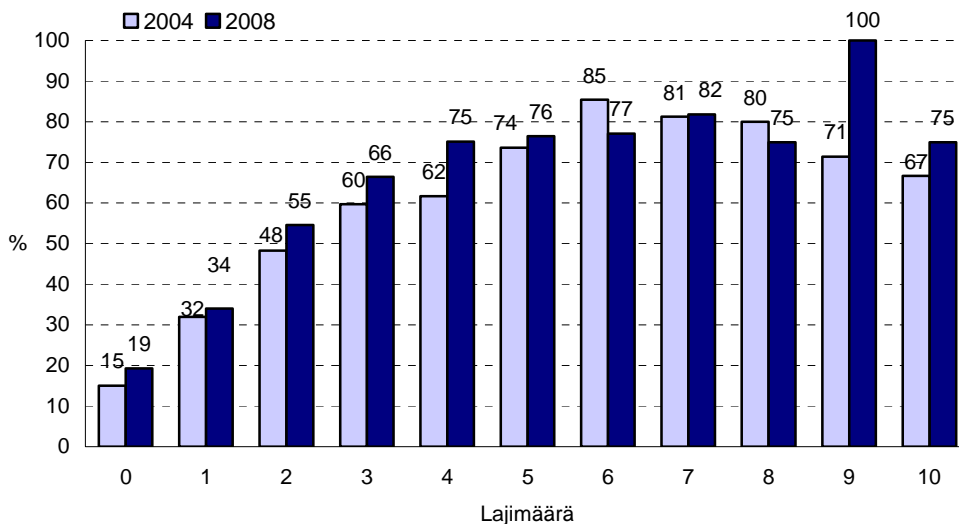
Rikoslajityyppien määrää laskettaessa tarkasteltiin, oliko vastaaja tehnyt kyseisen teon viimeisen 12 kuukauden aikana. Vastaavasti rikostekomääriä laskettaessa tarkasteltiin, kuinka monta kertaa vastaaja oli tehnyt kyseisen teon viimeisen 12 kuukauden aikana. Tutkimuksessa rikostyyppittäin maksimimäärä tehtyjä rikoksia rajoitettiin aineiston luotettavuuden parantamiseksi kymmeneksi.

Taulukossa 4 on esitetty vastaajien rikosaktiivisuus tehtyjen *rikoslajien määränä* 12 viimeisen kuukauden aikana. Molempina vuosina vastaajista hieman alle 60 prosenttia ilmoitti, että ei ollut tehnyt yhtään tarkasteltua rikosta viimeisen 12 kuukauden aikana. Vastaavasti noin 20 prosenttia vastaajista ilmoitti tehneen yhden tyyppisen rikoksen kuluneen 12 kuukauden aikana. Enemmän kuin viisi rikoslajia tehneiden vastaajien osuus oli pieni tutkimusaineistossa.

Taulukko 4 Rikoslajien määrien osuudet vuosien 2004 ja 2008 kyselyissä, %

Rikoslajimäärä	2004	2008
0	58	59
1	22	20
2	10	10
3	5	5
4	3	3
5	1	2
6	1	1
7	1	0
8	0	0
9	0	0
10	0	0

Kuviossa 1 on esitetty vastaajien tehtyjen rikoslajien määrän ja rikosuhrikokemusten välinen yhteys. Kuviosta huomaa, kuinka aluksi rikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyys kasvaa sen mukaan, kuinka moneen erityyppiseen rikokseen vastaaja on syyllistynyt. Esimerkiksi vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselystä havaitaan, että niillä, jotka eivät olleet syyllistyneet yhteenkään rikokseen vuoden aikana, todennäköisyys joutua rikoksen uhriksi oli 19 prosenttia. Vastaavasti viiteen eri rikostyyppiin syyllistyneiden vastaajien uhrikokemusten todennäköisyys oli 76 prosenttia. Toisin sanoen riski rikoksen uhriksi joutumiselle on nelinkertainen niillä, jotka ovat syyllistyneet viiteen rikostyyppiin suhteessa niihin vastaajiin, jotka eivät olleet syyllistyneet yhteenkään rikokseen viimeisen 12 kuukauden aikana.

Kuvio 1 Uhrikokemusten osuus suhteessa vastaajan tekemien eri rikoslajien määrään vuosina 2004 ja 2008, %

5 Monimuuttuja-analyysi

Selvitettäessä rikollisen käyttäytymisen ja uhriksi joutumisen todennäköisyyttä empiirisissä malleissa on kyettävä kontrolloimaan samanaikaisesti rikosteko-muuttujan lisäksi yksilökohtaiset ja alueelliset tekijät, joilla on vaikutusta rikoksen uhriksi joutumiselle. Aikaisemmin analyysissä verrattiin rikoksen uhriksi joutumista yhteen muuttujaan kerrallaan ja tutkittiin eri tekijöiden ja uhriksi joutumisen todennäköisyyden välisiä yhteyksiä vastaajien keskuudessa. Kahden muuttujan välisen riippuvuuden tarkasteleminen ei kuitenkaan anna tarkkoja tuloksia eri tekijöiden välisistä vaikutuksista rikoksen uhriksi joutumiselle, jos samalla ei oteta huomioon muiden tekijöiden samanaikaista vaikutusta.

Esimerkiksi sukupuolella todettiin olevan yhteys rikosten uhriksi joutumiselle. Toisaalta ei voida olla varmoja siitä, että sukupuoli selittäisi todellisuudessa rikoksen uhriksi joutumista. Voihan olla esimerkiksi niin, että pojat käyttävät tyttöjä enemmän alkoholia tai pojat viettävät enemmän aikaa vanhempien kavereiden kanssa, jolloin sukupuolten väliset käyttäytymiserot – ei siis itse sukupuoli – selittäisivät erot rikoksen uhriksi joutumiselle. Regressioanalyysin avulla voidaan kontrolloida useiden tekijöiden vaikutus rikoksen uhriksi joutumiselle samanaikaisesti, jolloin saadaan esimitoitua yksittäisen tekijän puhdas vaikutus tutkittavaan asiaan.

Koska selitettävä muuttuja on dikotominen 0/1-muuttuja, tutkimusmenetelmänä käytetään tässä tutkimuksessa logistista regressiota (logistisesta regressiosta ks. enemmän esim. Wooldridge 2003). Taulukossa 5 on raportoitu kertoimien arvot, p-arvot ja marginaalivaikutukset. Kertoimet kuvaavat muuttujan vaikutuksen eroa uhriksi joutumiselle suhteessa verrokkiryhmään (verrokkiryhmän kerroin on nolla)⁶. Eri tekijöiden tilastollisen yhteyden merkitsevyyttä tutkittavaan ilmiöön tarkastellaan niin sanotun p-arvon avulla: p-arvo kertoo, millä todennäköisyydellä voimme sanoa, että selitettävän muuttujan ja selittävän muuttujan välillä ei ole tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Mitä pienempi p-arvo on, sitä varmemmin voimme sanoa tekijöiden välillä olevan todellista keskinäistä riippuvuutta. Tummennetut kertoimet viittaavat tilastollisesti merkitseviin tuloksiin viiden prosentin riskitasolla tarkasteltuna. Marginaalivaikutus kuvaa sitä, kuinka monta prosenttiyksikköä tutkittavan ilmiön ennustettu todennäköisyys muuttuu kun yhden selittävän muuttujan arvo muuttuu. Yleensä marginaalivaikutus lasketaan muuttujien keskimääräisten arvojen (on ns. keskimää-

⁶ Taulukossa 5 ei ole esitetty verrokkiryhmiä tilan säästämiseksi. Ryhmät on esitelty taulukoissa 2 ja 3 (tummenettuna).

räinen vastaaja) kohdalla. Taulukon alalaidassa oleva merkintä P kuvaa keskimääräisen vastaajan uhrikokemusten todennäköisyyttä.

Perusmalli

Ensimmäisessä mallissa ei ole mukana rikollista käyttäytymistä kuvaavaa muuttujaa. Toisessa mallissa rikollista käyttäytymistä mittaa *tehtyjen rikoslajien määrä* ja kolmannessa mallissa *tehtyjen rikosten määrä luokiteltuna* muuttujana. Taulukossa 5 raportoidaan mallien tulokset. Tutkimuksessa arvioidaan, vaikuttaako se, miten vastaajan oma rikollinen käyttäytyminen mitataan saatuihin tilastollisiin tuloksiin. Mitä vähemmän tulokset vaihtelevat riippumatta käytetystä empiirisen mallin muodosta, sitä luotettavammina tuloksia voidaan pitää.

Ensimmäisessä mallissa uhriksi joutumista selitetään ilman tietoa yksilön omasta rikollisesta käyttäytymisestä. Voimakkain uhriksi joutumista selittävä tekijä, kertoimen suuruuden ja tilastollisen merkitsevyyden perusteella arvioituna, oli vastaajan alkoholin käyttö. Mikäli vastaaja ilmoitti käyttävänsä alkoholia ainakin kerran viikossa, hänen riskinsä joutua rikoksen uhriksi oli keskimäärin 32 prosenttiyksikköä suurempi kuin henkilöllä, joka ei käytä alkoholia koskaan. Kun *keskimääräisen vastaajan* riski joutua rikoksen uhriksi vuoden aikana oli 26 prosenttia, viikoittainen alkoholin kulutus lisäsi riskin uhriksi joutumiselle yli kaksinkertaiseksi. Toinen merkittävä tekijä, joka oli yhteydessä rikoksen uhriksi joutumiselle, oli vastaajan perheen taloudellinen tilanne. Ne vastaajat, joiden perheessä oli paljon talousvaikeuksia, kokivat 22 prosenttiyksikköä enemmän uhrikokemuksia kuin vastaajat, joiden perheen taloudellinen tilanne oli erinomaisessa kunnossa. Sillä, oliko vastaaja jäänyt koskaan luokalle tai kuinka kauan vastaaja oli asunut paikkakunnalla, ei ollut yhteyttä rikoksen uhriksi joutumiselle. Koulumenestyksen yhteys (kolmen aineen keskiarvo) rikoksen uhriksi joutumiselle oli vähäistä. Esimerkiksi vastaajilla, joiden keskiarvo oli 6–8, oli noin viisi prosenttiyksikköä suurempi riski joutua rikoksen uhriksi kuin yli kahdeksan keskiarvon omaavilla.

Vastaajan riskinottamisella ja suhteella vanhempiin kavereihin oli tilastollisesti merkittävä yhteys rikoksen uhriksi joutumiselle. Vastaajilla, joiden riskinottaminen oli korkeata, oli 18 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys joutua rikoksen uhriksi kuin niillä vastaajilla, jotka eivät ota paljon riskiä. Se, että viettää paljon vapaa-aikaa vanhempien kavereiden kanssa nostaa myös riskiä rikoksen uhriksi joutumisesta. Myös se, että viettää harvoin aikaa vanhempien sisarusten kanssa tai vastaavasti yksin lisäsi riskiä rikoksen uhriksi joutumiselle.

Pojilla oli merkittävästi suurempi riski joutua rikoksen uhriksi kuin ty-
töillä (n. 13 prosenttiyksikköä suurempi). Myös vuonna 2008 kyselyyn
vastanneilla oli suurempi todennäköisyys (n. 7 prosenttiyksikköä) joutua
rikoksen uhriksi kuin vuoden 2004 kyselyyn vastanneilla, kun vastaajien
muut ominaisuudet oli kontrolloitu mallissa.

Oman rikollisuuden huomioiminen

Malleissa 2 ja 3 rikoksen uhriksi joutumista selitettiin myös tiedolla vastaa-
jan omasta rikollisesta käyttäytymisestä. Toisessa mallissa rikollista käyt-
täytymistä mittaa *tehtyjen rikoslajien määrä* ja kolmannessa mallissa *tehty-
jen rikosten määrä luokiteltuna* muuttujana. Tulosten perusteella voidaan
sanoa, että rikosmuuttujan lisääminen malliin parantaa tilastollisen mallin
selitysvoimaa (muutokset log likelihood -arvoissa ja kertoimien p-arvot).
Vastaajan rikosaktiivisuutta kuvaavat muuttujat ovat tilastollisesti erittäin
merkitseviä (p-arvot < 0,000) jokaisessa mallissa. Vastaajan omalla rikolli-
sella toiminnalla on rikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyyttä lisäävä
vaikutus. Esimerkiksi mallissa 2 havaitaan, että niillä vastaajilla, jotka oli-
vat tehneet enemmän kuin kaksi eri *rikoslajia* 12 kuukauden aikana kym-
menestä tarkastellusta, oli 42 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys
joutua rikoksen uhriksi kuin niillä, jotka eivät olleet syyllistyneet yhteen-
kään rikokseen. Vastaavasti yhden rikoslajin tekeminen lisää uhriksi jou-
tumisen todennäköisyyttä noin 14 prosenttiyksikköä suhteessa niihin, jotka
eivät ole tehneet yhtään rikosta. Vaikutus on samansuuruinen kuin niillä,
jotka käyttävät alkoholia ainakin kerran viikossa suhteessa vastaajaan, joka
ei käytä alkoholia lainkaan.

Kaikkein parhaiten rikoksen uhriksi joutumista pystyttiin selittämään
silloin, kun rikollista käyttäytymistä kuvaava muuttuja mittasi tehtyjen *ri-
koslajien määrää* eikä tehtyjen *rikosten määriä* (Log likelihood -arvon pe-
rusteella tarkasteltuna). Log likelihood -arvo kuvaa, kuinka hyvin empiiri-
nen malli kuvaa aineistoa. On mielenkiintoista tarkastella, miten muiden
muuttujien vaikutukset ja vaikutusten tilastolliset merkitsevyydet uhriksi
joutumiselle muuttuvat, kun empiiriseen malliin lisätään rikollista käyttäy-
tymistä koskeva tieto. Kaiken kaikkiaan on havaittavissa, että tulokset säi-
lyvät melko samanlaisina riippumatta siitä, onko rikollista käyttäytymistä
kuvaava muuttuja mallissa vai ei. Esimerkiksi sukupuolen vaikutus uhriksi
joutumiselle pysyy hyvin samanlaisena riippumatta, onko rikollista käyt-
täytymistä kuvaava muuttuja mukana vai ei ja riippumatta miten käyttäy-
tymistä kuvaava muuttuja on mitattu. Pojilla on tulosten mukaan noin 11–

13 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys joutua väkivaltarikosten uhriksi verrattuna tyttöihin.

Myös esimerkiksi perheen taloudellisen tilanteen ja uhriksi joutumisen välisen yhteyden suuruudet ja tilastolliset merkitsevyydet säilyivät vakaana riippumatta siitä, kuinka rikollista käyttäytymistä oli mitattu. Nuorilla, joiden perheessä oli jonkin verran taloudellisia vaikeuksia, oli noin 11–12 prosenttiyksikköä suurempi todennäköisyys rikoksen uhriksi joutumiselle verrattuna nuoriin, joiden vanhempien taloudellinen tilanne oli erinomaisessa kunnossa. Siis perheen taloudellisella tilanteella ei ole ainoastaan vaikutusta nuorten rikolliseen käyttäytymiseen, vaan sillä on myös vaikutusta rikoksen uhriksi joutumisen riskiin.

Asuinpaikan vaikutus rikoksen uhriksi joutumiselle kasvoi hieman, kun empiirisessä mallissa huomioitiin vastaajan oma rikollinen käyttäytyminen. Esimerkiksi yli 100 000 asukkaan kunnissa riski rikoksen uhriksi joutumiselle oli viisi prosenttiyksikköä suurempi kuin maaseutumaisissa kunnissa, kun rikollista käyttäytymistä ei otettu huomioon. Vastaavasti vaikutus kasvoi seitsemään prosenttiyksikköön, kun vastaajan rikollinen käyttäytyminen huomioitiin empiirisessä mallissa.

Kaikkein eniten tutkimustulokset muuttuivat alkoholin kulutuksen ja riskinottamisen kohdalla, kun malleihin lisättiin rikollista käyttäytymistä kuvaava muuttuja. Esimerkiksi niillä vastaajilla, jotka ilmoittivat käyttävänsä alkoholia ainakin kerran viikossa, riski väkivaltarikoksen uhriksi joutumiselle oli 32 prosenttiyksikköä suurempi kuin niillä, jotka eivät alkoholia käytä lainkaan, kun mallissa ei ollut mukana rikollista käyttäytymistä kuvaavaa muuttujaa. Kun rikollista käyttäytymistä mitattiin tehtyjen rikoslajien määrällä, samaisen alkoholin kulutuksen vaikutus uhriksi joutumiselle oli enää 14 prosenttiyksikköä. Vastaavasti alkoholin vaikutus uhriksi joutumiselle laski 19 prosenttiyksiköstä yhdeksään niiden vastaajien keskuudessa, jotka ilmoittivat käyttävänsä alkoholia 1–2 kertaa kuukaudessa. Tulos on yhteneväinen Salmen (2008b) tutkimuksen kanssa, jossa havaittiin, että nuorten päihteiden käytön yhteys uhrikokemuksiin heikkeni, kun nuorten oma rikoskäyttäytyminen huomioitiin empiirisissä malleissa. On kuitenkin huomattava, että alkoholin kulutuksen ja riskinottamisen vaikutus uhriksi joutumiselle oli edelleen voimakas ja tilastollisesti merkitsevä, kun malleissa huomioitiin vastaajan oma rikollinen käyttäytyminen. Lisäksi on huomattava, että vapaa-ajanvietto omien vanhempien sisarusten kanssa ei ole enää yhteydessä uhriksi joutumiselle, kun malleissa kontrolloidaan vastaajan rikollinen käyttäytyminen.

Taulukko 5 Rikoksen uhriksi joutumista selittävät tekijät vuosina 2004 ja 2008

Muuttuja	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	kerroin	p-arvo	marginaali- vaikutus	kerroin	p-arvo	marginaali- vaikutus	kerroin	p-arvo	marginaali- vaikutus
Poika	0,678	0,000	13,23	0,561	0,000	10,82	0,549	0,000	10,56
Vuosi 2008	0,359	0,000	7,04	0,339	0,000	6,55	0,302	0,000	5,82
Perheen talous: melko hyvä	0,199	0,000	3,84	0,194	0,001	3,71	0,194	0,001	3,70
Perheen talous: jonkin verran vaikeuksia	0,587	0,000	12,49	0,531	0,000	11,10	0,543	0,000	11,34
Perheen talous: paljon talousvaikeuksia	0,973	0,000	22,29	0,829	0,000	18,56	0,847	0,000	18,97
Jäänyt luokalle: kyllä	-0,005	0,969	-0,10	0,003	0,984	0,05	0,012	0,928	0,23
Keskiarvo: yli 6 alle 8	0,231	0,000	4,55	0,121	0,017	2,34	0,157	0,002	3,03
Keskiarvo: 6 tai vähemmän	0,160	0,040	3,21	-0,093	0,257	-1,75	-0,002	0,982	-0,03
Asuinvuodet: yli 2, alle 5 vuotta	0,020	0,845	0,40	0,032	0,768	0,62	0,036	0,737	0,70
Asuinvuodet: 2 tai vähemmän	0,063	0,531	1,24	-0,025	0,815	-0,47	0,021	0,835	0,41
Taajamaan asutut kunnat	0,092	0,245	1,81	0,146	0,073	2,88	0,145	0,072	2,85
Kaupunkimaiset kunnat (alle 100 000 asukasta)	0,055	0,440	1,07	0,136	0,063	2,65	0,127	0,080	2,46
Kaupunkimaiset kunnat (yli 100 000 asukasta)	0,246	0,001	4,92	0,352	0,000	7,01	0,362	0,000	7,21
Riskinottaminen: kohtalainen	0,355	0,000	6,90	0,239	0,000	4,60	0,242	0,000	4,64
Riskinottaminen: korkea	0,810	0,000	17,59	0,480	0,000	9,95	0,549	0,000	11,45
Kaveririski: usein	0,466	0,000	9,51	0,319	0,000	6,35	0,359	0,000	7,16
Yksin vapaa-aika: usein	0,198	0,000	3,96	0,252	0,000	5,02	0,246	0,000	4,89
Sisarusten kanssa vapaa-aika: harvoin	0,121	0,008	2,37	0,070	0,138	1,36	0,077	0,100	1,49
Alkoholi: Harvemmin kuin kerran kuussa	0,420	0,000	8,46	0,234	0,000	4,59	0,248	0,000	4,86
Alkoholi: 1–2 kertaa kuukaudessa	0,884	0,000	18,58	0,442	0,000	8,89	0,528	0,000	10,66
Alkoholi: ainakin kerran viikossa	1,378	0,000	31,64	0,652	0,000	14,00	0,844	0,000	18,49
Rikoslajimäärä: 1 kpl				0,666	0,000	13,92			
Rikoslajimäärä: 2 kpl				1,220	0,000	27,64			
Rikoslajimäärä: yli 2 kpl				1,821	0,000	41,71			
Tekomäärä: 1–2							0,728	0,000	15,55
Tekomäärä: 3–9							1,045	0,000	23,11
Tekomäärä: 10 tai enemmän							1,292	0,000	28,95
Vakio	-3,038	0,000		-3,013	0,000		-3,065	0,000	
N	11219			11219			11219		
Log likelihood	-6063,13			-5765,53			-5844,80		
Pseudo R2	0,105			0,149			0,138		
P	26,6%			26,1%			26,0%		

Edellä esitetyt tulokset viittaavat voimakkaasti siihen, että rikollisen käyttäytymisen ja uhriutumisen välillä on positiivinen riippuvuus, kun yksilöllisiä ja alueellisia tekijöitä on samanaikaisesti kontrolloitu mallissa. Lisäksi oma rikollinen käyttäytyminen oli kaikkein voimakkaimmin yhteydessä vastaajan rikoksen uhriksi joutumisen kanssa. Toisaalta empiiriset tulokset voivat olla harhaisia, mikäli malleista puuttuu selittäviä tekijöitä, jotka vaikuttavat sekä uhriksi joutumisen todennäköisyyteen että rikolliseen käyttäytymiseen. Esimerkiksi edellä esitetyistä empiirisistä malleista puuttui tietoja, kuinka usein vastaaja viettää aikaansa perjantai- ja lauantai-iltaisina nuorten suosimissa paikoissa. Tällä voi olla yhteys sekä uhriksi joutumisen että rikoksen tekemisen kanssa. Samoin aineistossa ei ollut tietoa, onko vastaaja esimerkiksi ujo ja hiljainen. Tätä tosin yritettiin huomioida sisällyttämällä malleihin tieto siitä, kuinka paljon vastaaja viettää vapaa-aikaansa yksin. Jatkossa voitaisiin tutkia, joutuvatko ujoja ja hiljaisia useammin rikoksen kohteeksi ja toisaalta ovatko ne nuoret muita useammin rikoksen tekijöinä, jotka eivät ole ujoja ja hiljaisia.

6 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kriminologiassa verraten vähälle huomiolle jäänyttä aiheetta: rikoksen uhriksi joutumisen ja rikosten tekemisen välistä suhdetta. Tutkimuksen tulos on selvä: vastaajan oma rikollinen käyttäytyminen lisää todennäköisyyttä joutua myös itse rikosten uhriksi, kun samanaikaisesti kontrolloitiin muun muassa yksilön omia taustatekijöitä, perheen taloudellinen tilanne sekä asuinalueen taajama-astetta. Vastaajan oma rikollinen käyttäytyminen oli kaikkein voimakkain uhrikemusta selittävä tekijä. Voidaankin todeta Kivivuoren (2008, 313) tapaan, että rikolliset ovat rikollisuuden suhteen erityisen haavoittuva ryhmä. Lisäksi on huomattava, että alkoholin kulutuksen ja riskinottamisen vaikutus uhriksi joutumisella laski selvästi, kun malliin sisällytettiin tieto vastaajan omasta rikollisesta käyttäytymisestä. Muiden tekijöiden vaikutus rikoksen uhriksi joutumiselle säilyi melko samoina riippumatta siitä, sisältyikö empiiriseen malliin tietoa vastaajan omasta rikollisesta käyttäytymisestä vai ei.

Tutkimuksessa tarkasteltiin nuorten 15–16-vuotiaiden käyttäytymistä. Tulevaisuudessa olisi hyvä, jos vastaavanlainen tutkimus voitaisiin tehdä koskien aikuisväestöä. Silloin voitaisiin tarkastella paremmin, kuinka samankaltainen suhde rikollisella käyttäytymisellä ja uhriksi joutumisella on erityyppisissä ryhmissä. Esimerkiksi Suomessa on kerätty laajoja ”Turvalisuustutkimus” kyselyaineistoja, joissa on selvitetty muun muassa kansa-

laisten näkemyksiä ja kokemuksia turvallisuusasioista, asuinkunnan ja poliisin palveluista sekä uhriutumista. Tulevaisuudessa olisikin hyvä, jos näissä kyselytutkimuksissa kerättäisiin tietoja myös vastaajan omasta rikollisesta käyttäytymisestä.

Tutkimuksen tulos on sikäli mielenkiintoinen, että kriminologisessa tutkimuksessa rikollisuutta selittävät tutkimukset ovat olleet pitkälti erillään tutkimuksista, joissa on selitetty rikoksen uhriksi joutumista. Tulokset kuitenkin osoittavat, että henkilön oma rikollinen käyttäytyminen ja riski rikoksen uhriksi joutumiselle eivät ole erillisiä prosesseja. Selitettäessä rikoksen uhriksi joutumista tutkimuksissa on syytä kontrolloida yksilön ja asuinalueen sosiodemografisten tekijöiden lisäksi yksilön oma rikollinen käyttäytyminen. Tulevaisuudessa kriminologisessa tutkimuksessa tulisi entistä paremmin huomioida ja myös teoreettisesti selittää rikollisen käyttäytymisen ja uhriksi joutumisen välistä mekanismia. Toisaalta tämän suhteen ymmärtäminen ja selittäminen ei ole yksinkertaista. Kuten Fattah (1993, 3) toteaa, uhrin ja uhriuttajan (victimizer) suhteet eivät ole kiinteitä, staattisia vaan ne ovat dynaamisia ja vaihtuvaisia. Sama yksilö voi siirtyä peräkkäin roolista toiseen tai olla samanaikaisesti molemmissa rooleissa. Esimerkiksi kostamisessa rikoksen uhri siirtyy hyvinkin nopeasti uhrista rikoksen tekijäksi. Hayn ja Evansin (2006) tutkimuksessa saatiin todisteita siitä, että rikoksen uhriksi joutuminen ei ole ainoastaan *seuraus* omasta rikollisesta käyttäytymisestä, vaan se on myös *syy* nuorten rikolliselle käyttäytymiselle myöhemmin.

Tässä tutkimuksessa rikollista käyttäytymistä kuvasi yleinen rikosaktiivisuutta mittaava summamuuttuja. Toisaalta, onko erityyppisten rikosten tekemisellä samanlainen vaikutus uhriutumisriskiin? Tulevaisuudessa olisi hyvä, jos uhriutumista selitettäisiin rikostyyppikohtaisten muuttujien avulla. Silloin voitaisiin selvittää, lisääkö väkivaltarikosten tekeminen muita rikostyyppisiä enemmän väkivaltarikoksen uhriksi joutumista. Mikäli näin olisi, se voisi viitata koston roolin keskeisyyteen uhriutumista selitettäessä.

Tutkimuksessa havaittiin, että vuonna 2008 rikoksen uhriksi joutuminen oli yleisempää kuin vuonna 2004 (ks. esim. taulukko 1 ja regressioanalyysin tulokset, ks. myös uhrikokemusten muutoksista tarkemmin Salmi tässä julkaisussa luku I.6). Taulukon 2 perusteella syntyy vaikutelma, että uhrikokemusten yleistymisen jossain määrin keskittyy ”korkeimman riskin ryhmään”: prosenttiyksikköinä tarkasteltuna riski rikoksen uhriksi joutumiselle on noussut eniten alle 6 keskiarvon omaavilla, alkoholia usein juovilla, paljon talousvaikeuksia omaavilla, hiljattain paikkakunnalle muuttaneilla. Tässä tutkimuksessa oletettiin, että tietyn tekijän vaikutus uhriksi joutumiselle on samanlainen riippumatta kyselyvuodesta. Tulevaisuudessa

olisi hyvä huomioida myös se, muuttuuko eri tekijöiden vaikutus uhriksi joutumiseen ajassa.

Tulos rikollisen käyttäytymisen vaikutuksesta uhriutumiseen on myös kriminaalipoliittisesti mielenkiintoinen. Yksilöiden rikolliseen käyttäytymiseen puuttuminen voi vaikuttaa rikollisuuden määrään kahta kautta. Ensinnäkin tehokas puuttuminen vähentää henkilön omaa rikollista käyttäytymistä ja toiseksi se vähentää mahdollisesti henkilöön kohdistuvien rikostilaisuuksien määrää, jos henkilö muuttaa omaa käyttäytymistään. Toteutuakseenhan rikos tarvitsee potentiaalisen tekijän, toiseksi sopivan kohteen eli uhrin ja kontrollin (valvonta tai kohteen suojaus) puuttumista samaan aikaan ja samassa paikassa. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että perheen talousvaikeudet lisäävät nuoren uhriksi joutumisen riskiä. Tätä taustaa vasten on kiinnostavaa seurata, lisääkö nykyinen taloudellinen taantuma nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhriksi joutumista.

Havainto, että rikolliset joutuvat muita useammin itse rikoksen uhreiksi asettavat oman haasteensa yrittäessä parantaa rikosten uhrien asemaa ja kehitettäessä rikoksen uhreille erilaisia tukipalveluita. Olisi tärkeää selvittää, jäävätkö rikosaktiiviset henkilöt mahdollisesti rikosten uhreille tarkoitettujen auttavien puhelinten ja muiden tukimuotojen katveeseen. Jos rikosuhrikokemukset ovat entisestään kasaantumassa ”riskiryhmiin”, tai ”syrjäytymisvaarassa oleviin” – mihin tämän tutkimuksen tulokset näyttäsivät viittaavan – voi vaarana olla, että olemassa olevat rikosuhrien tukimuodot jäävät rikosten uhreilta kenties täysimääräisesti hyödyntämättä.

LÄHTEET

- Aromaa, Kauko (2005). Epilogi: Uhritutkimuksen vahvuudet. Reino Sirén & Päivi Honkatukia (toim.), *Suomalaiset väkivallan uhreina: tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216, 153–160.
- Cohen, Mark A. (2005). *The Costs of Crime and Justice*. Routledge, Taylor & Francis Group.
- Deadman, Derek & MacDonald, Ziggy (2004). Offenders as victims of crime?: an investigation into the relationship between criminal behaviour and victimization. *Journal of Royal Statistics Society A*. Part 1, 53–67.
- Fattah, Ezzat A. (1994). The interchangeable roles of victim and victimizer. *HEUNI PAPERS* No. 3.
- Glaeser, Edward L. & Sacerdote, Bruce (1999). Why is there more crime in cities? *The Journal of Political Economy*, Vol. 107, 225–258.
- Hay, Carter & Evans, Michelle (2006). Violent victimization and involvement in delinquency: examining predictions from general strain theory. *Journal of Criminal Justice* Vol. 23, 261–274.

- Heiskanen, Markku (2002). *Väkivalta, pelko, turvattomuus: surveytutkimusten näkökulmia suomalaiseen turvallisuuteen*. Tilastokeskus. Hakapaino Oy.
- Keinänen, Anssi (2007). ”Miten huolestunut olette siitä, että omaisuuttanne varastetaan...”: Suomalaisten kokema omaisuusrikollisuuden pelko vuosina 2003 ja 2006. *Oikeus* Vol. 36, 264–282.
- Kivivuori, Janne (1999). *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–1998*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 161.
- Kivivuori, Janne (2008). *Rikollisuuden syyt*. Nemo.
- Kivivuori, Janne & Savolainen, Jukka (2003). *Helsingin nuoret rikosten uhreina ja tekijöinä*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 204.
- Kivivuori, Janne & Salmi, Venla (2005). *Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004: Teemana sosiaalinen pääoma*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214.
- Lauritsen, Janet L. & Sampson, Robert J. & Laub, John H. (1991). The link between offending and victimization among adolescents. *Criminology*, Vol. 29, 265–292.
- Pease, Ken (1998). Repeat victimisation: taking stock. Crime Detection and Prevention Series, paper 90. Home Office.
- Salmi, Venla (2008a). Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2008. Oikeuspoliittisen laitoksen verkkokatsauksia 9/2008.
- Salmi, Venla (2008b). Väkivallan kasautuminen. Teoksessa: Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008) *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset*. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 17/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere.
- Savolainen, Jukka (2007). Family Structure and Adolescent Victimization in Finland: Investigating the Stepfamily as a Source of Risk. *Research on Finnish Society* Vol. 1, 17–27.
- Tseloni, Andromachi & Pease, Ken (2003). Repeat personal victimization. ’boost’ or ’flags’. *British Journal of Criminology*, Vol. 43, 196–212.
- Wooldridge, Jeffrey M. (2003). *Introductory Econometrics: a modern approach*. Thomson South-Western.
- Zedner, Lucia (2002). Victims. Maguire, Mike & Morgan, Rod & Reiner, Robert (toim.), *The Oxford Handbook of Criminology*. Oxford University Press.

V NUORET SEURUSTELUSUHDEVÄKIVALLAN UHREINA

Venla Salmi

1 Johdanto

Nuorten seurustelusuhdeväkivallan tutkimuksen katsotaan alkaneen varsinaisesti 1980-luvun alkupuolella, jolloin julkaistiin ensimmäinen opiskelijoiden seurustelusuhdeissa tapahtuvaa väkivaltaa kartoittava tutkimus (Makepeace 1981). Aiemmin parisuhdeissa tapahtuvan väkivallan tutkimus oli painottunut pääosin avioliitossa tapahtuvaan ja naisten kokemaan väkivaltaan. Vaikka naisiin kohdistuva väkivalta on yhä keskeinen parisuhdeväkivallan ja perheväkivallan teema, tutkimus on parin viimevuosikymmenen aikana laajentunut sekä teoreettisesti että empiirisesti koskemaan useantyyppisiä pari- ja lähisuhdeita sekä laajemmin määriteltyä väkivaltaa (ks. Capaldi & Gorman-Smith 2003; Close 2005; Hickman ym. 2004).

Samalla kun tutkimuskenttä on laajentunut, on ilmiöön liittyvä käsitteistö monipuolistunut. Kansainvälinen tutkimuskirjallisuus käyttää nuorten seurustelusuhdeväkivallasta useimmiten käsitettä *dating violence*, joka määrittää suhteen lähtökohtaisesti muuksi kuin avo- tai avioliitoksi. Muita parisuhdeväkivallasta ylipäättään käytettyjä termejä ovat *partner violence*, *intimate partner violence* ja *relationship violence*. Ilmiökenttään läheisesti liittyviä käsitteitä ovat myös perheväkivalta (*domestic violence*) ja lähisuhdeväkivalta, joiden kautta väkivaltaa tarkastellaan laajemmassa kuin parisuhteen kontekstissa. Erityisesti feministiseen paradigmaan nojaava tutkimus taas käyttää usein naisiin kohdistuvan väkivallan käsitettä (*violence against women/wives*). (Ks. esim. Nyqvist 2001, 17–19; Close 2005; Keskinen 2005, 21–22; Winstok 2007.) Nuorten intiimisuhteissa tapahtuvasta väkivallasta puhutaan seuraavassa seurustelusuhdeväkivaltana erotuksena aikuisten, useimmin avo- tai avioliitossa kokemalle parisuhdeväkivallalle.

Tässä artikkelissa tarkastellaan 15–16-vuotiaiden suomalaisnuorten kokemaa seurustelusuhdeväkivaltaa vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyn aineiston valossa (N=5 826). Seurustelusuhdeväkivalta on osa laajempaa parisuhdeväkivaltailmiötä ja näin ollen aluksi esitellään lyhyesti eri näkökulmia, joiden kautta teemaa on lähestytty tutkimuskirjallisuudessa. Tämän

jälkeen tarkastellaan parisuhdeväkivallan mittaamiseen liittyviä kysymyksiä sekä niitä tekijöitä, joiden on havaittu olevan yhteydessä pari- ja seurustelusuhteissa tapahtuvaan väkivaltaan. Tutkimuksen empiirisessä osassa esitellään nuorten kokeman seurustelusuuhdeväkivallan yleisyyttä sekä siihen liittyviä piirteitä ja riskitekijöitä.

Pari- ja seurustelusuuhdeväkivallan tutkimuskenttä on varsin laaja, joten artikkelissa on tehty joitain rajauksia. Tutkimuksen empiirisessä osassa nuorilta ei kysytty, oliko heidän seurustelukumppaninsa samaa tai eri sukupuolta nuoren itsensä kanssa. Näin ollen samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ei tarkastella eksplisiittisesti myöskään tutkimuskirjallisuuden kautta, vaikka monet tutkimustulokset ovat sinänsä sovellettavissa myös samaa sukupuolta olevien henkilöiden parisuhteisiin¹. Tarkastelujen ulkopuolelle on jätetty myös seksuaalinen väkivalta seurustelusuhteissa, vaikka kyseessä on sinänsä merkittävä parisuhdeväkivallan muoto.

2 Pari- ja seurustelusuuhdeväkivalta tutkimuskirjallisuudessa

2.1 Näkökulmaeroja

Parisuhdeväkivaltaa tarkastellaan tutkimuskirjallisuudessa monista lähtökohdista käsin. Toisistaan eroavia ja toisaalta päällekkäisiä selitysmalleja tai teorioita parisuhdeväkivallalle on useita. *Evoluutioteoreettinen näkökulma* painottaa evoluutiobiologisia tekijöitä parisuhdeväkivallan syntymekanismeina (Belsky 2001), *sosiaalisen oppimisen näkökulma* korostaa lapsuus- ja nuoruusajan kokemuksia myöhemmän parisuhdeväkivallan laukaisijana (Ehrensaft 2008), *kehitysteoreettisesta näkökulmasta* parisuhdeväkivalta nähdään yhtenä ilmentymänä henkilön antisosiaalisen ja aggressiivisen käytöksen ketjussa (Capaldi & Gorman-Smith 2003) kun taas *vuorovaikutusnäkökulma* korostaa yksilön sijasta suhdetta, jossa väkivaltaa ilmenee (Winstok 2007).

Suuri osa pari- ja seurustelusuuhdeväkivallan tutkimuksesta on kuitenkin mahdollista jaotella karkeasti kahteen eri näkökulmaan, joita voidaan nimittää *sukupuolittuneen parisuhdeväkivallan näkökulmaksi* ja *konfliktilähtöisen parisuhdeväkivallan näkökulmaksi*. Yksinkertaistettuna näkökulmien keskinen ero on siinä, nähdäänkö parisuhdeväkivalta yksi- vai kaksisuuntaise-

¹ Aiheesta löytyy jokin verran omaa kirjallisuutta (ks. Coleman 2007), mutta pääosa parisuhdeväkivallan tutkimuksesta keskittyy heteroseksuaalisiin parisuhteisiin.

na ilmiönä. Sukupuolittuneen väkivallan näkökulmasta parisuhdeväkivalta on asymmetristä, pääosin miehen naiseen kohdistamaa väkivaltaa, kun taas konfliktilähtöinen näkökulma tutkii parisuhdeväkivaltaa symmetrisenä, yleisimmin molempien osapuolten harjoittamana väkivaltana. (Ks. esim. Archer 2000; Dobash & Dobash 2004; Dutton & Nicholls 2005; Felson 2006; Winstok 2007).

Sukupuolittuneen parisuhdeväkivallan näkökulma² perustuu ajatukselle siitä, että parisuhdeväkivallan tekijä on mies ja kohteena on nainen. Tutkimusperinne nojaa vahvasti feministiseen paradigmaan, jossa väkivalta nähdään miehisen vallankäytön ilmenemismuotona. Samoin parisuhdeväkivallan syynä pidetään miehen halua kontrolloida naista sekä käyttää valtaa suhteessa. (Esim. Nyqvist 2001, 122; Niemi-Kiesiläinen 2004, 59–63; Dobash & Dobash 2004; Keskinen 2005, 25–26, 60–67; Husso 2003, 322–328.) Parisuhdeväkivalta ja joskus jopa perheväkivalta³ esitetään useimmin jo lähtökohtaisesti ja määritelmällisesti miehen naiseen kohdistamaksi väkivallaksi (esim. Niemi-Kiesiläinen 2004, 23). Näin ollen sukupuolittuneen parisuhdeväkivallan paradigmasta käsin tarkasteltu parisuhdeväkivalta on itse asiassa *naisiin* kohdistuvaa parisuhdeväkivaltaa. (Lahti 2001; Piispa 2004; Husso 2003; Johnson & Leone 2005; Keskinen 2005; Piispa 2008.)

Johnson (1995, 284) on käyttänyt patriarkaalisen terrorismin (patriarchal terrorism) käsitettä kuvatessaan miehen naiseen kohdistamaa väkivaltaa. Käsite sopii hyvin kuvaamaan feminististä näkemystä parisuhdeväkivallasta. Näkemyksen mukaan miehen naiseen kohdistama parisuhdeväkivalta on seurausta yhteiskunnassa vallitsevasta miesten ja naisten epätasa-arvosta sekä patriarkalisesta traditiosta, joka oikeuttaa miehen kontrolloimaan puolisoaan. Tällainen terrorisoiva kontrolli ilmenee fyysisen väkivallan lisäksi muun muassa henkisenä väkivaltana, taloudellisena alistamisena, uhkailuna, pelotteluna, eristämisenä ja seksuaalisena väkivaltana. (Lehtonen & Perttu 1999; Niemi-Kiesiläinen 2004, 59–63; Säävälä ym. 2006.)

Sukupuolittuneen väkivallan näkökulmassa korostuu naisiin kohdistuvan väkivallan ja parisuhdeväkivallan erityisyys verrattuna muunlaiseen väkivaltaan. Tunnusomaisena tälle väkivallalle nähdään prosessinomaisuus, jatkuvuus ja raaistuminen (Piispa 2004, 41–45; Lehtonen & Perttu

² Suomalaisissa feministisissä väkivaltatutkimuksissa on käytetty ilmauksia sukupuolistunut, seksualisoitunut ja sukupuolittunut väkivalta viittaamaan siihen, että sukupuoli ja seksuaalisuus ovat osa väkivallan rakennetta, väkivaltaan liitettyjä merkityksiä, asenteita ja selitystapoja (Näre & Ronkainen 2008, 21. Ks. terminologiasta ja sukupuolittuneen/sukupuolistuneen väkivallan määrittelystä myös Ronkainen 1998; Ronkainen 2001).

³ Esimerkiksi Suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan perheessä käytetty lapsiin kohdistuva väkivalta on kuitenkin useammin äidin kuin isän tekemää. On myös viitteitä siitä, että perheväkivallan yleisin muoto on juuri lapsiin kohdistuva väkivalta. (Sariola 1990; Ellonen ym. 2008.)

1999; Säävälä ym. 2006). Näkökulmaa edustavat tutkijat eivät pidä perheväkivallan syynä tai selittäjinä kriminologian, psykologian ja psykiatrian tutkimusperinteissä väkivaltaa selittäviä tekijöitä kuten yksilöeroja aggressiivisuudessa, heikkoa itsekontrollia, päihteiden runsasta käyttöä, mielen-terveysongelmia tai sosiaalisia vuorovaikutusongelmia. Pikemminkin edellä mainitut seikat nähdään neutralisaatioina, joilla todellinen väkivallan perusta – patriarkaallinen vallankäyttö – yritetään peittää ja joilla oikeutetaan ja selitellään väkivallan käyttöä. (Lehtonen & Perttu 1999, 46–49; Husso 2003, 66–71; ks. myös Kotanen 2006.)

Konfliktilähtöisen parisuhdeväkivallan näkökulma⁴ nojaa empiirisiin havaintoihin, joiden mukaan sekä miehet että naiset käyttävät parisuhteissa väkivaltaa; myös vakavaksi määriteltyä ja vammoja tuottavaa väkivaltaa (Acher 2000; 2002; Capaldi & Owen 2001; Dutton & Nicolls 2005; Ehrensaft ym. 2004; Straus 2008). Samoin tiedetään, että niin miehet kuin naiset voivat traumatisoitua parisuhdeväkivallan seurauksena ja kokea pelkoa parisuhteessa (Capaldi & Owen 2001; Hamel 2007; ks. myös Dutton & Nicolls 2005, 700–702). Yleisin parisuhdeväkivallan muoto on molemminpuolinen väkivalta, harvemmin väkivaltaa käyttää vain toinen puolisoista (Capaldi & Owen 2001; Hamel 2007; Straus 2008). Tutkimusasetelmasta, tutkittavien iästä, parisuhteen muodosta (seurustelusuhde, avoliitto, avioliitto) ja tutkittavista väkivallan muodoista riippuen naisten ja miesten osuudet väkivallan tekijöinä ja uhreina vaihtelevat, kuten myös se, missä suhteessa vammoja tuottavaa väkivaltaa esiintyy. Joka tapauksessa kiistaton havainto siitä, että sekä miehet että naiset voivat olla ja ovat parisuhdeväkivallassa sekä uhreja että tekijöitä, on näkökulman edustajien mukaan otettava lähtökohdaksi niin tutkimuksessa kuin käytännön parisuhde- ja perheväkivaltatyössä.

Erityisesti angloamerikkalaisessa kirjallisuudessa tutkimuskenttä näyttää jakautuneen voimakkaasti sukupuolittuneen- ja konfliktilähtöisen parisuhdeväkivallan näkökulman kahteen leiriin, joiden välillä on avointa kiistaa niin teoreettisista lähtökohdista, metodologiasta kuin tulosten luotettavuudesta. (Dobash & Dobash 2004; Dutton & Nicholls 2005.) Sen sijaan Suomessa parisuhdeväkivallan viimeaikainen tutkimus nojaa joitakin poikkeuksia (Savolainen 2005; Flinck 2006; Rantala ym. 2008) lukuun ottamat-

⁴ Käytän konfliktilähtöisen parisuhdeväkivallan käsitettä kuvaamaan näkökulmaa, jonka lähtökohtana on parisuhdeväkivalta kahdenvälisenä prosessina, jossa sekä mies että nainen voivat olla tekijänä tai uhrina. Näkökulmaan voisi yhtä hyvin kutsua molemminpuolisen tai kahdensuuntaisen perheväkivallan näkökulmaksi, sillä näkökulman alle voidaan sijoittaa tutkimuskirjallisuutta, joka näkee parisuhdeväkivallan syyt hyvin moninaisesti, eikä ainoastaan parisuhteessa ilmenevistä vuorovaikutusongelmista käsin.

ta sukupuolittuneen väkivallan näkökulmaan ja feministiseen paradigmaan (esim. Lahti 2001; Husso 2003; Niemi-Kiesiläinen 2004; Piispa 2004; Keskinen 2005).

Nuorten seurustelusuhdeväkivaltaa koskeva tutkimuskirjallisuus ei ole yhtä voimakkaasti jakautunut teoreettis-ideologisiin näkökulmiin kuin aikuisten parisuhdeväkivaltaa koskeva tutkimus. Lähtökohdiltaan se kuitenkin lähestyy pikemminkin konfliktilähtöistä näkökulmaa. Valtaosa kirjallisuudesta käsittelee seurustelusuhdeväkivaltaa kahdensuuntaisena ilmiönä, jossa useimmiten tutkitaan sekä tyttöjen että poikien tekemää ja kokemaa väkivaltaa. Vahvasti kyselytutkimuksiin nojaava seurustelusuhdeväkivallan empiirinen tutkimuskirjallisuus linkittyy niin ikään selkeästi muuhun nuoruudenaikaista antisosiaalista käyttäytymistä koskevaan tutkimukseen. Nämä lähtökohdat luovat viitekehysten myös tälle tutkimukselle.

2.2 Pari- ja seurustelusuhdeväkivallan mittaamisesta

Väkivallan uhriksi joutumista voidaan mitata monilla tavoilla. Menetelmästä ja tietolähteestä riippuen saman ilmiön yleisyydestä saatu kuva voi vaihdella hyvinkin paljon. Näin on myös parisuhde- ja seurustelusuhdeväkivallan kohdalla. Vain pieni osa parisuhdeväkivallasta tulee poliisin tai muiden viranomaisten tietoon ja tätä kautta viranomaistilastoihin. Suurin osa parisuhdeissa tapahtuvasta väkivallasta on niin kutsuttua piilorikollisuutta. Esimerkiksi yhdysvaltalaisaineistojen perusteella on arvioitu, että parisuhdeväkivaltaa kokeneista naisista 8–14 prosenttia ja miehistä 1–3 prosenttia ilmoittaa viranomaisille itseensä kohdistuneesta parisuhdeväkivallasta (Fontes 2007; Fontes 1998). Suomessa Kansallisten uhritutkimusten mukaan 4 prosenttia miehistä ja 10 prosenttia naisista ilmoitti itseensä kohdistuneesta parisuhdeväkivallasta poliisille (Salmi ym. 2009). Nuorten seurustelusuhdeissa tapahtuva väkivalta tulee todennäköisesti vieläkin harvemmin poliisin tietoon. Nuorten tekemissä ja kokemissa rikoksissa piilorikollisuuden osuutta pidetään ylipäätään varsin suurena (Kivivuori 2005).

Piilorikollisuuden suuresta määrästä johtuen parisuhdeväkivallan määrästä ei ole mahdollista muodostaa oikeasuhtaista kuvaa tarkastelemalla pelkästään viranomaistilastoja vaan tarvitaan täydentävää tutkimustietoa. Tällaista tietoa saadaan muun muassa uhritutkimuksista ja itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimuksista, joissa henkilöiltä itseltään kysytään, ovatko he joutuneet parisuhdeväkivallan uhriksi tai ovatko he itse käyttäneet väkivaltaa. Parisuhdeväkivallan tutkimuksessa tyypillisesti käytettyjä kyselyaineistoja ovat rikosuhri-/uhritutkimukset, naisuhritutkimukset, perheväkivallan kohteeksi joutuneille naisille tai parisuhdeväkivaltaa tehneille mie-

hille suunnatut kysely- ja haastattelututkimukset sekä eri vastaajaryhmille suunnatut nimenomaan parisuhdeväkivaltaa kartoittavat kyselytutkimukset. Nuorten seurustelusuhdeväkivaltaa on tutkittu pääosin kyselytutkimuksin, sillä esimerkiksi poliisitilastot ja yleiset uhritutkimukset antavat hyvin rajoitetusti tietoa tästä väkivallan muodosta.

Myös kyselytutkimukset voivat kuitenkin antaa toisistaan poikkeavaa tietoa samasta ilmiöstä riippuen siitä, ketkä kuuluvat tutkimuksen perusjoukkoon, miten otos on muodostettu ja millaisia mittareita käytetään. Myös se, missä kontekstissa kysely on esitetty, saattaa vaikuttaa tuloksiin. Sama kysymys kotitaloustutkimuksen tai rikosuhritutkimuksen viitekehetyksessä saattaa herättää vastaajassa erilaisia mielikuvia ja näin ohjata kysymykseen vastaamista. Nuorisoriikollisuuskyselyn konteksti on itse ilmoitetun rikollisuuden tutkimus, jossa ensisijaisesti mitataan nuorten omaa rikoskäyttäytymistä. On vaikeaa arvioida, onko seurustelusuhdeväkivallan uhriksi joutumista kartoittavien kysymysten vastaamiseen vaikuttanut se, että lomakkeessa uhrikokemuksia kartoittavia kysymyksiä edeltää laajahko nuoren omaa rikoskäyttäytymistä mittaava osio. On mahdollista, että omien kiellettyjen ja rikollisten tekojen muisteleminen herkistää nuorta muistamaan paremmin myös itseensä kohdistuneita tekoja. Toisaalta rikostekojen konteksti saattaa suodattaa vastauksista kaikkein lievimpiä tapauksia. Tässä tutkimuksessa esitettyjen analyysien kannalta asialla ei ole sinällään merkitystä, mutta se on syytä huomioda, mikäli tuloksia jatkossa verrataan eri menetelmillä toteutettuihin tutkimuksiin.

2.3 Pari- ja seurustelusuhdeväkivallan syistä

Pari- ja seurustelusuhdeväkivaltaa voidaan tarkastella sekä sen tekemisen että sen uhriksi joutumisen näkökulmista. Havainto siitä, että parisuhdeväkivalta on tyypillisimmin molemmin puolista tarkoittaa sitä, että usein samat henkilöt sekä käyttävät suhteissa väkivaltaa että joutuvat sen uhriksi. Tämän perusteella voidaan yleistäen ajatella, että myös samat tekijät määrittävät parisuhdeväkivallan tekijöitä ja uhreja.

Parisuhdeväkivaltaan liittyvät syyt ja seuraukset näyttäytyvät laajana neurologisten, psykologisten, tilannekohtaisten, vuorovaikutuksellisten ja kulttuuristen tekijöiden kokonaisuutena. Pari- ja seurustelusuhdesuhdeväkivallan taustalla olevien tekijöiden on havaittu olevan varsin samankaltaisia sekä miehille että naisille (esim. Henning ym. 2003; Busch & Rosenberg 2004; Medeiros & Straus 2007; Hamel 2007, 5–7).

Yksilökohtaiset tekijät, kuten taipumus aggressiivisuuteen ja asosiaaliseen käyttäytymiseen sekä persoonallisuushäiriöt, on todettu merkittäviksi syiksi sekä miesten että naisten tekemälle parisuhdeväkivallalle (Moffitt ym. 2000; Moffitt ym. 2001; Henning ym. 2003; Ehrensaft ym. 2004; Hamel 2007; Medeiros & Straus 2007). Samat tekijät selittävät voimakkaasti myös muunlaista väkivaltaista käyttäytymistä. Useat parisuhdedynamiikkaan ja konflikteihin liittyvistä syistä – muun muassa mustasukkaisuus, halu kontrolloida puolisoa, tyytymättömyys parisuhteessa, väkivallan hyväksyminen konfliktin ratkaisemiskeinona ja heikot kommunikaatiotaidot – selittävät myös parisuhdeväkivaltaa. Nämä tekijät liittyvät yhtä lailla niin miesten kuin naisten käyttämään parisuhdeväkivaltaan. (Henning ym. 2003; Medeiros & Straus 2007; Straus 2008.) Väkivallan käyttö itsepuolustuksena on niin ikään molempien sukupuolten käyttämä parisuhdeväkivallan muoto. (Hamel 2007, 8–9; Dutton & Nicolls 2005, 687–689; ks. myös Moffitt ym. 2001, 63–66.)

Lapsuusaikana koettu väkivalta ja hyväksikäyttö sekä väkivallan todistaminen lapsuuden kodissa muodostavat riskitekijän myöhemmälle seurustelusuhdeväkivallalle ja parisuhdeväkivallalle (Glass ym. 2003; Henning ym. 2003; Wekerle & Avgoustis 2003; Kaura & Allen 2004; Medeiros & Straus 2007; Ehrensaft 2008; Wekerle ym. 2009; Wolfe ym. 2009). Nuoruuden seurustelusuhdeväkivallan yhteyttä aikuisiän parisuhdeväkivaltaan on tutkittu vähän, mutta viitteitä parisuhdeväkivallan jatkuvuudesta on olemassa. (O’Leary ym. 1989; ks. myös Hamberger & Ambuel 1998; Close 2005.) Nuoruudenaikainen seurustelusuhdeväkivalta voidaan nähdä linkkinä lapsuusajan perheessä tapahtuneen väkivallan ja tulevassa perheessä tapahtuvan väkivallan välissä (Coker ym. 2000; Wolfe ym. 2009).

Päihteiden käyttö, päihderiippuvuus, muunlainen väkivalta kuin parisuhhteissa tapahtuva sekä rikoskäyttäytyminen ovat myös yhteydessä parisuhdeväkivaltaan (Moffitt ym. 2000; Bush & Rosenberg 2004; Henning ym. 2003; ks. myös Rantala ym. 2008). Tiedetään, että sekä miehet että naiset, jotka ovat yksilökohtaisilta ominaisuuksiltaan taipuvaisia väkivaltaiseen käyttäytymiseen ylipäätään, ovat todennäköisemmin väkivaltaisia myös parisuhhteissa. Parisuhdeväkivaltaa voidaankin pitää yleisen epäsosiaalisen käyttäytymisen eräänä ilmenemismuoto. (Moffitt ym. 2000; Moffitt ym. 2001, 53–70, 185–197; ks. myös Ehrensaft ym. 2004.)

Nimenomaisesti nuorten seurustelusuhdeväkivaltaa ja siihen liittyviä tekijöitä käsittelevä tutkimuskirjallisuus on niukempaa kuin aikuisten parisuhdeväkivaltaa koskeva tutkimus. Tulokset näyttävät kuitenkin olevan monelta osin yhteneviä. Havainto parisuhteessa tapahtuvan väkivallan molemminpuolisuudesta näyttää pitävän paikkaansa myös nuorten kohdalla (Capaldi & Gorman-Smith 2003, 245). Nuoret, jotka ovat joutuneet seurus-

telusuhdeväkivallan kohteeksi, ovat usein myös itse käyttäneet väkivaltaa parisuhteessa (Watson ym. 2001; Swahn ym. 2008a). Seurustelusuhdeväkivalta on yhdistetty myös muihin väkivallan muotoihin kuten kavereiden väliseen väkivaltaan (Swahn ym. 2008a).

Tutkimusten mukaan nuorten riskiä joutua seurustelusuhdeväkivallan uhriksi lisäävät muun muassa kokemukset vanhempien tekemästä väkivallasta, kaveripiirissä tapahtuva seurustelusuhdeväkivalta, aiemmat väkivaltakokemukset, aikaisin alkanut päihteiden käyttö, päihteiden käyttö ylipäättään ja seksuaalinen riskikäyttäytyminen (Coker ym. 2000; Hickman ym. 2004; Glass ym. 2003; Swahn ym. 2008b).

Monissa nuorten rikoskäyttäytymistä ja uhrikokemuksia koskevissa tutkimuksissa käytetään poikittaisasetelmia, joissa ei pystytä todentamaan syy-seuraussuhteiden suuntaa. Tämän tutkimuksen aineisto perustuu niin ikään poikkileikkauskyselyyn. Seurustelusuhdeväkivaltaan liittyvien tekijöiden kausaalisuhteiden tutkiminen on kuitenkin haastavaa myös pitkittäisasetelmissä, sillä monet seurustelusuhdeväkivallan, muun väkivallan ja ylipäättään rikoskäyttäytymisen kannalta keskeiset yksilökohtaiset ja elämäntyyliin liittyvät tekijät esiintyvät yhdessä ja vaikuttavat kehämäisesti toisiinsa (Wikström & Butterworth 2006, 3–5).

Kriminologian valikoitumisteorioiden mukaan tietyillä ominaisuuksilla varustetut henkilöt ajautuvat muita todennäköisemmin rikoksiin. Kausaalisuhde ei ole kuitenkaan yksisuuntainen vaan erilaiset sosiaaliset reaktiot ruokkivat yksilön käyttäytymistäipumusten jatkuvuutta (Kivivuori 2008, 89–136). Samat henkilöt, jotka ajautuvat rikosten pariin joutuvat useammin myös rikosten uhreiksi, ovat muita onnettomuusalttiimpia ja taipuvaisempia runsaaseen päihteiden käyttöön. Eräs tunnetuimpia kriminologian valikoitumisteorioita on itsekontrolliteoria, jonka mukaan henkilön alhainen itsekontrolli on tekijä, jonka perusteella henkilö ”valikoituu” ongelmakäyttäytymisen pariin. Alhainen itsekontrolli – joka ilmenee muun muassa impulsiivisuutena ja riskinottohalukkuutena – aiheuttaa sekä rikoskäyttäytymistä, holtitonta päihteiden käyttöä että onnettomuuksiin joutumista (Gottfredson & Hirschi 1990). Rikoskäyttäytymiseen taipuvaiset henkilöt hakeutuvat toistensa seuraan ja tätä kautta taas ympäristön virikkeet vahvistavat tiettyjä käyttäytymismalleja. Rikoksiin syylistyneet henkilöt solmivat myös todennäköisemmin parisuhteita sellaisten henkilöiden kanssa, jotka tekevät rikoksia (Moffitt ym. 2001, 184–197).

Eräs keskeinen tekijä niin rikosten tekemisessä kuin rikosten ja onnettomuuksien uhriksi joutumisessa muodostavat henkilön rutiinitoiminnot. Se, miten ja missä seurassa henkilö viettää aikansa ja mihin vuorokaudenaikoihin hän liikkuu julkisilla paikoilla, on vahvasti yhteydessä rikosten tekemisen todennäköisyyteen ja niiden uhriksi joutumisen riskiin (Wik-

ström & Butterworth 2006, 247–248; Kivivuori 2008, 322–359). Nuori, joka ei seurustele, ei luonnollisestikaan voi joutua seurusteluhdeväkivallan uhriksi. Yölliseen tappeluun nakkioskijonossa ei joudu henkilö, joka pysyy kotona ja menee yhdeksältä nukkumaan. Aktiivinen rikoskäyttäytyminen ja toistuva rikosten uhriksi joutuminen siis liittyvät todennäköisemmin myös riskialttiiseen elämäntyyliin. Suomalaisten nuorten kohdalla on aiemmin havaittu, että riskialtis elämäntyyli on yhteydessä kasautuneisiin väkivaltakokemuksiin (Salmi 2008a).

Seuraavaksi siirrytään tarkastelemaan nuorten seurusteluhdeväkivallaa empiirisen aineiston valossa. Ennen seurusteluhdeväkivallaa koskevia tuloksia esitellään tässä tutkimuksessa käytettyjä seurusteluhdeväkivallan kokemista kartoittavia kysymyksiä sekä niitä taustamuuttujia, joita myöhemmin tullaan käyttämään seurusteluhdeväkivallasta liittyvissä analyyseissä. Tämän lisäksi tarkastellaan nuorten seurusteluun ja seurustelusuhteisiin liittyviä piirteitä.

3 Seurusteluhdeväkivallan mittarit ja taustamuuttujat

3.1 Seurusteluhdeväkivallan mittarit

Nuorisoriikollisuuskyselyssä seurustelukumppanin mustasukkaisuutta, loukkaavaa käyttäytymistä sekä fyysistä seurusteluhdeväkivallaa kartoitettiin kahdella kysymyssarjalla (liite 2, kysymyssarjat 246 ja 247). Ensimmäisessä kysymyssarjassa kysyttiin, onko nykyinen seurustelukumppani ollut mustasukkainen eikä halua vastaajan puhuvan muiden poikien/tyttöjen kanssa, onko hän puhunut vastaajasta loukkaavasti ystävilleen tai nimitellyt tätä lanistaakseen tai nöyryyttääkseen. Toisessa kysymyssarjassa kartoitettiin onko nykyinen seurustelukumppani uhkaillut väkivallalla tai käyttänyt eriasteista väkivaltaa kuten estänyt liikkumasta, läimäissyt, heittänyt esineellä, lyönyt tai potkinut. Väkivaltaisen käyttäytymisen toistuvuutta kartoitettiin kysymällä onko kumppani tehnyt teon kerran tai useammin. Kysymykset ovat samoja tai samantyyppisiä, joilla naisuhritutkimuksessa (Piispa ym. 2006) kartoitettiin miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa.

Tällaisten niin kutsuttujen tekopohjaisten mittarien käyttöä parisuhdeväkivallan tutkimuksessa on kritisoitu siitä, etteivät tekokysymykset ole yksiselitteisiä, vaan ne voidaan ymmärtää eri tavoin eikä niiden perusteella voida päätellä tekojen kontekstia. On myös esitetty, että samat teot ovat miehen tekeminä vakavampia ja tuottavat pahempia seurauksia kuin naisen tekemi-

nä. (Ks. esim Dobash ym. 1992; Dobash & Dobash 2004; Ronkainen 2004; Piispa 2004, 45–50; Säävälä ym. 2006.) Samankaltaisia väkivallan kokemista kartoittavia kysymyksiä käytetään kuitenkin hyvin yleisesti niin parisuhdeväkivaltatutkimuksissa kuin myös muunlaisen väkivallan mittaamisessa. Esimerkiksi Suomessa vastaavia mittareita on naisuhritutkimuksen lisäksi käytetty Kansallisissa uhritutkimuksissa (Sirén ym. 2007), lapsiuhritutkimuksessa (Ellonen ym. 2008), kutsuntatutkimuksessa (Salmi 2008b) sekä Nuorisoriikollisuuskyselyiden yleisiä uhrikokemuksia kartoittavassa osioissa.

3.2 Taustamuuttajat

Seurustelusuhdeväkivaltaan liittyvissä analyysissä otetaan huomioon useita yksilökohtaisia ja perheeseen liittyviä taustatekijöitä. Yksilökohtaisista ominaisuuksista mukana ovat rikoskäyttäytymisen laajuus, yleiset rikosuhrikokemukset, humalajuomisen useus sekä muu päihteiden käyttö, itsekontrollin taso, koulumenestys, mieliala, tyytyväisyys *itseen*, terveyden tila, yksinäisyys ja turvallisuuden tunne. Perheeseen liittyvinä tekijöinä tarkastellaan perhemuotoa, vanhempien syntymämaata, vanhempien työllisyyttä, perheen taloustilannetta, vanhempien tukea ja kontrollia sekä vanhempien lapseensa kohdistamaa ruumiillista kuritusta.

Rikoskäyttäytymistä mitattiin 14 tekoa⁵ sisältävällä rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuutta mittaavalla muuttujalla. Kuluneen vuoden aikaisista yleisuhrikokemuksista (kiusaaminen, väkivallan avulla varastaminen, muu varkaus, väkivallalla uhkaaminen ja fyysinen väkivalta) muodostettiin summamuuttuja, joka kuvaa erityyppisten uhrikokemusten kasautumista nuoren kohdalle.⁶

Alkoholin juomisen osalta tarkastelussa käytettiin humalajuomisen useutta kartoittavaa muuttujaa (liite 2, kysymys 249). Marihuanan ja hasiksen käyttöä sekä lääkkeiden päihdekäyttöä tarkasteltiin summamuuttujan avulla, jossa kyseisten aineiden kuluneen vuoden aikainen kokeilu ja käyttö oli huomioitu.

Itsekontrollin taso kuvaa henkilön lyhytjännitteisyyttä, impulsiivisuutta ja halukuutta riskien ottamiseen (ks. jakso 2.3). Itsekontrollin tasoa mittaa-

⁵ Teot ovat: kotoa karkaaminen, seiniin piirtely, vahingonteko koulussa, vahingonteko muualla, kaupasta varastaminen, koulusta varastaminen, kotoa varastaminen, varastetun tavaran osto, koulukiusaaminen, osallistuminen tappeluun, pahoinpitely, marihuanan tai hasiksen käyttö, lääkkeen käyttö päihteenä ja humalassa moottoriajoneuvolla ajaminen. Rikoskäyttäytymisen laaja-alaisuuden mittaria on esitelty tarkemmin tämän julkaisun luvussa I.4.1.

⁶ On mahdollista, että fyysistä väkivaltaa mittaavassa kysymyksessä vastaajat ovat ilmoittaneet osittain samoja tekoja kuin fyysistä seurustelusuhdeväkivaltaa kartoittavassa kysymyksessä.

va summamuuttuja (Cronbachin alfa .73) perustuu rikoskäyttäytymisestä riippumattomaan mittariin (liite 2, kysymykset 259–263), jonka esikuvana on Tittlen, Wardin ja Grasmicin (2003, 343) esittämä itsekontrollin tasoa määrittävä asteikko.

Koulumenestystä kuvaava muuttuja perustuu viimeisen todistuksen matematiikan, äidinkielen ja englannin numeroiden keskiarvoon (liite 2, kysymys 16). Turvallisuuden tunnetta mitattiin summamuuttujalla, joka muodostettiin kysymyksistä, jotka kartoittavat nuoren turvallisuuden tunnetta eri paikoissa esimerkiksi julkisissa kulkuvälineissä, kaupungilla iltaisin, koulussa ja kotona (kysymykset 278–283). Yksinäisyyttä mitattiin kysymällä kuinka usein nuori viettää vapaa-aikansa yksin (kysymys 270). Mielialaa (kysymys 276), tyytyväisyyttä itseen (kysymys 277) ja terveyden tilaa (kysymys 274) mitattiin yksittäisillä kysymyksillä, joissa nuorta pyydettiin arvioimaan itseään näiden ominaisuuksien suhteen.

Perhemuotoa koskevassa kysymyksessä (liite 2, kysymys 9) nuorta pyydettiin kertomaan ketkä asuvat samassa taloudessa nuoren kanssa. Nuorelta kysyttiin myös isän ja äidin syntymämaata (kysymykset 11 ja 12) sekä sitä ovatko nuoren vanhemmat työelämässä (kysymykset 4 ja 7). Perheen taloudellista tilannetta kartoitettiin pyytämällä nuorta arvioimaan oliko hänen perheensä taloudellinen tilanne erittäin hyvä, melko hyvä vai oliko perheellä mahdollisesti taloudellisia vaikeuksia (kysymys 13). Vanhempien sosiaalista tukea ja kontrollia kuvataan summamuuttujalla (Cronbachin alfa .68), joka mittaa nuoren vanhempien kiinnostusta lapsensa koulumenestykseen ja kaveripiiriin sekä ylipäättään toimeen tulemistä vanhempien kanssa (kysymykset 264–267).

Kyselyssä kysyttiin myös olivatko vanhemmat ruumiillisesti rankaisseet nuorta. Tarkastelussa on huomioitu, onko nuori joutunut kuluneen 12 kuukauden aikana vanhempien ruumiillisen kurituksen kohteeksi (liite 2, kysymys 291).

4 Nuorten seurustelusta

4.1 Nuorten seurustelun piirteitä

Tutkimuksessa mukana olleista nuorista 53 prosenttia ilmoitti, että heillä oli ollut ainakin yksi vakituinen poika- tai tyttöystävä elämänsä aikana. Useamman kumppanin kanssa seurustelleita oli 34 prosenttia. Nuoria, jotka ilmoittivat kyselyhetkellä seurustelewansa vakituisesti, oli 1 358 eli 23 prosenttia kyselyyn vastanneista.

Tytöistä 28 prosentilla ja pojista 19 prosentilla oli kyselyhetkellä vakituinen seurustelukumppani. Osuudet ovat lähes samat kuin vuoden 2007 Kouluterveyskyselyssä, jonka mukaan yhdeksäsluokkalaisista pojista 19 prosenttia ja tytöistä 27 prosenttia ilmoitti seurustelevansa (Kouluterveyskysely 2007). Myös vuoden 2004 Nuorisoriikollisuuskyselyn aineistossa osuudet ovat lähes samat: 28 prosenttia tytöistä ja 20 prosenttia pojista ilmoitti seurustelevansa kyselyhetkellä. Jäljempänä esitettävissä analyysissä seurustelusuhdeväkivallan kokemista tarkastellaan niiden nuorten osalta, jotka kyselyhetkellä ilmoittivat seurustelevansa vakituisesti (N=1 358).

Kyselyhetkellä seurustelevista tytöistä 36 prosenttia ja pojista 31 prosenttia ilmoitti, että heillä oli ollut ainoastaan yksi seurustelusuhde. Ikä ensimmäisen seurustelun aloitushetkellä oli yleisimmin ollut 13–15 vuotta. Tytöistä 87 prosenttia ja pojista 67 prosenttia oli ollut vähintään 13-vuotias ensimmäisen seurustelusuhteen alkaessa. Pojista siis hieman suurempi osa ilmoitti seurustelleensa jo alle 13-vuotiaana. Nykyisen seurustelukumppanin ikä oli tyypillisesti lähellä vastaajan omaa ikää. Pojista 94 prosenttia ja tytöistä 72 prosenttia ilmoitti seurustelevansa 13–17-vuotiaan kumppanin kanssa. Tytöistä 28 prosentin mukaan seurustelukumppani oli yli 17-vuotias.

Tytöt kypsyvät fyysisesti poikia aikaisemmin ja tämä heijastuu nuorten seurustelun piirteisiin. Yhdeksäsluokkalaisista tytöistä suurempi osa seurustelee ja seurustelukumppani on poikia useammin itseä vanhempi henkilö. Tytöille myös seksuaalinen kanssakäyminen on yleisempää 15–16-vuotiaana. Nuorisoriikollisuuskyselyssä ei asiasta kysytty, mutta vuonna 2008 toteutettu lapsiuhritutkimus (Ellonen ym. 2008), sekä Kouluterveyskyselyt, antavat tietoa aiheesta. Lapsiuhritutkimuksen mukaan 20 prosentilla yhdeksäsluokkalaisista tytöistä ja 17 prosentilla pojista oli kokemus yhdynnästä tai sen yrityksestä ikätoverin (korkeintaan 4 vuotta vanhempi nuori) kanssa. Tätä vanhemman henkilön kanssa yhdynnässä oli ollut 3 prosenttia tytöistä ja 1 prosentti pojista. Vuoden 2007 kouluterveyskyselyn mukaan yhdeksäsluokkalaisista tytöistä 32 prosenttia ja pojista 26 prosenttia oli ollut yhdynnässä. Kumppanin ikää ei Kouluterveyskyselyssä ollut rajattu. (Kouluterveyskysely 2007.)

Carver (2003) kollegoineen tarkastelee 12–19-vuotiaiden yhdysvaltalaisnuorten seurustelusuhteiden piirteitä. Mitä vanhemmista nuorista oli kysymys, sitä pitkäkestoisempia ja intiimimpiä seurustelusuhteet olivat. Myös sitoutuminen suhteisiin oli voimakkaampaa vanhemmilla nuorilla. Tulosten mukaan 15–19-vuotiailla tytöillä seurustelu oli yleisempää kuin pojilla, tätä nuoremmilla taas poikien seurustelu oli yleisempää. Seksuaalinen kanssakäyminen suhteessa oli tytöille yleisempää kuin pojille. Tytöt arvioivat suhteidensa olevan intiimimpiä ja heidän sitoutumisensa suhte-

seen oli jonkin verran voimakkaampaa. Tyttöjen ja poikien seurustelusuhteiden piirteissä havaituista eroista huolimatta seurustelusuuhdeväkivallan kokeminen oli yhtä yleistä tytöille ja pojille. Väkipalalta lisääntyi iän myötä aina 17-vuotiaisiin asti, jonka jälkeen sen määrä väheni. Joissain tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että seurustelusuhteen piirteet ovat yhteydessä seurustelusuuhdeväkivallan riskiin. Esimerkiksi seksuaalisen kanssakäymisen ja pitempiaikaisen sitoutumisen on havaittu kasvattavat väkivallan riskiä (Roberts ym. 2006).

4.2 Seurustelevien nuorten piirteitä

Seurusteluväkivallan kokemiseen liittyvät analyysit tehdään niiden nuorten joukossa, jotka ilmoittivat kyselyhetkellä seurustelevansa vakituisesti. Siksi onkin syytä tutkia tätä nuorten ryhmää tarkemmin⁷. Kun edellä esiteltyjä taustamuuttujia tarkasteltiin suhteessa nuoren seurusteluun, voitiin havaita, että seurustelevat nuoret erosivat useilta taustaominaisuuksiltaan niistä nuorista, jotka eivät seurustele⁸. Kyselyhetkellä vakituisesti seurustelevat nuoret olivat selvästi muita aktiivisempia rikoskäyttäytymisen suhteen ja olivat joutuneet muita useammin rikosten uhreiksi. He olivat heikompia koulumenestykseltään kuin ne nuoret, jotka eivät seurustelleet. Seurustelevilla nuorilla oli myös muita alhaisempi itsekontrollin taso, joka siis tarkoittaa, että heillä oli muita enemmän taipumusta impulsiivisuuteen ja riskien ottamiseen. Seurustelevat nuoret olivat käyttäneet muita useammin marihuanaa tai hasista sekä lääkkeitä päihtymistarkoituksessa ja he ilmoittivat myös useammin juovansa itsensä tosi humalaan. Seurustelevat nuoret tunsivat olonsa hieman turvattommaksi kuin muut nuoret ja he kokivat terveydentilansa hiukan useammin keskinkertaiseksi tai heikoksi. Seurustelevat nuoret olivat kuitenkin muita harvemmin yksinäisiä, eli viettivät harvemmin yksin vapaa-aikaansa. Seurustelevat nuoret eivät eronneet muista mielialansa suhteen ja he olivat yhtä tyytyväisiä itseensä kuin ne nuoret, jotka eivät seurustelleet. Samat havainnot koskevat sekä seurustelevia tyttöjä että poikia.

Perheeseen liittyvien tekijöiden kohdalla erot seurustelevien ja muiden nuorten välillä eivät ole yhtä selviä kuin yksilökohtaisissa ominaisuuksissa.

⁷ Tämän luvun liitetaulukossa 1 on esitetty kaikkien taustamuuttujien jakaumat 1) koko aineistossa, 2) nuorilla, jotka ilmoittivat kyselyhetkellä seurustelevansa vakituisesti ja joutuneensa toistuvan fyysisen seurusteluväkivallan uhriksi 3) nuorilla, jotka ilmoittivat kyselyhetkellä seurustelevansa vakituisesti, mutta joilla ei ollut kokemuksia vakavasta seurustelusuuhdeväkivallasta, ja 4) nuorilla, jotka eivät seurustelleet kyselyhetkellä.

⁸ Kaikki luvun V merkitsevyytarkastelut on tehty chi²-testillä.

Selvin ero koski perhemuotoa; seurustelevien nuorten kohdalla oli yleisempää, että perhe oli hajonnut. Seurustelevien nuorten perheissä jompikumpi tai molemmat vanhemmat olivat pois työelämästä hieman useammin kuin muilla nuorilla ja perheen talousvaikeudet olivat hieman yleisempiä. Samoin vanhempien tuki ja kontrolli oli seurustelevilla nuorilla hiukan muita heikompi. Erot eivät kuitenkaan ole suuria. Vanhempien syntymämaan suhteen seurustelevilla nuorilla ei ollut eroa verrattuna niihin nuoriin, jotka eivät seurustelleet.

Edellä esitetyn vertailun perusteella näyttää siltä, että 15–16-vuotiaina vakituisesti seurustelevat nuoret eroavat useilta ominaisuuksiltaan niistä nuorista, jotka eivät seurustele. Seurustelevien nuorten elämäntyyliin liittyy muita nuoria enemmän muun muassa päihteiden käyttöä, rikosten tekemistä ja niiden uhriksi joutumista. Tulos on linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Nuoruusiässä seurustelemisella on havaittu olevan yhteys muun muassa masennukseen, päihteiden käyttöön, heikkoon koulumenestykseen ja rikoskäyttäytymiseen (esim. Joyner & Udry 2000; Zimmer-Gembeck ym. 2001; Flosheim 2003, 378–379). Aikaisin aloitettu seksuaalinen kanssakäyminen on niin ikään yhdistetty esimerkiksi aktiivisempaan rikoskäyttäytymiseen ja heikompiin kognitiivisiin kykyihin (Halpern ym. 2000; Kivivuori 2008, 61, 101–102).

Voidaankin esittää, että vaikka seurustelu on osa normatiivista nuoruutta, se näyttäytyy pikemminkin yhtenä nuoruuteen liittyvänä riskikäyttäytymisen muotona kuin seesteisemmän ja vakiintuneemman elämäntyylin osana. Sama havainto koskee nuoruusiässä tapahtuvaa työssäkäyntiä. Kouvonon (2002) on havainnut, että nuoren osallistuminen työelämää on yhteydessä aktiivisempaan rikoskäyttäytymiseen. Työssäkäynti ja parisuhde liittyvät siis nuorella iällä riskialttiiseen elämäntyyliin toisin kuin aikuisilla, joiden kohdalla samojen tekijöiden katsotaan suojaavan esimerkiksi päihdeongelmilta ja syrjäytymiseltä.

5 Seurustelusuhdeväkivallan yleisyys

5.1 Mustasukkaisuus ja loukkaaminen seurustelusuhteessa

Taulukossa 1 on esitetty niiden kyselyhetkellä seurustelevien nuorten osuudet, jotka ovat kokeneet mustasukkaisuutta tai loukkaavaa käyttäytymistä nykyisen kumppaninsa taholta. Lähes puolet seurustelevista nuorista ilmoitti, että kumppani oli ainakin joskus ollut mustasukkainen, eikä halunnut vastaajan puhuvan muiden poikien/tyttöjen kanssa. Kokemus seurustelukumppanin mustasukkaisuudesta oli yhtä yleinen sekä tytöille että pojille. Noin joka kymmenes nuorista vastasi, että seurustelukumppani oli puhunut hänestä loukkaavasti ystävilleen ja hieman harvempi, että kumppani oli nimitellyt häntä lannistaakseen ja nöyryyttääkseen.

Taulukko 1 Mustasukkaisuutta ja loukkaavaa käyttäytymistä nykyisen seurustelukumppaninsa taholta kokeneita, % kyselyhetkellä seurustelevista nuorista (N=1 358)

Nykyinen seurustelukumppani...	tytöt		pojat	
	ainakin joskus	usein	ainakin joskus	usein
ollut mustasukkainen	47	5	47	6
puhunut minusta loukkaavasti ystävilleen	10	1	12	1
nimitellyt nöyryyttääkseen	7	1	8	1
N	810		548	

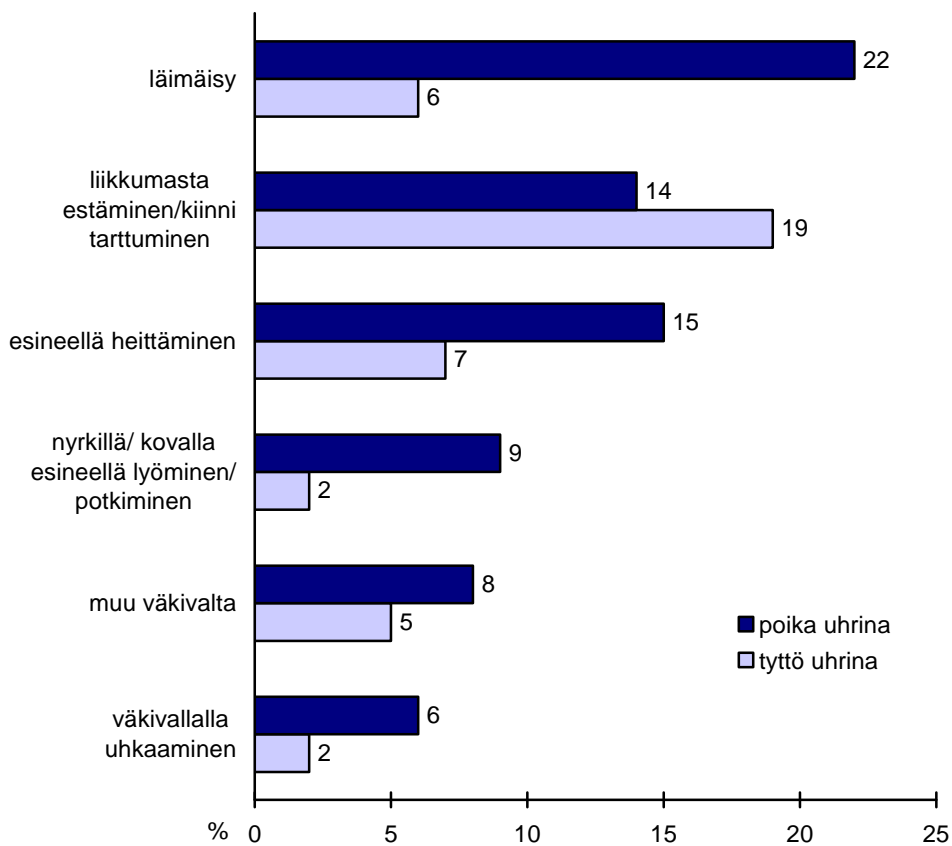
Se, että seurustelukumppani oli usein mustasukkainen tai käyttäytyi usein loukkaavasti oli verrattain harvinaista. Yksi kahdestakymmenestä nuoresta ilmoitti, että heidän nykyinen seurustelukumppaninsa oli usein mustasukkainen. Noin yhdellä sadasta oli kokemuksia siitä, että kumppani oli usein puhunut hänestä loukkaavasti kavereilleen tai nimitellyt häntä.

5.2 Väkivalta ja sillä uhkaaminen seurustelusuhteessa

Kuviossa 1 tarkastellaan nuorten nykyisessä seurustelusuhteessaan koke- man fyysisen väkivallan ja sen uhan yleisyyttä. Tuloksista voidaan havaita, että väkivallan kokeminen nuorten seurustelusuhteissa on pojille yleisempää kuin tytöille. Kun 22 prosenttia kyselyhetkellä seurustelevista pojista ilmoitti seurustelukumppaninsa läimäisseen häntä, tytöistä 6 prosenttia oli kokenut vastaavaa. Pojista 15 prosenttia ilmoitti, että kumppani oli heittänyt heitä esineellä ja tytöistä 7 prosentilla oli vastaava kokemus. Ainoa

tytöille poikia yleisempi kokemus oli se, että kumppani oli estänyt liikkumasta tai tarttunut kiinni. Tämän oli vähintään kerran nykyisen kumppanin tekemänä kokenut 19 prosenttia tytöistä ja 14 prosenttia pojista.

Vakavinta fyysistä väkivaltaa kartoitettiin kysymyksellä nyrkillä tai kovalla esineellä lyömisestä tai potkimisesta. Pojista 9 prosenttia ja tytöistä 2 prosenttia oli kokenut tämän nykyisen tyttö- tai poikaystävän tekemänä. Pojat joutuivat tyttöjä useammin myös kumppaninsa väkivallalla uhkailun kohteeksi. Vähintään yhden edellä mainituista teoista oli kokenut 28 prosenttia seurustelevista nuorista⁹; 32 prosenttia pojista ja 24 prosenttia tytöistä.

Kuvio 1 Joutunut teon kohteeksi vähintään kerran nykyisen seurustelukumppaninsa taholta %, kyselyhetkellä seurustelevista nuorista (N=1 358)

Seurustelusuhteessa koetun väkivallan yleisyyttä voidaan verrata ylipäättään nuorten kokeman väkivallan yleisyyteen. Seurustelevista nuorista 29 prosenttia ilmoitti, että joku oli käynyt kuluneen vuoden aikana fyysisesti heidän kimppuunsa, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta. Seurustelusuhdeväkivallan kohdalla lähinnä tätä tekoa olisi nyrkillä tai ko-

⁹ Kun tämä määrä suhteutetaan kaikkiin kyselyyn vastanneisiin nuoriin, osuudeksi muodostuu 7 prosenttia.

valla esineellä lyöminen tai potkiminen. Tämän oli kokenut nykyisen kumppanin taholta 5 prosenttia. Seurustelevista nuorista väkivallan uhkaa ylipäättään oli kokenut 34 prosenttia kun nykyisen kumppaninsa taholta väkivallan uhkaa heistä oli kokenut 4 prosenttia. Luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia erimittaisen muistelujaksonsa johdosta. Tämän lisäksi yleisen väkivallan ja sen uhan kokemisen yleisyyttä kuvaaviin lukuihin saattaa sisältyä myös seurustelusuhteissa koettuja tekoja. Silti voidaan arvioida, että nuorten kokema väkivalta ja sen uhka tapahtuu pääsääntöisesti seurustelusuhteiden ulkopuolella.

Tämän tutkimuksen tuloksia seurusteluhdeväkivallan kohteeksi joutuneiden nuorten määrästä on vaikea verrata muissa tutkimuksissa saatuihin tuloksiin, sillä riippuen kysyttävistä teoista, tekojen muistelujaksosta ja tutkimushenkilöiden rajauksista tulokset vaihtelevat huomattavasti. Nuorten seurusteluhdeväkivaltaa tarkastelevien meta-analyysien mukaan uhriksi joutumisen yleisyydestä esitetyt havainnot vaihtelevat muutamasta prosentista useisiin kymmeneen prosentteihin (Glass ym. 2003; Hickman ym. 2004; Manganello 2008). Myös tulokset siitä, minkä ikäisten henkilöiden seurustelusuhteissa, ja minkä tyyppisissä (seurustelu, avoliitto, avioliitto) suhteissa väkivalta on yleisintä, vaihtelevat tutkimuksesta toiseen (ks. Hamberger & Ambuel 1998; Capaldi & Gorman-Smith 2003).

Nuorisoriollisuuskyselyn tuloksia voidaan joiltakin osin verrata vuonna 2005 toteutetun naisuhritutkimuksen tuloksiin (Piispa ym. 2006), sillä tekoja koskevat kysymykset ovat varsin samanlaisia. Naisuhritutkimuksen mukaan niiden avo- tai avioliitossa olevien naisten osuudet, jotka olivat joutuneet nykyisen kumppaninsa väkivallan kohteeksi, olivat vertailtavissa olevien tekojen osalta seuraavat: liikkumasta estäminen 14 prosenttia, läimäisy 9 prosenttia, uhkailu 8 prosenttia sekä lyöminen ja potkiminen 5 prosenttia (Piispa 2006, 46). Tuloksia vertailtaessa täytyy ottaa huomioon, että aikuisten naisten muistellessa koko parisuhteensa aikaisia tapahtumia, on kyseessä todennäköisimmin huomattavasti pitempi muistelujakso kuin nuorilla, joiden seurustelu ei ole voinut pisimmilläänkään kestää kovin montaa vuotta. Vertailun vuoksi onkin hyvä tarkastella naisuhritutkimuksessa niiden naisten osuutta, jotka olivat kuluneen vuoden aikana joutuneet nykyisen kumppaninsa tekojen kohteeksi. Uhriksi joutuneiden naisten osuudet vastaavissa teoissa olivat seuraavat: liikkumasta estäminen 5 prosenttia, läimäisy 2 prosenttia, uhkailu 3 prosenttia ja lyöminen ja potkiminen 1 prosentti (Piispa 2006, 46). Kun Nuorisoriollisuuskyselyn tuloksia verrataan naisuhritutkimuksen tuloksiin, voidaan suuntaa antavasti arvioida, että suomalaiset nuoret näyttävät joutuvan seurustelusuhteissaan aikuisia naisia useammin väkivallan kohteeksi. Havainto koskee erityisesti poi-

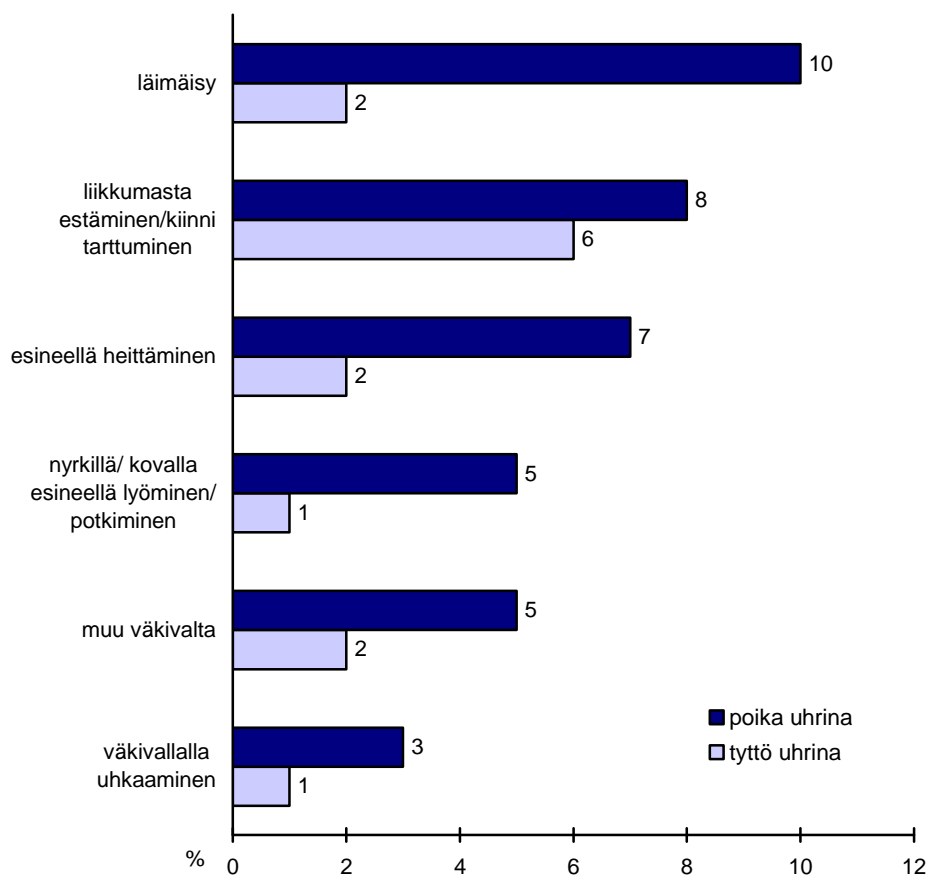
kie. Vastaavaa vertailutietoa ei valitettavasti ole satavilla aikuisten miesten osalta.

Samoin kuin tulokset seurustelusuhteiden väkivallan yleisyydestä, myös havainnot sen jakautumisesta sukupuolten välillä vaihtelevat (Hickman ym. 2004). Se, että 15–16-vuotiaat suomalaispojat ovat joutuneet seurustelusuhteissaan tyttöjä enemmän väkivallan kohteeksi, ei ole poikkeuksellinen tulos. Joidenkin kansainvälisten tutkimusten perusteella juuri pojat ovat kokeneet enemmän väkivaltaa seurustelusuhteissa kun taas toiset tutkimukset osoittavat tilanteen olevan päinvastainen. Osa tutkimuksista taas antaa varsin tasaisia uhriprevalensseja tytöille ja pojille. (Ks. Hamberger & Ambuel 1998; Hickman ym. 2004; Manganello 2008.)

Tulos siitä, että seurustelusuhteiden väkivallan kokeminen on pojille tyttöjä yleisempää, on linjassa myös neljä vuotta aiemmin, vuonna 2004 kerätyn Nuorisoriikollisuuskyselyn aineiston kanssa. Tuolloin 7 prosenttia seurustelevista tytöistä ja 14 prosenttia seurustelevista pojista ilmoitti, että heidän nykyinen kumppaninsa oli lyönyt, läimäyttänyt tai käyttänyt muuta ruumiillista väkivaltaa. Toistuvasti tämän oli kokenut 2 prosenttia tytöistä ja 8 prosenttia pojista.

5.3 Toistuva väkivalta ja väkivallalla uhkaaminen seurustelusuhteessa

Toistuvuutta, raaistumista ja vammoja pidetään vakavan pari- ja seurustelusuhteiden väkivallan piirteinä. Tämän tutkimuksen aineiston valossa on mahdollista tarkastella toistuvan seurustelusuhteiden väkivallan uhriksi joutumista. Kuviossa 2 on tarkasteltu niiden nuorten osuuksia, jotka ovat joutuneet useammin kuin kerran eri väkivallan tekojen tai väkivallan uhan kohteeksi nykyisessä seurustelusuhteessaan. Toistuvat väkivaltakokemukset seurustelusuhteessa olivat pojille selvästi yleisempiä kuin tytöille. Seurustelevista tytöistä 1–2 prosenttia ilmoitti seurustelukumppaninsa läimäisseen, heittäneen esineellä, lyöneen nyrkillä, potkineen tai käyttäneen muuta väkivaltaa useammin kuin kerran. Toistuvasta liikkumasta estämisestä tai kiinni tartumisesta oli kokemus 6 prosentilla tytöistä. Pojista vastaavia toistuvia väkivallantekoja oli kokenut 5–10 prosenttia. Useammin kuin kerran väkivallalla uhkaamista oli kokenut 1 prosentti tytöistä ja 3 prosenttia pojista.

Kuvio 2 Joutunut teon kohteeksi useammin kuin kerran nykyisen seurustelukumppaninsa taholta %, kyselyhetkellä seurustelevista nuorista (N=1 358)

6 Seurustelusuhdeväkivaltaan yhteydessä olevat tekijät

Edellä havaittiin, että vakituisesti seurustelevat nuoret eroavat useilta ominaisuuksiltaan niistä nuorista, jotka eivät seurustele. Seuraavaksi tarkastellaan eroavatko ne nuoret muista, joilla on kokemuksia seurustelusuhdeväkivallan uhriksi joutumisesta.

Aluksi tarkastellaan bivariaattitasolla taustamuuttujien jakautumista. Tämän jälkeen tutkitaan monimuuttuja-analyysin avulla seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen liittyviä mahdollisia riskitekijöitä. Analyysimenetelmänä käytetään logistista regressioanalyysiä.

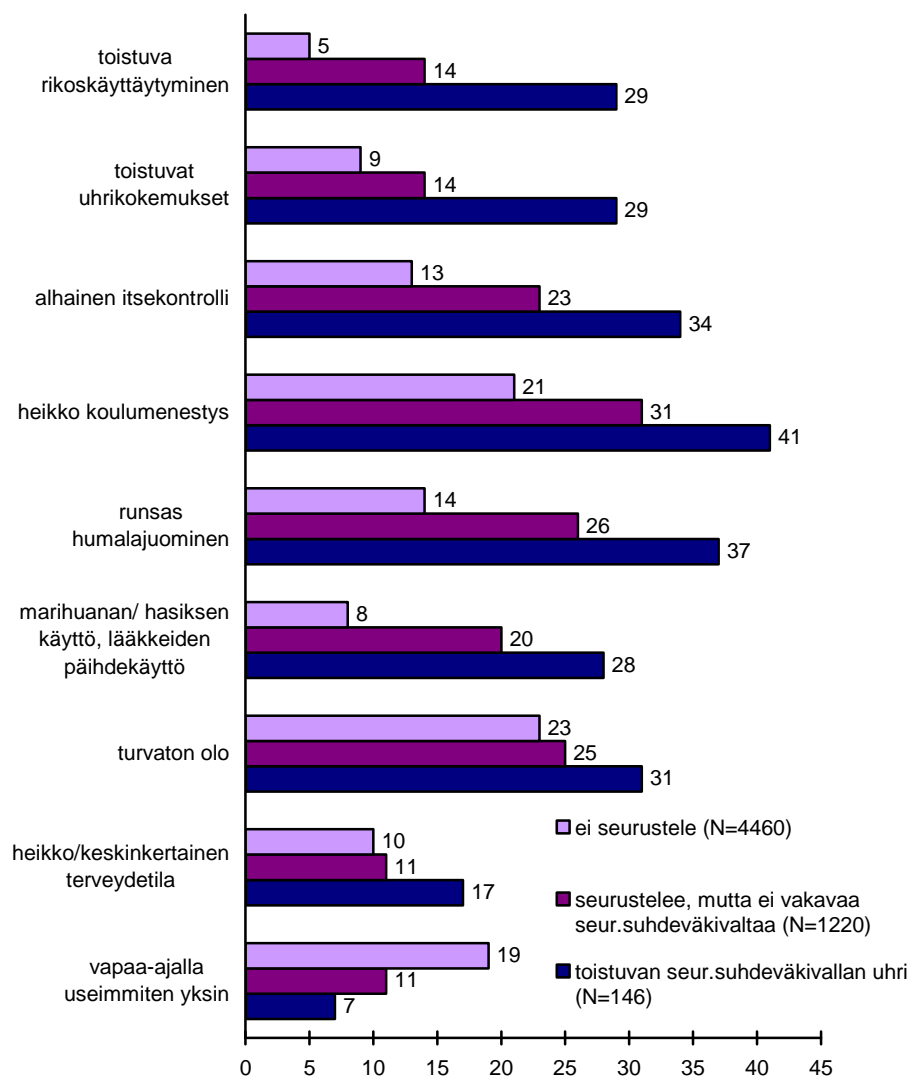
6.1 Yksilökohtaisten- ja perhetekijöiden yhteys seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen

Kyselyyn osallistuneet nuoret jaettiin kolmeen ryhmään sen mukaan, ilmoittivatko he seurustelewansa vakituisesti kyselyhetkellä ja olivatko he kokeneet seurustelusuhdeväkivaltaa. Ensimmäisen ryhmän muodostavat nuoret, jotka ilmoittivat seurustelewansa ja olivat kokeneet vähintään kaksi eri fyysisen seurustelusuhdeväkivallan muotoa nykyisen kumppaninsa taholta. Näiden nuorten kohdalla väkivalta oli usein ollut toistuvaa myös saman tekemuodon sisällä. Toisen ryhmän muodostavat ne nuoret, jotka ilmoittivat seurustelewansa, mutta jotka eivät olleet kokeneet seurustelusuhdeväkivaltaa tai se oli ollut vähäistä. Yhdellä viidestä tämän ryhmän nuorista oli kokemus yhdestä seurustelusuhdeväkivallan muodosta, mutta väkivaltatapaukset olivat yksittäisiä ja lievempiä eli pääosin liikkumasta estämistä tai kiinni tarttumista. Kolmannen ryhmän muodostavat ne nuoret, jotka eivät seurustelleet ja näin ollen heiltä ei myöskään kysytty seurustelusuhdeväkivallasta.

Kuviossa 3 on tarkasteltu yksilökohtaisten taustatekijöiden jakautumista näissä kolmessa ryhmässä. Päähavainto on, että toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneet nuoret eroavat selvästi muista nuorista useimpien yksilökohtaisten taustatekijöidensä suhteen. Erityisesti aktiivisen rikoskäyttämisen ja toistuvien uhrikokemusten kohdalla ero on huomattava: seurusteluväkivaltaa kokeneiden nuorten rikoskäyttämisen oli muita nuoria aktiivisempaa ja he olivat joutuneet muita useammin myös erityyppisten tekojen uhriksi. Heidän koulumenestyksensä oli niin ikään muita nuoria heikompia ja heidän itsekontrollin tasonsa muita alhaisempi. Myös päihteen käyttö oli tässä ryhmässä runsaampaa.

Seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneiden nuorten yksilöominaisuuksien esittelyn lisäksi kuvio 3 tarkentaa edelleen havaintoa seurustelewien ja ei-seurustelewien nuorten yksilökohtaisista eroista. Seurustelewat nuoret eroavat ei-seurustelewista nuorista useimpien analyysissä mukana olevien tekijöiden kohdalla riippumatta siitä, liittyykö seurustelusuhteeseen väkivaltaa.

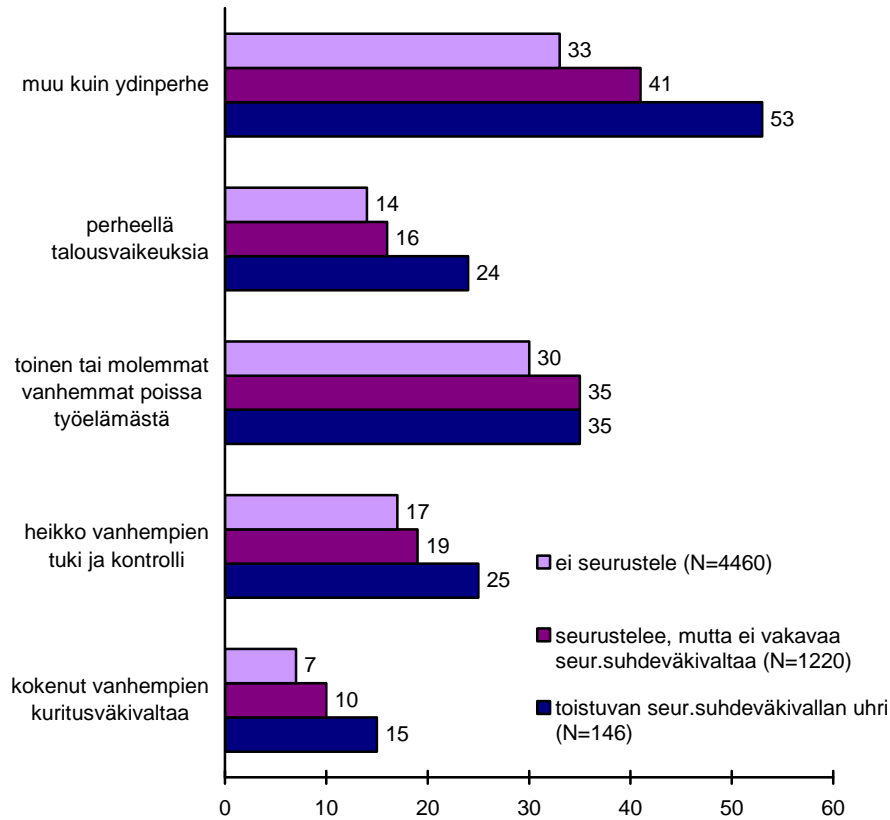
Erot terveydentilassa ja turvallisuuden tunteessa täsmentyvät lähinnä toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneiden ja muiden nuorten välille. Erot ovat kuitenkin ylipäättään melko pieniä. Yksinäisyyden kohdalla eroa taas syntyy enemmän sen perusteella, onko nuori ylipäättään seurustelusuhteessa. Kuvioista on jätetty pois mielialaa ja tyytyväisyyttä itseän kuvaavat muuttujat. Niiden kohdalla ei ryhmien välille syntynyt merkitseviä eroja bivariaattitarkasteluissa.

Kuvio 3 Seurustelusuhdeväkivaltaan yhteydessä olevien yksilökohtaisten tekijöiden osuus sen mukaan seurusteleeke nuori ja onko hän kokenut toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa, %

Kuviossa 4 on esitetty edellisen kaltainen tarkastelu perheeseen liittyvien taustatekijöiden suhteen. Erot ryhmien välillä ovat pienempiä kuin yksilökohtaisten tekijöiden kohdalla. Selvimmin toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneet nuoret eroavat muista perhemuodon ja perheen taloudellisen tilanteen suhteen. Seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneet nuoret asuivat muita nuoria harvemmin ydinperheessä ja he arvioivat perheensä taloudellisen tilanteen heikommaksi kuin muut nuoret. He kokivat myös vanhempiensa tuen ja kontrollin heikommaksi kuin muut nuoret ja olivat todennäköisemmin kokeneet kuritusväkivaltaa vanhempiensa taholta. Vanhempien työelämään osallistumisen suhteen erot täsmentyvät seurustelevien ja ei-seurustelevien nuorten välillä. Vanhempien syntymämaa on jätetty kuvios-

ta pois, koska sen kohdalla ei ryhmien välille syntynyt merkitseviä eroja bivariaattitarkasteluissa.

Kuvio 4 Seurustelusuhdeväkivaltaan yhteydessä olevien perheeseen liittyvien tekijöiden osuus sen mukaan seurusteleeko nuori ja onko hän kokenut toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa, %

Edellä esitellyt analyysit osoittavat, että toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneet nuoret eroavat useiden tekijöiden suhteen sekä niistä nuorista, jotka eivät seurustele että niistä nuorista, jotka seurustelevat, mutta eivät ole kokeneet vakavaa seurustelusuhdeväkivaltaa. Erityisesti yksilökohtaisten tekijöiden suhteen erot ovat merkittäviä. Edellä esitettiin, että seurustelu itsessään näyttäytyy eräänä nuoruuteen liittyvänä riskikäyttäytymisen muotona. Niillä nuorilla, joiden seurusteluun liittyy toistuvia väkivaltakokemuksia, näyttää olevan vielä selvästi enemmän nk. riskialttiin elämäntyylin aineksia, kuten aktiivista rikoskäyttäytymistä, uhrikokemuksia ja päihteiden käyttöä.

Riskialtis elämäntyyli voidaan nähdä kokonaisuutena, jossa useat tekijät yhdistyvät seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen. Kaikkien tekijöiden kohdalla yhteydet eivät kuitenkaan välttämättä ole suoria vaan voivat olla kolmannen tekijän aiheuttamia. Esimerkiksi toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneiden nuorten runsaampi päihteiden käyttö tai rikoskäyttäytyminen

eivät välttämättä liity seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen vaan voivat olla seurausta siitä, että näillä henkilöillä on selvästi alhaisempi itsekontrollin taso. Seuraavassa monimuuttuja-analyysissä tarkastellaan eri taustatekijöiden itsenäisiä yhteyksiä seurustelusuhdeväkivallan kokemisen riskiin, kun muiden tekijöiden vaikutus vakioidaan. Analyysi toteutetaan vakituisesti seurustelevien nuorten joukossa. Koska analyysissä ovat mukana vain seurustelevat nuoret, itse seurustelun mahdollinen vaikutus vakioituu. Analyysillä onkin siis mahdollista tarkastella nimenomaan seurustelusuhdeväkivaltaan liittyviä riskitekijöitä.

6.2 Toistuvan seurustelusuhdeväkivallan uhriksi joutumisen riskitekijät

Seuraavassa logistisessa regressioanalyysissä tarkastellaan toistuvaan seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen liittyviä riskitekijöitä niiden nuorten keskuudessa, jotka seurustelivat vakituisesti kyselyhetkellä. Toistuva seurustelusuhdeväkivalta on määritelty analyysissä samoin kuin edellisissä bivariaattitason tarkasteluissa eli niin, että nuoren nykyinen kumppani oli kohdistanut nuoreen vähintään kaksi seuraavista teoista: 1) liikkumasta estäminen tai kiinni tarttuminen, 2) läimäisy, 3) esineellä heittäminen tai 4) nyrkillä tai kovalla esineellä lyöminen tai potkiminen. Aineistossa näitä nuoria oli 146. Tarkastelussa on huomioitu ne taustatekijät, joilla edellisissä bivariaattitason tarkasteluissa osoittautui olevan merkitsevä yhteys seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen¹⁰. Tämän lisäksi analyysiin on otettu mukaan seuraavat seurustelun piirteitä määrittävät tekijät: seurustelukumppanin ikä, seurustelusuhteiden määrä ja nuoren ikä ensimmäisen seurustelusuhteen alkaessa. Analyysi on tehty kaikkia toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneiden nuorten lisäksi tytöille ja pojille erikseen. Erillisessä tarkastelussa pystytään tarkastelemaan sitä, eroavat tytöt ja pojat seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen mahdollisesti liittyvien riskitekijöiden suhteen.

Taulukossa 2 on esitetty logistisen regressioanalyysin tulokset¹¹. Seurustelun piirteet eivät osoittautuneet analyysissä merkitseviksi tekijöiksi seurustelusuhdeväkivallan riskin kannalta. Se, kuinka nuorella iällä nuori oli alkanut seurustella ensimmäistä kertaa tai se, kuinka monia kumppaneita nuorella oli ollut, ei vaikuttanut seurustelusuhdeväkivallan riskiin. Myöskään seurustelukumppanin ikä – eli sen henkilön ikä, joka oli syyllistynyt väkivaltaan

¹⁰ Analyysi suoritettiin myös niin, että kaikki esitellyt taustamuuttujat olivat mukana. Tulos pysyi samana.

¹¹ Regressioanalyysin tulokset on esitetty kokonaisuudessaan tämän luvun liitetaulukossa 2.

– ei osoittautunut merkitseväksi riskitekijäksi kun kaikkien muiden tekijöiden vaikutus on vakioitu.

Yksilökohtaisista tekijöistä merkitsevästi toistuvan seurustelusuhdeväkivallan riskiä nostivat sukupuoli, toistuvat uhrikokemukset ja aktiivinen rikoskäyttäytyminen. Pojilla oli tyttöihin verrattuna noin kaksinkertainen riski joutua vakavan seurustelusuhdeväkivallan uhriksi. Muut kuin seurusteluun liittyvät uhrikokemukset osoittautuivat vain pojilla merkitseväksi seurustelusuhdeväkivallan riskitekijäksi. Niillä pojilla, joilla oli vähintään kolme erityyppistä uhrikokemusta (kiusaaminen, väkivallalla varastaminen, muu varkaus, väkivallalla uhkaaminen ja fyysinen väkivalta), oli noin kaksi ja puolikertainen riski vakavaan seurustelusuhdeväkivaltaan verrattuna muihin seurusteleviin poikiin. Tyttöjen kohdalla vastaavaa yhteyttä ei ollut havaittavissa. Myös oma aktiivinen rikoskäyttäytyminen osoittautui seurustelusuhdeväkivallan riskiä kasvattavaksi tekijäksi erityisesti pojilla. Tyttöillä yhteys oli heikompi.

Bivariaattitasolla havaittu muiden yksilökohtaistentekijöiden, kuten runsaan päihteiden käytön, huonon koulumenestyksen, heikon itsekontrollin tai yksinäisyyden yhteys toistuvaan seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen (ks. kuvio 3) ei säilynyt merkitsevänä, kun analyysissä otettiin huomioon muiden tekijöiden vaikutukset. Näin ollen esimerkiksi runsas päihteiden käyttö ei näytä itsessään olevan toistuvan seurustelusuhdeväkivallan riskitekijä. Tämä kuitenkin selittyy ainakin osittain sillä, että päihteiden käyttö oli ylipäätään selvästi runsaampaa seurustelevien nuorten osapopulaatiossa, jossa analyysi tehtiin.

Perheeseen liittyvistä tekijöistä perhemuoto ja perheen taloudellinen tilanne yhdistyivät seurustelusuhdeväkivallan riskiin. Nuorilla, joiden perhemuoto oli joku muu kuin ydinperhe ja joiden perheellä oli talousvaikeuksia, oli kohonnut riski joutua toistuvan seurustelusuhdeväkivallan uhriksi kun muut perhetekijät ja yksilökohtaiset tekijät on otettu huomioon. Vanhempien tuki ja kontrolli tai vanhempien lapseensa kohdistama kuritusväkivalta eivät olleet analyysissä toistuvan seurustelusuhdeväkivallan riskiä lisääviä tekijöitä.

Taulukko 2 Seurustelusuhdeväkivallan uhriksi joutumista selittävä regressioanalyysi, OR. (ns.= yhteys ei tilastollisesti merkitsevä)

	OR kaikki	OR pojat	OR tytöt
sukupuoli			
tyttö	1		
poika	2,29		
seurustelun piirteitä			
ikä 1. seurustelusuhteen alkaessa	ns.	ns.	ns.
seurustelukumppanien määrä	ns.	ns.	ns.
seurustelukumppanin ikä	ns.	ns.	ns.
yksilökohtaiset tekijät			
alhainen itsekontrolli	ns.	ns.	ns.
humalajuomisen useus	ns.	ns.	ns.
mietojen huumeiden/lääkkeiden päihdekäyttö	ns.	ns.	ns.
yksinäisyys	ns.	ns.	ns.
koulumenestys	ns.	ns.	ns.
terveydentila	ns.	ns.	ns.
uhrikokemukset 12 kk			
0–2 kokemusta	1	1	1
vähintään 3 kokemusta	1,88	2,47	1,19 (ns.)
oma rikoskäyttäytyminen 12 kk			
0–5 tekoa	1	1	1
yli 5 tekoa	1,75	1,92	1,46 (ns.)
perheeseen liittyvät tekijät			
perhemuoto			
ydinperhe	1	1	1
muu	1,49	1,79	1,30(ns.)
perheen taloudellinen tilanne			
erittäin hyvä tai melko hyvä	1	1	1
talousvaikeuksia	1,61	1,83 (ns.)	1,42 (ns.)
vanhempien tuki ja kontrolli	ns.	ns.	ns.
vanhempien tekemä ruumiillinen kuritus	ns.	ns.	ns.

6.3 Seurustelusuhdeväkivallan mahdollisista seurauksista

Nuorten seurustelusuhdeväkivaltakokemuksiin on yhdistetty mahdollisten fyysisten vammojen lisäksi monia negatiivisia seurauksia kuten masennusta, ahdistuneisuutta, syömishäiriöitä, päihteiden käyttöä ja ylipäätään huonompaa henkistä ja fyysistä hyvinvointia sekä seksuaalista riskikäyttäytymistä (Callahan ym. 2003; Glass ym. 2003; Roberts ym. 2003; Close 2005; Ackard ym. 2007; Schutt ym. 2008). Useiden parisuhdeväkivaltaa koskevien tutkimusten mukaan naisten on esitetty kärsivän miehiä vakavampia seurauksia pari- ja seurustelusuhdeväkivallan uhreina. Vaikka tutkimustulokset eivät ole yksiselitteisiä (ks. Capaldi & Owen 2001; Felson & Cares 2005), on naisten todettu vammautuvan miehiä useammin ja kokevan esimerkiksi

enemmän pelkoja, ahdistuneisuutta ja masennusta parisuhdeväkivallan seurauksena (ks. esim. Hamel 2007).

Kuten jo edellä esiteltiin, vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskysely sisälsi kysymyksiä nuorten mielialasta, tyytyväisyydestä itseen ja turvallisuuden tunteesta. Tässä aineistossa toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneet nuoret eivät eronneet merkitsevästi muista nuorista mielialansa suhteen tai sen suhteen kuinka tyytyväisiä he olivat itseensä. Toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneiden nuorten turvallisuuden tunne oli kuitenkin jonkin verran heikompi kuin muilla nuorilla (ks. kuvio 3).

Kun turvattomuuden tunnetta tarkasteltiin regressioanalyysissä, jossa joukko taustamuuttujia otettiin huomioon, seurustelusuhdeväkivallan kokeminen oli yhä merkitsevä riskitekijä sille, että nuori tunsi olonsa turvattomaksi eri elämänpiiriinsä liittyvissä ympäristöissä (tämän luvun liitetäulukko 3). Havainto koskee kuitenkin ainoastaan poikia. Toistuvan seurustelusuhdeväkivallan kokemukset eivät siis olleet merkitsevästi yhteydessä tyttöjen kokemaan turvattomuuteen. Muutkin kuin seurustelusuhteeseen liittyvät uhrikokemukset olivat yhteydessä turvattomuuden tunteeseen. Muista tekijöistä vanhempien ulkomaalaistausta ja tyytymättömyys itseen olivat merkitsevästi yhteydessä poikien kokemaan turvattomuuteen kun taas tytöillä turvattomuuden tunteeseen yhdistyi perheen heikko taloudellinen tilanne. Tyttöjen turvattomuuden tunnetta vähensi oma aktiivinen rikoskäyttäytyminen. Tämä voi esimerkiksi johtua siitä, että rikosten tekemiseen liittyvissä, riskialttiimmissa ympäristöissä liikkuminen vähentää nuorten tyttöjen pelkoja muissa, ”tavallisemmissa” ympäristöissä kuten koulussa ja koulumatkalla. Tästä johtuen he saattavat tuntea olonsa muita tyttöjä turvallisemmaksi näissä tilanteissa.

Tutkimuksessa käytetyt masentuneisuutta, tyytyväisyyttä itseen ja turvattomuutta kartoittavat mittarit ovat riippumattomia seurustelusuhdeväkivaltaa kartoittavasta mittarista. On mahdollista, että tulos olisi voinut olla toisenlainen, jos nuorilta olisi kysytty seurustelusuhdeväkivaltaa kartoittavien kysymysten yhteydessä, aiheuttiko kokemus heille edellä mainittuja henkisiä seurauksia. Tällöin nuoret olisivat saattaneet yhdistää kokemuksiinsa tekijöitä, jotka eivät kyselyssä tulleet ilmi. Mielialaa, tyytyväisyyttä itseen ja turvallisuuden tunnetta koskevien kysymysten riippumattomuus seurustelusuhdeväkivaltaa kartoittavasta mittarista voidaan nähdä tulosten luotettavuuden kannalta pääsääntöisesti kuitenkin etuna. Itsenäisten mittarien voidaan nähdä kuvaavan vakaammin nuoren henkistä hyvinvointia kokonaisuudessaan. Seurustelusuhdeväkivallan yhteydessä esitettyinä kysymykset saattaisivat pikemminkin kuvata tiettyihin kokemuksiin liitettyjä tunnetiloja. Jatkossa olisi kiinnostavaa kartoittaa samassa tutkimuksessa

seurustelusuhdeväkivallan mahdollisia seurauksia kummallakin kysymystyypillä.

Tässä tutkimuksessa ei ollut mahdollista tarkastella nuorten fyysistä vammautumista nimenomaisesti seurustelusuhdeväkivallan seurauksena. Kyselyssä kysyttiin kuitenkin, olivatko nuoret ylipäätään joutuneet sellaisen väkivallan kohteeksi, että heille oli siitä aiheutunut vammoja, joiden vuoksi heidän oli täytynyt käydä terveydenhoitajan, lääkärin tai hammaslääkärin luona. Kaikista kyselyyn vastanneista tytöistä 2 prosenttia ja pojista 4 prosenttia oli kuluneen vuoden aikana kokenut tällaista väkivaltaa. Niistä tytöistä, jotka olivat kokeneet toistuvaa fyysistä seurustelusuhdeväkivaltaa nykyisen kumppanin taholta, 4 prosenttia oli saanut väkivallasta hoitoa vaativan vamman kuluneen vuoden aikana. Osuus oli sama kuin muiden seurustelevien tyttöjen kohdalla. Poikien kohdalla vastaavat osuudet olivat 11 prosenttia (toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneista) ja 6 prosenttia (muista seurustelevista pojista). Seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneet pojat olivat siis vammautuneet suhteellisesti useammin väkivallan seurauksena kuin seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneet tytöt. Luvuista ei voida kuitenkaan päätellä, olivatko vammat syntyneet seurustelusuhdeväkivallan seurauksena vai joidenkin muiden väkivaltakokemusten yhteydessä.

7 Päätulokset ja pohdintaa

7.1 Pojat kokevat tyttöjä enemmän fyysistä väkivaltaa seurustelusuhhteissa

Vuoden 2008 Nuorisoriikollisuuskyselyssä kartoitettiin ensimmäistä kertaa tarkemmin nuorten kokemaa seurustelusuhdeväkivaltaa niiden nuorten keskuudessa, jotka ilmoittivat kyselyhetkellä seurustelevansa vakituisesti. Kysytyjen uhrikokemusten kirjo vaihteli kumppanin mustasukkaisuudesta nyrkillä lyömiseen ja potkimiseen.

Joka toinen seurustelevista nuorista vastasi kyselyssä kumppaninsa olleen joskus niin mustasukkainen, ettei halunnut tämän puhuvan muiden vastakkaista sukupuolta olevien nuorten kanssa. Joka kymmenes nuori ilmoitti, että seurustelukumppani oli puhunut hänestä loukkaavasti ystävilleen ja hieman harvempi ilmoitti kumppaninsa nimitelleen häntä nöyryyttävästi. Joka neljäs seurustelevista nuorista oli kokenut fyysistä väkivaltaa tai sen uhkaa kumppaninsa taholta. Yleisintä oli liikkumasta estäminen tai kiinni tarttuminen ja sekä läimäisyt. Seurustelevista tytöistä 2 prosenttia ja

pojista 9 prosenttia ilmoitti nykyisen kumppaninsa lyöneen häntä nyrkillä tai kovalla esineellä tai potkineen. Kumppanin mustasukkaisuus, nimittely ja loukkaava käytös olivat yhtä yleisiä kokemuksia tytöille ja pojille. Fyysisen väkivallan kokeminen oli sen sijaan selvästi yleisempää pojille.

Pelkkä väkivaltakokemusten yleisyys ei kerro yksiselitteisesti koetun väkivallan vakavuudesta. Eräänä väkivallan vakavuutta kuvaavana osoittimenä pidetään väkivallan toistuvuutta. Seurustelevista tytöistä 2 prosenttia ilmoitti kumppanin läimäisseen häntä useammin kuin kerran ja 1 prosentti ilmoitti toistuvasta lyömisestä tai potkimisesta. Vastaavat osuudet seurustelevilla pojilla olivat 10 prosenttia ja 5 prosenttia. Poikien kokemukset myös toistuvasta väkivallasta olivat siis selvästi tyttöjä yleisempiä.

Jotta väkivaltailmiön luonteesta ja vakavuudesta saadaan luotettava kuva, on tarkasteltava myös väkivallan seurauksia. Nuorisoriikollisuuskyselyssä ei suoraan kartoitettu fyysisten vammojen saamista seurustelusuhdeväkivallan seurauksena. Tulokset kuitenkin osoittivat, että toistuvan seurustelusuhdeväkivallan uhriksi joutuneet pojat olivat kokeneet muita seurustelevia poikia enemmän vammoja tuottavaa väkivaltaa. Tyttöjen kohdalla vastaavaa eroa ei ilmennyt. Aineiston perusteella ei voida kuitenkaan päätellä vammojen alkuperää, joten päätelmiä on syytä tehdä varoen. Mikäli seurustelusuhdeväkivallan kokemista tutkitaan tulevissa Nuorisoriikollisuuskyselyissä, on seurustelusuhdeväkivaltaa kartoittavaan mittariin syytä lisätä vammoja kartoittavia kysymyksiä.

Seurustelusuhdeväkivaltakokemuksiin tyypillisesti liitettyjä henkisiä seurauksia voitiin aineistossa tarkastella masentuneisuuden, itseen tyytyväisyyden ja turvattomuuden osalta. Näyttää siltä, että suomalaisnuorten kokemaan toistuvaankaan seurustelusuhdeväkivaltaan ei yhdisty masentuneisuutta tai tyytymättömyyttä itseen. Poikien kohdalla toistuvat seurustelusuhdeväkivaltakokemukset kumppanin taholta olivat kuitenkin yhteydessä voimakkaampaan turvattomuuden tunteeseen kun muiden väkivaltakokemusten vaikutus oli otettu huomioon.

Vaikka aineiston perusteella ei pystytä tekemään aukotonta analyysiä tyttöihin ja poikiin kohdistuneen seurustelusuhdeväkivallan vakavuudesta, on havainto väkivallan yleisyyden – ja myös toistuvan väkivallan yleisyyden – osalta varsin selkeä: yhdeksäsluokkalaisten nuorten seurustelusuhhteissa kokema fyysinen väkivalta on pojille yleisempää kuin tytöille. Miksi suomalaiset 15–16-vuotiaat pojat sitten kokevat enemmän väkivaltaa seurustelusuhhteissaan kuin tytöt? Käsillä oleva tutkimus ei anna yksiselitteistä vastausta kysymykseen. Eräs selitys saattaa liittyä väkivaltaan suhtautumiseen ja asenteisiin. Nuorten seurustelusuhdeväkivallan kohdalla on havaittu, että sekä nuorten itsensä että aikuisten reaktiot tyttöjen ja poikien käyttämään väkivaltaan poikkeavat. Pojan tyttöön kohdistama väkivalta tuomi-

taan jyrkästi kun taas tyttöjen käyttämä väkivalta on hyväksytympää ja tai sitä ei oteta vakavasti (Price ym. 1999; Sears ym. 2006). Suomessa aikuisten parisuhdeväkivaltaan on liitetty samoja ajatusmalleja. Naisen väkivaltaan suhtaudutaan vähättelevästi, selitellen ja ymmärtävästi eikä naisten tekemää väkivaltaa tunnisteta (Törrönen 2009). ”Naista ei saa lyödä” on jokaisen tuntema kirjoittamaton sääntö. Sen sijaan ”miestä ei saa lyödä” sääntöä ei samassa mielessä ole.

Myös naisten yhteiskunnallisen aseman on havaittu olevan yhteydessä parisuhdeväkivallan sukupuolijakaumaan. Parisuhdeväkivaltaa eri maissa kartoittavassa vertailussa havaittiin, että mitä modernimpi yhteiskunta on ja mitä parempi naisen asema yhteiskunnassa on, sitä suurempi suhteellinen osa parisuhdeväkivallasta kohdistuu mieheen (Archer 2006). Pohjoismaisia yhteiskuntia pidetään maailman tasa-arvoisimpina. Ehkä poikiin kohdistuvat seurustelusuhdeväkivallan suurempi määrä on eräs merkki tästä tasa-arvosta, vaikkakin negatiivinen sellainen.

Poikien ja tyttöjen kokemaa seurusteluväkivaltaa tulkittaessa on niin ikään syytä huomioida seurusteleavan osapopulaation valikoitumisprosessi. Pojista pienempi osa (19 %) kuin tytöistä (28 %) oli seurustelusuhteessa. Tyttöillä ilmiö on siten määrällisesti normaalimpi 15–16-vuotiaana. Seurusteleva poika on tavallaan ”poikkeavampi” kuin samanikäinen seurusteleva tyttö. On ajateltavissa, että seurustelevien poikien populaatiolla on keskimäärin enemmän ongelmakäyttäytymisen riskitekijöitä vertailussa ei-seurusteleviin poikiin, kuin vastaavassa vertailussa tyttöjen kohdalla. Tämä saattaisi ilmetä epäsuorasti myös seurusteluväkivallan kokemisessa. Toisaalta seurustelevien nuorten piirteiden tarkastelu ja aineiston pohjalta tehty eksploratiivinen regressiotarkastelu osoitti, että niin tyttöjen kuin poikienkin seurusteluun liittyy ongelmakäyttäytymisen riskitekijöitä.

7.2 Sekä seurustelu että seurustelusuhdeväkivalta ovat yhteydessä riskialttiiseen elämäntyyliin

Eräs tämän tutkimuksen keskeisiä havaintoja on, että seurustelusuhdeväkivallan kokeminen liittyy nuorilla ylipäätään riskialttiiseen elämäntyyliin, jossa tehdään kiellettyjä ja rikollisia tekoja sekä joudutaan rikosten ja väkivallan uhreiksi¹². Kiinnostavaa kuitenkin on, että samat tekijät näyttävät nousevan keskeisiksi, kun verrataan koko seurustelevien nuorten joukkoa niihin nuoriin, jotka eivät seurustele. Esimerkiksi toistuva rikoskäyttäyty-

¹² Nuorten uhrikokemusten ja rikosten tekemisen yhteyttä tarkastelee myös Keinänen tämän julkaisun luvussa IV.

minen, rikosten uhriksi joutuminen, päihteiden käyttö sekä heikko koulu-
menestys olivat seurusteleville nuorille muita nuoria yleisempiä. Seurustelu
itsessään näyttääkin olevan yhteydessä tietyn tyyppiseen ongelmakäyttäy-
tymiseen, vaikka varsinaiseen seurustelusuhteeseen ei liittyisi väkivaltako-
kemuksia.

Toistuvaa seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneiden nuorten joukossa eri-
tyyppiset riskikäyttäytymisen muodot olivat kuitenkin vielä selvästi ylei-
sempiä kuin niiden seurustelevien nuorten joukossa, jotka eivät olleet ko-
keneet vakavaa seurustelusuhdeväkivaltaa. Kun kaikkia tekijöitä tarkastel-
tiin yhdessä, nousivat seurustelusuhdeväkivallan kannalta merkittäviksi
riskitekijöiksi oma aktiivinen rikoskäyttäytyminen ja erityyppiset uhriko-
kemukset (ei kuitenkaan vanhempien kuritusväkivalta) sekä perheeseen
liittyvistä tekijöistä perheen hajoaminen sekä perheen taloudelliset vaikeu-
det. Näiden tekijöiden yhteys koettuun seurustelusuhdeväkivaltaan oli po-
jilla voimakkaampi. Nuorten seurustelusuhteisiin liittyvät tekijät, kuten
kumppanin ikä, se kuinka nuorena seurustelu oli aloitettu ja se kuinka mo-
nia kumppaneita nuorella oli ollut, eivät olleet yhteydessä koettuun seurus-
telusuhdeväkivaltaan.

Nuorten seurustelusuhdeväkivaltaan liittyviä tekijöitä kartoittavissa tut-
kimuksissa tarkastellaan usein väkivaltakokemuksia ilman, että seurustelun
mahdollista vaikutusta elämäntapatekijänä käsitellään tai vakioidaan. Nuor-
ten seurustelun ja seksuaalikäyttäytymisen tutkimus taas muodostaa erilli-
sen tutkimuskentän. Tutkimustieto siitä, missä määrin tietyt riskitekijät tai
ongelmat liittyvät nimenomaan seurustelusuhdeväkivallan kokemiseen ei-
vätkä sen sijaan ”aiheudu” seurustelusta, näyttäisi olevan puutteellista. Jat-
kotutkimuksissa olisikin syytä selvittää tarkemmin kyseisten ilmiöiden vä-
lisiä yhteyksiä.

7.3 Lopuksi

Nuorten seurustelusuhdeväkivallassa on monelta osin kyse eri ilmiöstä
kuin aikuisten parisuhteisiin liittyvässä väkivallassa. Osa eroista konkreti-
soituu parisuhteiden erilaisten piirteiden kautta. Nuorten seurusteluun ei
lähtökohtaisesti voi liittyä pitkiä, vuosikymmeniä kestäneitä ihmissuhteita.
Samoin alaikäisten nuorten seurusteluun liittyy harvoin yhteistä asuntoa tai
lapsia. Nämä ovat tekijöitä, jotka tavallisesti sitovat henkilöitä tiiviimmin
yhteen kuin molemminpuolinen kiinnostus ja tekevät suhteista lähtemisen
myös vaikeammaksi.

Myös nuorten suhteisiin liittyvän väkivallan piirteet vaikuttavat osin
erilaiselta kuin aikuisten suhteissa. Nuorten seurustelusuhdeväkivalta näyt-

tää liittyvän kiinteästi muuhun nuoruuden aikaiseen riskikäyttäytymiseen eikä siinä siten esiinny samalla tavoin moniulotteisuutta kuin aikuisten parisuhdeväkivallassa. Esimerkiksi sellaiset väkivallan muodot, joihin liittyy taloudellista alistamista ja vakavaa sosiaalista eristämistä lienevät harvinaisia nuorten keskuudessa. Myöskään pitkään jatkuvaa niin kutsuttua parisuhdeterrorismia samassa merkityksessä kuin aikuisten suhteissa, ei välttämättä esiinny.

Nuorten seurustelusuhdeväkivaltaan liittyy kuitenkin myös useita samoja piiteitä kuin aikuisten parisuhteissa ilmenevään väkivaltaan. Tällaisia ovat tutkimusten perusteella muun muassa väkivallan molemminpuolisuus, yksilökohtaisten tekijöiden (taipumus aggressiivisuuteen, mielenterveysongelmat, päihteiden runsas käyttö) voimakas yhteys väkivallan käyttöön sekä lapsuudessa koetut väkivalta- ja hyväksikäyttökokemukset pari- ja seurustelusuhdeväkivallan riskitekijöinä. Kuten nuorten, myös aikuisten parisuhteissa tapahtuva väkivalta voi olla vahvasti elämäntyylin, ja siihen liittyvien yksilökohtaisten riskitekijöiden hallitsemaa. Esimerkiksi Rantanen kollegoineen (2008) tekemässä perheen sisäistä lähestymiskieltoa tarkastelevassa tutkimuksessa riskialttiiseen elämäntapaan ja toisaalta yksilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvät seikat näyttelivät keskeistä roolia parisuhdeväkivallan kokonaisuudessa. Nämä riskitekijät (päihde- ja mielenterveysongelmat, rikostausta) eivät määrittäneet pelkästään kieltoon määrättyä väkivallan tekijää vaan myös kiellolla suojattua osapuolta. Pariskunnille oli siis kasautunut väkivallan lisäksi monia muita ongelmia.

Suomessa parisuhdeväkivallan tutkimus on keskittynyt voimakkaasti aikuisten naisten kokeman parisuhdeväkivallan kartoittamiseen. Miesten kokemasta parisuhdeväkivallasta ja toisaalta nuorten seurustelusuhdeväkivallasta on varsin vähän tutkimusta. Ilmiöt ovat kuitenkin kiinteässä yhteydessä toisiinsa. Parisuhteissa käytetty väkivalta on usein molemminpuolista. Väkivalta myös kasautuu, yhtäältä tietyille henkilöille ja toisaalta esimerkiksi perheittäin. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että vakavinta seurustelusuhdeväkivaltaa kokeneille nuorille oli kasautunut enemmän myös muita uhrikokemuksia. Parisuhdeväkivalta ja väkivalta lapsia kohtaan taas ilmenevät usein samoissa perheissä (Kivivuori 2007; Ellonen ym. 2008). Nuoruusajan seurustelusuhdeväkivallan tiedetään niin ikään olevan yhteydessä väkivaltaan myöhemmissä parisuhteissa. Olisi toivottavaa, että pari- ja lähisuhdeväkivallan tutkimus pystyisi tulevaisuudessa hyödyntämään nykyistä paremmin olemassa olevaa tietoa niin väkivallan kasautumisesta kuin riskitekijöistäkin ja näin syventämään ymmärrystä ilmiökentästä.

LÄHTEET

- Archer, John (2000). Sex differences in aggression between heterosexual partners: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin* 126 (5), 651–680.
- Archer, John (2002). Sex differences in physical aggressive acts between heterosexual partners: a meta-analytic review. *Aggression and Violent Behavior* 7 (4), 313–351.
- Archer, John (2006). Cross-cultural differences in physical aggression between partners: a social-role analysis. *Personality and Psychology Review* 10 (2), 133–153.
- Belsky, Jay (2001). Marital violence in evolutionary perspective. Teoksessa: Alan Booth & Ann C. Crouter & Mari Clements (toim.), *Couples in Conflict*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Busch, Amy L. & Rosenberg, Mindy S. (2004). Comparing women and men arrested for domestic violence: a preliminary report. *Journal of Family Violence* 19 (1), 49–57.
- Callahan, Michelle R. & Tolman, Richard M. & Saunders, Daniel, G. (2003). Adolescent dating violence victimization and psychological well-being. *Journal of Adolescent Research* 18 (6), 664–681.
- Carver, Karen & Joyner, Kara & Urdy, Richard J. (2003). National estimates of adolescent romantic relationships. Teoksessa: Paul Flosheim (toim.), *Adolescent romantic relations and sexual behaviour*. Mahwah New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Capaldi, Deborah M. & Gorman-Smith, Deborah (2003). The development of aggression in young male/female Couples. Teoksessa: Paul Flosheim (toim.), *Adolescent romantic relations and sexual behaviour*. Mahwah New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Capaldi, Deborah M. & Owen, Lee D. (2001). Physical aggression in a community sample of at-risk young couples: gender comparisons for high frequency, injury and fear. *Journal of Family Psychology* 15 (3), 425–440.
- Close, Sharron M. (2005). Dating violence prevention in middle school and high school youth. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing* 18 (1), 2–9.
- Coker, Ann & McKeown, Robert & Sanderson, Maureen & Davis, Keith & Valois, Robert & Huebner, Scott (2000). Severe dating violence and quality of life among South Carolina high school students. *American Journal of Preventive Medicine* 19 (4), 220–227.
- Coleman, Vallerie E. (2007) *Dangerous dances: treatment of domestic violence in same-sex couples*. Teoksessa: John Hammel & Tonia L. Nicholls (toim.), *Family interventions in Domestic violence. A handbook of gender-inclusive theory and treatment*. New York: Springer.
- Dobash, Russell P. & Dobash, R. Emerson & Wilson, Margo & Daly, Martin (1992). The myth of sexual symmetry in Marital Violence. *Social Problems* 39 (1), 71–91.
- Dobash, Russell P. & Dobash, R. Emerson (2004). Women's violence to men in intimate relationships. *British Journal of Criminology* 44 (3), 324–349.

- Dutton, Donald G. & Nicholls, Tonia L. (2005). The gender paradigm in domestic violence research and theory: Part 1 – The conflict of theory and data. *Aggression and Violent Behavior* 10, 680–714.
- Ellonen, Noora & Kääriäinen, Juha & Salmi, Venla & Sariola, Heikki (2008). Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87. Tampere.
- Ehrensaft Miriam K. (2008). Intimate partner violence: persistence of myths and implications for intervention. *Children and Youth Services Review* 30, 276–286.
- Ehrensaft, Miriam K. & Moffitt, Terrie E. & Caspi, Avshalom (2004). Clinically abusive relationships in an unselected birth cohort: men's and women's participation and developmental antecedents. *Journal of Abnormal Psychology* 113 (2), 258–271.
- Felson, R. B. & Cares, A. C. (2005). Gender and seriousness of assault on intimate partner and other victims. *Journal of Marriage and Family* 67 (5), 182–195.
- Felson, Richard B. (2006). Is violence against women about women or about violence? *Contexts* 5 (2), 21–25.
- Flosheim, Paul (2003). Adolescent romantic and sexual behavior: What we know and where we go from here. Teoksessa: Paul Flosheim (toim.), Adolescent romantic relations and sexual behaviour. Mahwah New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Flink, Aune (2006). Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana. Rikottu lemme-marja. Tampereen yliopisto.
- Fontes, David L. (1998). Violent touch: breaking through the stereotype. ProQuest, LDO3897. <http://www.ejfi.org/DV/dv-39.htm>
- Fontes, David L. (2007). Male victims of domestic violence. Teoksessa: John Hamel & Tonia L. Nicholls (toim.), Family interventions in domestic violence. A Handbook of gender-inclusive theory and treatment. New York : Springer.
- Glass, Nancy & Fredland, Nina & Campbell, Jacquelyn & Yonas, Michael & Sharps, Phyllis & Kub, Joan (2003). Adolescent dating violence: prevalence, risk factors, health outcomes, and implications for clinical practice. *JOGNN* 32, 227–238.
- Gottfredson, Michael & Hirschi, Travis (1990). A general theory of crime. Stanford, CA: Standfords University Press.
- Halpern, Carolyn & Joyner, Kara & Urdy, Richard & Suchindran, Chirayath (2000). Smart teen's don't have sex (or kiss much either). *Journal of Adolescent Health* 26, 213–225.
- Hamberger, Kevin & Ambuel, Bruce (1998). Dating violence. *Pediatric Clinics of North America* 45(2), 381–390.
- Hamel, John (2007). Domestic violence: a gender inclusive conception. Teoksessa: John Hamel & Tonia L. Nicholls (toim.), Family interventions in domestic violence. A Handbook of gender-inclusive theory and treatment. New York : Springer.

- Henning, Kris & Jones, Angela & Holdford, Robert (2003). Treatment needs of woman arrested for domestic violence: a comparison with male offenders. *Journal of Interpersonal Violence* 18 (8), 839–856.
- Hickman, Laura J. & Jaycox, Lisa H. & Aronoff, Jessica (2004). Dating violence among adolescents. Prevalence, gender distribution, and prevention program effectiveness. *Trauma, Violence and Abuse* 5 (2), 123–142.
- Husso, Marita (2003). *Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Lahti, Minna (2001). *Domesticated violence. The power of ordinary in everyday Finland*. Helsingin yliopisto: Yliopistopaino.
- Johnson, Michael P. (1995). Patriarchal terrorism and common couple violence: two forms of violence against women. *Journal of Marriage and the Family* 57, 283–294.
- Johnson, Michael P. & Leone, Janel L. (2005). The differential effects of intimate terrorism and situational couple violence: findings from the National Violence Against Women Survey. *Journal of Family Issues* 26 (3), 322–349.
- Joyner, Kara & Udry, Richard J. (2000). You don't bring me anything but down: adolescent romance and depression. *Journal of Health and Social Behaviour* 41, 365–391.
- Kaura, Shelby & Allen, Graig (2004). Dissatisfaction with relationship power and dating violence perpetration by men and women. *Journal of Interpersonal Violence* 19, 576–588.
- Keskinen, Suvi (2005). *Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt*. Tampere: Tampere University Press.
- Kivivuori, Janne (2005). *Piilorikollisuuden tutkimus*. Teoksessa: Janne Kivivuori & Venla Salmi, Nuorten rikoskäyttäytyminen 1995–2004. Teemana sosiaalinen pääoma. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 214, Helsinki.
- Kivivuori, Janne (2007). *Mare Balticum-kysely Helsingissä 2002*. Teoksessa: Noora Ellonen & Janne Kivivuori & Juha Kääriäinen, Lapset ja nuoret väkivallan uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantaja 80.
- Kivivuori, Janne (2008). *Rikollisuuden syyt*. Helsinki: Nemo.
- Kouluterveyskysely 2007, Stakes. *Kouluterveys 2007 -kyselyn valtakunnalliset taulukot. Seksuaaliterveys*.
<http://info.stakes.fi/kouluterveyskysely/FI/tulokset/taulukot2007/seksuaaliterveys07.htm>
- Kotanen, Riikka (2006). *Uhrit, tekijät ja sukupuolittunut syyllisyys – parisuhdeväkivalta Internet-keskusteluissa*. Teoksessa: Johanna Niemi-Kiesiläinen & Päivi Honkatukia & Helena Karma & Minna Ruuskanen (toim.), Oikeuden tekstit diskursseina. Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, E-sarja N:o 13. Helsinki.
- Kouvonen, Anne (2002). *Nuorten työssäkäynti ja rikollisuus*. Teoksessa: Janne Kivivuori (toim.), Nuoret rikosten tekijöinä ja uhreina. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 188, Helsinki.
- Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka (1999). *Naisiin kohdistuva väkivalta*. Helsinki: Kirjayhtymä.

- Manganello, Jennifer (2008). Teens, dating violence and media use. A review of the literature and conceptual model for future research. *Trauma, violence & abuse* 9 (1), 3–18.
- Makepeace, J. (1981). Courtship violence among college students. *Family Relations* 39, 97–102.
- Medeiros, Rose E. & Straus, Murray A. (2007). Risk factors for physical violence between dating partners: implication for gender-inclusive prevention and treatment of family violence. Teoksessa: John Hamel & Tonia L. Nicholls (toim.), *Family interventions in domestic violence. A Handbook of gender-inclusive theory and treatment*. New York : Springer.
- Moffitt Terrie E. & Caspi, Avshalom & Rutter M. & Silva, P. A. (2001). Sex differences in antisocial behaviour: conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin longitudinal study. Cambridge: Cambridge University Press.
- Moffitt, Terrie E. & Krueger, Robert F. & Caspi, Avshalom & Fagan, Jeff (2000). Partner abuse and general crime: how are they the same? How are they different? *Criminology* 38 (1), 199–232.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004). *Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta*. Helsinki: WSOY.
- Nyqvist, Leo (2001). *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Prosessin arviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Ensi- ja turvakotien julkaisu 28*. Helsinki.
- Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.), (2008). *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- O’Leary, K. & Barling, J. & Arias, I. & Rosenbaum, A. & Malone J. & Tyree, A. (1989). Prevalence and stability of physical aggression between spouses: a longitudinal analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57, 275–285.
- Piispa, Minna (2004). *Väkivalta ja parisuhde. Nuorten naisten kokeman parisuhdeväkivallan määrittely surveytutkimuksessa*. Tutkimuksia 241, Tilastokeskus. Helsinki.
- Piispa, Minna (2006). *Parisuhdeväkivalta*. Teoksessa Minna Piispa & Markku Heiskanen & Juha Kääriäinen & Reino Siren, *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225*. HEUNI, Publication Series No. 51. Helsinki.
- Piispa, Minna (2008). *Väkivallan muodot heteroseksuaalisessa parisuhteessa*. Teoksessa: Suvi Ronkainen & Sari Näre (toim.), *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Siren, Reino (2006). *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 225*. HEUNI, Publication Series No. 51. Helsinki.
- Price, E. & Byers, E. & The dating violence research team (1999). The attitudes towards dating violence scales: development and initial validation. *Journal of Family Violence* 14, 351–375.
- Rantala, Kati & Smolej, Mirka & Leppälä, Jussi & Jokinen, Anniina (2008). *Kaltevalla pinnalla. Perheen sisäisen lähestymiskiellon arviointitutkimus*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 239. Helsinki.

- Roberts, Timothy & Klein, Jonathan & Fisher, Susan (2003). Longitudinal effect of intimate partner abuse on high-risk behaviour among adolescents. *Arch pediatr Adolesc Med.* 157, 875–881.
- Roberts, Timothy & Auinger, Peggy & Klein, Jonathan (2006). Predictors of partner abuse in a nationally representative sample of adolescents involved in heterosexual dating relationships. *Violence and victims* 21 (1), 81–89.
- Ronkainen, Suvi (1998). Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa. Tutkimuksen katveet valokeilassa. Naistutkimusraportteja 2/1998. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Ronkainen, Suvi (2001). Sukupuolistunut väkivalta ja uhriutumisen paradoksit. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 38, 139–151.
- Ronkainen, Suvi (2004). Kvantitatiivisuus, tulkinnallisuus ja feministinen tutkimus. Teoksessa: Marianne Liljeström (toim.), *Feministinen tietäminen*. Tampere: Vastapaino.
- Salmi, Venla (2008a). Väkivallan kasautuminen. Teoksessa: Noora Ellonen & Juha Kääriäinen & Venla Salmi & Heikki Sariola, *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 71/2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 87*. Tampere.
- Salmi, Venla (2008b). Nuorten miesten rikoskäyttäytyminen ja väkivallan uhriksi joutuminen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsauksia 5/2008, Helsinki.
- Salmi, Venla & Siren, Reino & Lehti, Martti & Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko (2009). *Perheväkivalta Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkojulkaisuja. Tulossa*.
- Sariola, Heikki (1990). *Lasten väkivalta ja seksuaalikokemukset. Julkaisu 85*. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto.
- Savolainen, Jukka (2005). Naiset, perheväkivalta ja perhe-elämän rakennemuutos. Teoksessa: Reino Sirén & Päivi, Honkatukia (toim.), *Suomalaiset väkivallan uhreina. Tuloksia 1980–2003 kansallisista uhrihaastattelututkimuksista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 216*, Helsinki.
- Schütt, Nina & Frederiksen, Marie & Helweg-Larsen, Karin (2008). Dating violence in Denmark. English Summary. A nation wide survey of prevalence, character and consequences of exposure to violence among 16–24 year-olds. National Institute of Public Health / University of Southern Denmark/ Ministry of Gender Equality. Copenhagen.
- Sears, Heather A. & Byers, E. Sandra & Whelan, John J. & Saint-Pierre, Marcelle (2006). If it hurts you, then it is not a joke. Adolescents' ideas about girls' and boys' use and experience of abusive behavior in dating relationships. *Journal of Interpersonal Violence* 21 (9), 1191–1207.
- Siren, Reino & Kivivuori, Janne & Kääriäinen, Juha & Aaltonen, Mikko (2007). *Suomalaisten kokema väkivalta 1980–2006. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 74*. Helsinki.
- Straus, Murray A. (2008). Dominance and symmetry in partner violence by male and female university students in 32 nations. *Children and Youth Services Review* 30, 252–275.
- Swahn, Monica & Simon, Thomas & Hertz, Marci & Arias, Ileana & Bossarte, Robert & Ross, James & Gross, Lori & Iachan, Ronaldo & Hamburger, Merle (2008a). Linking dating violence, peer violence, and suicidal beha-

- vivors among high-risk youth. *American Journal of Preventive Medicine* 43 (1), 30–38.
- Swahn, Monica & Bossarte, Robert & Sullivent, Erennest E. III (2008b). Age of alcohol use initiation, suicidal behaviour, and peer and dating violence victimization and perpetration among high-risk, seventh-grade adolescents. *Pediatrics* 121 (2), 297–305.
- Säävälä, Hannu & Nyqvist, Leo & Salonen, Santtu (2006). Väkivallan olemus. Teoksessa: Mies varikolle. Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulun ensi- ja turvakoti ry.
- Tittle, Charles & Ward, David & Grasmick, Harold (2003). Self-control and crime/deviance: Cognitive vs. behavioural measures. *Journal of Quantitative Criminology* 19, 333–365.
- Törrönen, Hannele (2009). Vaiettu naiseus. Ajatuksia naisen väkivallan tunnistamisesta, nimeämisestä ja hoitamisesta. Ensi- ja turvakotien liiton raportti 10. Helsinki.
- Watson, Jennifer M. & Cascardi, Michele & Avery-Leaf, Sarah & O’Leary, K. Daniel (2001). High school students’ responses to dating aggression. *Violence and Victims* 16 (3), 339–348.
- Wekerle, Christine & Avgoustis, Effie (2003). Child maltreatment, adolescent dating, and dating violence. Teoksessa: Paul Flosheim (toim.), *Adolescent romantic relations and sexual behaviour*. Mahwah New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Wekerle, Cristine & Leung, Eman & Wall, Anne-Marie & MacMillan, Harriet & Boyle, Michael & Trocme, Nico & Waechter, Randall (2009). The contribution of childhood emotional abuse to teen dating violence among child protective services-involved youth. *Child Abuse & Neglect* 33, 45–58.
- Wikström, Per-Olof H. & Butterworth, David A. (2006). *Adolescent crime. Individual differences and lifestyles*. Cullompton, Devon: Willan Publishing.
- Winstok, Zeev (2007). Toward an interactional perspective on intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior* 12, 348–363.
- Wolfe, David & Crooks, Claire & Chiodo, Debbie & Jaffe, Peter (2009). Child maltreatment, bullying, gender-based harassment, and adolescent dating violence: making the connection. *Psychology of Women Quarterly* 33, 21–24.
- Zimmer-Gembeck, Melanie & Siebenbruner, Jessica & Collins, W. Andrew (2001). Diverse aspects of dating: association with psychosocial functioning from early to middle adolescence. *Journal of Adolescence* 24, 313–336.

Liitetaulukko 1 Taustamuuttujien jakaumat (%) koko aineistossa, sekä sen mukaan seurusteliko nuori vakituisesti ja liittyikö seurusteluun vakavaa väkivaltaa.

	koko aineisto	toistuvan seurustelusuhdeväkivallan uhrin	seurustele, ei vakavaa seur.suhdeväkivaltaa	ei seurustele tällä hetkellä
N	5 826	146	1 220	4 460
SUKUPUOLI				
tyttö	50	40	62	48
poika	50	61	38	52
UHRIKOKEMUKSET JA RIKOSKÄYTTÄYTYMINEN				
Kaikki uhrikokemukset 12 kk aikana				
0 kokemusta	54	30	45	58
1–2 eri kokemus	36	41	42	34
vähintään 3 eri kokemusta	10	29	14	9
Oma rikoskäyttäytyminen 12 kk aikana				
0 tekoa	47	11	29	53
1–2 tekoa	30	27	33	29
3–5 tekoa	15	33	24	12
yli 5 tekoa	8	29	14	5
SEURUSTELUN PIIRTEITÄ				
Seurustelun aloitusikä				
12-vuotias tai nuorempi	28	29	20	32
vähintään 13-vuotias	72	71	80	67
Seurustelukumppanien määrä				
0	43	-	-	57
1	28	29	34	20
vähintään 2	34	71	66	24
Kumppanin ikä				
alle 17-vuotias	67	73	66	75
vähintään 17-vuotias	33	26	34	24
YKSILÖKOHTAISET TEKIJÄT				
Itsekontrolli				
korkea tai keskimääräinen	84	66	77	87
alhainen	16	34	23	13
Koulumenestys				
hyvä tai keskinkertainen	76	59	69	79
heikko	24	41	31	21
Humalajuomisen useus				
harvemmin kuin kerran kk	83	63	74	86
vähintään 1–2 kertaa kk	17	37	26	14
Marihuanan/hasiksen/lääkkeiden päihdekäyttö käyttö 12kk aikana				
ei	89	72	80	92
kyllä	11	28	20	8
Yksinäisyys: viettää vapaa-aikansa yksin				
ei koskaan/ harvoin/ joskus	83	93	89	81
useimmiten/aina	17	7	11	19

	koko aineisto	toistuvan seuruste- lusuhde- väkivallan uhrit	seurustelee, ei vakavaa seur.suhde väkivaltaa	ei seuruste- tele tällä hetkellä
Mieliala				
hyvä tai melko hyvä	90	86	90	90
alakuloinen	10	14	10	10
Tyytyväisyys itseän				
tyytyväinen tai melko tyytyväinen	86	84	85	86
tyytymätön	14	16	15	14
Terveyden tila				
erittäin tai melko hyvä	90	83	89	90
keskinkertainen tai huono	10	17	11	10
Turvallisuuden tunne				
turvallinen/melko turvallinen	77	69	75	77
turvaton	23	31	25	23
PERHEESEEN LIITYVÄT TEKIJÄT				
Perhemuoto				
ydinperhe	65	47	59	67
muu	35	53	41	33
Vanhempien syntymämaa				
molemmat suomalaisia	95	95	94	95
toinen/molemmat ulkomaalaisia	5	5	6	5
Perheen taloudellinen tilanne				
erittäin hyvä tai melko hyvä	85	76	84	86
talousvaikeuksia	15	24	16	14
Vanhemmat työelämässä				
molemmat vanhemmat työelämässä	69	65	65	70
toinen tai molemmat ei työelämässä	31	35	35	30
Vanhempien tuki ja kontrolli				
hyvä tai kohtalainen	82	75	81	83
heikko	18	25	19	17
Vanhempien tekemä ruumiillinen kuritus 12 kk aikana				
ei	93	85	90	93
kyllä	7	15	10	7

Liitetaulukko 2 Toistuvan seurustelusuhdeväkivallan uhriksi joutumista selittävä logistinen regressioanalyysi

selittävät muuttujat ^a	KAIKKI			TYTÖT			POJAT		
	B	Exp(B)	luottamusvälit (95 %)	B	Exp(B)	luottamusvälit (95 %)	B	Exp(B)	luottamusvälit (95 %)
sukupuoli (poika)	0,827	2,29^b	1,49–3,50						
ikä ensimmäisen seurustelusuhteen alkaessa (alle 13 vuotta)	0,040	1,04	0,66–1,63	-0,045	0,96	0,40–2,28	0,006	1,01	0,58–1,75
seurustelukumppanien määrä (vähintään 2)	-0,106	0,90	0,59–1,37	-0,470	0,63	0,34–1,15	0,228	1,26	0,68–2,31
seurustelukumppanin ikä (yli 16-vuotias)	-0,159	0,85	0,54–1,34	-0,432	0,65	0,37–1,15	0,215	1,24	0,60–2,55
itsekontrolli (alhainen)	0,198	1,22	0,80–1,87	0,257	1,29	0,66–2,55	0,187	1,21	0,68–2,12
humalajuominen (vähintään 1–2 kertaa kk)	0,165	1,18	0,77–1,82	0,472	1,60	0,83–3,08	-0,086	0,92	0,51–1,66
mietojen huumeiden/lääkkeiden päihdekäyttö (vähintään kerran 12 kk aikana)	0,091	1,10	0,67–1,78	-0,219	0,80	0,38–1,71	0,316	1,37	0,71–2,67
viettää vapaa-aikansa yksin (usein/aina)	-0,623	0,54	0,26–1,11	-1,195	0,30	0,07–1,29	-0,368	0,69	0,28–1,69
koulumenestys (heikko)	0,035	1,04	0,70–1,54	0,077	1,08	0,57–2,05	0,092	1,10	0,65–1,86
terveydentila (heikko/keskinkertainen)	0,307	1,36	0,79–2,34	0,568	1,76	0,86–3,64	0,096	1,10	0,47–2,57
uhrikokemukset 12 kk aikana (vähintään 3 kokemusta)	0,396	1,88	1,21–2,93	0,170	1,19	0,53–2,64	0,906	2,47	1,40–4,38
rikoskäyttäytyminen 12 kk aikana (yli 5 rikostekoa)	0,478	1,75	1,07–2,85	0,379	1,46	0,62–3,44	0,654	1,92	1,03–3,59
perhemuoto (muu kuin ydinperhe)	-0,120	1,49	1,03–2,15	0,263	1,30	0,74–2,30	0,584	1,79	1,08–2,97
perheen taloudellinen tilanne (heikko)	0,633	1,61	1,02–2,55	0,349	1,42	0,74–2,72	0,607	1,83	0,94–3,58
vanhempien tuki ja kontrolli (heikko)	-0,028	0,89	0,56–1,42	0,212	1,24	0,62–2,47	-0,253	0,78	0,40–1,50
vanhempien tekemä ruumiillinen kuritus (vähintään kerran 12 kk aikana)	0,558	0,97	0,55–1,73	-0,024	0,98	0,43–2,22	-0,040	0,96	0,42–2,22
Constant	-3,965	0,02		-1,945	0,14		-3,762	0,02	

^a Kaikki muuttujat ovat dikotomisissa, referenssikategoriana muut vastaukset kuin suluisissa mainittu.

^b Tilastollisesti merkitsevä (95 % luottamusvälillä) yhteys ilmaistu lihavoinnilla.

Liitetaulukko 3 Turvattomuuden tunnetta selittävä logistinen regressioanalyysi

selittävät muuttujat ^a	KAIKKI			TYTÖT			POJAT		
	B	Exp(B)	luottamusvälit (95 %)	B	Exp(B)	luottamusvälit (95 %)	B	Exp(B)	luottamusvälit (95 %)
sukupuoli (poika)	-0,496	0,61^b	0,40–0,93						
seurustelusuhdeväkivalta (vähintään 2 kokemusta nykyisen kumppanin taholta)	0,660	1,93	1,14–3,29	0,209	1,23	0,54–2,80	0,888	2,43	1,11–5,33
uhrikokemukset 12 kk aikana (vähintään 3 kokemusta)	0,509	1,66	1,03–2,69	0,474	1,61	0,85–3,05	0,710	2,03	0,89–4,64
vanhempien tekemä ruumiillinen kuritus (vähintään kerran 12kk aikana)	0,506	1,66	0,99–2,78	0,552	1,74	0,93–3,23	0,734	2,08	0,79–5,48
rikoskäyttäytyminen 12 kk aikana (yli 5 rikostekoa)	-0,594	0,55	0,30–1,03	-0,975	0,38	0,15–0,94	-0,103	0,90	0,35–2,31
itsekontrolli (alhainen)	-0,239	0,79	0,49–1,26	-0,600	0,55	0,29–1,05	0,214	1,24	0,58–2,66
humalajuominen (vähintään 1–2 kertaa kk)	-0,066	0,94	0,60–1,46	-0,090	0,91	0,53–1,59	-0,226	0,80	0,35–1,84
mietojen huumeiden/lääkkeiden päihdekäyttö (vähintään kerran 12 kk aikana)	0,208	1,23	0,75–2,03	0,053	1,06	0,57–1,95	0,731	2,08	0,85–5,10
viettää vapaa-aikansa yksin (usein/aina)	-0,015	0,99	0,54–1,80	-0,101	0,90	0,43–1,90	-0,026	0,98	0,32–2,95
koulumenestys (heikko)	0,215	1,24	0,82–1,87	0,094	1,10	0,65–1,85	0,419	1,52	0,72–3,19
tyytyväisyys itseän (tyytymätön)	0,355	1,43	0,83–2,45	0,128	1,14	0,60–2,17	1,512	4,54	1,53–13,45
mieliala (alakuloinen)	0,455	1,58	0,87–2,86	0,652	1,92	0,95–3,87	-0,147	0,86	0,26–2,89
perhemuoto (muu kuin ydinperhe)	-0,095	0,91	0,61–1,35	-0,232	0,79	0,49–1,28	0,251	1,29	0,61–2,71
perheen taloudellinen tilanne (heikko)	0,505	1,66	1,07–2,58	0,583	1,79	1,06–3,02	-0,033	0,97	0,38–2,50
vanhempien työllisyys (vähintään toinen ei työelämässä)	-0,024	0,98	0,65–1,47	-0,132	0,88	0,53–1,45	0,401	1,49	0,69–3,24
vanhempien tuki ja kontrolli (heikko)	0,502	1,65	1,07–2,56	0,524	1,69	0,97–2,94	0,599	1,82	0,83–4,00
vanhempien ulkomaalaistausta (vähintään toinen syntynyt ulkomailla)	0,760	2,14	1,15–3,98	0,560	1,75	0,81–3,80	1,436	4,20	1,39–12,74
Constant	-2,032	0,13		-2,045	0,13		-4,454	0,01	

^a Kaikki muuttujat ovat dikotomisissa, referenssikategoriana muut vastaukset kuin suluissa mainittu.

^b Tilastollisesti merkitsevä (95 % luottamusvälillä) yhteys ilmaistu lihavoinnilla.

Kyselyn toteuttaminen

Nuorisori­kollisuus­kyselyt on kohdistettu peruskoulun yhdeksänsien luokien oppilaille. Ajankohtaa voidaan pitää optimaalisena kohortin kokonais­rikollisuuden tutkimisen kannalta, koska tällä luokka-asteella lähes koko ikäryhmä on viimeistä kertaa kokonaisuudessaan tavoitettavissa samassa instituutiossa. Peruskoulun jälkeen nuoret hajoavat lukioon, ammattikouluun ja työelämään.

Vuoden 2008 Nuorisori­kollisuus­kysely toteutettiin huhti-toukokuussa 2008. Siihen vastasi 5 826 oppilasta 70 koulusta. Otos muodostettiin siten, että arvontayksikkönä on koulu. Otosta muodostettaessa on varmistettu eri kuntatyyppien riittävä edustus. Samoin on toimittu kaikilla aiemmilla kysely­kierroksilla. Otannan suoritti Tilastokeskus.

Kysely tehtiin koulutunnin aikana yhteysopettajan ohjeistaessa ja valvoessa tuntia. Yhteysopettajat oli perehdytetty kyselyaineiston keräämiseen. Oppilaat vastasivat nimettömästi lomakkeeseen ja sulki­vat lomakkeen kirjekuoreen. Tietojen kerääminen on suoritettu samalla tavoin vuosina 1996–2008. Vuoden 1995 pilottiaineiston keräsivät ulkopuoliset tutkijat.

Kyselyiden vastausprosentti on vaihdellut 85–91 prosentin välillä kyselyvuodesta riippuen (Taulukko A). Vuonna 2008 se oli 86 prosenttia. Vastausprosenttia voidaan pitää varsin tyydyttävänä. Viimeisen kahden kyselyn aiempaa alhaisempaa vastausprosenttia voidaan kuitenkin pitää kielteisenä kehityksenä. Aiemmin on havaittu, että oppilaiden luvalliset poissaolot (esim. perheiden matkat, urheiluun liittyvät poissaolot) ovat suhteessa lisääntyneet ja näin ollen yhtä suurta määrää oppilaista ei tavoiteta tunneilta. Näyttää siltä, että tämä selittää vastausprosentin laskua (Kivivuori & Salmi 2005, 113). Kadon lisääntyminen saattaa osaltaan johtua myös koulu­ihin kohdistuneiden tutkimusten runsaasta määrästä. Tutkimustuntien pitäminen vie aikaan muulta koulunkäynniltä ja kuormittaa yhteysopettajia ylimääräisellä työllä.

Taulukko A Kyselyyn vastanneita oppilaita (%) tutkimuskoulujen yhdeksänsien luokien oppilaista 1995–2008

	1995	1996	1998	2001	2004	2008
Vastanneita	1 195	4 204	4 503	4 347	5 142	5 826
Vastausprosentti	89 %	91 %	88 %	89 %	85 %	86 %

Raportissa esitetyt tiedot on laskettu painotetuista aineistoista lukuunottamatta lukua IV, jossa on käytetty painottamattomia aineistoja. Painotuksessa on huomioitu vastauskato ja otanta-asetelma.

Lomakkeiden puuttuvia tietoja on käsitelty seuraavasti. Tekokysymyksissä puuttuvat tiedot on pääsääntönä määritelty ”en ole tehnyt” -vastauksiksi. Lomakkeen rakenne, joka perustuu suoraan seuraavalle sivulle siirtymiseen aina jos ei ole tehnyt sivulla kysyttyä tekoa, houkuttelee vastaajat hyppäämään suoraan sivulle, jossa käsitellään tekoa, jonka he ovat tehneet. Siksi puuttuvien tietojen käsittely ”en ole tehnyt” -vastauksina johtaa luotettavampaan kuvaan kuin jos ne jätettäisiin tekokohtaisesti analyysin ulkopuolelle. Muiden kuin tekojen yleisyyttä koskevien analyysien kohdalla on noudatettu käytäntöä, jonka mukaan vain siihen kysymykseen vastanneet ovat mukana analyysissä. Puuttuvien tietojen käsittely on sama eri vuosina.

**NUORISOTUTKIMUS
2008**

**Tämän lomakkeen kysymyksiin vastanneet PYSYVÄT
TUNTEMATTOMINA.**

ÄLÄ kirjoita nimeäsi lomakkeeseen.

Täytä lomake huolellisesti ja sulje se sitten oheiseen kuoreen.

Koulussasi KUKAAN ei katso vastauksia.

► Vastaa kysymyksiin valitsemalla yksi vastausvaihtoehto (ympäroï numero), ellei kysymyksessä erikseen sanota että voit valita useita kohtia.

YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ

1. Oletko tyttö vai poika? 1 tyttö 2 poika

2. Kuinka vanha olet? _____ vuotta

3. Missä ammatissa **isäsi** on (tai oli kun hän viimeksi oli työssä)? _____

4. Onko isäsi **tällä hetkellä** työssä?

- 1 on → siirry kysymykseen 6
- 2 ei ole
- 3 en tiedä

5. Jos isäsi ei ole tällä hetkellä työssä, niin miksi? (Muista: ympäroï vain yksi kohta!)

- 1 Hän on työtön/lomautettu
- 2 Hän on sairaseläkkeellä/sairauslomalla/sairaalassa
- 3 Hän on muuten eläkkeellä
- 4 Hän on koti-isä
- 5 Hän opiskelee
- 6 Hän on kuollut
- 7 En tiedä
- 8 Muu tilanne: _____

6. Missä ammatissa **äitisi** on (tai oli kun hän viimeksi oli työssä)? _____

7. Onko äitisi **tällä hetkellä** työssä?

- 1 on → siirry kysymykseen 9
- 2 ei ole
- 3 en tiedä

8. Jos äitisi ei ole tällä hetkellä työssä, niin miksi? (Muista: ympäroï vain yksi kohta!)

- 1 Hän on työtön/lomautettu
- 2 Hän on sairaseläkkeellä/sairauslomalla/sairaalassa
- 3 Hän on muuten eläkkeellä
- 4 Hän on kotiäiti
- 5 Hän opiskelee
- 6 Hän on kuollut
- 7 En tiedä
- 8 Muu tilanne: _____

9. Keitä seuraavista henkilöistä asuu samassa asunnossa kanssasi? (Ympäroï tarvittaessa useita kohtia.)

- 1 isä
- 2 äiti
- 3 _____ siskoa
- 4 _____ veljeä
- 5 isäpuoli
- 6 äidin miesystävä
- 7 äitipuoli
- 8 isän naisystävä
- 9 joku muu, kuka: _____

10. Oletko syntynyt Suomessa?

1 kyllä 2 en → kerro missä maassa synnyit: _____

11. Onko äitisi syntynyt Suomessa?

1 kyllä 2 ei → kerro missä maassa hän syntyi: _____

12. Onko isäsi syntynyt Suomessa?

1 kyllä 2 ei → kerro missä maassa hän syntyi: _____

13. Mitä mieltä olet perheesi taloudellisesta tilanteesta?

1 erittäin hyvä	3 jonkin verran talousvaikeuksia
2 melko hyvä	4 paljon talousvaikeuksia

14. Kuinka kauan olet asunut nykyisellä paikkakunnallasi? Noin _____ vuotta.

KYSYMYKSIÄ KOULUNKÄYNNISTÄ JA TULEVAISUUDEN SUUNNITELMISTASI

15. Vastaa, pitävätkö seuraavat asiat paikkaansa kohdallasi?

a. Olen ainakin kerran jäänyt luokalleni	1 en	2 kyllä
b. Olen saanut luki- tai tukiovetusta tämän lukuvuoden aikana	1 en	2 kyllä
c. Käyn koulua ainoastaan erityisopetusryhmässä	1 en	2 kyllä
d. Olen osan tunneista erityisopetusryhmässä ja osan tavallisessa luokassa	1 en	2 kyllä
e. Käyn koulua tavallisessa luokassa, mutta saan siellä erityisopetusta.....	1 en	2 kyllä
f. Minulla on koulunkäyntiavustaja	1 ei	2 kyllä

16. Muistele viimeisintä todistusta, jonka olet saanut. Mikä numero sinulla oli seuraavissa oppiaineissa?

Matematiikka: _____ Äidinkieli: _____ Englanti: _____

17. Mitä teet peruskoulun jälkeen? Mikä seuraavista tuntuu tällä hetkellä eniten sinulle sopivalta?

- 1 menen lukioon
- 2 menen ammattikouluun
- 3 menen suoraan työelämään

18. Missä ammatissa haluaisit työskennellä aikuisena? _____

Seuraavilla sivuilla kysytään kielletyistä teoista.

- ▶ **Jokainen sivu koskee yhtä tekotyyppiä.**
- ▶ **Lue huolellisesti joka sivun alussa olevan laatikon sisällä oleva kysymys.**
- ▶ **Jos et ole koskaan tehnyt tekoa, ympäröi kohta ”en ole” ja siirry sitten seuraavalla sivulle.**
- ▶ **Jos olet tehnyt teon, ympäröi kohta ”olen” ja jatka sivun täyttämistä.**
- ▶ **Muista, että kysely on nimetön. Voit huoletta vastata rehellisesti.**
- ▶ **Vastaa kysymyksiin valitsemalla yksi vastausvaihtoehto (ympäröi numero), ellei kysymyksessä erikseen sanota että voit valita useita kohtia.**

LUVATON POISSAOLO KOULUSTA

19. Oletko koskaan elämäsi aikana jäänyt pois koulusta ainakin YHDEN KOKO PÄIVÄN ajaksi ilman koulun hyväksymää syytä?

- 1 **en ole** → *siirry seuraavalle sivulle*
2 **olen** → *vastaa alla oleviin kysymyksiin*

JOS VASTASIT, että olet, niin

20. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

21. Oletko tehnyt niin **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 **en ole** → *siirry seuraavalle sivulle*
2 **olen, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana** _____ **kertaa.**

JOS olet tehnyt teon **viimeisen 12 kuukauden aikana**, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tekoasi.

22. Kun viimeksi olit luvatta pois koulusta ainakin yhden päivän, montako päivää olit poissa?

- 1 yhden päivän
2 kaksi päivää
3 kolme päivää
4 neljä päivää tai pidempään

23. Oliko kukaan muu oppilas silloin *sinun kanssasi* luvattomasti pois koulusta?

- 1 ei
2 yksi muu oli luvatta pois koulusta kanssani
3 useampia muita oli luvatta pois koulusta kanssani

24. Vaikuttiko poissaoloosi se, että *pelkäsit* mennä kouluun?

- 1 ei 2 vaikutti hieman 3 vaikutti paljon

KOTOA KARKAAMINEN

25. Oletko koskaan elämäsi aikana karannut kotoa niin että olet viipynyt AINAKIN YHDEN YÖN poissa ilman vanhempiesi tai huoltajasi lupaa?

- 1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle*
- 2 olen → *vastaa alla oleviin kysymyksiin*

JOS VASTASIT, että olet, niin

26. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

27. Oletko karannut kotoa **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle*
- 2 olen, **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana** _____ kertaa.

JOS olet tehnyt teon **viimeisen 12 kuukauden aikana**, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tekoasi.

28. Kun viimeksi karkasit kotoa, montako yötä olit poissa?

- 1 yhden yön
- 2 kaksi tai kolme yötä
- 3 pidempään kuin kolme yötä

29. Karkasiko joku muu samalla kanssasi?

- 1 ei
- 2 yksi toinenkin henkilö karkasi kanssani
- 3 useampia muita karkasi yhdessä kanssani

30. Vaikuttiko karkaamiseesi se, että *pelkäsit* mennä kotiin?

- 1 ei
- 2 vaikutti hieman
- 3 vaikutti paljon

31. Oliko karkaamisesi kosto jostain sinuun itseesi, ystäväsi tai läheiseesi aiemmin kohdistuneesta teosta?

- 1 ei
- 2 oli, selosta minkä vuoksi kostit: _____

ILMAN AJOKORTTIA AJAMINEN

32. Oletko koskaan elämäsi aikana ajanut yleisellä tiellä autoa tai moottoripyörää ilman ajokorttia?

- 1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle #*
2 olen → *vastaa alla oleviin kysymyksiin*

JOS VASTASIT, että olet, niin

33. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

34. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet ajanut moottoriajoneuvoa ilman korttia yleisellä tiellä?

- 1 ei 2 kyllä 3 en tiedä

35. Oletko tehnyt niin **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle*
2 olen, **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana** _____ **kertaa.**

JOS olet tehnyt teon **viimeisen 12 kuukauden aikana**, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tekoasi.

36. Kun viimeksi ajoit ilman ajokorttia, oliko ketään kyydissäsi?

- 1 ei
2 oli yksi henkilö
3 oli useampia henkilöitä

37. Olitko alkoholin vaikutuksen alainen kun ajoit ilman ajokorttia?

- 1 en 2 olin hieman 3 olin humalassa

38. Saiko silloin joku seuraavista tietää, että ajoit ajokorttitta? (Ympäröi tarvittaessa **useita kohtia.**)

- 1 ystävät/kaverit
2 isä/äiti
3 opettaja(t)
4 poliisi
5 muu aikuinen

KAUPASTA TAI KIOSKISTA VARASTAMINEN

66. Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin kaupasta tai kioskista?

1 en ole → siirry seuraavalle sivulle

2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin

67. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

68. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet varastanut kaupasta tai kioskista?

1 ei

2 kyllä

3 en tiedä

69. Oletko varastanut kaupasta tai kioskista viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

1 en ole → siirry seuraavalla sivulla

2 olen, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana _____ kertaa.

JOS olet tehnyt teon viimeisen 12 kuukauden aikana, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein VIIMEISINTÄ tekoasi.

70. Kun viimeksi varastit, niin mistä silloin varastit?

1 ruokakaupasta

4 vaatekaupasta

2 kioskista

5 muusta kaupasta tai myyntipaikasta

3 tavaratalosta

6 erilaisista kaupoista

71. Milloin tämä varkaus tapahtui?

1 koulumatkalla

4 arki-iltana koulukauden aikana

2 koulutunnin aikana

5 viikonloppuna koulukauden aikana

3 välitunnin aikana

6 loman aikana

72. Mikä suunnilleen oli sillä kerralla varastamiesi tavaroiden arvo? Noin _____ euroa.

73. Varastiko joku muu kanssasi samassa tilanteessa?

1 ei

2 yksi muu henkilö varasti kanssani

3 useampia muita henkilöitä varasti kanssani

74. Olitko silloin alkoholin vaikutuksen alainen?

1 en

2 olin hieman

3 olin humalassa

75. Saiko joku seuraavista tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäröi tarvittaessa useita kohtia.)

1 ystävät/kaverit

4 toinen asiakas

7 poliisi

2 isä/äiti

5 myyjä

8 muu aikuinen

3 opettaja(t)

6 myymäläetsivä

76. Oliko teko kosto jostain sinuun itseesi, ystäväsi tai läheiseesi aiemmin kohdistuneesta teosta?

1 ei

2 oli, selosta minkä vuoksi kostit: _____

KOULUSTA VARASTAMINEN

77. Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin koulusta?

1 en ole → siirry seuraavalle sivulle

2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin

78. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

79. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että varastit koulusta?

1 ei

2 kyllä

3 en tiedä

80. Oletko tehnyt niin viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

1 en ole → siirry seuraavalle sivulle

2 olen, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana _____ kertaa.

JOS olet tehnyt teon viimeisen 12 kuukauden aikana, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein VIIMEISINTÄ tekoasi.

81. Mikä oli sillä kerralla varastamasi omaisuuden yhteisarvo? Noin _____ euroa. (Arvioi.)

82. Kenen omaisuutta varastit? (Valitse vain yksi kohta – se, jolta varastit eniten omaisuutta)

1 toisen oppilaan

4 oppilaiden yhteistä omaisuutta

2 opettajan

5 muun henkilön omaisuutta

3 koulun

6 en tiedä kenen omaisuutta se oli

83. Varastiko joku muu koulusta kanssasi samassa tilanteessa?

1 ei

2 yksi muu henkilö varasti koulusta kanssani

3 useampia muita henkilöitä varasti koulusta kanssani

84. Olitko silloin alkoholin vaikutuksen alainen?

1 en

2 olin hieman

3 olin humalassa

85. Saiko joku seuraavista tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäröi tarvittaessa useita kohtia.)

1 ystävät/kaverit

4 poliisi

2 isä/äiti

5 muu aikuinen

3 opettaja(t)

86. Oliko teko kosto jostain sinuun itseesi, ystäväsi tai läheiseesi aiemmin kohdistuneesta teosta?

1 ei

2 oli, selosta minkä vuoksi kostit: _____

KOTOA VARASTAMINEN

87. Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut jotakin kotoasi tai paikasta jossa asut?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle
2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin

88. Kuinka vanha olit, kun varastit kotoasi ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

89. Oletko tehnyt niin **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle
2 olen, **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana** _____ kertaa.

JOS olet tehnyt teon **viimeisen 12 kuukauden aikana**, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tekoasi.

90. Mikä suunnilleen oli varastamasi tavaran tai rahan arvo? Noin _____ euroa.

91. Kenelle tämä varastamasi omaisuus kuului? (Valitse vain yksi kohta – se, jolta varastit eniten omaisuutta.)

1 isälle	5 kotiin kutsutulle vieraille
2 äidille	6 muulle henkilölle
3 molemmille vanhemmille	7 en tiedä kenelle se kuului
4 siskolle tai veljelle	

92. Varastiko joku muu kotoasi kanssasi samassa tilanteessa?

- 1 ei
2 yksi muu henkilö varasti kanssani
3 useampia muita henkilöitä varasti kanssani

93. Olitko silloin alkoholin vaikutuksen alainen?

- 1 en 2 olin hieman 3 olin humalassa

94. Saiko joku seuraavista tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäroï tarvittaessa **useita kohtia**.)

1 ystävät/kaverit	4 poliisi
2 isä/äiti	5 muu aikuinen
3 opettaja(t)	

95. Oliko teko kosto jostain sinuun itseesi, ystäväsi tai läheiseesi aiemmin kohdistuneesta teosta?

- 1 ei
2 oli, selosta minkä vuoksi kostit: _____

VARASTETUN TAVARAN OSTAMINEN

96. Oletko koskaan elämäsi aikana ostanut jotakin, minkä tiesit tai oletit varastetuksi?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle
2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin

97. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

98. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet ostanut varastettua tavaraa?

- 1 ei 2 kyllä 3 en tiedä

99. Oletko tehnyt niin **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle
2 olen, **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana** _____ **kertaa.**

JOS olet tehnyt teon **viimeisen 12 kuukauden aikana**, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tekoasi.

100. Kun viimeksi ostit jotain, minkä tiesit tai oletit varastetuksi, mitä se oli? (Selosta lyhyesti.)

101. Mitä maksoit siitä? _____ euroa

102. Mikä oli suunnilleen tavaran todellinen arvo? Noin _____ euroa.

103. Ostiko joku muu varastettua tavaraa kanssasi samassa tilanteessa?

- 1 ei
2 yksi muukin henkilö osti kanssani
3 useampia muita henkilöitä osti kanssani

104. Olitko ostohetkellä alkoholin vaikutuksen alainen?

- 1 en 2 olin hieman 3 olin humalassa

105. Saiko joku muu kuin tavaran myyjä tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäroï tarvittaessa **useita kohtia.**)

- 1 ystävät/kaverit 4 poliisi
2 isä/äiti 5 muu aikuinen
3 opettaja(t)

MURTAUTUMINEN

106. Oletko koskaan elämäsi aikana murtautunut sisään johonkin asuntoon, rakennukseen tai varastotilaan? (Omaan kotiin ”murtautumista” ei lasketa.)

1 en ole → siirry seuraavalle sivulle

2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin

107. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

108. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet murtautunut asuntoon, rakennukseen tai varastotilaan?

1 ei

2 kyllä

3 en tiedä

109. Oletko tehnyt niin **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

1 en ole → siirry seuraavalle sivulle

2 olen, **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana** _____ **kertaa.**

JOS olet tehnyt teon **viimeisen 12 kuukauden aikana**, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tapausta, jossa murtauduit asuntoon tai muuhun rakennukseen.

110. Murtautuiko joku muu asuntoon, rakennukseen tai varastotilaan kanssasi?

1 ei

2 yksi muu henkilö murtautui kanssani

3 useampia muita henkilöitä murtautui kanssani

111. Olitko alkoholin vaikutuksen alainen, kun murtauduit rakennukseen?

1 en

2 olin hieman

3 olin humalassa

112. Mihin murtauduit? (Ympäröi vain yksi kohta.)

1 autiotalo tai hylätty rakennus

2 koulu tai koulualueella oleva varasto

3 kellari, vintti, kellari- tai vinttikomero

4 pyörä- tai ulkoiluvälinevarasto

5 autotalli, autohalli tai vastaava pysäköintitila

6 myymälä, kioski tai muun yrityksen toimitila

7 rakenteilla oleva talo tai työmaavarasto

8 muu kohde, mikä: _____

113. Saiko joku seuraavista tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäröi tarvittaessa **useita kohtia**.)

1 ystävät/kaverit

4 asunnon/rakennuksen omistaja

2 isä/äiti

5 poliisi

3 opettaja(t)

6 muu aikuinen

114. Oliko teko kosto jostain sinuun itseesi, ystäväsi tai läheiseesi aiemmin kohdistuneesta teosta?

1 ei

2 oli, selosta minkä vuoksi kostit: _____

AUTON VARASTAMINEN

115. Oletko koskaan elämäsi aikana varastanut auton, jos vanhempiesi autoa ei oteta huomioon?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle #
2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin

116. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

117. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet varastanut auton?

- 1 ei 2 kyllä 3 en tiedä

118. Oletko tehnyt niin viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle
2 olen, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana _____ kertaa.

JOS olet tehnyt teon viimeisen 12 kuukauden aikana, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein VIIMEISINTÄ autovarkauttasi.

119. Varastiko joku muu auton kanssasi?

- 1 ei
2 yksi muu henkilö varasti auton kanssani
3 useampia muita henkilöitä varasti auton kanssani

120. Olitko alkoholin vaikutuksen alainen, kun varastit auton tai osallistuit tekoon?

- 1 en 2 olin hieman 3 olin humalassa

121. Mikä oli auton varastamisen tarkoitus? (Ympäroi vain yksi kohta eli tärkein syy.)

- 1 rahan saaminen
2 hauskanpito
3 jännitys
4 auton lyhytaikainen käyttö
5 auton ottaminen pysyvästi omaan käyttöön
6 auton rikkominen
7 muu syy/en osaa sanoa

122. Saiko joku seuraavista tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäroi tarvittaessa useita kohtia.)

- 1 ystävät/kaverit 4 auton omistaja
2 isä/äiti 5 poliisi
3 opettaja(t) 6 muu aikuinen

123. Oliko teko kosto jostain sinuun itseesi, ystäväsi tai läheiseesi aiemmin kohdistuneesta teosta?

- 1 ei
2 oli, selosta minkä vuoksi kostit: _____

KIUSAAMINEN

124. Oletko koskaan elämäsi aikana kiusannut koulussa tai koulumatkalla toista nuorta?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle #
- 2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin

125. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

126. Oletko tehnyt niin viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle
- 2 olen, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana _____ kertaa.

JOS olet tehnyt teon viimeisen 12 kuukauden aikana, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tekoasi.

127. Kun viimeksi kiusasit toista nuorta, niin oliko kiusaaminen

- 1 henkistä (esim. pilkkaaminen, haukkuminen, syrjiminen)
- 2 ruumiillista (esim. töniminen)
- 3 henkistä ja ruumiillista

128. Kiusasiko joku muu häntä kanssasi samassa tilanteessa?

- 1 ei
- 2 yksi muu henkilö kiusasi häntä samassa tilanteessa
- 3 useampia muita henkilöitä kiusasi häntä samassa tilanteessa

129. Olitko siinä tilanteessa alkoholin vaikutuksen alainen?

- 1 en
- 2 olin hieman
- 3 olin humalassa

130. Jäitkö kiinni tästä teosta?

- 1 en
- 2 kyllä

131. Saitko jonkin rangaistuksen tästä kiusaamisesta?

- 1 en
- 2 kyllä

132. Oliko teko kosto jostain sinuun itseesi, ystäväsi tai läheiseesi aiemmin kohdistuneesta teosta?

- 1 ei
- 2 oli, selosta lyhyesti minkä vuoksi kostit: _____

LÄÄKKEIDEN KÄYTTÖ PÄIHTEENÄ

178. Oletko koskaan elämäsi aikana käyttänyt tai kokeillut lääkkeitä siksi, että halusit huumautua tai päihtyä?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle
2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin:

179. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

180. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet tehnyt tällaista?

- 1 ei 2 kyllä 3 en tiedä

181. Oletko tehnyt niin viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 en ole → siirry seuraavalle sivulle
2 olen, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana _____ kertaa.

JOS olet tehnyt teon viimeisen 12 kuukauden aikana, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tekoasi.

182. Käytitkö lääkettä silloin yhdessä alkoholin kanssa?

- 1 en 2 kyllä

183. Mitä lääkettä tai -aineita silloin käytit? _____

184. Maksoitko lääkkeestä jotain?

- 1 en 2 kyllä, _____ euroa

185. Käyttikö joku muu samassa tilanteessa lääkkeitä päihtymistarkoituksessa?

- 1 ei 2 yksi toinenkin käytti 3 useampi muukin käytti

186. *Miksi* halusit huumautua tai päihtyä? (Ympäröi yksi kohta eli *tärkein* syy.)

- 1 huvin vuoksi 5 tunsin itseni masentuneeksi
2 halusin kokeilla ainetta 6 tunsin olevani riippuvainen aineesta
3 en kehdannut kieltäytyä kun tarjottiin 7 muu syy, mikä: _____
4 halusin unohtaa erään ikävän asian

187. Saiko joku seuraavista tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäröi tarvittaessa **useita kohtia**.)

- 1 ystävät/kaverit 2 isä/äiti 3 opettaja(t) 4 poliisi 5 muu aikuinen

MUIDEN HUUMEIDEN KÄYTTÖ

188. Oletko koskaan elämäsi aikana käyttänyt MUITA kuin edellisillä sivuilla mainittuja huumeita (muuta kuin marihuanaa, hasista, lääkaineita)?

1 en ole → siirry seuraavalle sivulle

2 olen → vastaa alla oleviin kysymyksiin

JOS VASTASIT, että olet, niin:

189. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

190. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet käyttänyt muita huumeita kuin marihuanaa tai hasista?

1 ei

2 kyllä

3 en tiedä

191. Oletko käyttänyt niitä viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

1 en ole → siirry seuraavalle sivulle

2 olen, viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana _____ kertaa.

JOS olet käyttänyt muita huumeita kuin marihuanaa, hasista tai lääkkeitä viimeisen 12 kuukauden aikana, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein VIIMEISINTÄ tekoasi.

192. Kun viimeksi käytit muita huumeita, niin mistä huumeesta tai huumeista oli silloin kysymys?

193. Käyttikö joku muu samassa tilanteessa samoja huumeita?

1 ei

2 yksi toinenkin käytti

3 useampi muukin käytti

194. Mikä oli sillä kerralla itse käyttämiesi huumeiden hinta?

1 sain aineet ilmaiseksi

2 maksoin aineesta (noin) _____ euroa

3 maksoin aineesta, mutta en osaa arvioida hintaa

195. *Miksi* käytit huumetta? (Ympäröi yksi kohta eli *tärkein* syy.)

1 hulin vuoksi

2 halusin kokeilla ainetta

3 en kehdannut kieltäytyä kun tarjottiin

4 halusin unohtaa erään ikävän asian

5 tunsin itseni masentuneeksi

6 tunsin olevani riippuvainen aineesta

7 muu syy, mikä: _____

196. Saiko joku seuraavista tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäröi tarvittaessa **useita kohtia**.)

1 ystävät/kaverit

2 isä/äiti

3 opettaja(t)

4 poliisi

5 muu aikuinen

197. Oletko kuluneen 12 kuukauden aikana hankkinut rahaa laittomin keinoin siksi, että voisit käyttää muita huumeita?

1 en ole

2 olen, myymällä huumeita

3 olen muuten, miten: _____

HUMALASSA MOOTTORIAJONEUVOLLA AJAMINEN

198. Oletko koskaan elämäsi aikana ajanut humalassa autolla, moottoripyörällä tai mopolla?

- 1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle*
- 2 olen → *vastaa alla oleviin kysymyksiin*

(HUOM! Kysymys ei koske polkupyörällä ajamista humalassa!)

JOS VASTASIT, että olet, niin

199. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

200. Onko poliisi kertaakaan saanut tietää, että olet ajanut humalassa moottoriajoneuvolla?

- 1 ei
- 2 kyllä
- 3 en tiedä

201. Oletko tehnyt niin **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

- 1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle*
- 2 olen, **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana** _____ **kertaa.**

JOS olet tehnyt teon **viimeisen 12 kuukauden aikana**, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin. Ne koskevat vain kaikkein **VIIMEISINTÄ** tekoasi.

202. Kun viimeksi ajoit humalassa moottoriajoneuvolla, oliko ketään kydyssäsi?

- 1 ei
- 2 oli yksi henkilö
- 3 oli useampia henkilöitä

203. Saiko joku seuraavista tietää, että sinä teit tämän teon? (Ympäröi tarvittaessa **useita kohtia.**)

- 1 ystävät/kaverit
- 2 isä/äiti
- 3 opettaja(t)
- 4 poliisi
- 5 muu aikuinen

TEKIJÄNOIKEUDEN LOUKKAAMINEN INTERNETISSÄ

204. Oletko koskaan elämäsi aikana luvattomasti ladannut internetistä tai vertaisverkosta (esim. Bittorrent, Kazaa, DC++, eMule, Limewire) musiikkia, elokuvia, TV-ohjelmia, pelejä tai ohjelmia?

1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle*

2 olen → *vastaa alla oleviin kysymyksiin*

JOS VASTASIT, että olet, niin

205. Kuinka vanha olit, kun teit niin ensimmäisen kerran? _____ vuotta.

206. Oletko tehnyt niin **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**, siis viime vuoden huhtikuun jälkeen?

1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle*

2 olen, **viimeksi kuluneen 12 kuukauden aikana**

1 Päivittäin tai lähes päivittäin

2 1-2 kertaa viikossa

3 1-2 kertaa kuukaudessa

4 Harvemmin

JOS olet tehnyt **teon viimeisen 12 kuukauden aikana**, vastaa vielä seuraaviin kysymyksiin.

207. Mitä tiedostoja yleensä lataat luvattomasti? (Ympäroi tarvittaessa **useita kohtia**.)

1 Elokuvia tai tv-sarjoja

3 Pelejä

2 Musiikkia

4 Ohjelmistoja

5 Muuta, mitä: _____

208. Mitä vertaisverkko-ohjelmia yleensä käytät tiedostojen luvattomaan lataamiseen? (Ympäroi tarvittaessa **useita kohtia**.)

1 Bittorrent (BitComet, Azureus, µTorrent)

4 eMule

2 Kazaa

5 Limewire

3 DC++

6 Joku muu, mikä: _____

209. Käyttäessäsi näitä ohjelmia oletko estänyt muita lataamasta sinulta tiedostoja?

1 kyllä

2 olen rajoittanut jakamisen niihin tiedostoihin, joita itse lataan

3 en

4 en tiedä

210. Kuinka paljon luvattomasti vertaisverkko-ohjelmilla ladattuja elokuva- tai musiikkitiedostoja / tietokonepelejä tai ohjelmia sinulla on tällä hetkellä hallussasi?

1 1-20

2 20-100

3 100-1000

4 1000-5000

5 yli 5000

211. Tiedätkö, onko musiikin, elokuvien, TV-ohjelmien, pelien ja ohjelmien lataaminen vertaisverkosta (esim. Bittorrent, Kazaa, DC++, eMule, Limewire) **vastoin Suomen lakia**?

1 On laitonta

2 Ei ole laitonta

3 En tiedä

- Tästä alkaen vastaa kaikkiin kysymyksiin. Vastaa kysymyksiin valitsemalla yksi vastausvaihtoehto (ympäröi numero). Voit valita useita vaihtoehtoja vain, jos kysymyksen kohdalla niin sanotaan.

OPETTAJIIN KOHDISTUNEET TEOT

Muista, että koulussasi *kukaan ei lue näitä lomakkeita. Vastauksesi pysyy salaisena.*

Oletko tehnyt seuraavia tekoja **tämän lukuvuoden** aikana, siis **viime kesäloman jälkeen**?

212. Oletko viime kesäloman jälkeen **tietoisesti loukannut** oman koulusi opettajaa esimerkiksi kiroilemalla, solvaamalla tai elehtimällä?

- 1 en ole
- 2 olen

213. Oletko viime kesäloman jälkeen **soittanut häirintäsoittoja** oman koulusi opettajalle?

- 1 en ole
- 2 olen

214. Oletko viime kesäloman jälkeen **uhannut väkivallalla** oman koulusi opettajaa?

- 1 en ole
- 2 olen

215. Oletko viime kesäloman jälkeen **lyönyt, potkinut, töninyt tai heittänyt jollain esineellä** oman koulusi opettajaa?

- 1 en ole
- 2 olen

MIELIPITEET

Seuraavassa on joukko mielipiteitä lain rikkomisesta. Oletko samaa vai eri mieltä?
Lue väitteet huolellisesti ja vastaa ympäröimällä joka riviltä vain yksi kohta.

	täysin samaa mieltä	jokseen- kin samaa mieltä	vaikea sanoa	jokseen- kin eri mieltä	täysin eri mieltä
216. Nuorten rikokset ovat mitättömiä verrattuna talousrikollisten ja keinottelijoiden tekoihin.....	1	2	3	4	5
217. Lakia voi rikkoa, jos tavoitteena on luonnon suojeleminen.....	1	2	3	4	5
218. Lakia rikkova nuori viestittää pahaa oloaan.....	1	2	3	4	5
219. Ongelmakodista tuleva nuori on tehnyt rikoksen. Mielestäni häntä pitää rangaista <i>lievemmin</i> kuin nuorta, jolla on paremmat kotiolot.....	1	2	3	4	5
220. Murrosiän aikana nuorten ajoittainen lainvastainen toiminta on normaalia	1	2	3	4	5
221. Olen sitä mieltä, että suurilta firmoilta voi varastaa	1	2	3	4	5
222. Nuorta, joka tekee rikoksen humalassa, on rangaistava <i>lievemmin</i> kuin nuorta, joka tekee saman rikoksen selvin päin	1	2	3	4	5
223. Itsensä toteuttaminen on tärkeämpää kuin lain noudattaminen	1	2	3	4	5
224. Nuorten tekemät rikokset johtuvat usein mielenterveyden häiriöistä	1	2	3	4	5
225. Jos joku tönäisee sinua vahingossa eikä pyydä anteeksi, on oikein tönäistä takaisin.....	1	2	3	4	5
226. Ihmisten välillä on joskus ongelmia, jotka voi ratkaista vain väkivallan avulla.....	1	2	3	4	5

MIELIPITEET (JATKOA)

Seuraavassa on joukko mielipiteitä lain rikkomisesta. Oletko samaa vai eri mieltä? Lue väitteet huolellisesti ja vastaa rengastamalla joka riviltä vain yksi kohta.

	täysin samaa mieltä	jokseen- kin samaa mieltä	vaikea sanoa	jokseen- kin eri mieltä	täysin eri mieltä
227. Nuoret rikkoivat turkisliikkeen ikkunan, koska he halusivat puolustaa tarhakettujen oikeuksia. Mielestäni nuoret tekivät oikein	1	2	3	4	5
228. Kerrostalon omistaja piti taloa tyhjänä. Asunnottomat nuoret valtasivat sen käyttöönsä. <i>Mielestäni nuoret tekivät väärin.</i> He loukkasivat omistajan oikeutta	1	2	3	4	5
229. Suomeen tullut pakolainen teki rikoksen. Hänen entisessä kotimaassaan teko on sallittu. <i>Mielestäni häntä pitää rangaista lievemmin kuin saman teon tehnyttä suomalaista.</i>	1	2	3	4	5
230. Tyttö, joka joutuu raiskatuksi kävellessään yksin pimeällä, saa syyttää ainakin osaksi itseään	1	2	3	4	5
231. On hyväksyttävää kostaa sille, joka loukkaa ystävääni	1	2	3	4	5
232. Nuori latsasi internetistä elokuvan ja jakoi sitä eteenpäin vertaisverkossa, jotta muutkin saisivat sen ilmaiseksi. Mielestäni nuori teki oikein.....	1	2	3	4	5
233. Yritysten omaisuuden vahingoittaminen on mielenosoituksessa hyväksyttävää, jos teko liittyy mielenosoituksen aiheeseen.....	1	2	3	4	5
234. Mielenosoituksessa on mielestäni hyväksyttävää vastata poliisin voimatoimiin väkivaltaisesti.....	1	2	3	4	5
235. Lakia on aina noudatettava	1	2	3	4	5

SINUUN ITSEESI KOHDISTUNEET TEOT

Seuraavat kysymykset käsittelevät **Sinuun itseesi kohdistuneita tekoja**:

236. Onko sinua kiusattu koulussa tai koulumatkalla?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1	kyllä	2	ei
- Aikaisemmin?	1	kyllä	2	ei

237. Onko joku varastanut tai yrittänyt varastaa Sinulta jotain käyttämällä väkivaltaa tai uhkaamalla sillä?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1	kyllä	2	ei
- Aikaisemmin?	1	kyllä	2	ei

238. Onko sinulta muuten varastettu jotain?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1	kyllä	2	ei
- Aikaisemmin?	1	kyllä	2	ei

239. Onko joku uhannut vahingoittaa sinua fyysisesti?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1	kyllä	2	ei
- Aikaisemmin?	1	kyllä	2	ei

240. Onko joku käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1	kyllä	2	ei
- Aikaisemmin?	1	kyllä	2	ei

241. Onko joku käynyt fyysisesti kimppuusi, kuten lyönyt, potkinut tai käyttänyt jotain asetta, niin että sinun täytyi saamiesi vammojen vuoksi käydä terveydenhoitajan, lääkärin tai hammaslääkärin luona?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1	kyllä	2	ei	
- Aikaisemmin?		1	kyllä	2	ei

SEURUSTELU

242. Onko sinulla *koskaan* ollut vakituista poika/tyttöystävää?

- 1 ei → *siirry seuraavalle sivulle*
- 2 on yksi
- 3 olen seurustellut useamman kuin yhden kanssa

243. Kuinka vanha olit, kun aloit *ensimmäisen* kerran seurustella vakituisesti?

_____ -vuotias.

244. Onko sinulla *tällä hetkellä* vakituista poika/tyttöystävää?

- 1 ei → *siirry suoraan seuraavalle sivulle*
- 2 on

245. Kuinka vanha nykyinen poika/tyttöystäväsi on? _____ -vuotias.

246. Seuraavassa on ominaisuuksia, joilla nuori voi kuvailla poika/tyttöystäväänsä. Kuvaavatko nämä ominaisuudet nykyistä poika/tyttöystävääsi?

	Ei koskaan	Joskus	Usein
a. Hän on mustasukkainen, eikä halua minun puhuvan muiden poikien/tyttöjen kanssa.....	1	2	3
b. Hän on puhunut minusta loukkaavasti omille ystävilleen.....	1	2	3
c. Hän nimittelee minua lannistaakseen tai nöyryyttääkseen minua.....	1	2	3

247. Onko nykyinen poika/tyttöystäväsi käyttäytynyt väkivaltaisesti sinua kohtaan seurustelunne aikana, kuten:

	Ei koskaan	Kerran	Useammin
a. Uhkaillut sinua väkivallalla?	1	2	3
b. Estänyt liikkumasta tai tarttunut kiinni?	1	2	3
c. Läimäissyt?	1	2	3
d. Heittänyt sinua jollakin esineellä?	1	2	3
e. Lyönyt nyrkillä, kovalla esineellä tai potkinut?	1	2	3
f. Käyttäytynyt väkivaltaisesti jollain muulla tavalla?	1	2	3

KYSYMYKSIÄ ALKOHOLIN KÄYTÖSTÄ

248. Kuinka usein juot alkoholia?

1	ainakin kerran viikossa	3	harvemmin kuin kerran kuussa
2	1-2 kertaa kuukaudessa	4	en koskaan

249. Kuinka usein juot itsesi tosihumalaan?

1	ainakin kerran viikossa	3	harvemmin kuin kerran kuussa
2	1-2 kertaa kuukaudessa	4	en koskaan

250. Oletko juonut alkoholia **viimeisen 12 kk aikana?**

- 1 en ole → *siirry seuraavalla sivulle*
- 2 olen → *vastaa alla oleviin kysymyksiin*

251. Arvioi oheisella asteikolla, kuinka humalassa olit **viimeisellä juomakerralla**

Vain vähän _____ Tosi humalassa, tuskin pysyin pystyssä
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

En ollut silloin humalassa

252. Kun viimeksi joit jotakin alkoholijuomaa, mitä silloin joit? (Voit valita useita kohtia)

- 1 olutta
- 2 muita mietoja alkoholijuomia (siiderit, long drink-juomat, muita mietoja juomia)
- 3 viiniä
- 4 väkeviä

253. Kun viimeksi joit jotakin alkoholijuomaa, tapahtuiko sinulle jotakin seuraavista?
(Voit valita useita kohtia)

- 1 join niin paljon, että tulin pahoinvoivaksi tai oksensin
- 2 join niin paljon, että sammuin
- 3 minulla oli krapula seuraavana aamuna

- 4 tein tai sanoin asioita, joita kaduin seuraavana päivänä
- 5 kadotin tai rikoin omaisuutta, kuten rahaa, vaatteita, esineitä, puhelimen tms.

- 6 jouduin riitaan ystäväni tai muiden ikätoverieni kanssa
- 7 jouduin vaikeuksiin tai riitatilanteeseen vanhempien kanssa
- 8 jouduin hankaluuksiin vartioiden tai poliisin kanssa

- 9 jouduin tappeluun
- 10 jouduin väkivallan tai kiusanteon uhriksi
- 11 tein jotain lainvastaista, kuten näpistys, vahingonteko, väkivalta tms.
- 12 suostuin sellaiseen seksiin, jota kaduin seuraavana päivänä
- 13 olin sukupuoliyhdyntä ilman kondomia

KYSYMYKSIÄ KIELLETYISTÄ AINEISTA

254. Oletko **koskaan** käyttänyt urheilussa kiellettyjä lääkeaineita eli dopingaineita (esimerkiksi hormoneja)?

- 1 en ole → *siirry seuraavalle sivulle*
- 2 olen → *vastaa alla oleviin kysymyksiin*

255. Minkä ikäinen olit kun käytit ensimmäisen kerran urheilussa kiellettyjä lääkeaineita eli dopingaineita ensimmäisen kerran?

_____ -vuotias

256. Oletko tehnyt niin **viimeisten 12 kuukauden** aikana?

- 1 en ole
- 2 olen

257. Mitä ainetta/aineita käytit? _____

258. Kerro lyhyesti, minkä vuoksi käytit ainetta/aineita:

MILLAINEN OLET?

Vastaa seuraaviin kohtiin sen mukaan, millaiseksi itse koet itsesi.
Ympäröi joka riviltä vain yksi kohta.

	täysin samaa mieltä	jokseen- kin samaa mieltä	vaikea sanoa	jokseen- kin eri mieltä	täysin eri mieltä
259. Kannattaa elää ”tässä ja nyt”, tulevaisuudesta huolehtiminen on turhaa.....	1	2	3	4	5
260. Jos minulla on ylimääräistä rahaa, käytän ne mieluummin heti kuin pistän säästöön.....	1	2	3	4	5
261. Otan mielelläni riskejä.....	1	2	3	4	5
262. Nautin enemmän jännityksestä kuin turvallisuudesta.....	1	2	3	4	5
263. En jaksa keskittyä hankaliin koulutehtäviin....	1	2	3	4	5

KYSYMYKSIÄ PERHEESTÄ JA VAPAA-AJASTA

Ympäröi joka riviltä vain yksi kohta.

	ei koskaan	harvoin	joskus	usein	aina
264. Vanhempani tietävät, kenen kanssa vietän vapaa-aikaani.....	1	2	3	4	5
265. Vanhempani haluavat tutustua kavereihini....	1	2	3	4	5
266. Tulen hyvin toimeen vanhempieni kanssa....	1	2	3	4	5
267. Vanhempani seuraavat koulumenestystäni....	1	2	3	4	5
268. Vietän vapaa-aikaani vanhempien siskojeni/veljieni kanssa.....	1	2	3	4	5
269. Vietän vapaa-aikaani muiden itseäni vanhempien nuorten kanssa.....	1	2	3	4	5
270. Vietän vapaa-aikaani yksin.....	1	2	3	4	5

KYSYMYKSIÄ ITSESTÄSI JA HYVINVOINNISTASI

271. Kuinka pitkä olet? noin _____ cm

272. Paljonko painat? noin _____ kg

273. Oletko oikea- vai vasenkätinen?

1 oikeakätinen

2 vasenkätinen

3 molempikätinen

274. Millainen terveydentilasi on?

1 erittäin hyvä

2 melko hyvä

3 keskinkertainen

4 melko tai erittäin huono

275. Millainen fyysinen kuntosi on?

1 erittäin hyvä

2 melko hyvä

3 keskinkertainen

4 melko tai erittäin huono

276. Minkälainen on mielialasi?

1 mielialani on melko valoisa ja hyvä

4 olen alakuloinen jatkuvasti enkä pääse siitä

2 en ole alakuloinen tai surullinen

5 olen niin masentunut ja alavireinen, etten kestä enää

3 tunnen itseni alakuloiseksi ja surulliseksi

277. Oletko tyytyväinen itseesi?

1 olen tyytyväinen itseeni ja suorituksiini

4 minua inhottaa oma itseni

2 en ole pettynyt itseni suhteen

5 vihaan itseäni

3 olen pettynyt itseni suhteen

VÄKIVALLAN PELKO JA TURVALLISUUDEN TUNNE

Väkivaltaa voi joskus kohdata erilaisissa tilanteissa tai olosuhteissa. Miten turvalliseksi tunnet olosi seuraavissa paikoissa?

	Tunnen oloni...			
	hyvin turvattomaksi	turvattomaksi	turvalliseksi	hyvin turvalliseksi
278. Iltaisin kotikuntani/kaupunkini keskustassa.....	1	2	3	4
279. Alueella, jossa asun.....	1	2	3	4
280. Koulumatkalla.....	1	2	3	4
281. Koulun pihalla välitunnilla.....	1	2	3	4
282. Illalla julkisissa liikennevälineissä, kuten junassa, bussissa tai metrossa	1	2	3	4
283. Omassa kodissani.....	1	2	3	4

VÄKIVALTA JULKISUUDESSA

284. Television uutislähetysissä on joskus väkivaltaisia uutisia. Kuinka usein olet kokenut seuraavaa tänä vuonna, siis viime uudenvuoden jälkeen:

	en kertaakaan	harvoin	joskus	usein	aina
a. Nähtyäni televisiouutisissa väkivaltaa olen tuntenut oloni pelokkaaksi.....	1	2	3	4	5
b. Televisiouutisissa näkemäni väkivalta on jäänyt ikävästi pyörimään mieleeni.....	1	2	3	4	5

285. Myös televisiovihteessä, esimerkiksi tv-sarjoissa ja elokuvissa, on väkivaltaa. Kuinka usein olet kokenut seuraavaa tänä vuonna, siis viime uudenvuoden jälkeen:

	en kertaakaan	harvoin	joskus	usein	aina
a. Katsottuani väkivaltaista TV-viihdettä olen tuntenut oloni pelokkaaksi.....	1	2	3	4	5
b. TV-vihteessä näkemäni väkivalta on jäänyt ikävästi pyörimään mieleeni.....	1	2	3	4	5

286. Julkisilla paikoilla, esimerkiksi kadulla ja kaupoissa, on usein näkyvillä **iltapäivälehtien keltaisia mainosjulisteita ja etusivuja**. Kuinka usein olet kokenut seuraavaa tänä vuonna, siis viime uudenvuoden jälkeen?

	en kertaakaan	harvoin	joskus	usein	aina
a. Nähtyäni iltapäivälehdien rikosotsikon olen tuntenut oloni pelokkaaksi.....	1	2	3	4	5
b. Näkemäni iltapäivälehdien rikosotsikko on jäänyt ikävästi pyörimään mieleeni.....	1	2	3	4	5

287. Internetissä voi hakeutua tai vahingossa päätyä sivuille, joissa esitetään väkivaltaista sisältöä. Kuinka usein olet kokenut seuraavaa tänä vuonna, siis viime uudenvuoden jälkeen?

	en kertaakaan	harvoin	joskus	usein	aina
a. Käytyäni väkivaltaa sisältävillä internet-sivuilla olen tuntenut oloni pelokkaaksi.....	1	2	3	4	5
b. Väkivaltaa esittävät internet-sivut ovat jääneet ikävästi pyörimään mieleeni.....	1	2	3	4	5

KYSYMYKSIÄ RANGAISTUKSISTA

288. Oletko **koskaan** elämäsi aikana saanut vanhemmiltasi seuraavia rangaistuksia? (Voit ympäröidä useampia kohtia.)

- 1 suullinen nuhtelu tai moittiminen
- 2 viikko- tai muun rahan antamatta jättäminen
- 3 kielto tavata jotain henkilöä
- 4 kotiaresti
- 5 omaan huoneeseen sulkeminen

289. Oletko **viimeksi kuluneen vuoden aikana** saanut vanhemmiltasi seuraavia rangaistuksia? (Voit ympäröidä useampia kohtia.)

- 1 suullinen nuhtelu tai moittiminen
- 2 viikko- tai muun rahan antamatta jättäminen
- 3 kielto tavata jotain henkilöä
- 4 kotiaresti
- 5 omaan huoneeseen sulkeminen

290. Ovatko vanhempasi (isä, äiti, isäpuoli tai äitipuoli) koskaan **rankaisseet sinua ruumiillisesti** kuten tukistamalla, piiskaamalla, läimäyttämällä tai muulla tavalla?

- 1 eivät ole → *siirry seuraavalle sivulle*
- 2 ovat

291. Ovatko vanhempasi rankaisseet sinua ruumiillisesti kuluneen vuoden aikana, siis viime huhtikuun jälkeen?

- 1 eivät ole
- 2 ovat, noin _____ kertaa

POLIISIN JA VARTIJOIDEN SINUUN KOHDISTAMAT TOIMENPITEET

Tällä sivulla kysytään toimista, jotka **suomalaiset poliisit ja vartijat** ovat kohdistaneet sinuun Suomessa.

292. Onko **POLIISI** tutkinut koskaan laukkuasi tai vaatteitasi?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1 kyllä	2 ei
- Aikaisemmin?	1 kyllä	2 ei

293. Onko **POLIISI** kehottanut sinua poistumaan joltakin paikalta?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1 kyllä	2 ei
- Aikaisemmin?	1 kyllä	2 ei

294. Onko **POLIISI** ottanut sinut kiinni esimerkiksi viemällä poliisiasemalle tai ottamalla poliisiautoon?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1 kyllä	2 ei
- Aikaisemmin?	1 kyllä	2 ei

295. Jos **POLIISI** on ottanut sinut kiinni **viimeisten 12 kuukauden aikana**, selosta, mitä poliisit tekivät ja miksi he tekivät niin (jos näin on sattunut monesti vuoden aikana, kerro tuoreimmasta tilanteesta).

296. Onko **VARTIJA** tutkinut laukkuasi tai vaatteitasi **muussa tilanteessa** kuin lentokentän turvatarkastuksessa tai konsertin/urheilutapahtuman sisääntulotarkastuksessa?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1 kyllä	2 ei
- Aikaisemmin?	1 kyllä	2 ei

297. Onko **VARTIJA** kehottanut sinua poistumaan joltakin paikalta?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1 kyllä	2 ei
- Aikaisemmin?	1 kyllä	2 ei

298. Onko **VARTIJA** ottanut sinut kiinni?

- Viimeisten 12 kuukauden aikana?	1 kyllä	2 ei
- Aikaisemmin?	1 kyllä	2 ei

299. Jos **VARTIJA** on ottanut sinut kiinni **viimeisten 12 kuukauden aikana**, selosta, mitä vartijat tekivät ja miksi he tekivät niin (jos näin on sattunut monesti vuoden aikana, kerro tuoreimmasta tilanteesta).

KIITOS OSALLISTUMISESTASI!

**Sulje vastauksesi sinulle jaettuun kuoreen.
Kukaan koulussa ei näe vastauksiasi. Vastaukset toimitetaan suoraan
tutkijoille Helsinkiin.**

**Jos jokin asia jäi vaivaamaan Sinua, kannattaa puhua asiasta
esimerkiksi koulusi terveydenhoitajan tai muun aikuisen
kanssa.**

Lisätietoa ja apua saat halutessasi myös seuraavilta tahoilta:

► **Mannerheimin lastensuojeluliitto, Lasten ja nuorten puhelin: 0800-120400
(maksuton)
(www.mll.fi)**

► **Rikosuhripäivystys, Auttava puhelin: 0203-16116 (puhelun hinta
lankapuhelimesta 0,08 €/puhelu+ 0,02 €/min. ja matkapuhelimesta 0,08 €/puhelu+
0,15 €/min.)
(www.rikosuhripaivystys.fi)**

► **Väestöliitto: Nuorten Avoimet Ovet, puh. (09) 644 066 (ppm)
(www.seksuaaliterveys.org)**